Digitaliseret af | Digitised by

Forfatter(e) | Author(s):	udgivet af J. Davidsen.
Titel | Title:	Bibliothek for Ungdommen
Bindbetegnelse | Volume Statement:	1873; Vol. 4
Udgivet år og sted | Publication time and place:	Kiøbenhavn : Pios Forlag, 1872-1873
Fysiske størrelse | Physical extent:	8 bd.

DK

Materialet er fri af ophavsret. Du kan kopiere, ændre, distribuere eller fremføre værket, også til kommercielle formål, uden at bede om tilladelse. Husk altid at kreditere ophavsmanden.

UK

The work is free of copyright. You can copy, change, distribute or present the work, even for commercial purposes, without asking for permission. Always remember to credit the author.

15.-222.-8°

Det Kgl. Bibliotek
130025478577

BIBLIOTHECA REGIA HAFNIENSIS

Bibliothek for Ungdommen.

Udgivet af

J. Davidsen.

Aargang 1874.
Fjerde Bind.

Kjøbenhavn.

Boghandler V. Pio's Forlag.

Sally B. Salomons Trykk.

BIBLIOTHECA REGIA HAFNIENSIS

Indhold.

Side

De kurdiske Røvere, af Oberst Osman Bay . . . . . 1.
Luftens Sværmere, af Paul Kummer . . . . . 18.
De Fattige og Forladte, af E. Eckstein . . . . . 28.
Isabella eller Elisabeth, Dronning af Danmark, af Chr. H. Kalkar . . . . . 38.
Fra Patagonien . . . . . 54.
En Storm paa Vierwaldstädtersøen, af Fru Schauensee . 65.
Trolddom i gammel og nyere Tid, af Vilhelm Baer . . . 101.
Den abyssiniske Røverfyrstes seneste Gjerninger, af Frih. v. Maltzau . . . . . 114.
Naturbilleder fra Australien . . . . . 125.
De romerske Gladiatorer . . . . . 132.
I Fyrstens Slot, Fortælling fra Kaukasus, af E. M. Vacano 155.
En amerikansk Retssag . . . . . 171.
Fra de peruanske Bjerge, Reisebillede af Louis Rosenthal 186.
Erindringer om Moskau . . . . . 196.
Nis de Bombell, historisk Fortælling fra Slesvigs Vestkyst . 208.
En Fart i Ishavet, af E. M. Plankenau . . . . . 225.
En Snestudie, efter F. W. Hackländer . . . . . 245.
Jordoverfladens Former, af G. L. Kriegh . . . . . 252.
Stradella, Sangspil efter det Franske . . . . . 280.
En Nutidens Amazone, Livsbillede af Fr. Arndt . . . . . 323.
Fra den dannede Abeverden . . . . . 336.
Et Par Historier til Julen . . . . . 347.
Caroline Frederikke Walther, en Skizze af det danske Theaterliv, af Udg. . . . . 378.
Ruineret, Fortælling efter det Engelske . . . . . 409.

De kurdiske Røvere.

(Af Oberst Osman Bey*) i »Bibliotheque universelle et Revue Suisse«.)

Røveruvæsenet er en Plage, som i mange Aar vedvarende har existeret i ikke faa Lande. Dog viser der sig hist og her nogle Perioder, hvor det har ophørt nogen Tid, men dog atter har begyndt med en ikke ringe Styrke og Udbredelse. Italien, Spanien og Grækenland ere Exempler derpaa. I Kurdistan er Røveruvæsenet aldeles indgroet, det er saa at sige en national Institution hos Befolkningen. Røvernes Haandværk er der noget Almindeligt, Folkene udøve det med den største Iver, og de ere paa en Maade stolte deraf.

Nomadelivet er meget ensformigt og det er saaledes temmelig forklarligt, at de Nationer, der særligt føre dette Liv, føle en heftig Lidenskab for Eventyr og Røveri. Desuden er den Fare, de underkaste sig, og de Ofre, de udsætte sig for ved at foretage Rovtog, saa ringe, at Udsigten til Bytte let overvinder enhver anden Betragtning. For Fol-

*) Oberst Osman Bey, en født Franskmand, har tjent i den tyrkiske Hær og var anseet som en af dens betydeligste høiere Officerer.

kene med faste Bopæle ere Vanskelighederne ganske anderledes store, og Menneskene maa være tilskyndede af langt stærkere Motiver for at de skulle forlade deres Hus og foretrække Røvernes farlige Liv for den fredelige Ro i Landsbyen.

Hos Nomaderne foretages Vandringer fra det ene Sted til det andet ligesom uvilkaarlig, efter et vist Instinkt. Om Morgenen forlade de deres Bedesteder med deres Hjorder, de drage gjennem øde Strækninger og træffe de paa noget Bytte, bemægtige de sig det uden videre. Hyrdelivet vilde være yderst ensformigt, hvis der ikke fandtes slige Adspredelser. Faarehjordernes kjedelige langsomme Gang afbrydes af et raskt Galop paa Hesten og af nogle Landseskud. Et saadant Liv drive Kurderne fra den ene Ende af Landet til den anden, fra Bjerget Arrarat til Bagdads Omgivelser og fra Øst til Vest. Overalt, hvor de leve som Nomader, ere de Røvere. De have derved en vis Organisation, og Alle, Store og Smaa, Gamle og Unge, selv Kvinderne, tage Del deri. Denne Organisation er ordnet paa følgende Maade: Stammehøvdingerne have naturligvis Overbefalingen; Scheiken og Mollaherne (de Geistlige) ere Hælerne (manutengoli), og Folket foretager Expeditionerne. Naar et Røvertog har fundet Sted, bliver Byttet delt mellem Alle: Høvdinger, Scheiker, Mollaher o. s. v. Kurderne anvende to Fremgangsmaader: de ordnede Rovtog og de pludselige Overfald.

Ved de ordnede Rovtog gaaer man ud paa at true med Ild og Sværd og derved at faae Indvaanerne i de Egne, der skulle hjemsøges, til at rykke ud med Penge og Fødemidler. Skjøndt Kurdistan er meget øde, findes der dog hist og her Stæder og Landsbyer, hvis Beboere have mer

eller mindre faste Bopæle. Disse befolkede Stæder besøges af Nomader, og det sker langt oftere, end de, som modtage Besøget, ønske det. Ved slige Leiligheder ere Kurderne næsten altid samlede i Bander paa femten til tyve Ryttere. Indvaanerne maa naturligvis ikke undlade at byde dem Velkommen og modtage dem gjæstfrit, thi de Herrer Kurder have ikke den Vane at betale for Opholdet.

Om Vinteren ere disse Besøg sjeldne, desto hyppigere derimod om Sommeren og desto mere byrdefulde og nærgaaende. Hvert Øieblik indfinder sig en Kurde som Udsending for denne eller hin Stamme og forlanger at blive forsynet med Korn, Hø, ogsaa undertiden med Penge. Foruden disse Rekvisitioner hændes det ogsaa, at Kurderne indfinde sig i en eller anden Landsby, medførende en Del Heste og Oxer. Der bankes paa en Dør, og naar den gaaer op, hilses Husfaderen med de Ord: „God Dag, Tscherboschi, disse Dyr skal Du sørge for i Vinter. Til Foraaret kommer jeg tilbage for at hente dem."

Den stakkels Bonde trækker paa Skulderen, sætter en ynkelig Mine op, men om han vil eller ikke, er han nødt til at finde sig deri og anbringe sine firføddede Gjæster som han kun kan. Det er naturligvis en stiltiende Overenskomst fra begge Sider, at Dyrenes Underhold ikke betales. Drister han sig til at negte at tage det Betroede i sin Varetægt, saa ve ham, thi Kurden glemmer det ikke, og ved første Leilighed vil han sætte Ild paa hans Marker og hans Høst. Ikke sjeldent have Kurderne taget Hævn for et sligt Afslag ved at afbrænde hele Landsbyer og myrde Befolkningen. Dette kan ogsaa ske, naar en By negter Høvdingen for en Stamme at efterkomme hans Fordring om Levnetsmidler og Penge.

Myndighederne i Landet ere ikke istand til at beskytte Indvaanerne og at straffe Røverne. Dette forklarer, at Indvaanerne sjeldent henvende sig til Guvernørerne over Provindserne med Klager og at anmode om deres Bistand. „Hvad kan det hjælpe at beklage sig for Paschaen?" sige de; „han vil maaske sende os nogle Soldater, som ville beskytte os i fjorten Dage, en Maaned, to Maaneder. Naar de drage bort, komme Kurderne altid tilbage."

Den anden Fremgangsmaade ved Røveriet bestaaer, som jeg alt har nævnt, i Overfald paa Karavaner og enlige Reisende. Denne Stimandsgjerning er meget tiltrækkende for Kurderne, thi den tilfredsstiller baade deres Rovbegjærlighed og deres krigerske Lyster.

For at slige Overfald kunne lykkes udstille Kurderne en hel Del Vedetter, bestaaende af smaa Bander paa en halv Snes Personer, med det Hverv at iagttage Stier og Veie paa deres Gebet. De vise en udmærket Paapasseligheb; Intet er istand til at undgaa de kurdiske Skildvagters Lossøine og Hurtigheb. I et Land, hvor der er kun saa faa naturlige Hindringer som her, er det forholdsvis let at udøve en slig Spionering. Men paa den anden Side er ogsaa den Dygtigheb forbausende, hvormed Kurderne forstaa at at skjule sig for deres Blikke, hvis Bevægelser de følge. En Karavane, som drager gjennem Kurdistans nøgne Sletter og Dale, maa vel tro sig sikker i et saa nøgent og øde Land, hvor Udsigten er fri til alle Sider. Men denne tilsyneladende Ensomheb er kun et Blændværk, thi de nærliggende Høie og Jordbundens Ujevnheder skjule de skarpe Øine, der uophørligt følge Karavanens Gang. Om Kurdistan gjælder med fuld Føie, at Bjergene have Øine. Overalt er den

Reisende Gjenstand for Hyrdernes og de omflakkende Rytteres Spioneri.

Man vil maaske tro, at jeg overdriver, men Alt, hvad jeg her fortæller om denne Nation, er bygget paa de Erfaringer, jeg gjorde, da jeg forsøgte paa at undertrykke de kurdiske Stammers Røveruvæsen. Det Felttog, som jeg i denne Hensigt foretog i 1864, var mig en meget lærerig Skole, der satte mig nøie ind i denne Nations karakteristiske Træk og Sæder, hvis Oprindelse gaa langt tilbage i Fortiden.

Jeg har for Exempel ofte havt Leilighed til min egen Skade at overtyde mig om Kurdernes Aarvaagenhed og Hurtighed ved de Expeditioner, som jeg førte imod dem, og ved de Manøvrer, hvormed jeg troede at ramme dem. Medens jeg med Kraft fortsatte Operationen imod de Steder, der kunde betragtes som Hovedpunkterne for Røvervæsenet, var Kotur, mit Hovedkvarteer, omgivet af kurdiske Vedetter, der Dag og Nat udspeidede mine Bevægelser. Deres frække Dristighed var saa stor, at de nærmede sig Hovedkvarteret paa fire- til femhundrede Skridts Afstand, idet de holdt sig skjult bag en lille Høi. Tillige skjulte sig bag Tinderne af de Bjerge, som fra alle Sider omsluttede Dalen ved Kotur, en Mængde Øine, der som Positionsskyts ufravendt vare fæstede paa os. Den mindste Bevægelse fra vor Side undgik ikke deres Opmærksomhed. Stammerne sattes strax i Kundskab derom og de vare paa deres Post. Den Hurtighed, hvormed slige Efterretninger kom til Stammernes Kundskab, var i Sandhed beundringsværdig. Det var ikke sjeldent, at vi erfarede, at en Stamme, der befandt sig i en Afstand fra os af fem til sex Mil, var efter et Par Timers Forløb bleven underrettet om, hvad der var foregaaet.

Vore Soldater, der hverken fattes Aand eller Lune, kaldte den Hurtighed, hvormed Røverne forstode at bringe hverandre Efterretninger, „den kurdiske Telegraf", og dens Methode frembyder saa stor Fordel i Krigen, at jeg undertiden selv var tvungen til at anvende den, idet jeg til denne Tjeneste anvendte Kurder, paa hvis Troskab jeg kunde stole. Alene derved var jeg istand til at erfare, hvad der foregik i de forskjellige Stammer og saaledes at modarbeide det.

For at skuffe deres Aarvaagenhed var det nødvendigt at ty til Krigslist. Navnlig blev Mørket benyttet til at falde over deres Leir eller over de Landsbyer, der vare beboede af Røvere. Traf vi paa Marschen en enlig Hyrde eller Rytter, da havde vi ikke noget andet Valg end at søge at fange ham eller at skyde ham ned, for at han ikke skulde advare den vedkommende Stamme om at vi rykkede frem. Naar det var os umuligt at vente til Natten var kommen, eller naar Omstændighederne bragte os til at foretage et umiddelbart Angreb, søgte jeg at skuffe Kurderne ved først at tage en Vei modsat den jeg skulde følge, for siden ad en Omvei at naa til Bestemmelsesstedet.

Jeg erindrer, at jeg en Dag agtede at aflægge et Besøg hos Beboerne af en Landsby ved Navn Ghierlevik for at anstille et Forhør med dem og saaledes opnaa nøiere Kundskab til Røverne og deres Forehavender. For at denne Plan skulde lykkes, maatte jeg paa enhver Maade skuffe Kurdernes Paapasselighed, thi erfarede de, at jeg agtede mig til Ghierlevik, vilde de sikkert underrette Beboerne saa betids derom, at de kunde tage Flugten. Jeg tiltraadte derfor Marschen en Time før Solens Nedgang og tog Veien til en Snævring, beliggende sydvestlig for Landsbyen. Da det var blevet saa mørkt, at de kurdiske Spioner ikke kunde

følge vore Bevægelser, forandrede vi strax vor Retning ved at drage til Venstre, og ved at overstige Klipperne kom vi ubemærkede ned i den Dal, hvor Ghierlevik er beliggende.

Vor pludselige Ankomst frembragte en stor Forvirring blandt Indvaanerne. Stedets Scheik, der ikke havde nogen god Samvittighed, søgte at flygte, men vore Tropper afskar ham Veien, og han saae sig nødsaget til at modtage os i sit Hus, hvor jeg strax skred til at foretage Forhører.

Det viste sig, at Ghierlevik var, som jeg havde tænkt mig, en sand Røverrede. Dens Indvaanere, lige fra den nævnte Øvrighedsperson til den sidste Mand, vare alle Hælere. Nogle Minutters Forhør, krydret med et vist Antal Stokkeprygl, var tilstrækkeligt til at give Beviser.

En Krigsret, der paa staaende Fod dømmer Kurderne til Stokkeprygl, yder et saa karakteristisk Billede, at det vel lønner Umagen at give en kort Beskrivelse deraf.

Vor Krigsret bestod af mig, Majoren, der agerede Dommer, den midlertidige Præfekt o. s. v., og af en Officer, der med forslagte Ben sad der, rede til at billige Alt, hvad jeg foretog mig. Denne Dommer i en Straamands Skikkelse sad paa høire Side af mig, thi han var en af Kapitainerne ved min Bataillon. Til Venstre havde to Sergeanter taget Plads paa en Divan, for at optegne Forhøret. Man ser, at denne Rettergang har nogen Lighed med Romernes og i sine Hovedtræk minder om den franske Retspleie. Til Fuldstændiggjørelse af Maleriet skal jeg anføre, at Byens Scheik sad med en værdig Mine i Hjørnet af den omtalte Divan, medens det øvrige Rum i Værelset indtoges af en halv Snes Soldater, der bevogtede de Anklagede og om fornødent gjordes tildelte dem Stokkepryglene. Disse Soldater,

valgte blandt de Kraftigste i min Trop, havde hver en Svøbe skjult under Kappen.

Forhandlingen blev aabnet med en kort Tale, hvori enhver af de tilstedeværende Personer paalagdes at fortælle, hvad de vidste om Røverne, hvad de havde foretaget sig og med hvem de stode i Forbindelse i Landsbyen. I Begyndelsen gik Forhøret ret godt, baade de Anklagede og Vidnerne besvarede aabent og hurtigt de forelagte Spørgsmaal. Men snart indtraf en Begivenhed, som gav Retsforhandlingen en næsten tragisk Karakter, der tvang mig til fra min Egenskab som Forhørsdommer at gaa over til at blive Lovens ubøielige Haandhæver.

Et af Vidnerne, som jeg forhørte, gav frivillig forskjellige omfattende Oplysninger, der godtgjorde, at flere af Indvaanerne stode i nøie Forbindelse med Røverne. Nu reiste Byens Scheik sig og søgte ved en truende Gebærde at lukke Munden paa Vidnet, der dog ikke lod sig kyse deraf, men blev ved at meddele, hvad han vidste. Denne Adfærd af en af Regeringen ansat Embedsmand, hvis Misgjerninger jeg kjendte, bragte Bægeret til at flyde over. Jeg vendte mig til ham og raabte:

„Nedrige Røver! Du vover at standse Retfærdighedens Haand! Soldater, giv ham hundrede Slag Bastonnade.“

Ikke saa snart havde jeg udtalt disse Ord, førend han reiste sig, bukkede for mig og kastede sig paa Maven saa lang han var paa Gulvet. Den Ro, han syntes at vise, var i Grunden ikke Andet end en Trods mod min Myndighed, og endnu mere forbitret opfordrede jeg mine Folk til ikke at lægge Fingrene imellem.

Ordren blev ogsaa udført uden Skaansel, thi hverken Soldaterne eller de andre Tilstedeværende følte mindste Med-

lidenhed med Offeret. Øvrighedsperſonen var ſom ubevægelig og uagtet Slagene haglede ned paa ham med al Kraft, rørte han ſig ikke under den hele pinlige Exekution. En ſlig Haardnakkethed er ikke ualmindelig hos Kurderne, deres Stolthed tillader dem ikke at ſkrige, ſelv ikke at ſukke under den haardeſte Baſtonnade.

Da Exekutionen var endt, reiſte han ſig, bukkede igjen for mig, tog atter Plads paa Divanen ſom om Intet var ſket, og gav ſig til af al Magt at ryge af ſin Pibe. Men ved en opmærkſom Betragtning af hans Anſigtstræk og Holdning var det tydelig nok at ſe, at uagtet hans Trods og Haardnakkethed havde Stokkepryglene gjort deres Virkning. Den gulagtige Blegheb, ſom bedækkede hans Anſigt, forraadte den Smerte, han var et Bytte for, og viſte, at han ikke længe kunde beherſke den iſær under den bedøvende Indflydelſe, ſom Tobakken udøvede paa hans ved den heftige Tortur ryſtede Nerveſyſtem. Efter nogle Minutters Forløb ſaae vi Kurdens kolosſale Skikkelſe ſynke ſammen og ſtyrte ned paa Gulvet. Den Ulykkelige var beſvimet.

Denne pludſelige og uventede Begivenhed vakte Rædſel hos de Tilſtedeværende. Iſær vare Kurderne i den Grad grebne deraf, at de ſtode et Øieblik ſom forſtenede. Da jeg ſaae, at Ingen driſtede ſig til at reiſe den Beſvimede op, ſagde jeg til Soldaterne:

„Bring dette Menneſke bort og bær ham ind i hans Harem."

Da denne Befaling var udført, fortſattes Forhøret og der fremkom nu de mærkeligſte Oplysninger, hvoraf det tydeligt fremgik, at Øvrighedsperſonen og Indvaanerne havde ſtaaet i nøie Forbindelſe med Røverne. Retsmødet endte med, at Embedsmanden blev affat og hans Poſt beſat med

en Anden. Forinden jeg tog afsted, indsatte jeg den nye Øvrighedsperson med den i Landet brugelige Ceremoni. Han kastede sig ned foran Divanen, hvorpaa jeg sad, kyssede Fryndsen paa den og forblev i denne ydmyge Stilling, medens jeg bedækkede hans Hoved med en persisk Shawls-Turban. Da dette var sket, tog han Plads paa Divanen og modtog de Tilstedeværendes Lykønskninger.

Ghierleviks Deltagelse i Røvervæsenet er langtfra enestaaende; det Samme gjælder om et stort Antal andre Byer i Distriktet Kotur, ja i hele Kurdistan fra den ene Ende til den anden. Næsten overalt have Røverne Bundsforvandte, som give dem Underretninger, yde dem om fornødent Bistand og skjænke dem et sikkert Tilflugtssted. Men ikke alene hos den ringere Del af Befolkningen finde de en slig Understøttelse og Hjælp, de have Venner blandt Stammernes Høvdinge og blandt Regeringens høieste Embedsmænd og Officerer. Da Røvervæsenet er ikke lidet indbringende, gjør Enhver, som vil hurtig berige sig, Brug deraf. Unge Mennesker af de anseteste Familier ere Stimænd, og en kjæk Røver er lige saa anset hos Kurderne som en berømt Kunstner hos Europæerne.

Stammehøvdingene kappes om, at faae en eller anden Røver, der er bleven berømt ved sine Idrætter, i deres Tjeneste. Jøvrigt er en stor Del af disse Banditer kun simple Leiesvende, der tage Tjeneste der, hvor de blive bedst lønnede. Andre forlade aldrig deres Stamme; de opholde sig i Landsbyerne eller i Leirene og udøve kun Røverhaandværket, naar Leiligheden tilbyder sig eller naar de ere kjede af det stille Liv.

Ogsaa i Byen Kotur var der en Horde af Røvere. Den bestod af Underpræfekten Ahmed Aga, hans Broder,

hans Sønner og Sødskendebørn, kort sagt af den hele Familie, der var den fornemste i Kotur. Min Stilling bragte mig i Forbindelse med disse Folk. Hvis Nogen ved min Ankomst til Kotur havde sagt mig, at Underpræfekten og hans Broder, disse ærværdige Oldinge, som aldrig nærmede sig til mig uden mangfoldige „Selamer" *), at disse unge Mennesker med det undseelige, beskedne Væsen, der med Ben og Arme overkors neppe vovede at opløfte Øinene, ikke vare Andet end rene Røvere, vilde jeg have antaget det for Bagvaskelse eller Galskab. Hvem skulde i Virkeligheden ogsaa kunne tro, at Mænd, der beklæde vigtige Embeder og hvoraf flere endog ere dekorerede med Ordener, drive Røverhaandværket, at de snige sig ud om Natten, for væbnede med Dolke og Pistoler at plyndre og myrde de Reisende paa Landeveien.

Og dette fandt Sted lige for Næsen af mig uden at jeg nærede den fjerneste Mistanke. Min Blindhed var saa stor, at kun en overordentlig Begivenhed var istand til at aabne mine Øine for det afskyelige Uvæsen, der blev drevet i min umiddelbare Nærhed. Opdagelsen skete paa følgende Maade.

En jødisk Kjøbmand, der var ankommen til Kotur i Handelsanliggender, havde indkasseret en Sum af ti- til tolvtusinde Franks. Da det er yderst farligt at medføre slige Summer paa Reiser, ansaae Kjøbmanden det forsigtigst at deponere Pengene hos Underpræfekten. Han lod sig give en Kvittering af denne og begav sig nu paa Veien til Bach-Kalé, hvor han boede. Resten af Historien er let at gjætte. Underpræfekten Ahmed-Aga udsendte sine Røvere efter Jøden, som blev myrdet og begraavet.

---

*) Den tyrkiske Hilsen.

Denne tragiske Begivenhed var kun Begyndelsen til en hel Række andre. Jødens Paarørende og Troesfæller bleve i høi Grad urolige ved hans Udebliven og bad indstændig Paschaen af Bach-Kalé om at anstille en Undersøgelse. En saadan fandt ogsaa Sted, men førte ikke til noget Resultat af den simple Grund fordi Underpræfekten i Kotur meget vel forstod at skjule Mordet og beskytte Morderne.

Der hengik en Maaned uden at der var opdaget det Mindste, og sikkert vilde Mordet paa den jødiske Kjøbmand være bleven en evig Hemmelighed, dersom ikke Omstændighederne havde tvunget mig til at tage mig af denne Sag. En Aften, da jeg tænkte paa ganske andre Ting, meldte min Ordonnants, at tre Jøder fra Bach-Kalé ønskede at tale med mig. Nysgjærrig efter at vide, hvad disse Folk vilde mig, lod jeg dem komme ind. Neppe var Døren faldet til efter dem, førend de ilte hen til mig, kastede sig for mine Fødder og raabte:

„Hav Medlidenhed med os, beskyt os, thi man vil dræbe os!"

„Hvad skal det sige? Hvem vil dræbe Jer?"

Da fortalte Jøderne mig, at de var komne til Kotur, for at opspore deres savnede Slægtning Mucho, og at Underpræfekten nu stræbte dem efter Livet. De forklarede mig, hvorledes det var lykkedes dem at opdage, at Underpræfekten Ahmed Aga havde været Ophavsmanden til Mordet og de tilføiede, at de ligeledes kjendte Navnene paa Morderne og hvor de havde deres Tilhold.

Disse Meddelelser gjorde et saa levende Indtryk paa mig, at jeg besluttede ufortøvet at lade Røverne paagribe og endog at lade Underpræfekten arrestere, hvis det var fornødent. Imidlertid ansaae jeg det dog ved nærmere Efter-

tanke for min Pligt at overtyde mig om Sandheden af Jødernes Beretning. Først lod jeg dem tage i Ed og derefter anstillede jeg Forhør over flere andre Vidner, der stadfæstede, hvad Jøderne havde fortalt. Nu levnedes der mig ingen Tvivl om den Maade, hvorpaa den ulykkelige Mucho var bleven myrdet, og med den største Iver tog jeg fat paa Værket.

Byen blev straxomgivet af en Kordon af Tropper, der fik Ordre til at paagribe Enhver død eller levende, der vilde undvige. Samtidig dermed blev en Reserve paa to Kompagnier anbragt i Nærheden af Underpræfektens Hus for at forhindre ethvert Forsøg paa Flugt fra hans Side. Medens disse Foranstaltninger bleve udførte, bleve to Kolonner sendte til de Landsbyer, hvor de mest bekjendte Røvere havde hjemme.

Disse forskjellige Forholdsregler, der ved Nattetid udførtes i den største Stilhed og med stor Nøiagtighed, bleve kronede med afgjort Held. I Løbet af ti Timer lykkedes det Tropperne at bemægtige sig atten Røvere, som bleve indsatte i Kasernen.

Uden at spilde Tiden nedsatte jeg den næste Dag en Krigsret, bestaaende af alle Bataillonens Kapitainer. Proceduren var meget simpel og hurtig, thi et nøie Kjendskab til Landets Sæder havde lært mig, at Stokkeprygl vare bedre end Alverdens Advokater og at denne Rettergang koster mindst. Jeg skal dog tilføie, at dette Straffemiddel ikke blev anvendt uden at de Anklagede iagttoge en haardnakket Taushed.

Ved Hjælp af et skarpt Forhør og det omtalte Middel lykkedes det Krigsretten at bringe alle Røverne til at tilstaa deres Forbrydelse. De udsagde, at Underpræfekten havde tilskyndet til Mordet paa Jøden Mucho, for at han kunde

beholde de Penge, Kjøbmanden havde betroet ham. Da nu Underpræfektens Brøde var klart bevist ved disse Forhør, blev han arresteret og ført for den civile Domstol, der alene kunde dømme ham. Til Held for ham og til Uheld for mig stod Underpræfekten paa en fortrolig Fod med min Divisionsgeneral Amzi Pascha, som tog ham under sine Vingers Beskyttelse, erklærede ham for uskyldig og pletfri og gjenindsatte ham i hans Embede.

Nu enedes Begge om at knuse mig og det vilde sikkert være lykkedes dem, dersom jeg ikke i Tide var flygtet. Men da denne mig personlig vedkommende Episode ikke har Noget at gjøre med den Skildring af Røvervæsenet, som jeg her agtede at give, tager jeg igjen fat paa Traaden i min Fortælling.

Efter at Underpræfekten og den hele Bande af hans Hjælpere var bleven sendt til Hovedstaden i Provindsen, forblev jeg i Kotur baade som høieste civil Embedsmand og som militær Kommandør. Den Iver, hvormed jeg søgte at udrydde Røvervæsenet, førte mig naturligvis langt videre end jeg havde tænkt mig og villet, da jeg gav mig i Lag dermed. Som det gaaer andre Personer, der have indladt sig paa slige Foretagender, gik det ogsaa mig. Efter det første Skridt kan man ikke let standse og den ene Begivenhed fører den anden med i sin Følge.

Saaledes gik det da ogsaa efter at jeg havde faaet Bestyrelsens Tøiler i mine Hænder. Vel var Røvervæsenets Stamme omhugget, men Rødderne strakte sig til alle Sider og kom frem paa Jordens Overflade. Enhver, der havde lidt under Røvernes Tyranni, alle de Ofre, som disse Banditer havde plyndret, lemlæstet og plaget, kom til mig med deres Anklager og Besværinger. Fra det Øieblik, jeg havde lagt

Haanden paa Værket, anſaae jeg det ſom min Pligt at føre det til Ende. Desuden frembød Jagten paa Røverne en vis Nydelſe, ſom i Forbindelſe med Bevidſtheden om at gjøre min Pligt og udrette noget Godt, udøvede en uimodſtaaelig Tiltrækningskraft paa mig.

Blandt de talrige Anklager, der forebragtes mig, var der en iſær, ſom fængſlede min Opmærkſomhed. En Karavane, ſom tilhørte og blev ledet af to Perſer, Schimo og Ali, var bleven angrebet og plyndret ikke langt fra Kotur. De forklarede, at de i en Dal vare blevne overraſkede af Røvere, ſom efter at have overfaldet og ſaaret dem, havde ranet alle Varerne og bortført fem til ti Heſte. Denne Begivenhed var foregaaet for omtrent et Aar ſiden, men da de vidſte, hvor umuligt det var at opnaa Retfærdighed og Straf over Røverne, havde de anſet det for ørkesløſt at klage for Øvrigheden.

Efter at have hørt paa Kjøbmændene, ſpurgte jeg dem, om de kjendte de Røvere, der havde plyndret dem.

„Ganſke viſt kjende vi dem," ſvarede ivrigt de to Perſer. „Bey, giv os nogle Soldater med, og vi ville forpligte os til at bringe Dig de Heſte, de have røvet for os."

„I hvilken By ere de?" ſpurgte jeg.

„I Tchelick, derhenne i Dalen."

Navnet Tchelick var et Lysglimt for mig. Jeg havde alt længe havt denne By mistænkt for at være en Røverrede. To af Jøden Muchos Mordere havde boet der.

„De Skurke!" mumlede jeg. „Den Bande, ſom dræbte Jøden Mucho, har plyndret Perſerne. Vi ville aflægge et Beſøg hos dem."

Jeg ſendte ſtrax Bud til den vagthavende Kapitain med Ordre, uopholdelig at dirigere et Kompagni til Tchelick og

bringe Befolkningen fangen til Kotur. Tillige paalagdes det Kommandoen for Expeditionen at medtage Indvaanernes Kvæg og andre Eiendele.

Disse Ordrer bleve punktlig udførte. Den næste Dag vendte Korpset tilbage med en hel Processsion, bestaaende af Mænd, Kvinder, Børn, Oxer, Faar og Karrer. Ifølge Bestemmelsen mødte denne Karavane paa Torvepladsen i Kotur, hvor jeg ventede den for at affige Dommen.

De Anklagede, fem til sex i Tallet, bleve dømte til at indespærres i Fortet og der modtage de sædvanlige Stokkeprygl. Hvad de andre Indvaanere angik, antog jeg, at den bedste Maade at straffe dem paa var at konfiskere deres Eiendele og for deres Øine at bortsælge dem ved Auktion. Dette sørgelige Skuespil var vel skikket til at indgyde dem Anger samtidig med at det kunde tjene til et Exempel for hele Landet. Efter at have tilladt enhver Familie at tage, hvad der var strengt nødvendigt til dens foreløbige Underhold, lod jeg det Øvrige stille til Auktion, hvortil de Lysthavende indbødes ved Trommeslag og offentlige Udraabere. Kurderne, der havde samlet sig i stort Antal for at bivaane Exekutionen, vare opfyldte af Raseri, men de kunde kun give deres Harme Luft ved de hadefulde og rasende Blikke, hvormed de beærede mig. Desuden gav de deres passive Modstand tilkjende ved aldeles at afholde sig fra at byde paa Sagerne, og gjorde det saaledes umuligt for mig at udføre den idømte Straf. Hvor ofte de end opfordredes til at kjøbe, Ingen mælede et Ord.

Det er let at forstaa, at denne Fremgangsmaade af Kurderne, hvorom de aabenbart vare blevne enige, var mig yderst ubehagelig, og jeg indsaae tydelig, at min Myndighed led et slemt Stød derved. Hvor meget end Udraaberne

anstrengte Lungerne, hvor stærkt end Trommen rørtes — Intet hjalp og Mængden rørte sig ikke.

Jeg var yderst opbragt over, at disse Slyngler saaledes vovede at trodse mig og den høie Myndighed, hvormed jeg var beklædt. Min Stilling var ogsaa alt Andet end behagelig. Foran mig paa Torvet var der samlet nogle hundrede Stykker Kvæg og en Mængde andre Gjenstande, som ikke en Eneste vilde kjøbe, og uden at jeg vidste, hvad jeg skulde gjøre dermed.

Men pludselig fik jeg en heldig Idee til at drage mig ud af den vanskelige Sag. Khoï ligger jo kun i en Afstand af otte Mil fra Kotur; hvorfor ikke sende det Hele til denne By. Personerne ville sikkert ikke betænke sig paa at kjøbe, naar de kunde faae disse Ting billigt. Med en rolig og sikker Mine henvendte jeg mig derfor til Mængden med de Ord:

„I ville altsaa ikke kjøbe Røvernes Eiendele? Som det behager Eder. Jeg vil lade Eder vide, at det Hele bliver sendt til Khoï, hvor man sikkert ikke vil vrage disse Ting.“ Og for at man ikke skulde være uvidende om mine Hensigter ansaae jeg det ikke for overflødigt at tilføie en Advarsel:

„Og nu skal jeg sige Eder: Jeg sværger ved Allah, at dersom I igjen begynde paa at røve og plyndre, saa tager jeg Eders Telte, Eders Klæder og Turbanner, og lader Alt sælge i Khoï.“

Man kan tænke sig den Bevægelse, der opstod blandt Kurderne ved at høre denne Trusel. Udtrykket i deres Øine og Læbernes krampagtige Trækninger aabenbarede de Følelser, hvoraf de betoges.

Min Plan blev udført øieblikkelig. De beslaglagte Ting bleve under Eskorte af et af en Lieutenant kommanderet

Detaschement sendt til Khoï og Hensigten blev opfyldt over Forventning. Alt blev betalt saa godt, at Udbyttet ikke alene var tilstrækkeligt til at erstatte de udplyndrede Kjøbmænd deres Tab, men gav ogsaa et anseeligt Overskud, som tilfaldt de Tropper, der havde udmærket sig ved Røvervæsenets Undertrykkelse.

Luftens Sværmere.

(Af Paul Kummer.)

Jeg havde Leilighed til at besøge en ogsaa i videre Kredse berømt Theolog i hans Hus.

Gadedøren blev lukket op for mig. Tjenestepigen svarede paa mit Spørgsmaal: „Herren er hjemme, vil De gaa ind; jeg skal kalde paa ham."

„Men jeg forstyrrer ham dog ikke?"

„Nei, aldeles ikke, han er i Haven."

„Saa vil jeg opsøge ham der," sagde jeg og traadte gjennem Husets Bagdør ud i Haven.

Jeg traf Husets Herre, der er Dr. theologiæ, i det venlige af Middagssolen klart oplyste Havehus, som forekom mig meget hyggeligt, især ved de mange brogede Vinduesruder, hvorfra der spillede et farvet Lys paa Vægge og Gulv. Efter en Hilsen og en kort Samtale, førte han mig hen til et Vindue.

„Kom en Gang herhid og hjælp mig med at beundre," sagde han smilende. „Her træffer De mig netop ved et lille

smukt Skue, som jeg ret glæder mig over, og som jeg alt har betragtet en halv Times Tid."

En med Cocons (Larvehylstre) og flagrende Sommerfugle opfyldt aaben Kasse med et Overtræk af Gaze stod ved det Vindue, hvorhen han førte mig. Jeg udraabte uvilkaarlig: „Hvordan, Theolog og Naturforsker tillige?"

„Nei, ikke Naturforsker, men Ven af Naturen, eller kald mig hellere Naturfilosof!" mente han, uden at vende sit Øie bort fra den brogede bevingede Befolkning, der var ifærd med at komme frem; thi nogle af Coconerne vare alt aabne, medens andre i samme Øieblik vare ved at briste. Enkelte Dagpaafugleøine sværmede alt om i Havehuset og lod deres straalende Farver glimre i Solskinnet, Andre derimod hang med sammenbøiede Vinger roligt ved Gardinerne, skjøndt Dørene stod aabne og det friske Grønne vinkede dem ud i det Frie.

„Netop fordi jeg er Theolog," vedblev Doktoren, „og leve i den Tro, at vi have en Sjæl, der en Gang vil blive befriet fra sit jordiske Fængsel, føler jeg stor Glæde ved dette lille Naturskuespil, jeg ser deri et Symbol paa vor egen Forvandling og Opstandelse. Jeg har ikke noget Aar forsømt at fylde en Kasse med Larver. Jeg venter da daglig paa, at de skulle begynde at spinde sig ind og endelig efter faa Uger feire deres Opstandelse som et fuldstændigt andet Væsen. For Enhver er det vel et interessant Skue, men for mig har det en anden og høiere Betydning. Ja, De smiler maaske, men alligevel er det saa!"

Og hvorfor skulde jeg smile, spørger jeg enhver af mine Læsere, der begriber Digterens Ord:

„Alt det Forgængelige
Er kun en Lignelse."

Men selv uden den theologiske Professors ophøiede Tanker om Opstandelsen er Skuespillet af den hemmelighedsfulde Udvikling fra Larve til Sommerfugl yndigt, tankerigt og interessant. Ved en naturvidenskabelig Undersøgelse frembyder det mere af det Vidunderlige og Hemmelighedsfulde end vore dogmatiske Filosofer drømme om.

Læseren kjender vist Dagpaafugleøiet, en af de skjønneste af vore Dagsværmere. Den kan træffes alt tidligt paa Foraaret, naar den flyver hen over Buske og Hegn med det skinnende Maleri af store blaa Øine paa sine purpurbrune, fortrandede Vinger. I hele den grønne Aarstid sværmer den da legende om Blomsterne i Haverne, i Skovene og paa Engene. Den er en levende Prydelse i det Frie, en yndig Skabning, som vi ikke godt kunne tænke os anderledes end i Forbindelse med Blomster, Vellugt og Solskin. Men i Skikkelse af Larve, som Kaalorm, er den en ganske Anden. Den yndige Dagsværmers Larve maa søges paa andre Steder, i en fugtig Krog, ved Stene og Grus, i ensomme Skovpartier. Og der lever den paa høie Brændenelder, af hvis ætsende Bladstof den udelukkende nærer sig. Jeg har fundet dem der i Tusindvis, saa at den uhyggelige Neldebusk saae ud som overtrukken af mørkt ringlede Larver som med sort Fløil. Hvem skulde anse det for muligt, at slige Steder og slige Planter vare Vuggen og Opfostringsstedet for Dagpaafugleøiet. Og dog er dens Larve en endog med Neldens Karakter i det Ydre beslægtet Dyr, thi dens sorte, med fine hvide Prikker plettede Krop er tæt besat med fine forgrenede Torne, der virkelig minde om Neldens Brændehaar. En sælsom Overensstemmelse mellem det hæslige Dyr

og den hæslige Plante, hvoraf det ernærer sig. Og dog synes det ikke at være noget blot Tilfælde, thi Larverne af andre Dagsværmearter, der ligeledes leve af Nelder, have ganske den samme haarede Beklædning.

Stygge Orme! udraabe vi ved at se dette Mylr af Larver. Og vi have Ret. Gives der nogen mere materiel Tilværelse end den, som den hæslige, graadige Larve fører. Intet er tilstrækkeligt udviklet hos den. Af Kjønnet er der intet Spor, der er ingen Forskjel paa Han og Hun. Kun Æderedskaberne ere udmærket udviklede, nemlig de skarpe Kjæber, med hvilke den uafladelig gnaver og tygger. Ved denne Legemsbygning er der antydet, at Larverne ikke have Andet at gjøre end at mæske sig. Hele deres Liv gaaer hen med at fylde Vommen, hvorved Larven kun bryder sig lidet om, hvad den faaer, kun om hvor meget den faaer. Derfor gnaver den heller ikke paa Blomster og Knopper, men holder sig til Plantens groveste Stoffer, til dens Blade og Stængler, fordi disse tilbyde den rigeligste Føde. Den enkelte Larve tager derved paa een Dag mere Føde til sig end den selv veier, ja der er nogle, der beviislig fortære otte Gange saa meget. Og det slaaer an, vor Larve tager hurtig til i Størrelse og snart bliver dens Hud, der ikke i Vækt holder Skridt med dens indre Udvikling, for snever for den; Huden brister og Larven afkører sig sin gamle Dragt. Paa den Maade skifter den, saa længe den voxer, ham flere Gange, det sker altid mindst fire Gange. Men den er da altid forsynet med en ny større Klædning, der har dannet sig under den gamle og bestandig er smukkere farvet end den forrige. Dette er alt en gjentagen Forvandling i Larvernes Liv, der ogsaa saa betydelig griber ind i Dyrets indre Liv, at ikke faa gaa til Grunde derved.

Pludselig bliver Larven ualmindelig livlig. Den kryber uafladelig hist og her og rører nu ikke nogen Føde. Men det er kun Forløberen for den dybe Ro, hvortil den skal indgaa i den Ligkiste, som den selv indretter sig. Den bliver stille og stille som om den vil til at dø. Da hænger den en Dag paa en Væg eller paa en Træstamme som en ægyptisk Mumie. Vi gjenkjende ikke mere den hæslige Larve i den ophængte stivnede Puppe, der paa en komisk Maade er udstyret med Næse og Øren, men dog er ligesom bestrøet med Guld- og Sølvprikker og har en gylden Glands.

Hvorledes er dette nu gaaet til, og hvorfor er det sket! Trods vort Kjendskab til Naturen og trods Videnskabens Fremskridt vide vi Intet om den hemmelige Sammenhæng ved denne Forvandling. Kun i det Ydre kunne vi se, hvorledes Dyret bærer sig ad. Larverne af Dagfuglesliet og andre Spindere gaa meget simpelt tilværks derved, idet de kun spinde sig en hvid Silkehynde og ved Hjælp af denne befæste Halespidsen et eller andet Sted; derpaa afføre de sig Hamog Hoved og klæbe sig fast som fri „Faldpuppe". Larverne af andre Sommerfugle, saasom de hvide, de blaa og Svalehalerne opsøge en Væg og bære sig ad paa samme Maade, kun med den Forskjel, at de først slynge en Bæltetraad om deres Ryg, saa at de som „Bæltepuppe" ere spændte til Fladen. Den Forsigtighed og Betænksomhed Larven herved anvender, viser, at den ikke er saa dum som man ellers skulde tro.

Hvor længe er nu Livet indslumret i Puppehylsteret? Men det hverken slumrer eller hviler. I denne Mumie hersker der lige fra Begyndelsen et Liv, hvis Virksomhed overgaaer vore Begreber og vor Opfatning — et Liv, som tilsyneladende til Trods for alle Naturlove uden at optage

Føde bestaaer og udvikler sig i Dage, ja i Uger. Men dette Liv fuldender kun sine sidste inderste Svingninger, for atter at fremtræde som et Liv udad til. Dette forhen saa stygge og nu nyfødte levende Væsen stræber at opstaa i bevinget Skjønhed for at komme ud i Lysets og Luftenes Rige. Det venter kun paa den kaldende Stemme.

Men hvilket Øre kan høre den hemmelighedsfulde Stemme, hvormed Naturen taler til sine mange Børn? Til Plantefrøet og til Træets Skud siger den i Høsten: Spir ikke videre, gak til Ro! Moderlig Kjærlighed iører dem da Skaller og Hylstre og dækker dem om Vinteren med et Snetæppe, men siger da atter til dem om Vaaren: Skyd nu Knopper og grønne Blade. Til hvert et Dyr, der sover Vintersøvnen under Mos og tørt Løv eller under Jorden tales til sin Tid paa samme Maade. De komme frem og fylde den unge Verden med deres lystige Leg og glade Liv. Og det er den samme Stemme, der siger til vore Dagpaafugleøiers Puppe efter to Ugers Hviletid: Vaagn op, thi Dagenes Fylde er kommen!

Lad os en Gang se, hvorledes det gaaer for sig. Af den bristende Puppes Rygspalte kryber en fuldkommen udviklet Sommerfugl hurtig frem efter nogle Minutters Forløb. Endnu ere de brogede Vinger rullede tæt om Kroppen, de ere tillige saa smaa, at Farveøiet paa hver Vinge kun er saa stor som et Sennepskorn. Men i Sandhed, man kan se dem voxe. Sommerfuglen hænger endnu med sine Ben ved det tynde sprukne Coconhylster, der nu er blevet gulladent. Derved sænke de slappe Vinger sig nedad, og se, i faa Minutter have de udviklet sig til naturlig Størrelse. Først i Luften faae de Stivhed og da lader vor Sommerfugl dem gynge op og ned, som for at prøve dem — og

saa svinger den sig op til den første Flugt i den frie Natur. Men egentlig ere Vingerne ikke voxede. For at forstaa dette maa man vide, at de ere byggede paa en ganske egen Maade. Aarene eller Ribberne i Vingerne, hvormed Sommerfuglene ere forsynede lige saa rigeligt som et grønt Blad, forklare os Vidunderet: de ere det Stativ, som holder den fine Hinde sammen og forbinder den; ligesom Stavene i en Vifte eller i et Solskjærm, der udspreder Overtrækket, danne de indvendige Støtter for Vingens Hud. Under Mikroskopet kunne vi se dem som fine hule Rør, der staa i Forbindelse med hinanden, og som saadanne ere ligesom skabte for de smaa luftige Alfevæsener.

Og hvor vidunderligt! Naturen har derved ikke blot forstaaet at skabe de letteste, men ogsaa de solideste Støttebuer eller Stivere, hvis Anvendelse i det Store Nutidens Teknikere ogsaa ere komne til. Da man nemlig ved Bygningen af lange Jernbanebroer indsaae, at massive Jernstænger, der skulde forbinde Buepillerne, vilde blive buede altfor meget ved deres egen Vægt og maaskee ogsaa vilde knækkes, forsøgte man at anvende hule Jernrør. Og det viste sig, at deslige Hulrør af samme Tykkelse som de massive neppe bleve bøiede og vare istand til at bære langt større Byrder. Disse tekniske Fordele kunde man for længe siden have lært af Naturen, idet denne jo ogsaa har bygget det Skelet, som bærer den dyriske Krop, af hule Knokler. Og Sommerfuglevingernes aarede Ribber, ja alle Insekters Vinger ere skabte efter den samme praktiske Methode, saa at Sværmeren kan piske Luften med sine Vinger uden at knække dem.

Lige naar Sommerfuglen er krøben ud af Puppen, ligge disse hule Aarer meget tæt ved Siden af hinanden som

Stavene i en lukket Vifte. Med dybe Aandedræt begynder da Sommerfuglen at hilse det unge Liv. Dens med Luftaarer opfyldte Bryst arbeider og det lille Væsen presser ogsaa Luft ind i Vingeaarerne; disse spredes da fra hverandre, Vingens fine ved Aarerne forbundne Hinde udvider sig og spændes og den brogede Vifte er udfoldet i hele sin Størrelse. Nu behøver blot det bløde Stof at hærdes lidt og den vidunderligste Vinge er færdig! Sommerfuglen styrer nu Vingerne med de kraftige Brystmuskler og fylder dem under Flugten stadig med frisk Luft, for at de kunne bære den. Den forstaaer da at finde den tiltrækkende Føde, som Blomsterne byde den, thi de grønne Blade kan den ikke mere mætte sig ved, eftersom Kjæberne mangle. Men i Stedet for disse har den en Sugesnabel, hvormed den drikker Blomsternes Nektar. Saaledes er et ganske nyt Væsen, en guddommelig Skabning opstaaet.

Men rør ikke ved den fine, opstandne Psyche. Tage vi endog let paa den, saa gaaer det brogede Støv af Vingerne. Ja, alt dette skjønne blændende Maleri, alle disse Farver ere Støv! Hvad er Støv? vil man vel foragtelig spørge. Den, som gjennem et Mikroskop en Gang har betragtet Støvet paa en Sommerfuglevinge, maa uvilkaarlig betages af hellig Ærefrygt for den skabende Natur, som lige indtil det Allermindste, lige indtil Støvsnugene paa Sommerfuglevingen viser sig som den mest fuldendte Kunstner. Thi ethvert af de brogede Støvsnug er et lillebitte Skjæl, der enten er rundt, firkantet eller af Façon som et Blad, og i den øverste Rand er kantet med fine Spidser eller Takker. Og Skjællene ere ikke flade, men hvert af dem er paalangs og paatværs forsiret med det fineste Arbeide i Relief, ret som det var krystalliseret. Ja, det er et saa fint

og akkurat Naturarbeide, at man kan benytte Skjællene paa store Sommerfugles Vinger, som f. Ex. Hipparchia Janeia, til at prøve et Mikroskops Godhed med. Disse Skjæl have Stilke og ere ligesom Fuglenes Fjer lagte tagstensformigt paa Vingehinden. Mange Tusinder af disse Skjæl høre til Sammensætningen af kun et eneste af de blaa Farveøine paa Dagpaafuglepiet. Og med Hensyn til Sommerfuglens luftige Liv kunde de heller ikke være bedre indrettede. Thi foruden at de ere lette og dog af et haardt Stof ere de alle hule, og en Sommerfuglevinge har derved en uforlignelig Lethed, uagtet den er sammensat af Myriader af deslige brogede Mosaikstene.

Kunne vi nu tænke os, at der er noget saa Forunderligt ved den lille Sommerfugl, naar den, selv en levende Blomst, flagrer hen over Blomsterne?

Den udstrækker sine Følehorn, og Naturforskeren fortæller os fremdeles, at disse ikke blot ere en Prydelse for deres med fine Haar besatte Hoved, men fremfor Alt indeslutte Høreorganet. Men Sommerfuglen kan ogsaa paa anden Maade end ved Hørelsen blive vor Nærhed vaer, og naar vi ville snappe efter den, flagrer den hen til en fjern Blomst, som den har faaet Øie paa. Og hvorfor skulde den ikke kunne se os, da jo dens to store brunlige Krystaløine vise sig for Forskeren som sammensatte af Tusinder af de fineste Facetter: Vor Fantasi svimler lige overfor deslige Vidundere, hvis Tilstedeværelse er godtgjort af Mikroskopet.

Nu have vi tabt den af Sigte. Vi søge efter den og gjensinde den kun med den største Møie. Thi den har forsigtigt sat sig til Ro med sammenklappede Vinger og disses mørkebrune Underside giver den Udseende af et tørt, vissent Blad fra forrige Aar. Det lille Væsen unddrager sig der-

ved sine Fjenders Blikke, og det er som om den veed det; thi naar det bliver Aften og en natlig Rovfugl ser sig om efter Bytte, da udsøger vor Sommerfugl et Sted, hvis Farve ligner Undersiden af dens Vinger, en graa Væg paa et Hegn, en brun Træstamme eller selve den sorte Jord, og roligt kan den overlade sig til sin Nattehvile. Natteduggen gjør ogsaa deres Vinger tunge, og hvorledes kan den vedblive at sværme og lege, naar Dagens lysende Stjerne, hvortil dens glade Liv er knyttet, er gaaet ned.

Men Morgenen gryer. Alt Liv i Plante- og Dyreriget vaagner, og ikke mindre dens Liv, naar de gyldne Straaler suger Duggen fra dens Vinger og vækker den.

Men kun faa Dage, og dens glade Tilværelse er forbi. Har Hunnen parret sig med Hannen og føler den sig istand til at forplante sin Slægt, saa opdukker paa en mærkelig Maade ogsaa gamle Minder i den kvindelige Sommerfuglesjæl efter at de længe have været glemte. Hunnen mindes nemlig sin Brændenelde, hvorpaa den levede som Larve, og den lægger sine Æg under et Nældeblad, for at der kan opstaa en ny Larvebefolkning og finde en passende Næring. Derpaa døer den brogede Dagsværmer efter en kort Frist.

Forvandlingens Kredsløb er fuldendt, for at begynde paany. Men har ikke Mennesket ved Betragtning deraf alt fra Arildstid havt en Anelse om en lignende Udviklingslov for vort aandelige Liv, at nemlig dette efter en kort Dødshvile vil udfolde sig til en ny ædlere Tilværelse, som i ingen Henseende ligner den foregaaende! Rigtignok kan den skjønne Sommerfugl ved sine Forvandlinger ikke afgive noget Bevis for Udødeligheden; den er kun et yndigt og dybsindigt Symbol paa denne herlige Tro. Denne har en ganske anden Grundvold for Tænkeren, den hviler paa Erkjendelsen af selve

Aandens Væsen, Magt og Frihed, som jo ikke beroer paa Lovene for de fysiske Kræfter og derfor heller aldrig kan finde sin Forklaring alene gjennem disse. Hvo som har denne Tro vil altid glædes og opbygges ved det skjønne Sindbillede, som Sommerfuglens Udvikling frembyder.

Men kan ikke Sommerfuglen blot i sit naturlige skjønne Klædebon være en Glæde for Mennesket? Barnet vil bestandig gjerne ile efter den, naar den flagrer fra Blomst til Blomst, Naturforskeren vil ikke høre op med at studere dens Liv med en stor Forkjærlighed og at glæde sig over den fortryllende Skabning, hvis fine Legeme er bygget saa harmonisk og ordnet til den mindste Enkelthed med saa stor Visdom, og hvis Vinger ere et sandt Ideal af malerisk Skjønhed. Alt dette maa dog hos Betragteren tale for den høieste aandelige Styrelse. Og at tro paa denne er ogsaa en Tro, der stemmer til Andagt og forunder vort Liv en sikker og salig Ro.

De Fattige og Forladte.

(Af Ernst Eckstein.)

Det var i August 1871. Vi sad udenfor en af de store Kafeer paa Boulevard des Italiens i Paris og saae paa den brogede Mængde, der bølgede forbi. Min Ven var første Gang i Paris. Verdensstadens Ruiner havde udøvet en saa uimodstaaelig Magt paa hans Indbildningskraft, at han selv havde besluttet at overbevise sig om Troværdigheden af, hvad man havde fortalt om disse

Frugter af Kommunens Ødelæggelsesiver. Vi havde vandret omkring den hele Dag og forfriskede os nu med en Kop Kaffe i Bevidstheden om, at vi redelig havde fortjent den.

Klokken slog Ni. Kaleidoskopet foran os viste bestandig mere brogede Billeder af Livet paa Asfaltpladerne. Nu traadte en gammel skjælvende Mand hen til vort Bord. Hele hans Legeme rystede som af heftige Nervetrækninger. Han bad om en Almisse, min Ven gav ham et Tosousstykke. Et Øieblik efter lagde en ung Knøs et Blad ved Siden af vore Kopper. Lappen indeholdt nogle trykte Anekdoter o. desl. og paa Bagsiden var der trykt Følgende: „Mine Herrer og Damer! Kjøb venligst dette Skrift af Deres Tjener, der er døvstum. Det koster kun 20 Centimer." Min Ven kjøbte det. Strax efter indfandt sig en Kone i Laser med et Barn paa Armen og et andet ved Haanden. „En stakkels Enke!" mumlede hun i en ynkelig Tone. „Forbarm Dem, mine Herrer! Mine Børn have ikke faaet Brød i to Dage." . . . Dermed kastede hun et Blik mod Himlen, som kunde have klædt en kristelig Martyrinde. Min Ven rakte hende en Bagatel og rystede betænkelig paa Hovedet.

„Der maa dog være en gruelig Elendighed i denne store By," sagde han med et Suk. „Samfundets Pariaer vise sig jo her i Hundredevis og . . ."

„Saaledes seer det ud — men Skinnet bedrager."

„Hvordan det?"

„Nei, de sande Fattige og Forladte maa Du ikke søge her i Skinnet af den stærke Gasbelysning."

„Hvor kan Du sige Sligt?"

„Kjære Ven, jeg kjender dette Paris tilbunds. Jeg vil sige Dig, at din Velgjørenhed ikke her er anvendt paa rette Sted."

„Men den gamle, skjælvende Olding . . ."

„Gaaer om Dagen om saa stiv og stram som en Grenadeer. Jeg møder ham ofte, naar jeg gaaer min Morgentur. Denne hans Ryften, som han forstaaer saa udmærket at fremkunstle, indbringer ham fem- til sextusinde Frks. om Aaret."

„Det er vel ikke muligt! Men nu den Døvstumme . . ."

„Spiller sin Rolle mesterligt, han er en dreven Skjælm og hører til de mest bekjendte Figurer paa Bulevarden."

„Og den ulykkelige Enke . . ."

„Er lige saa lidt Enke som Du og jeg. De to Børn har hun leiet. Hun har saa god Fortjeneste, at hun kan betale Forældrene til de stakkels Børn fire Frks. daglig i Leie. Nei, kjære Ven, den sande Armod skjuler sig sky og frygtsom som om Fattigdom var en Forbrydelse."

„Og hvor ere disse sande Lidende at finde? Er det Arbeiderne i Forstæderne, Kommunens Soldater, den sociale Omstyrtelses Mænd?"

„Tilvisse lade Arbeidernes Stilling Meget tilbage at ønske — men blandt Ti forstaa dog de Ni at slaa sig ærligt og ordentligt igjennem med Familie. Sunde, flittige Hænder fortjene selv under ugunstige Forhold saa meget, at der ikke kan være Tale om nogen egentlig Nød. Arbeideren i Paris vilde endog have det meget godt, hvis han ikke havde flere Fornødenheder end f. Ex. den tydske Arbeider. Men det er netop Forbandelsen ved en overdaadig By, at den overforfinede Levemaade virker overalt smittende, og saaledes kommer det sig, at der opstaaer en uovervindelig Modsætning mellem Evne og Villie. Den franske Arbeider fordrer til hvert Maaltid sin Dessert saa godt som Rigmanden, og han har lige saa vel sine Lyster at tilfredsstille som denne.

Under slige Omstændigheder maa han naturligvis finde Arbeidslønnen knap. Den flittige sparsomme Familiefader vil derimod kunne have sit ordentlige Udkomme; som Arbeider behøver han ikke i nogen Henseende at gjøre Figur, hans daglige Dragt er den meget billige Blouse; han kan bo, hvor det skal være uden at behøve at tage Hensyn til det ydre Skin; hans Kone, hans Børn kunne hjælpe ham ved Fortjenesten, thi alle disse behøve ikke at paalægge sig den Tvang, som en høiere Stilling i Samfundet kræver, kortsagt, trods det Mangelfulde ved vore sociale Tilstande og asset fra Arbeiderens i flere Henseender berettigede Krav paa Forbedringen af hans Vilkaar, hører han endnu paa ingen Maade til de egentlige Ulykkelige. Nei, jeg skal sige Dig, hvem der er de egentlige Pariaer i det moderne Paris, det er de ugifte Arbeidersker og de underordnede Bestillingsmænd. Om den sørgelige Tilstand, hvori disse to Kategorier befinde sig, om de Lidelser, de have at gjennemgaa, gjør vor letfærdige Verden, der kun dømmer efter Skinnet, sig intet Begreb."

Min Ven ønskede at erfare noget Nærmere om disse Nutidens Slavers Forhold, og saaledes fortalte jeg ham da, hvad jeg vidste. Det kan maaske interessere Læserne at kjende det flygtige Billede, som jeg den Gang udkastede — hvis ikke, saa har han jo Ret til at overspringe de følgende mørke Skizzer.

Det kan vel være to Aar siden at jeg en smuk Morgen kjørte ovenpaa en Omnibus fra Batignolles-Clichy til Vinhallerne. Min Nabo til Høire var en Mand i Trediverne, anstændigt klædt og med et forstandigt Ansigt. Det mørke Skjæg fremhævede endnu mere den blege, gustne Ansigtsfarve. Hans hele Væsen bar Præget af noget uhyggeligt

Trykkende; en glædeløs Sjælekval syntes her forenet med en haabløs Selvfornegtelse.

Manden interesserede mig. Efter faa Minutters Forløb havde jeg knyttet en Samtale med ham. Han var mere meddelsom end jeg havde ventet. Jeg erfarede, at han var ansat som Embedsmand i Hotel de Ville, at han først for et halvt Aar siden havde forladt sin Fødeby — en lille Stad i Normandiet, for at tage Bopæl i Paris. Hans Stemme slog mig næsten mere end hans Ydre. I dens sælsomme vibrerende Klang laa saa megen hemmelig Smerte, saa megen skjult Sorg, at jeg snart følte en oprigtig Medlidenhed med det alvorlige, blege Menneske, uden at det blev mig aldeles ganske klart, hvad der egentlig vakte denne Følelse hos mig.

Efter et Kvarters Kjørsel hilste han høfligt paa mig til Afsked og forsvandt i Nærheden af Jacques-Taarnet. Omtrent fire Uger efter mødte jeg ham i Forstuen til det Hus, hvor jeg boede. Jeg gjenkjendte ham øieblikkelig.

„Vil man se, er det Dem," sagde jeg, „hvordan har De det?"

„Ah, boer De ogsaa her?" svarede han. „Saa ere vi jo Naboer?"

„De boer her i Huset?"

„Ja i Baghuset — i femte Etage."

„Ja, det er underligt her i Paris; man kan bo længe sammen i et Hus, uden at vide af det. Havde jeg vidst det, skulde jeg have besøgt Dem."

„Mine Omstændigheder," svarede han rødmende og i synlig Forlegenhed, „tillader mig ikke at modtage Besøg, ellers vilde jeg . . ."

„Ja," afbrød jeg ham smilende, „jeg kan nok tænke

mig, at De deroppe under Taget ikke har nogen elegant Salon . . . Men hvad gjør det? Hos mig vil De heller ikke træffe nogen overdreven Luxus."

„Jeg er gift," vedblev han, „og har fem Børn. Min Bolig er meget, meget indstrænket, — jeg kan derfor ikke . . ."

„Naa, ja ja, bryd Dem ikke derom, jeg skal ikke besøge Dem, førend De selv anmoder mig derom. Men De kan dog i det Mindste besøge mig. Vi fik den Gang en saa behagelig Passiar ovenpaa Omnibussen, at det vilde fornøie mig meget at fortsætte den."

„De er alt for god. Nu vel da! Jeg skal med det Første se ind til Dem."

Med en høflig Hilsen forlod han mig. Men jeg tænkte den hele Dag paa, hvorledes det vel saae ud deroppe i femte Etage i Baghuset. Jeg skulde tidsnok erfare det.

Monsieur Edouard, saaledes hed den unge Embedsmand, besøgte mig den næste Søndag. Jeg indbød ham at spise til Aften hos mig, men han afslog det paa det Bestemteste. Ellers syntes han at befinde sig meget vel hos mig. Den Sympathi, jeg følte for ham, bevirkede, at der muligt var noget mere Hjerteligt og Vindende i mit Væsen end ellers overfor Fremmede. Kort sagt, vi bleve snart gode Venner, og inden den anden Maaned var forløben, havde Edouard aflagt sit i Begyndelsen saa tilbageholdende Væsen. Han fortalte mig om sin Familie, og med et Barns Aabenhed, der føler sig lettet ved at kunne udøse sin Kummer uden Forbehold, gjorde han mig bekjendt med sine Omstændigheder. Og disse vare saa sørgelige som muligt, der var nok af Kummer, Nød og Elendighed, der næsten hvert

Øieblik forbitrede denne ulykkelige Families Liv og tilsidst bidførte dens Undergang.

Edouard havde en Løn af tolvhundrede Frks. (omtrent 410 Rdl.); han boede saa beskedent som muligt, men han maatte dog betale halvtrediehundrede Frks. i Leie. Hans Anfættelse i Hotel de Ville udkrævede, at han var anstændig klædt, og hans Hustru kunde heller ikke i denne Henseende tilsidesætte Velanstændighedens Krav. Til denne vigtige Post medgik der trods den største Sparsomhed hundredeogfirsindstyve Frks. Naar der nu ved et løseligt Overslag medgik til Linned 60, til Brændsel og Lys 100, til Børnenes Klæder og Skotøi 80, til Skoleløn 40, og til andre Smaaudgifter 80 Frks. — Alt ansat saa ringe som muligt — saa var der kun 400 Frks. tilbage til det egentlige Livsophold for syv Mennesker! Man skulde nu tro det umuligt, at en Familie af den Størrelse kunde med en Sum som den nævnte bestride mere end Udgifter til Spise og Drikke i tre Maaneder, og dog maatte den komme ud af det i et helt Aar med 400 Frks. Men spørg kun ikke hvorledes! Hjertet bløder i En ved Tanken om denne trøstesløse Elendighed.

Een Frank og ti Centimer — altsaa omtrent halvtredie Mark dansk daglig — i en Stad som Paris. Det var den langsomme Hungersdød i den allerbedste Form! Og i Virkeligheden døde et af de ulykkelige Børn samme Efteraar — af Slimfeber, som Moderen mente, men i Virkeligheden af Afkræftelse.

Jeg skal give Mad. Edouard den Lov, at hun gjorde Alt, hvad hun kun var istand til, for at en saadan Katastrofe kunde undgaaes. Hun forstod i det Mindste to Gange om Ugen at tilfredsstille de knurrende Maver. Men rigtig-

nok var det sælsomme Maaltider, hun diskede op. Snart kogte hun to Pund Hvedemel med Salt og Vand til en tyk Vælling — en Delikatesse, der alt medtog Trefjerdedelen af hendes daglige Budget. Denne Vælling udgjorde da Hovedmaaltidet om Aftenen, efter at en Del deraf var stillet til Side til den næste Dags Frokost. Dertil kom yderlig smaa Brødportioner, men ikke en Draabe Vin, der i Paris er meget billig, og næsten er uundværlig paa Grund af det uheldige Drikkevand. Snart kjøbte hun paa Torvet forraadnede Fisk og søgte at gjøre denne afskyelige Føde spiselig ved en skarp Løgsauce. Snart kom hun nogen Kaal i en stor Kjedel og tillavede en „Suppe", d. v. s. hun trakterede Familien med Vand, i hvilket der svømmede nogle Kaalblade omkring. Kort sagt, hun forstod at narre Naturens bydende Krav paa en sindrig Maade, og endnu den Dag idag er det mig en Gaade, hvordan det lykkedes de arme Folk i saa lang Tid at yde Modstand mod Mangelens ødelæggende Virkninger. To af de mindre Børn havde aabenbart fra Tid til anden mod deres Forældres Vidende gaaet ud og tigget . . . . Paris er saa stor og Sult er ikke til at udholde. En Moders Forestillinger kunne ikke holde Stik overfor den pinlige Følelse af en tom Mave, der mærkes dobbelt smerteligt af den unge Organisme, der er i Vækst.

Her i Norden kunde Mad. Edouard have raadet over et kostbart Hjælpemiddel, der dog saa nogenlunde kunde have lettet hendes Elendighed. Hun kunde have kjøbt Kartofler. Men i Paris er denne Føde forholdsvis meget dyr og spiller derfor en underordnet Rolle ved de Fattiges Bespisning.

Den Edouardske Bolig bestod af to Rum: et Værelse og et Kjøkken, hvor man neppe kunde vende sig. Værelsets Møblement var saa tarveligt som vel muligt: tre Senge, et

Bord, sex Stole, et Egetræesskab, det var det Hele. Her færdedes Mad. Edouard fra den tidlige Morgenstund til sent paa Aftenen og syede, strikkede, lappede, vaskede, strøg saa at Huden næsten gik af Fingrene paa hende. Kun saaledes var det muligt for hende at komme ud af det med den til Klæder bestemte Sum. Under disse Omstændigheder var der ikke Tanke om, at hun kunde gjøre sig nogen Bifortjeneste.

Men, vil man spørge, kunde Edouard ikke bestille noget Extra i sine Fritimer? Fritimer! Fra Kl. sex Morgen til Middag Kl. tolv, fra Kl. et til Kl. sex Eftermiddag var han uafladelig beskjæftiget, og naar han saa havde spist til Middag, maatte han atter lade sig spænde i Aaget. Undertiden kom han først hjem Kl. halvelleve, elleve fra Bureauet. Kun Søndag Eftermiddag var han fri, men saa træt og mat, at han var nødsaget til at tilbringe denne Tid i Ro, hvis han ikke skulde blive syg.

En Dag kom Edouard til mig paa mit Værelse og bad mig med skjælvende Stemme om et lille Laan. Hans Kone havde været sengeliggende i tre Dage, hun trængte til Pleie, til Lægebistand, til Medikamenter, og der var neppe hundrede Sous tilbage i Husholdningskasfen.

Aldrig havde en lignende Bøn gjort et saa dybt Indtryk paa mig som denne. Der laa saa megen Beskedenhed, saa megen Finfølelse i den ulykkelige Mands Anmodning, at jeg i dette Øieblik ønskede at være i Besiddelse af Rothschilds Formue, for at kunne hjælpe ham som jeg attraaede. Jeg vidste meget vel, at Edouards Udsigter til at tilbagebetale et Laan vare saa ringe som vel muligt; men jeg troer, at hvis jeg havde været Harpagon i egen Person, vilde jeg ikke kunne have sagt Nei til dette ynkværdige Offer for de sociale Misforhold.

Dette hændtes i 1870. To Dage efter tiltraadte jeg en Reise til Schweiz, hvor jeg ligesom Alverden uforberedt blev overrasket af de mægtige politiske Begivenheder. Jeg skulde ikke gjense Edouard. Ved min Tilbagekomst til Paris fandt jeg hans Enke i de sørgeligste Omstændigheder. Under min Fraværelse havde der tildraget sig Følgende:

I de første Maaneder af Krigen henslæbte den ulykkelige Families Liv sig paa den vante sørgelige Maade. Eiheller under Beleiringen blev dens Stilling stort forværret. De stille Lidende vare jo vante til de haardeste Savn, og nu fik de dog de nødvendigste Levnetsmidler gratis, som de ikke kunde betale. Men i Marts 1871, da Regeringen i Versailles tabte Hovedet overfor en Opstand, som i Begyndelsen vilde have været let at bevinge, og som gav Paris til Pris for Forstædernes Pøbel, da kom der en saa stor Omvæltning i alle Forhold, at ogsaa Edouard mistede sin Post og blev i Ordets egentlige Forstand brødløs. Husets Beboere søgte at hjælpe ham og hans Familie saa godt de kunde og han modtog disse Understøttelser med Taknemmelighed, men det hvilede centnertungt paa hans Sjæl, at han skulde leve af Andres Naade.

Kommunen blev indført. Den trængte til Embedsmænd. Man opfordrede Monsieur Edouard til at melde sig. Han tøvede, men Hungeren overvandt hans Betænkelighed. Han blev ansat med en maanedlig Løn af 150 Frks. Saa glimrende havde Familien aldrig været stillet.

Men Drømmen var af kort Varighed. De regulære Tropper syntes efter de mange Skjærmydsler at ville gjøre Alvor af Sagen. Kommunens Dage vare talte. Tordenen fra Versaillernes Skyts varslede de forblindede Magthavere paa Raadhuset en brat Ende.

Maidagene opfyldte Spaadommen paa en uventet Maade. Mord og Brand raſede i Kæmpeſtadens Gader. Mac Mahons Bataillioner, forbitrede over Oprørernes ſeige Modſtand, begik ſtore Gruſomheder. Værgeløſe Mænd og Kvinder bleve ſkudte i Tuſindvis uden Forhør og Dom. Ogſaa Edouard ſkulde betale ſit „Høiforræderi" med Livet. En eller anden lumpen Skurk angav ham ſom Pyats, Asſys og Konſorters Embedsmand og Hjælper. En Horde drukne Muſketerer trængte ind i hans Bolig og ſlæbte ham hen til den nærmeſte Mur, hvor han, gjennemboret af fem Kugler, udaandede ſin Sjæl. Hans Forbrydelſe beſtod deri, at han ikke havde lært at dø af Hunger.

Hvor mange Ulykkelige af ſamme Sort ſom Edouard gaa ikke, uden at dræbes ſom han, langſomt til Grunde i Nød og Elendighed! I Sandhed, Arbeiderne i en Kviksølvmine ere ikke mere udſatte for at tilintetgjøres legemlig og ſjælelig end de underordnede Beſtillingsmænd i Paris! Og dog hørte Edouard til dem, ſom mere unddrage ſig den ydre Forms Krav, der ſtilles til dem af deres Foreſatte. Mange af hans Kolleger beſtræbe ſig for at have i det mindſte en nogenlunde anſtændig Bolig, og maa derfor beſkære deres Udgifter til Mad og Drikke med 60 til 70 Frks. Og ſkulde man tro det muligt, at der ſom oftеſt er flere hundrede Anſøgere, og blandt diſſe mange gifte, om deslige Beſtillinger!

Skildringen af en Arbeiderpiges Lidelſer — en petite ouvrière, ſom hun almindelig kaldes — forbeholdes til en egen Artikel, ſom ſenere ſkal følge.

Isabella eller Elisabeth,

Dronning af Danmark.

(Af Chr. H. Kalkars: Livsbilleder af Guds Riges Historie.)

Den kjødelige Verden betragter sædvanligen dem, som ere i Høiheden, som lykkelige Mennesker og seer ofte til dem med misundelige Blikke; den veed ofte kun lidet af hvilke Sorger, der trænge sig ind i Paladserne; den forstaaer det ikke, at Prøvelserne kunne være saa meget tungere jo høiere Nogen er stillet, og at de urolige Storme kuldkaste Spirene, førend de naa de lavere Bygninger. Den kjødelige Verden mener ogsaa, at Thronen ingen Leilighed giver til at øve kristelige Dyder og mistvivler om et evangelisk Sind hos de Høibaarne. Men dette er Evangeliets Magt, at her er ikke Fri eller Træl, ikke Mand eller Kvinde, men Kristus er Alt i Alle, hvor et Menneske er fornyet i hans Billede. Vi fremstille et saadant i en Dronnings Person, som syntes født til Glands og Herlighed, og blev høist ulykkelig, som var opdragen i Katholicismens udvortes Strenghed og dog reddede sin evangeliske Tro fra Skibbrudet.

Isabella eller, som hun i Danmark kaldes, Elisabeth var en Datter af Keiser Maximilians tidligen (1506) afdøde Søn Philip, som efterlod sig 6 Børn, af hvilke den ene blev den berømte Keiser Carl den Femte, født 1501. Hun var et ømt, blidt og noget frygtsomt Barn, der opdroges hos Fasteren, den aandsstærke, alvorlige og dog kjærlige Margrethe, hvem Keiseren havde betroet Styrelsen af de urolige Nederlande, snart i Mecheln, snart i Brüssel. Op-

dragelsen var alvorlig, bestemt og religiøs; Margrethe sørgede i enhver Henseende for, at Børnene kunde udvikles efter den Stand, som ventede dem; blandt Lærerne finde vi den siden berømte Pave Hadrian den Sjette fra Utrecht; dog vaagedes der over, at Barndomsaarene kunde gaa stille og ensformigen hen. Keiseren kom ikke til Nederlandene; imod ham indprentedes der Børnene en stor Ærefrygt. Saaledes fik Elisabeths Karakter tidlig en alvorlig Retning; da i de senere Aar Evangeliets Magt udfoldede sig i hende, forklarede dette hendes blide Kvindelighed, saa at hun kunde blive den stille Korsdragerinde, der bar sin haarde Skjæbne med beundringsværdig Taalmod. Ingen skulde have forudsagt, at det var saadanne Dage, der ventede hende. Hin Tids Skik og Brug forlovede Prindsesserne i en tidlig Alder; Isabellas Lod blev det i sit 13de Aar at blive Kong Christian eller som han kaldtes Christiern den Andens Brud. Denne Konge var en af sin Tids mærkeligste Personligheder. Det er bekjendt nok, hvorledes hans Opdragelse iblandt den ringere Del af Folket havde ladet ham være Vidne til at en verdsligsindet Geistlighed og en overmodig Adel undertrykkede de lavere Stænder; haard og lidenskabelig indviede han sit Liv til at standse disse Overgreb; hans geistlige og verdslige Love er et smukt Vidnesbyrd om hans Indsigt i Tidens Brøst. Men den Modstand, han fandt, gav hans haarde Karakter Næring, og Tidens Storme og Uroligheder bragte ham i Forviklinger, der gjorde, at han, som af Naturen havde en dyb Retfærdighedsfølelse, efterhaanden blev en troløs Tyran. Det var hin Tid, i hvilken Middelalderen afsluttede sig og en ny Tid oprandt; men en saadan kommer aldrig uden heftige Rystelser; ogsaa i de skandinaviske Riger brusede Oprørets Bølger; Sverrig, Norge, Ditmarsken havde forsvaret

deres Uafhængighed; den indre Gjæring krævede en besindig, kraftfuld Regent; Christian kjendte ikke Maadehold og saaledes faldt han som et Offer for egen Lidenskabelighed og for Tidens Storme.

Dog dette vedkommer først de senere Aar; da han friede til Elisabeth var han ved sine Forbindelser en af de mægtigste Fyrster i Europa. Tre Kongeriger løde hans Scepter; hans Morbroder var Kurfyrsten af Sachsen, hans Svoger Kurfyrsten af Brandenburg; med Frankrigs, Skotlands og Englands Fyrstehuse stod han i Venskabs- og Slægtskabsforhold; fik han nu Maximilians Sønnedatter, saa syntes han at staa paa Lykkens og Magtens Høide. Efter vidtløftige Forhandlinger sluttedes Ægteskabskontrakten (1514); den tilkommende Dronnings Underhold fastsattes og 250,000 Gylden skulde Christian modtage i tre Terminer som Medgift, en for de Tider usædvanlig stor Sum Penge. Elisabeth modtog Efterretningen om Forlovelsen med en 20 Aar ældre Mand med den Selvfornegtelse, som sømmer sig en Prindsesse; hun havde fra sin Ungdom af vænnet sig til at underkaste sig sine Formynderes Villie, var endnu et Barn og gjorde sig glade Forhaabninger om den Herlighed, som ventede hende ved den mægtige Ægtefælles Side. Ægteskabet blev først efter Datidens Skik fuldført ved en Gesandt; Elisabeth var elsket overalt, man vilde nødigen se hende drage bort. Hvor inderligt end hendes Hjerte hang ved Fasteren Margrethe, saa var hun fra det Øieblik, Forlovelsen var bekræftet, aldeles opfyldt af sin tilkommende Bestemmelse; hun elskede sin Mand, førend hun havde seet ham og bevarede under alle Omskiftelser den Troskab, hun havde lovet ham som Barn.

Det følgende Aar sendte Kongen et glimrende Gesandt-

skab, i hvis Spidse Erkebiskoppen af Trondhjem Erik Valkendorf stod, med 6—8 skjønt udrustede Skibe til Holland, for at afhente sin Brud fra hendes Hjemstavn. Der havde Stemningen allerede forandret sig meget; Rygtet om Kongens Forbindelse med Dyveke og hendes Moder Sigbrit var kommet til det burgundiske Hof; man søgte under allehaande Paaskud at forhale Afreisen. Prindsessen stod urokkelig fast ved sit Løfte, og saaledes gik hun til Søes, ledsaget af de første Familier i Landet; Valkendorf havde dog faaet baade skriftlig og mundtlig Hilsen med til Kong Christian fra hans Svoger Carl, der sandsynlig ikke just i lemfældige Udtryk foreholdt Kongen den ægteskabelige Troskab, han skyldte hans Søster.

Reisen var ikke heldig; i Nordsøen blev Flaaden overfalden af en frygtelig Storm; de Reisende vare haardt medtagne. Elisabeth havde ogsaa erfaret Rygtet om Kongens Kjærlighed til Dyveke; Uro, Længsel, Kummer og Søsyge angreb hende saaledes, at man frygtede for hendes Liv. Da man havde naaet Nordspidsen af Jylland ved Skagen, saa ønskede den dødsyge Prindsesse at landsættes der; men Gesandterne, som nødigen vilde, at hun først skulde se Danmarks ødeste Egn, forsikrede hende, at Kjøbenhavn ikke var langt borte og saaledes løb den lille Flaade (den 4de Aug.) ind i Helsingør. Hendes første Forretning var derfra at tilskrive Margrethe et Brev, som endnu haves, fuld af Ømhed og bange Forventninger af de Ting, som skulde komme.

Kongen mødte hende med stor Pragt ved Hvidøre, hvor den stakkels dødsyge Dronning maatte udholde at høre paa en flere Timer varende latinsk Velkomsttale af Biskoppen; hendes Indtog i Kjøbenhavn forherligedes ved de mange

høibaarne Personer, som vare tilstede ved den, Kongens Farbroder, Hertug Frederik af Holsten, hans Svoger og Søster, Kurfyrsten af Brandenborg og Gemalinde, i Keiserens Navn Hertugen af Meklenborg, Gesandter fra Kurfyrsten af Sachsen og Paven foruden mange Andre. Kroningen og Formælingen foregik den 12te August ved Erkebiskop Birger; men Alt var ildevarslende; Dronningen var under alle Festligheder bestandig syg og udmattet; ligesom der havde raset frygtelige Storme ved Prindsessens Daab, saaledes gjentoges de ved hendes Kroning, saa at Frue Kirkes Spiir faldt ned; i Jylland havde man mærket et Jordskjælv; en tilstedeværende Stjernekyndig havde, som man mente i en Rus, Andre troede det var forudseende, hilset Hertug Frederik som Konge. Alt dette udlagdes siden som Varsler.

Fra Elisabeths Ankomst til Danmark var hendes Fred borte; hendes Ægteskab blev en Skole for idel Selvfornegtelse, Savn og bitre Lidelser, som bragte hende i en tidlig Grav. Kongen viste hende vel megen Opmærksomhed og Hengivenhed, anviste hende efter Tidens Leilighed ikke ringe Indkomster, gav hende Andel i Regjeringssagerne og overdrog hende vigtige Hverv endog i afgjørende Øieblikke; man har endnu et ikke ringe Antal Breve, som ere vexlede mellem dem, stedse paa Dansk, hvilket Sprog hun strax lærte og skrev, om end ufuldkomment. Men hans Hjerte var delt imellem hende og Dyveke; denne indtog den samme Plads, som før Kongens Giftermaal. Dette Forhold var ikke ubekjendt for Dronningen; men hun bar det med en selvfornegtende Taalmod og deltog aldrig i de Forsøg, som Hofset og Andre foretoge sig, for at opløse denne Forbindelse; Kongen optog saadanne Forestillinger meget unaadig, og de, som vovede at yttre deres Misfornøielse, maatte undgjælde

derfor, saaledes Erkebisp Erik Valkendorf og Overhofmesterinden Fru Anna Mønstrup.

Kongens Haardnakkethed medførte endelig den sørgelige Udgang, at Dyveke blev forgivet, og Torben Oxe maatte bøde med Livet; den ædle Dronning, som allerede den Gang blev tilbedet af Høie og Lave, glemte al Uret, som var hende vederfaren; i Spidsen for sine fornemste Damer gik hun til Kongen, gjorde et Knæfald for ham, for at bønfalde ham om at skaane Torben; men han var ubønhørlig; den Mistænktes Hoved faldt. Mærkværdigt nok er det, at Dyvekes Moder Sigbrit fra den Tid af stod i nøie Forbindelse med Dronningen, som ofte modtog Kongens Befalinger igjennem hende, hvad enten det nu var, at Dronningen bragte sin Ægtemand ogsaa dette Offer, eller den noget svagelige, i Danmark temmelig ensomme Dame fandt en velkommen Støtte i den stærke og kloge Landsmandinde; vist er det, at man finder et venskabeligt Forhold mellem begge Kvinder, og at Sigbrit snart og kraftigt satte Dronningen ind i alle Forhold.

Disse vare under hele Christians Regjering vanskelige; Krigen med Sverrig antog en betænkelig Karakter; Kongen trængte til Penge og Tropper og gav sin Gemalinde i temmelig ublide Ord Befaling at indkræve den ham tilkommende Rest af Brudeskatten; hvor ubehageligt dette end var, saa var det endnu ikke det Værste. Forholdet mellem Kongen og hendes Slægtninge blev stedse mere og mere spændt; han var yderst forbitret over at Carl, medens Keiservalget stod paa, havde talt i høflige og smigrende Ord til ham, men saasnart han var bleven udnævnt til Keiser, strax istemte en anden Tone; at han, da han (1521) havde gjort en Reise til Nederlandene for at erholde sine tilgodehavende

Penge, vel var bleven prægtigen modtaget, men dog henholdt med Snak; han havde forviist Dronningens Skriftefader fra Hoffet og ladet en af hendes Kammerjunkere straffe paa Livet. Grunden hertil er ikke tilstrækkelig oplyst. Det burgundiske Hof skrev Christian alvorlige og truende Breve til i den Anledning, og Alt tydede hen paa et Brud mellem begge Hoffer. Elisabeth led overordentlig ved disse Forviklinger; hendes Hjerte hængte ved Tanten og Brødrene; men ogsaa sin Gemal var hun hengiven i kvindelig Troskab; han skrev hende kjærlige Breve til angaaende offentlige og hemmelige Sager; hun anede, hvor snart hun vilde komme til at trænge til deres Slægtninge.

Thi Uvillien mod Kongens voldsomme Opførsel havde udbredt sig til den danske Adel; efter Blodbadet i Stockholm ventede de en lignende Skjæbne; Sigbrits hovmodige Færd forbitrede Gemytterne, indtil den jydske Adel opsagde Kongen Huldskab og Troskab. Kongen tabte, som det er bekjendt, besynderlig nok sin Fatning i det afgjørende Øieblik; ogsaa i denne Farens Stund maatte hun, efter Kongens Befaling, skrive til Margrethe om Hjælp; hun maatte tage Sigbrit til sig, skjule hende „for at hun skulde holde sin Mund", thi „her er et underligt Regimente i Landet og de beskylde Ingen for det uden Sigbrit alene". Og dog besluttede Kongen at flygte ud af Riget med sin Hustru, Børn, Klenodier og Brevskaber. Rigsraadet og Hertug Frederik tilbød Dronningen, at hun kunde blive i Landet, de vilde forsørge hende vel og lade hende beholde kongelig Anstand; men hun afviste Tilbudet med en kristelig Hustrues Troskab og svarede, at hun hellere vilde leve i Landflygtighed med sin Mand, end regere uden ham. Saaledes drog hun bort fra det Land, som kun havde bragt hende liden Lykke, med

tre smaa Børn; to andre vare døde i en spæd Alder. Men hun gik i en Landflygtighed, i hvilken nye Lidelser og Savn ventede hende, men i hvilke hun befæstede den Tro hos sig, som overvinder Verden.

En frygtelig Storm kastede de Reisende op til Norges Kyster; nogle Skibe gik til Grunde; endelig landede de med Resten den 1ste Mai i Veere paa Øen Walchern; derfra begav de sig med kongelig Anstand til Statholderinden i Mecheln. Denne By var den Gang et livligt Regjeringssæde, hvor det burgundiske Hof holdtes; de anseeligste Mænd boede der; Gesandter fra de udenlandske Magter kom til og fra, thi der var Kancelliet for de nederlandske og spanske Anliggender; der residerede en Erkebiskop og den katholske Gudstjeneste holdtes med al mulig Pragt.

De Reisende vare meget uvelkomne; Rygtet om Kongens Grusomheder vare udbredte med udsmykkende Fortællinger i Flyveskrifter ved alle Europas Hoffer; det burgundiske Hof havde særskilt Aarsag til ikke at ynde Kongen baade formedelst Dyveke og Sigbrit og hans ubehagelige Gjældsfordring; man havde Mistanke om, at Kongen og Dronningen yndede den lutherske Lære, hvilket naturligvis var den strenge katholske Margrethe en Torn i Øinene; næsten dagligen indløb der Brevskaber fra Frederik, fra Rigsraadet, fra Lybekkerne om ikke at understøtte Kongen; men paa den anden Side var Elisabeth Søster til Christenhedens Overhoved eller Keiseren, forbundet med Margrethe fra hendes Barndom; selv Christian var endnu mægtig, naar han fik Understøttelse af sine mange høibaarne Slægtninge; man var altsaa paa alle Sider forlegen. En lille Lise fik man da Kongen i Juli s. A. med Dronningen reiste til England, for at søge Hjælp hos Kong Henrik VIII; Børnene

bleve tilbage hos Margrethe, „der var megen Graad og Vemod ved Afskeden". I England fik de kun fagre Ord, men ingen Hjælp; Elisabeth saae bedre end hendes Mand, hvor slemt hans Sag stod, og at der ikke var at tænke paa nogen kraftig Understøttelse til at faae det tabte Rige tilbage, men hun vedblev dog at at deltage i alle Bestræbelser med kvindelig Troskab.

Fra den Tid finde vi hende omvankende fra et Sted til det andet, snart opholdende sig i Nederlandene, snart i Tydskland, hvor hun længst var i Berlin hos Kurfyrsten af Brandenborg, en katholsk Fyrste, som levede i slet Forstaaelse med sin Gemalinde, Kong Christians Søster. Dette Ophold, medens Kongen drog om for at opbyde sine Slægtninge og Forbundne til Hjælp, var hende yderst pinligt; hun vidste ofte ikke, hvor hendes Gemal var, hun tilbød ham og hengav ham gjentagende Gange sine Klenodier for at hjælpe ham ud af hans stadige Pengeforlegenheder, og fortæredes af idelig Længsel efter ham og af Engsteligheb over de Fjender, som efterstræbte ham. „Jeg beder Eders Naade, at Eders Naade seer Eder vel for," skrev hun i November 1525 fra Berlin, „thi jeg veed vel, at der staaer Mange efter Eders Naades Hals. Og beder jeg Eders Naade, at I snart ville lade mig komme efter Eders Naade. Jeg vil fast hellere blive hos Eders Naade og lide, hvad jeg kan, end jeg vil være fra Eders Naade og have Alt det, jeg har; thi jeg kan ikke blive glad, thi jeg er altid i Frygt for, at Eders Naade skal komme noget til;" og nogle Dage senere: „Jeg længes mig ihjel, med mindre Eders Naade snart skikker Bud efter mig." Hun advarer ham idelig mod Speidere og mod hans beslægtede Fyrsters Troløshed og Egennytte; hun var i en pinlig Stilling ved et Hof, hvor

hun skulde tage sig af sin Mands Sager, og dog var omgiven af saa mange ugunstig stemte Personer.

Men i Tyskland vandt de dog begge et større Gode, end alt Andet; deres Hjerte blev grebet af Evangeliet; Kongen havde gjort personlig Bekjendtskab med Luther og Melanchton, han hørte den første prædike; „han havde," skriver han, „endnn aldrig hørt Nogen prædike Evangeliet saaledes; han var beredt paa at lide Alt, siden Kristus havde lidt saa meget for os." At det var alvorlig ment hos Kongen, derom var der ingen Tvivl; han søgte jo paa egen Bekostning at lade Bibelen oversættes paa Dansk af Hans Mikkelsen og sendte sin Gemalinde saavel de enkelte Ark, der udkom, som andre evangeliske Skrifter; han udtaler sig ogsaa til Dronningen i et gudfrygtigt Sindelag: „At J skrev os, at vi skulle tage os ivare, da haabe vi visseligen, at vi have En, som tager os ivare, det er Kristus, hvilken vi befale Eders Stand, Liv og Sjæl til evig Tid." Men hans ustadige Tænkemaade, den Begjærlighed, han havde efter at faae sit Rige igjen, til hvilket Hjælpen beroede paa Keiseren og andre Fyrster af streng katholsk Retning, den idelige Nød og Forlegenhed, som bragte ham i megen Afhængighed, alt dette bevirkede, at hans Sind ikke kunde fasthold den vundne Overbevisning under de trykkende Omstændigheder. Anderledes var det med Elisabeth; hun greb det rene Evangelium med et kvindeligt Hjertes Varme, søgte sin Trøst og Opreisning deri, og bevarede sin Tro under de haardeste Prøvelser, endogsaa under de haardeste Anstrengelser. Vi kunde anføre mangfoldige Vidnesbyrd om hendes Sindelag; Christian Winther, som i et Brev af 17de Februar 1524 meddeler hende om Kongens hemmelige Afreise fra Wittenberg, skriver til hende: „Kjæreste naadige

Frue, jeg beder og formaner Eders Naade, at Eders Naade altid vil være ved et godt Mod og ikke lade den store Gjenvordighed og Modgang gaa Eder til Hjerte; thi det Sværeste er nu overstandet; hvad kan Eders Naade nu tabe mere, da det nu altsammen er borte, for hvilket Eders Naade skal takke Gud; thi det er Guds Villie og endelige Gjerning, at saa skal ske, at alle Mennesker skulde kjende udi Eders Naade og vor Naadigste Herres Forfølgelse, at han er Gud, som kan gjøre de Rigeste fattige og de Fattige rige igjen og salige ere de, som udi saadan Forfølgelse kunne være taalmodige, som Kristus selv siger hos Math. i det 5te Kapitel o. s. v." En saadan Trøstetale fandt Indgang i en beslægtet Sjæl.

Den skjæbnesvangre anden Rigsdag nærmede sig i Nürnberg. Dertil indfandt sig Kong Ferdinand (1525), Cardinal Campegius, Gesandter fra de tydske Fyrster og Rigsstæder, for at afhandle om Religionen; ogsaa Christian vilde der tale sin Sag. Den keiserlige Gesandt Hanart, som skjøndt Katholik dog havde den dybeste Høiagtelse for den ædle Dronning, fraraadede i et Brev til hende Kongen fra at møde selv, eftersom der var saa Mange, som vare ilde stemte mod ham; det danske Rigsraad og Frederik havde ogsaa indleveret Noter og Skrifter, i hvilke hans Karakter var skildret med de sorteste Farver. Da besluttede Elisabeth paa hendes Mands Begjæring at reise til Nürnberg; stille og uden Bram kom hun den 21de Marts til Staden, stedtes den følgende Dag til Audients hos sin Broder Ferdinand, for hvem hun næsten var en Fremmed, hvor hun paa en rørende Maade omtalte den Godhed, Kurfyrsten af Sachsen havde vist hende. Nogle Dage derefter førte hun sin Mands Sag for den glimrende Forsamling med en saadan Varme, at

Alle bleve grebne. Et Øievidne fortæller: „Dronningens Fremtrædelse var beklagelsesværdig og vakte hver Mands Medlidenhed; jeg har i Sandhed seet faa Raader, hvis Øine ikke stode fulde af Taarer; men omendskjøndt hun omtalte sin Mand med megen Troskab, saa talte dog de Omkringstaaende meget ilde om Kongen; var hun ikke, saa blev der sandelig ingen Hest sadlet."

Dog glippede her alt Haab. Guds Rige led Vold i Nürnberg; mægtigen trængte mange tusinde Mennesker sig til Evangeliet; flere Riddere, Grever, Hoffolk og Borgere, Folk af alle Stænder nøde Nadveren, til stor Forbitrelse for Ferdinand og Legaten, under begge Skikkelser. Ogsaa Elisabeth skjulte ikke sin Overbevisning i den afgjørende Stund; efter hendes eget Hjertes Drift og efter hendes Gemals Raad skriftede hun for den lutherske Præst Osiander og nød Nadveren efter Herrens Indstiftelse. Denne aabenbare Bekjendelse forbitrede hendes Broder paa det Yderste; i et Brev til sin Mand, hvori hun skildrer, „hvorledes Hoffet i Nürnberg gjorde sig fremmed mod hende", ytrer hun: „Og haver min Broder talet til mig om det, at E. N. har været hos Luther og sagde han mig, at han vilde give hundredetusinde Gylden, at E. N. ikke havde gjort det. Men jeg gav ham et tilbørligt Svar derpaa, som jeg skal sige Eders Naade, naar jeg kommer Eder til Orde." Den ædle Kvinde vilde ikke bramme med sit heltemodige Svar; men vi kjende det af den kursachsiske Gesandts Beretning; Ferdinand, som allerede tilforn havde ytret, at han hellere vilde see hende druknet, end at hun skulde tale med Luther, sagde nu i sin Vrede, at hun ikke mere var hans Søster. Med christelig Ydmyghed og Fortrøstning svarede hun: „Vor fælles Moder har dog bragt os begge til Verden, som kjø-

delige Sødskende; hun vilde holde sig til Guds Ord og i dette erkjende Gud og intet Menneske; i alle andre Ting vilde hun gjerne underkaste sig sin Broder og lyde ham; vilde han fornegte hende som sin Søster, saa fik det at være; hun vilde henstille det til Gud" — et ædelt Svar, som er saa meget skjønnere, som hun vidste, hvor meget det forværrede hendes Sag; men hun vilde ikke kjøbe Hjælpen ved at fornegte sin Tro. Den keiserlige Gesandt Hanart spurgte hende under fire Øine, om det var sandt, hvad der fortaltes overalt om Kongens Grusomhed; „Dronningen svarede mig," beretter han, „som det sømmede sig en retskaffen Kvinde: men de Andre sige, at det noget nær er sandt". Han vilde overtale hende til at møde ved den store forestaaende Forsamling i Hamborg, hvor de danske og nederlandske Fyrsters Gesandter skulde samle sig i Christians og de nordiske Rigers Anliggender: „hun var mere elsket og man ønskede jo hende tilbage til Riget." „Men jeg mærkede snart," skriver Hanart, „at hun, saaledes som det sømmer sig en dydig Prindsesse, der underkaster sig Kristendommens Lov, ikke vilde skilles fra Kongen eller forlade ham, men være beredt til at tjene ham i alle hans Gjenvordigheder, hvor haarde de endog maatte være."

Efter idelige Underhandlinger, hvori hun maatte paatage sig en udførlig Korrespondance og udføre sin Mands Befaling, ankom hun meget lidende til Nederlandene, hvor Margrethe anviste hende og hendes Børn Bolig i en venlig lille Stad Lier i Brabant og en ganske anstændig Hofholdning; til for faa Aar siden kaldtes dette Huses Plads endnu „Kongen af Danmarks Hof". Hun vandt snart Indvaanernes Ynde; men Christians urolige Aand tilstedede ham ikke at opholde sig længe der; Margrethe havde sin Nød med ham;

han vilde med Dronningen til Spanien, men kunde ikke finde Skibe. Margrethe vilde vide, hvorledes det stod sig med Kongens Forhold til Luther og trængte ind paa Isabella, at hun skulde give hende Underretning; Statholderinden vilde ogsaa vide, hvem af hendes Følge der heldte til den kjætterske Lære. Christian, som var borte, tilskrev hende, at hun skulde svare, at Kurfyrsten af Sachsen havde været den eneste, som havde taget sig af ham, „med flere Ord, som I skulle annamme af Herren, som han vel skal give Eder; troer paa ham; det skal ikke skade Eder." Isabellas Helbred var af Kummer og Sorg og Anstrengelser i sin Mands Sag aldeles nedbrudt; forgjæves havde man forsøgt Badene i Achen. Dog endnu var hendes Landflygtighed ikke til Ende; muligvis for at reise Penge, maatte hun igjen til Tydskland. I Novbr. 1524 finde vi hende igjen i Berlin. Christians Sager havde forværret sig daglig; Kurfyrsten af Brandenburg og de brunsvigske Hertuger, som havde sat sig i stor Gjæld for at opdrive Soldater til ham, trængte paa og vilde have Penge; han var ikke sikker mere og maatte forsyne sig med Leidebrev fra Keiseren. Elisabeth var i dødelig Angst for ham; hun vidste ikke altid, hvor han var. Dette forøgede hendes Svaghed. Allerede næste Maaned vendte de tilbage til Brabant, hvor de nu toge stadig Bolig i Lier. Derfra beskjæftigede Kongen sig alvorlig igjen med den Tanke, som helt opfyldte ham, at vinde sit Rige tilbage.

Dronningen nærmede sig sit Endeligt. I Mai hentede Statholderinden Børnene, som formedelst Dronningens Svaghed skulde opdrages i Mecheln; det var et haardt Slag for Elisabeth. Dette Aar var der udgaaet Kapere, som Christian havde givet Brev og Tilladelse til dette Haandværk; disse forurolige den hollandske Handel og voldte store Forviklin-

ger; det var sørgeligt nok, at den dødssyge Dronning lod sig forlede af Kjærlighed til sin Mand til at sætte sit Navn under disse Kaperbreve; Fribytterne bleve grebne i Hamborg og Admiralen tilligemed 73 Fanger henrettede som Sørøvere, uagtet Elisabeth i en vemodig Skrivelse gik i Forbøn for dem. Ikke alene denne sørgelige Strid i hendes Indre forøgede hendes Lidelser, men ogsaa fornemmeligen den Omstændighed, at Statholderinden blev uvenlig mod hende. Hidtil havde Elisabeth indlagt saa mangt et bedende Ord for sine Troesfæller, der bleve forfulgte i Mecheln for deres Troes Skyld og ved sin Forbøn reddet dem fra Døden. Nu blev hendes Forbøn ikke mere antaget, og den dybt nedbøiede Dronning erfoer med Bedrøvelse de Evangeliskes Martyrdom, uden at kunne hjælpe dem. Al Lægehjælp var ogsaa forgjæves. Henimod Enden af Aaret reiste Christian med den syge Dronning til Zwynarde, et Kloster i Nærheden af Gent, som hørte til Peders Abbedi der; Abbeden var hans Ven; der kom de den 5te December 1525. Hun mærkede, at hendes Dage vare talte, og ønskede inderligt at se sine Børn; Margrethe sendte dem tilligemed flere Hoffolk og Præster, som skulde forene hende med den romerske Kirke. Hvor inderligt hun elskede sin Mand, derom vidner et endnu opbevaret Brev, Dronningen skrev fem Dage før sin Død paa Sottesengen, med egenhændig Underskrift, men med rystende Haand, i hvilket hun anbefaler sin Ægtefælles Anliggender til Margrethes Omsorg; men hendes evangeliske Overbevisning var fast. Kongen havde anmodet sin Skriftefader Hans (eller Jens) Møenbo om at komme til „Svinarde", for at staa dem bi med sin Tjeneste; uvist er det, om han kom tidsnok. Hun døde den 19de Januar 1526. Hendes Ægtefælle skildrer hendes Død i et Brev til Luther

(den 28de Januar 1526) med følgende Ord: „Men efterſom hendes Sygdom tog til, saa har vor Gemalinde ganske og aldeles hengivet ſig til Gud vor Fader og Kriſtus vor Frelſer, ſtillet ſit Sind og Hjerte til ham alene i en faſt Tro, bedet alle Mennesker om Forladelſe og Tilgivelſe, og ydmygelig begjært ſig af hver, at holde ſtadig faſt i Forbøn for hende til den Almægtige, at han naadigen vil forunde hende ſin guddommelige Naade at have en ſand, ſtærk og faſt Tro til ham og fortrøſte ſig til hans grundløſe Barmhjertighed og gjerne efter hans Villie undfange Døden oſv. Og da hendes Svageligheb tog alt mere og mere til, saa har Fru Margrethe ſtikket ſit Budſkab og andre fornemme Folk til hende, der ſkulde overtale hende til at betræde den papiſtiſke antikriſtelige Troes Vei. Saa har Gud efter ſin Mildhed betaget vor Gemalinde Mælet i rette Tid, saa at hun ikke gav noget Svar derpaa; ikke deſtomindre have de ſmurt hende med Olie og ikke afladet med Overtalelſe. Men hun havde tilforn med inderlig Længſel, faſt Tro og velbetænkt Mod annammet det hellige, høiærværdige Sakramente efter ret kriſtelig Viis, og da en af vore Præſter formanede hende efter Guds Ord, saa lovede hun os at blive beſtandig i ret, ſtærk Tro til Herren og ikke at ſvare paa de Andres Overtro, indtil hun blev ganske maalløs; men tog med mange Tegn paa en ſand Tro ſidſt Afſked fra Verden den 19de Januar. Den Almægtige være hendes Sjæl naadig i al Evighed. Men vi have det utvivlſomme ſikre Haab, at hun er den evige Saligheds Barn. Dertil hjælpe os Gud, Amen."

Kongen vilde dog ikke have dette Brev bekjendtgjort ſtrax; det burgundiſke Hof vilde nødigt, at det ſkulde blive vitterligt, at en Søſter til Katholicismens førſte Forſvarer,

Keiseren, var død som en Kjætterske; man lod derfor indlægge en Beskrivelse af hendes Død af Thomas Blankaert, Rektor og Notarius i Zwynarde, ifølge hvilken hun døde i den katholske Tro. Hendes Død vakte en almindelig Sorg; i Belgien, Spanien, Østerrig, ja endog i Danmark læstes der Sjælemesser for hende. Luther omtaler hendes Liv og Død med megen Høiagtelse; endog Kong Henrik den Ottende var bevæget. Hun blev begravet med kongelig Pragt i Gent, hvor hendes kostbare Monument stod indtil de Franske i 1810 erobrede Gent; Kirken blev et Magasin, og Soldaterne plyndrede alt Sølv og Kobber fra den. Præsten i Pederskirken, Malingie, antog sig den ædle Dronnings Ben, som snart fik sin eneste Søn Hans's Lig i sine Arme, og lod dem bisætte i en Tombe i den restaurerede Kirke, hvor de endnu ere. Forsøgene paa at skaffe de jordiske Levninger af en af sin Tids ædleste Personligheder en værdigere Begravelse ere hidtil mislykkede.

Vi ende med Holbergs Ord: „Dronning Elisabeth var en af de kosteligste Dronninger, som Danmark nogensinde har havt. Ingen Regent kunde dengang slutte et fordelagtigere Ægteskab; thi hun var en Datter af en mægtig Konge, en Keisers Søster og bragte Riget en stor Støtte, Kongen Anseelse ved sin fornemme Herkomst, ikke at tale om den store Brudeskat, hvis Lige aldrig var set i disse Lande. Men fordi hun, foruden Rigdom, ogsaa bragte sin Mand Beskedenhed og Nøisomhed, saa kunde dette Rige ikke betragte hende anderledes end som en Himlens Gave og alle velsindige Danske maatte oprigtigen begræde hendes Ulykke."

Fra Patagonien.

(Efter det Engelske.)

Chaworth Musters, Kommandør i den engelske Marine, tilbragte et Aar blandt Patagonierne, lærte deres Sæder og Skikke at kjende og levede med dem som om han hørte til dem. Han bereiste lange Strækninger imellem Magellanstrædet og Rio Negro, hvor neppe nogen hvid Mand før havde sat sin Fod, og hans Udbytte i Henseende til Kundskab om dette Land var meget stort. Hans Beskrivelse deraf giver os mange værdifulde Oplysninger om de Vildes Liv i dette fjerne fabelagtige Jordstrøg, der kaldes „Bredfødddernes" Land. Patagoniens Kyster ere vel forhen blevne undersøgte og opmaalte, men det Indre af Landet har hidtil været saa godt som ubekjendt. Man har ofte tidligere truffet paa Indbyggerne, Tehuelcherne, veed hvorledes de se ud og kjender dem som et godmodigt Folk, men hvorledes de leve, og om de ere af samme Art som Pampas- og Araukaner-Indianerne, eller forskjellige fra disse, det har Ingen kunnet give Besked om. Dette har nu Musters oplyst.

Kun faa Reisende have som han levet sammen med de vilde Nationer, de paa deres Reise ønskede at kjende, og gjort sig saa nøie fortrolig med dem. Under sit Ophold i Landet gav han Afkald paa sine civiliserede Vaner, levede og gik klædt som de vilde Nomadestammer, han traf sammen med. Han malede sit Ansigt og beskyttede sig derved mod den brændende Sol og de strenge Vindes skadelige Virkninger; iført en fuldstændig Dragt af Strudsfjer og Bælte med Bjælder

deltog han i de Indfødtes Dandse og forstod at sætte sig ind i deres Synsmaader og Sæder. Disse Vilde ere det forunderligste Nomadefolk i Verden og de faa Stammer, hvoraf det bestaaer, ere spredte over store Landstrækninger. Over hele Patagonien, mellem Magellanstrædet og Rio Negro, — en Strækning af over 180 Mile i Længden og 45 Mile i Bredden — er der spredt en Befolkning paa omtrent tretusinde Indianere, af hvilke de femhundrede ere vaabendygtige Mænd. Det er et modigt, livligt og arbeidsomt Folk, der ikke taale Lediggængere blandt sig, udmærkede Ryttere og særdeles dygtige i at bruge Vaaben og andre Redskaber, hvormed de baade kæmpe og opføre Lege. De ere bestandig paa Vandring. Kvinderne ere nødte til at arbeide strengt, men de behandles ikke slemt af Mændene, og Alle, Mænd, Kvinder og Børn, ere, naar de vandre om, bestandig til Hest. De ere ivrige Jægere, og deres Jagter ere ordnede med stor Dygtighed og udføres efter en stor Maalestok. De ere grusomme mod deres Fanger, men dog venlige mod de Hvide og yde gjerne de civiliserede Kolonister paa Kysterne deres Beskyttelse.

Musters lærte først de Vildes Liv at kjende ved Rio Chico, hvor han blev indlemmet i en Høvdings Familie ved Navn Orkeke og opslog sin Bopæl i hans Toldo — saaledes kaldes disse Nomaders midlertidige Hytter. Disse Toldoer ligne ikke saa lidt engelske Zigeunerhytter, og en Samling af dem med deres mangfoldige Hunde, Fjerkræ og Heste yde et malerisk Skue. Skal en Stamme bryde op, saa holder Kaziken en Tale, og der opstaaer et stærkt Røre. De unge Mænd og Drengene fange Hestene og bringe dem hid, og Kvinderne hænge Sivpuder, sammenbundne med Læderremme, Kapper og brogede Tæpper, der bruges som Sadler,

paa dem. Andre spænde Bælter om sig eller anbringe de smaa Børn i Kurvevugger, eller de rulle de Skind sammen, som have tjent til Omslag for Toldoerne, og lægge dem i Forening med Pælene paa Pakhestene. Tilsidst fyldes Vand i smaa Spande, som føres med paa Vandringen. Kvinderne svinge sig overskrævs paa Hesten ved Hjælp af en Slynge, der er kastet om dens Hals; bag dem anbringes og fastgjøres deres Børn og Skjødehunde, Pakhestene trækkes efter ved Liner og nu gaaer det afsted. Mændene føre Reservehestene et kort Stykke Vei og naar de have overgivet dem i deres Koners Hænder, ride de ind i et nærliggende Krat, tænde deres Piber, faae Ilden til at blusse op og saa begynder Jagten.

To Mænd ride i Gallop om en vis Strækning Jord, idet de tænde Ild hist og her, for at betegne Veien. Kort efter sendes to andre afsted og saa igjen to, indtil der kun er ganske faa tilbage hos Kaziken. Disse stille sig paa hver Side i en Halvcirkel, som indeslutter Kredsen netop paa det Sted, hvor de to første nu ere komne. Halvcirkelens Grundlinie dannes af Kvinder, Børn og Pakheste, som drage langsomt frem i en regelmæssig Række. Strudse og Guanacoer flygte for dette Tog, men standses af Mændene paa Fløiene, og naar nu Kredsen er godt sluttet, angribes de med Slyngerne, idet de to Mænd jage de samme Dyr fra forskjellige Sider. Hundene hjælpe ogsaa med ved Jagten, men Indianerne bruge deres Slynger med saa stor Færdighed, at de ikke behøve Hundene førend Hestene ere trætte, eller naar de ere blevne af med deres Slynger ved uheldige Kast. Det træffer sig ikke sjeldent, at en Puma, den lille sydamerikanske Løve, ogsaa findes i Kredsen; den bliver da dræbt ved et Slag i Hovedet med en stor Blykugle. Den

indianske Vedtægt om Byttets Deling forhindrer enhver Uenighed.

Kjødet af Strudsen er meget afholdt, især naar Fuglen er tyk og fed; Tehuelcherne faae aldrig Melspiser, men i Stedet for spise de meget Fedt, som det i Reglen er Tilfældet med mange Vilde. Efter Jagten afholdes en stor Fest. En Del af Kjødet lægges til Side til Kvinderne og Børnene, derefter gaaer en Pibe omkring, Sadlerne lægges tilrette, og den hele Skare begiver sig til Toldoerne, som imidlertid ere blevne reiste af Kvinderne. Indianerne dræbe ikke Guancoen undtagen naar der er Mangel paa Strudser, skjøndt dens Kjød er udmærket velsmagende. Bovkjødet skæres sædvanlig i tynde Skiver, saltes lidt og tørres i Solen. Naar det er ganske tørt, steges det i Asken mellem to Stene og blandes med Strudse- eller andet Fedt. Dette Kjød er godt at have med paa Reiser, da det er meget mættende og et ringe Kvantum derfor er tilstrækkeligt.

Det Jagtselskab, Musters havde sluttet sig til, drog langsom gjennem Dalen ved Rio Chico, der endnu var tilfrossen. Der blæste en bidende Vind og af og til kom der Snebyger. Paa flere Steder udvidede Dalen sig til store Græssletter med høie Løvtræer, men saa kom der atter høie Bakker og Skrænter uden nogen Vegetation. Hist og her var der frossen Mosejord, men ogsaa isfrie Kilder, hvor der viste sig talrige Vandfugle. De nøgne golde Skrænter toge sig besynderligt ud midt paa Sletterne, og høie Basaltklipper, der lignede Borgruiner, viste sig ofte inde ved Flodens Krumninger som Borgruinerne ved Rhinen. Naar de nu havde draget et længere Stykke Vei, bleve Pælene til Toldoerne nedrammede, Skindene udbredte om dem og Bedestedet var istand. Efter en kort Hvile blev der undertiden dandset

i en dertil indrettet Toldo, der kaldtes det smukke Hus. Dandsen var ikke ilde, men en vis Rokken med Hovedet hos de Dandsende gav dem et naragtigt Udseende. Kun Mændene dandsede, Kvinderne maatte blot se derpaa.

Det første Skue af Cordillerebjergene var storartet; men Veien blev bestandig besværligere, og det var yderst farligt at vade over Floden mellem Isblokke og Isflager, der saarede Ryttere og Heste. De sloge Leir for nogle Dage paa den anden Side af Floden, hvorfra Dalen i en Afstand af et Par Mil udvidede sig opad til en stor Høislette, og Indianerne fortalte Musters, at inden de kom til Bjergene vilde de støde paa en stor Sø, ved hvis Bredder de vilde Heste fandtes. Vandringen fra Leiren til de herlige Bjerge var vel meget besværlig, men havde dog sin store Interesse og var meget rig paa Naturskjønheder, som dog kun den hvide Mand havde Øie for. Sagnet om skjulte eller underjordiske Byer, der fortælles i Chili, Peru og Mexiko, gaaer ogsaa igjen i disse kolde, sydlige Ørkener; det er vel ikke udsmykket med Ruy Diaz Gusmans straalende Farvepragt, men er dog opfyldt med Romantik. En Dag bleve de paa Jagten forskrækkede af et stærkt Knald som af et Kanonskud, og idet de saae mod Vest opdagede de en sort Sky, som hang over Cordillerebjergene. Musters Ledsagere fortalte ham, at Indianere flere Gange havde set lignende Røgsøiler i samme Retning. En Gang var de saa overtydede om, at der var Mennesker med i Spillet, at en Del Indianere slog sig sammen, for at trænge gjennem Skovene og naa den ubekjendte, skjulte By, hvorfra de troede, at Røgen opsteg. De trængte et godt Stykke frem i de tætte Urskove mellem Bjergene, men da var det dem umuligt at komme videre og de saae sig nødsagede til at vende om. Rimeligvis hidrørte baade

Knaldet og Røgen fra eller anden ubekjendt Vulkan i Bjergkjæden, som var i Virksomhed; men Indianerne tro med Bestemthed, at det enten maa være en ubekjendt Stamme eller en skjult eller forhexet By. Araukanierne, som de mødte længere nordpaa, fortalte en Historie om, at de mellem Bjergene i samme Retning havde opdaget en Koloni af hvide Folk, der talte et uforstaaeligt Sprog.

Det er ikke godt at forstaa, hvordan en dannet Mand har kunnet opholde sig saa længe blandt Vilde, om end disse, som det er Tilfældet med Tehuelcherne, staa langt høiere end man troer. Han maatte dog vænnes ved denne Levemaade og føle sig ensom og uhyggelig. Men dette var dog paa ingen Maade Tilfældet med Musters; han vænnede sig til Alt, endog til det Utøi, hvormed Indianerne ere befængte, skjøndt de slet ikke ere urenlige. Der fattedes ham alle det civiliserede Livs Hjælpemidler og hans eneste aandelige Føde bestod i en gammel Roman. Men han kjedede sig aldrig; thi Folket, Landet og de prægtige Dyr — som det vist maa have gjort ham ondt at see saa skaanselløst forfulgte og fældede — gav ham nok at tænke paa og holdt hans Interesse vedlige. I Patagonien er der Dyr i en saa stor Mængde og forholdsvis saa faa Mennesker, at Indianerstammerne her aldrig ville være udsatte for at lide Hungersnød, som det derimod ofte er Tilfældet med de Indianere, der have hjemme paa de store Steppestrækninger mod Nord. Saaledes er f. Ex. Guancoen udbredt over store Strækninger af Landet, fra Peru til Landene Øst for Codillerebjergene og Andeskjæden, over de store Sletter fra Mendoza til Magellanstrædet, ja lige til Ildlandet. Guancoens Kjød er, som omtalt, fortrinligt, det ligner i Smagen godt Lammekjød eller ogsaa ungt Kalvekjød. Den Nytte, In-

dianerne have af Guancoen, er meget omfattende, den er saa at sige deres Rensdyr. Skindet af de større Dyr bruges til Beklædning af deres Teldoer og Ungernes Hud til Klæder; visse Dele af Huden bruges til Slynger, til Sko eller til Tasker, af Laarbenene skæres Tærninger eller forfærdiges musikalske Instrumenter. En Indianer, som stod ved Siden af Musters og betragtede en smuk Guancoe, der stod oppe paa et Fjeld og udstødte en Vrinsken, som for at advare sine Kammerater, udbrød; „Ja, Du er et løierligt Dyr; Du vrinsker som en Hest, har Uld som et Faar, Hals som en Kamel, Fødder som et Rensdyr og Du er hurtig som Vinden."

Men endnu større Pris sætte Indianerne paa de prægtfulde Fugle, som vare Eneherskere i Ørkenen førend Menneskene krydsede deres Vei, de rapfodede smukke Strudser, og disse ere paa en vis Maade ogsaa nyttigere. Dyreverdenen frembyder neppe noget skjønnere Skue end en Flok Strudser i fuldt Løb, med deres kraftige Fødder, der sparke Jord og Sand op, deres funklende Øine og speidende Blik. Den patagoniske Rhea eller Struds er mindre og af en lysere Farve end den amerikanske. Disse Strudser løbe meget hurtigt og med tætsluttede Vinger, medens andre Arter udfolde dem under Løbet. Vingefjerene sælges for en Dollars Stykket i Buenos Ayres, Halsen bruges til Poser til Salt eller Tobak, Laarsenerne tjene til Remme; Fedtet af Ryg og Bryst opbevares i Tasker, som ere forfærdigede af Strudsenes Skind; Kjødet er meget nærende og Æggene høre til de vigtigste Næringsmidler i September, Oktober og November. Hannen løber hurtigere end Hunnen. Naar de forfølges, lader Hannen som den er saaret for at aflede Opmærksomheden fra Ungerne. Strudsernes Føde bestaaer af Græs og

Frø og Knopper af forskjellige Buskvæxter. Deres Syn er overordentligt skarpt. Møde de Ryttere paa deres Flugt, saa hænder det ikke sjeldent, at de kaste sig alle ned paa Hug og kunne da vanskelig skjelnes fra Klipperne rundt om; deres Fjerbeklædning ligner i Farve ganske Patagoniens Pampassletter. De have ingen Svømmehud, men kunne dog godt sætte over en Flod. Om Vinteren jage Indianerne dem ofte ud i Vandet, deres Ben blive da stive af Kulde, Strømmen fører dem i Land og de fanges let. Naar det sner er det ogsaa let at fange dem, da deres Øine blændes af Skinnet af den hvide Sne og deres fugtige Fjer blive dem for tunge. I Modsætning til andre Fugle er det hos Strudserne Hannen, der udruger Æggene og vogter paa Ungerne, naar de ere udrugede. — Imellem Bjergene er der vildt Hornkvæg, især Bøfler, i stor Mængde og Musters kan rose sig af at have set alvorlige Tyrefægtninger, hvorved det gik ærligt til og ikke faa af de Kæmpende bleve paa Valpladsen.

Musters siger, at de Indfødte i Patogonien ere langtfra saa høie af Vext, som det før almindelig antoges. De ere velskabte Folk af sædvanlig Størrelse, i Gjennemsnit 5 Fod 10 Tommer høie. De ere meget stærke, raske og behændige; de spise kun Lidet og naar det behøves kunne de i lang Tid hjælpe sig uden Føde. Ansigtstrækkene ere smukke, de have lyse Øine, en fintformet Næse og i Reglen hvide Tænder. Ansigtsfarven er rødbrun, Mændene have hverken Mund- eller Kindskjæg og selv Øienbrynene afrage de. Haaret er langt og krøllet, de sætte Pris paa at holde det smukt og deres Koner maa rede og børste det i det Mindste een Gang om Dagen. De unge Kvinder ere smukke, sædelige, og baade Unge og Gamle ere meget flinke med deres Hænder. Deres Klædning, mest bestaaende af Peltsværk, er ret

firlig, og de forstaa ogsaa godt at sy og brodere de bløde Skind, som de bruge til Kaaber. Disse Indianere have faa Sagn fra Fortiden, og deres Sange ere blot melodiske Lyd uden Ord. Deres bedste Adspredelser og Forlystelser ere Hesteveddeløb og Spil, flere af de sidstnævnte udkræve en stor Fingerfærdighed. Ægteskaber sluttes ved gjensidig Tilbøielighed og den hele Høitideligheb indskrænkes til Udveksling af Foræringer og til Slagtning af en Mængde Hopper. Naar en Tehuelche dør, dræbes alle hans Heste, Hunde og andre Husdyr; hans Poser, Smykker og andre Eiendele lægges i en Bunke og brændes, medens Enken og de kvindelige Slægtninge jamre og hyle. Kjødet af Hestene uddeles til de Paarørende paa begge Sider og Enken klipper sit Haar kort og maler sig sort, hvorefter hun begiver sig til en Slægtnings Toldo eller, hvis hun ikke har nogen Paarørende der paa Stedet, til Høvdingens Hytte. Nogen egentlig Religion have de ikke. De tro paa en god Aand, men de have ingen Afgudsbilleder og tilbede ingen synlige Gjenstande; det lader heller ikke til, at de tilbede Solen som mange andre Indianere gjøre. I det Hele er dette Nomadefolk meget agtværdigt og interessant, og Musters fremhæver meget deres Ærlighed Han slutter sin høist underholdende Beretning med at give Reisende, der maatte besøge Patagonierne, det Raad: „Mistro aldrig Indianerne, skjul ikke Eders Penge og andre Ting for dem, thi de ville aldrig forgribe sig paa dem; paatag Eder heller ikke en overlegen Mine overfor dem, thi det ville de ikke forstaa, medmindre I paa en eller anden Maade vise dem, at I i Virkeligheden ere dem overlegne."

En Storm paa Vierwaldstädtersøen.

(Fortælling af Fru Schauensee. Bibl. univers. de Genève.)

Nogle hundrede Skridt fra Flækken Altorf i Kantonen Uri, tæt ved den Vei, der fører til Stag, ser man et simpelt og smilende Hus, omgivet af en lille Have og en indhegnet Mark. Klokken var omtrent Elleve om Formiddagen, da den gamle Leonard Andermath kom ud derfra. Efter at have lukket Døren standsede han udenfor som for at lytte; men ingen Stemme, ingen Lyd naaede hans Øren. Man hørte kun i det Fjerne Vognrullen og en Svales Kvidren, der fløi hen til sin Rede under Tagskjæget. Den gamle Bondes godmodige Ansigt var alvorligt, endog sørgmodigt, han rystede langsomt paa Hovedet og saae paa Reden.

„Det er dumt af Dig, Svale," sagde han, „der skulde Du ikke opslaa din Rede, thi Freden har ikke hjemme i dette Hus. Du skulde have søgt Dig et andet Sted, stakkels Svale!"

Den gamle Mand kastede et sidste og hurtigt Blik paa Schweizerhytten. Synet deraf var aabenbart pinligt for ham, men han vidste ikke noget Middel mod det Onde, som han kun altfor vel kjendte, og i Følelsen af sin Magtesløshed rystede han endnu en Gang sit graa Hoved. Pludselig syntes han at huske paa, at det var op ad Dagen, thi efter at have set paa sit gammeldags Uhr skyndte han sig afsted, for i rette Tid at naa Dampskibet, hvormed han skulde seile til Brunnen.

Der viste sig Ingen paa Veien, thi Middagstiden var nær og Solen kastede sine brændende Straaler ned i den

snævre Dal. Ikke en Sky saaes paa den mørkeblaa Himmel, men der var noget meget Trykkende i Luften. Maaske hidrørte den Taushed, der herskede i det lille Hus, derfra. Man vilde have anset det for ubeboet, hvis ikke den fra Taget opstigende Røg havde vidnet om det Modsatte. Alt var roligt, Luften, Bjerget og det store Valdnøddetræ, som kastede sin Skygge paa Dørtærskelen og paa Stenbænken ved Siden af den. Men den gamle Leonard havde Ret. Freden boede ikke i dette Hus.

Bordet var dækket til Middagsmaden, men de to Personer, der befandt sig i Værelset, syntes ikke oplagte til at spise. Regina, den unge, smukke Kone, havde alt længe fæstet Blikket paa sin Mand, Walther Indergand, som for at spørge, om han ikke vilde komme og tage Plads; men staaende ved Vinduet med de smaa runde Ruder og seende ud i det Fjerne, lod det som om han ikke lagde Mærke dertil. Regina, der ikke kunde beslutte sig til at spørge ham, eller til at opfordre ham ved et Ord, satte sig omsider alene ved Bordet. Det gjorde næsten ondt at se paa hende. I hendes Bevægelser, i hele hendes Væsen var der noget Febrilsk, en stærk Uro. Hendes Kinder vare brændende hede, og hendes Pande, der ellers var hvid som Sne, var stærk rød. Hendes blaa Øine lynede af Stolthed og en foragtelig Trækning ved Læberne vansirede hendes smukke Mund. Den Stilhed, der herskede i Værelset, var hende aabenbart til Byrde, thi hun forsøgte ved en eller anden lille Larm at tildrage sig sin Mands Opmærksomhed. Hendes udfordrende Blikke fulgte ham uafladeligt og sagde tydeligt, hvor meget hellere hun foretrak Storm for denne trykkende Stilhed. Men Indergand syntes at have glemt, at hans Kone var tilstede. Med Albuen hvilende paa

Vindueskarmen og Hovedet støttet paa Haanden, saae han ud uden at se. Hans Ansigtstræk vare de meget karakteristiske, som man ofte træffer hos Bjergbeboerne i Unterwald. En tæt brun Haarvæxt omskyggede hans Pande og de mørkeblaa Øine, Næsen var lidt krummet, Læberne faste og fintdannede, men naar han trykkede dem sammen som i dette Øieblik, viste sig en streng Linie om Munden. Det hele ydre Væsen tydede paa en Mand, som gaaer sin Vei med Kraft og Bestemthed og vil rydde enhver Hindring bort, der møder ham paa den. Medens han stod der ubevægelig og saae ud af Vinduet, saae man meget vel, at Tingene udenfor ikke beskjæftigede ham. Hans stirrende Øine afspeilede kun altfor meget en dybt bevæget Sjæl. Hvorfra kom nu denne unaturlige Tilstand? Det er snart sagt. For ganske nylig havde hans Hustru, der sad derhenne ved Bordet, krænket ham dybt i en Fremmeds Overværelse. I Udtryk, som en Mand med Hjertet paa det rette Sted ikke kan taale at høre to Gange, havde hun bebreidet ham hans Fattigdom. Ved Erindringen om disse Ord følte Walther en dyb Harme, hans Kjærlighed forsvandt og gjorde Plads for en smerrelig Bitterhed. De henrundne Dage gik forbi ham som Skygger og hvor haarde de Savn end vare, han tidligere havde lidt, fandt han dog ikke i sit hele Liv en eneste Time saa smertelig som den, han nu havde tilbragt. De viste sig næsten for ham i et gyldent Skjær, disse Dage, da han som en stakkels Fader- og Moderløs vogtede Fremmedes Hjorder paa Unterwalds Alper. Senere havde Ulrich, den gamle Baadfører i Stamp, formaaet ham til at forlade Bjerget og søge sin Lykke paa Søen. Dette Liv behagede det unge Menneske. Det var en bevæget og farefuld Næringsvei; men Walther elskede Arbeide og Fare,

der var hos ham en vis Ubændighed, der satte Pris paa at møde og overvinde Hindringer.

Saaledes henrandt nogle Aar. Hvad enten Veiret var godt eller daarligt, kunde man se Walther færdes paa Vierwaldstädtersøen. Han var saa godt kjendt paa Kysten. Ved at træffe sammen med mange Folk, lærte han en Mængde Ting, som ikke kunne læres af Bøger, og med sin gode Forstand overgik han snart sine Kammerater; men nogen Formue erhvervede han sig ikke.

En Dag, da han skulde seile fra Blauen til Flüelen, kom en gammel Mand med sin Datter ned i hans Baad. Baadføreren syntes godt om den unge Regina. Hun var smuk, fuld af Ynde og Liv, kunde ikke et Øieblik holde sig rolig, der var en svulmende Natur i hende. Men der var Noget hos Walther, som fængslede hende, og mod Sædvane sad hun rolig og tankefuld paa en Del af Overfarten. Walther kunde ikke glemme den yndige Pige. Jo oftere han saae hende, desto mere følte han sig tiltrukken og desto mere knyttede sig alle hans Tanker og Ønsker til hendes Person. Men hvor store vare ikke de Lidelser, som den Kjærlighed, der havde bemægtiget sig hans Hjerte, voldte ham. Hun var rig, og hvor kunde han, den fattige Baadfører, tænke paa at opnaa hendes Haand! Alene Tanken om at faae et Afslag, fyldte ham med Fortvivlelse, medens den tillige oprørte hans Stolthed. I lang Tid undgik han Regina, han lod sin Baad hvile og slakkede om fra det ene Sted til det andet, ulykkelig, uden Rist eller Ro. Endelig, kjed af denne Tilværelse, besluttede han at vove Forsøget. Hans Dristighed blev kronet med Held. Den lidenskabelige unge Pige paatog sig selv at overtale sin eftergivende Fader, og denne fandt sig endelig i at give sit smukke Barn

til den fattige Baadfører paa det eneste Vilkaar, at han opgav sin farefulde Næringsvei og dyrkede sin Have og sin Jord. Walther fandt sig i Alt. Naar kun Regina blev hans Hustru, hvad brød han sig om det Øvrige. Han tænkte ikke paa, at for en kraftig og uafhængig Natur kommer Trangen til Hvile sent, og at en altfor fredelig Tilværelse let kan blive en Byrde. Han saae ikke, at Regina var et forkjælet og lunefuldt Barn. Kjærligheden forskjønnede Alt med et gyldent Skjær. Først senere skulde han høste en sørgelig Erfaring.

Hans Svigerfader døde. Medens han levede var Alt gaaet godt. Hans venlige Mægling og Raad havde fjernet enhver Anledning til Strid. Walther havde i den gamle Mand fundet den ømme og kjærlige Fader, som han i sine unge Aar smertelig havde savnet, og han gjengjældte hans Velgjerninger hundredefold ved ærbødig og sønlig Hengivenhed. Paa Bunden af den ustyrlige Aand, som Walther ikke sjeldent viste Tegn paa, laa der et stort Væld af Ømhed; naar han mødte Godhed og Venlighed, kunde han være saa fredelig, saa elskværdig som Nogen. Men da den gamle Mand døde, bortfaldt de Hensyn, han troede at skylde ham. Haven, Jordlodden blev ham for trang og han sukkede hver Dag efter et mere virksomt Liv. Han tænkte ikke paa igjen at tage fat paa sin tidligere Næringsvei, nei, han ønskede at kjøbe Græsgange i Kanton Unterwald, hvor han var født, og at anlægge et Meieri. Han mente, at hans Kones Formue ikke kunde anbringes paa bedre Maade. Men Regina modsatte sig denne Plan med den største Stædighed. Livet i Alperne forekom hende altfor kjedeligt, altfor strengt. Med hele sin Magt satte hun sig op mod sin Ægtefælles Ønske, og denne besvarede hendes Modstand med Kulde og

Haardhed. I Stedet for at anvende Mildhed og Taalmodighed for at faae det forvænte Barn til at give efter, forbitrede han hende endnu mere ved skarpe Ord og ved Trods. Fordi han forhen havde bekæmpet mangen en haard Storm paa Søen ved Mod og Villiekraft, troede han ogsaa nu at kunne naa sit Maal paa samme Maade. Han tog feil; hans Strenghed vakte kun endnu mere hans unge Kones Gjenstridighed, og Bruddet mellem Ægteparret blev større og større.

Samme Morgen, som vor Fortælling begynder, var Andermath, der skulde besørge Kjøbet af Jorderne, kommet for at hente et afgjørende Svar, og da var det, at Regina paa en grusom Maade havde tirret sin Mand ved i bitre Ord at foreholde ham hans Fattigdom og ved at paastaa, at han ikke kunde raade over hendes Formue.

„Vil Du ikke spise?" spurgte hun endelig.

„Jeg er ikke sulten," svarede Walther kort. Derefter gik han langsomt bort fra Vinduet og saae sin Kone ifærd med at tage af Bordet. Hvor pinlige vare ikke de Følelser, som Synet af dette smukke Ansigt vakte hos ham! Denne Mund, som altid tidligere havde smilet til ham, disse Øine, der havde set paa ham saa ømt — hvordan kunde de i den Grad have forandret sig? Idet han mødte et koldt og stolt Blik, vendte han sig om og indtog sin forrige Stilling, thi han følte Blodet stige til Hovedet. Hans Træk antoge mere og mere et haardt Udtryk. I hans Sjæl kom en Beslutning til Modenhed, som han uden Tøven vilde udføre.

„Hvor er lille Mark?" spurgte han.

„Han sover inde i Kamret," svarede den unge Kone.

„Paa denne Tid?"

„Varmen har gjort ham døsig."

Walther lukkede Døren op til Kammeret. En lille Dreng paa sex Aar, der netop var ved at vaagne og gnide sine Øine, smilte ved at se ham og strakte glad sine Arme ud imod ham, men i Stedet for at svare, vendte Walther sig mod sin Kone og sagde med barsk Stemme:

„Klæd Barnet paa; jeg vil strax gaa og tage ham med mig."

„Hvorhen?" spurgte Regina, som alt ikke mere følte sig saa sikker som forhen

Walthers Øine fæstede sig med et besynderligt Udtryk paa hende, som om han i Forveien beregnede Virkningen af sit Svar.

„Til Flüelen," sagde han omsider. „Carli fra Seelisberg kom igaar til Blauen og seiler idag til Brunnen, for at indtage Køer fra Schwytz. Jeg gaaer med ham og vil tage fat paa mit gamle Haandværk."

Regina blegnede. „Men Du vil da ikke seile idag?" raabte hun.

„Jo, idag, imorgen og hver Dag saa længe som der er Noget at bestille."

„Men Barnet?"

„Han skal følge med mig. Han skal være Sømand som sin Fader."

Den arme Moder vilde udbryde i Klager og Bebreidelser; men den ubøielige Strenghed i Walthers Træk holdt hende tilbage. Hun havde endnu aldrig set et saadant Udtryk i hans Ansigt. Hun indsaae nu, men altfor sent, at hun ved sin ubetænksomme Opførsel havde drevet ham til det Yderste. En ubeskrivelig Smerte greb hende. Hun maatte støtte sig til Væggen for ikke at falde, thi Hovedet svimlede og hun skjælvede paa alle sine Lemmer. Hun

aandede tungt og tre Gange strøg hun de blonde Lokker tilbage, som omgav hendes blege Pande. Efterhaanden fattede hun sig dog lidt, men det var ikke venlige Følelser, der fyldte hendes Sjæl, heller ikke forsøgte hun paa at faae sin Mand til at opgive den Beslutning, som vakte hendes Fortvivlelse. At bede, at bønfalde var noget Ukjendt; hendes Læber havde aldrig været brugte dertil. Ved at se sin Mand mørk og haard som en Granitblok, hvilken Intet var istand til at rokke, reiste Regina stolt Hovedet og gav sig til at udføre sin Mands Befaling. Efter faa Minutter var Barnet paaklædt, Walther tog det ved Haanden, gik hen til Døren, aabnede den og gik ud uden at sige et Ord til Farvel, ja uden at gjøre det Korsets Tegn, som han altid var vant til, naar han gik bort. Det var en Hadets og Vredens Dag, Gud og hans Forskrifter bleve glemte. O, naar man havde tænkt paa ham, vilde Tingene ikke være komne saa vidt og Freden vilde ikke saa aldeles være veget fra dette Hus.

Da Walther var kommet udenfor, standsede han pludselig og betragtede Regina, som var ilet ud for endnu en Gang at omfavne sin Søn.

„Farvel, Regina," sagde han da, og et fint Øie vilde i dette Farvel kunne have skjelnet en Gjenklang af den gamle Ømhed. Regina hørte den, hendes Mund aabnede sig for at svare, men det kjærlige Ord, som Walther ventede, døde paa hendes Læber, og han gik. Den støvede Sti slyngede sig mellem grønne Marker og Reginas Øine stirrede længe paa den, men hun rørte sig ikke fra den Tærskel, hvortil Stolthedeu fængslede hendes Fod.

Undertving denne Stolthed, unge Kvinde! Øieblikket er endnu dit, Gud har givet Dig det i sin Overbærenhed og

i sin Godhed. Men tøv ikke, thi Ulykken nærmer sig allerede, og endnu førend den næste Dags Sol har hævet sig, har den overskredet Dørtærskelen til dit Hus.

Imidlertid blev Indergand ved at gaa. Fordybet i sine Tanker paaskyndede han sine Fjed uden at tænke paa Barnet, som kun fulgte ham med stor Anstrengelse. Da den lille Dreng omsider var bleven meget træt af den stærke Gang, omfattede han sin Faders Arm med begge Hænder og sagde til ham med et bedende Blik:

„Fader, hvorfor gaaer Du saa hurtig — og hvorfor siger Du ikke et Ord til mig?"

Walther foer op af sin Grublen. Følelsen af det elskede Barns Nærhed opvarmede ham som en Fornemmelse af Vaaren. Han tog Drengen paa sin Arm, bøiede sit Hoved ned til ham og overvældede ham med Kys og Kjærtegn. Glad og tilfreds slyngede Barnet sin Arm om Faderens Hals, besvarede hans Kjærtegn, kastede sit blonde Lokkehoved tilbage og smilte til ham med et skjælmsk Blik. I dette Øieblik var han et levende Portræt af sin Moder saaledes som hun var i deres første lykkelige Dage. Medens Walther henrykt betragtede ham, greb dette Billede ham med en hemmelighedsfuld Magt, og hvis Regina i dette Øieblik havde været ved hans Side, dersom hun havde fulgt ham et Stykke Vei, som hun pleiede at gjøre forhen, naar han forlod Huset, da vilde han maaske have rakt hende Haanden og de to forvildede Hjerter vilde da have været forenede for bestandigt. Men hun var bleven tilbage, hun havde ladet ham gaa alene uden saa meget som at sige ham et Ord, og denne Taushed havde mere end alt Andet bidraget til at forgifte den unge Mands Saar. Visende med Bitterhed

Mindet om sin Hustru fra sig, besluttede han i Fremtiden at skjænke Barnet hele sin Ømhed, hele sin Kjærlighed. Han vilde arbeide Dag og Nat, arbeide utrættelig for at kunne efterlade ham en Formue lig Moderens. Ja, han vilde erobre sit Barns Hjerte, det skulde ikke hænge ved nogen Anden, han vilde være den eneste Gjenstand for dets Kjærlighed. Regna skulde forblive ensom, uden Kjærlighed, fremmed i sit eget Hus, medens hendes Søn skulde være Alt for ham. Walther udspandt saaledes sine Tankers Traad og tænkte ikke paa, at Hævnens mørke Engel bestandig mere hildede ham i sit Net. Overvældet af sine Følelser trykkede han sin Søn fast til sit Bryst. Han betragtede hans kraftige Lemmer, hans livlige og forstandige Øie, hans af Uskyld og Glæde straalende Ansigt og han tænkte paa hvilken Lykke Besiddelsen af en saadan Skat forjættede ham. Dog var der Noget, der foruroligede ham under disse søde Forhaabninger. Der hvilede noget Tungt paa hans Sjæl som om en usynlig Haand trykkede paa hans Bryst; men han søgte ikke at udfinde Grunden dertil.

Flüelen frembød den sædvanlige Afvexling af Røre og Ro. Dampskibet satte Passagerer af paa Strandbredden, tog mod nye og havde alt fjernet sig forinden de nylig udskibede Reisende, begjærlige efter at fortsætte Reisen, vare stegne i de Vogne, der ventede dem. Da den sidste Ekvipage havde forladt Stedet, og da Dampskibet, bøiende omkring Pynten ved Axen, var forsvundet paa Horisonten, ankom Walther til Strandbredden. Alt var her stille; kun ved Søen stod en lille Gruppe Søfolk, der syntes at være i ivrig Samtale, idet de betragtede Himlen i alle Retninger.

„Jeg siger Dig, Carli, at inden en Time har Du

Føhnen*) paa Nakken af Dig, og Du vil da se, om det er en saa let Sag at naa Brunnen."

Carli fra Seelisberg var en høi, mager Mand med Ansigtet brunet af Solen og alle Spor af et Liv tilbragt med haardt Arbeide. Han vendte sig om, skjød Hætten af sin hvide Skjorte tilbage og pustede en Røghvirvel ud af sin korte Pibe.

„Hm! De kan have Ret, Mester Schilling. Ja, ja, Føhnen kommer, det kan jeg se, og den har lange Ben. Men jeg troer ikke, at den vil være saa slem idag som De tænker. Der er ikke Andet for at jeg maa hente Køerne fra Schwyz, ellers er jeg vis paa, at Aerni fra Brunnen tager dem og jeg er snydt. Og naar Føhnen alt skal blæse, er det bedre at have den i Ryggen end imod. Og se der, der er jo Walther Indergand? Er der noget Nyt, min Gut?"

„Det glæder mig at se, at Du endnu ikke er seilet," svarede Walther med forstilt Lystighed, „for hvis Du kan bruge mig ved Roret, gaaer jeg med Dig til Brunnen."

„Det vil Du!" sagde Manden fra Seelisberg, „og igaar sagde Du ikke et Ord derom. Naar har Du faaet den Tanke? Du vil da ikke igjen være Baadmand, hvad?" vedblev hun, idet han blinkede med Øiet.

„Hvorfor ikke?"

„Hvorfor? Det er let sagt. Havde jeg en saa rig Kone som Du, kan Du være vis paa, at jeg betænkte mig to Gange, førend jeg igjen tog fat paa det Haandværk,"

---

*) Saaledes kaldes Sønden vinden, der, kommende fra Afrika, blæser i Schweizeralperne, og ofte faaer Karakter af en stærk Storm.

svarede Baadføreren, idet han saae lystigt paa sine Kammerater. „Naa, hvordan har den smukke Regina det?"

Walthers Ansigt blev mørkt. Hans blaa Øie skjød et vredt Blik paa Sømanden, som veg et Skridt tilbage. „Sig Ja eller Nei om Du har Brug for mig," sagde Walther barsk. „Har Du ikke, gaaer jeg til en Anden."

„Du er Fandens kort for Hovedet idag," brummede Baadføreren fra Seelisberg. „Om jeg har Brug for Dig! Jeg har jo kjendt Dig i mange Tider, og for slinke, kraftige Arme er der altid Brug. Vil Du være med, saa ser jeg det gjerne. Mester Schilling mener, at Føhnen vil komme, det gjælder at passe paa. Sæt Dig ved Roret, Indergand, Du har gode Øine og Du kjender Kursen."

Carli vedblev at tale medens Walther, der pludselig var bleven eftertænksom, vendte Blikket mod Syd og betragtede Bjerget, der nu med Eet traadte frem af den Taage, der havde indhyllet det hele Dagen. Hvad tænkte han paa? Han var en dristig og modig Mand, der ikke kjendte til Frygt, og desuagtet vilde han ikke have sagt et Ord for at paaskynde Afreisen, hvis den ikke var nødvendig. Tanken om Fare forfærdede ham ikke, men i hans Indre rørte sig det, som rører sig hos ethvert Menneske, der har givet efter for sit Hjertes onde Tilskyndelse. Naar skjulte og stumme Tanker bryde ustraffet menneskelige Love, vække de den evige Retfærdighed og nedkalde Himmelens Hævn. Menneskene ane at den vil komme, uden at de tydelig kunne gjøre sig Rede derfor. Maaske var det Følelser af denne Art, som rørte sig utydeligt i den unge Mands Bryst; men Mester Schilling gav ham ikke Tid til at overlade sig til sine Betragtninger.

„Dersom I have bestemt Eder til at gaa til Brunnen,

maa I se at komme afsted saa snart som muligt; maaske kan I naa derhen førend Stormen kommer."

„Ja, ja, Mester, kun et Øieblik til at sige et Paternoster og vi seile," raabte Carli muntert. „Just, kom nu med Aarerne, og se til at Alt er i Orden. Toni, hvorledes er det med Seilet? Ere Linerne gode og stærke?"

De to unge Mennesker ilte med at udføre den gamle Mands Befalinger, og snart var Alt som det skulde være.

„Nu, Indergand, tag Du Plads ved Roret," sagde Baadføreren, „og De, Mester Schilling, bed et Paternoster og et Ave for os os, vi kunne faae Brug for det."

Medens Carli snakkede paa den Maade, og medens Schilling mente, at det Bedste, han kunde gjøre, var at tie og gaa sin Vei, steg Indergand med Barnet ved Haanden ned i Baaden med en mørk og bestemt Mine.

„Hvad — skal Barnet med?" raabte Carli. „Nu, naar jeg skal sige, hvad jeg mener. saa . . ." Pludselig standsede han som greben af en Tanke og læggende sin Haand paa den unge Mands Skulder, saae han paa ham med et alvorligt, næsten høitideligt Blik, der stod i Modsætning til hans sædvanlige Munterhed.

„Indergand, bryd Dig ikke om, hvad jeg før sagde, der var ikke noget Ondt deri. Vær nu ikke saa alvorlig og mismodig. Det er ikke godt, ser Du, at seile paa Urisøen med Had i Hjertet, thi saa bringe de onde Aander Vandet i Bevægelse, og det kan gaa ilde. Giv mig Haanden, Indergand, vi slutte Fred førend vi seile."

Walther rakte ham langsomt Haanden. Baadførerens Ord havde slaaet ham. Han følte atter hvordan en Vægt trykkede hans Bryst, men nu var det første Skridt gjort og han vilde holde ud til Enden. Bestemt og hurtig indtog

han den anviste Plads og Mark satte sig i Nærheden, saaledes at Faderen altid kunde have Øie med ham. Barnet hoppede af Glæde, da Baaden fjernede sig fra Strandbredden med en bred, skummende Fure efter sig. Carli, med sin lille Pibe i Mundvigen, havde snart gjenvundet sin Munterhed, han opmuntrede Roerfolkene ved Ord og Miner, medens Walther med sikker Haand styrede Fartøiet gjennem Bølgerne. Hans smukke Træk tabte efterhaanden deres mørke Udtryk, som gjorde Plads for en spændt Opmærksomhed.

Da Baaden nærmede sig Axenberg, fløi en let Sky over Walthers Pande. Han bed sig i Læberne og vogtede nøie paa Roret. Pludselig lod gamle Carli sin Aare falde og vendte sig mod Styrmanden. „Ser Du den mørke Linie dernede ved Blauen," sagde han, pegende paa den modsatte Strandbred, hvor Søen paa en vid Strækning var bleven meget mørk. „Jeg troer, at Føhnen allerede tager fat derhenne."

„Ja, det er Føhnen," svarede Indergand, „jeg har alt set det nogen Tid. Men dens Retning gaaer mod Blauen og vi kunne endnu slippe for den."

„Hal godt ud, Manne," raabte Baadføreren til de unge Folk, „I kan hvile Jer i Brunnen. Der maa være en svær Søgang ved Pynten af Axen, thi selv i stille Veir er Søen der stærkt rørt."

Baadføreren havde ikke taget feil. Bjerget Axen, hvis Udløber næsten spærrer for Søen ved Flüelen, danner en Vinkel, som man maa omseile for at komme ind i den saakaldte Indresø og hvilken som alle fremspringende Punkter, er meget udsat for Vinden. Ved at styre med stor Behændighed klarede Walther dette farlige Farvand fra sig og han lønnedes derfor af Carli med en bifaldende Brummen, som under andre

Omstændigheder vilde have været et stormende Hurra, hvis ikke den gamle Mands Opmærksomhed havde været optaget af Omgivelserne. Fartøiet gled frem mellem høie Klipper paa en stille og klar Vandflade, men paa venstre Side viste sig utaalmodige Bølger, der væltede skummende mod Klipperne. Med et sagkyndigt Blik betragtede Carli det Billede, som rulledes mere og mere op med hvert Aaretag. Da de nu vare komne udenom Pynten ved Axen, vendte han sig igjen til Walther, sigende: „Naa, hvad mener Du? Vi slippe ikke for Stormen. Men Baaden er god og solid og det vilde være en Skam at vende om. Det er ikke den første Dyst, jeg har havt med Føhnen," tilføiede han, som til sin egen Beroligelse.

Indergand syntes ikke at høre ham. Seende stivt forud over den gamle Mands Skulder undgik han Baadførerens Blik. Følelsen af det store Ansvar hvilte tungt paa ham. Carlis Øine fæstede sig spørgende paa ham, og da den unge Mand ikke forraadte sin Tanke hverken ved Ord eller Miner, spurgte han ham barsk:

„Hvad tænker Du paa, Indergand?"

„Vil Du vende om?" spurgte denne i Stedet for Svar.

„Aah!" sagde den Gamle, rystende paa Hovedet med en utilfreds Mine, „med Guds Hjælp slippe vi nok derfra."

Indergand saae stivt paa ham. „Nu vel, sæt Seilet til," sagde han efter et kort Ophold, „det er Tid nu."

„Han er ikke forknyt, mærker jeg," mumlede den Gamle fra Seelisberg. „Man mærker han er ung og at hans Blod er varmt. Hører Du, hvordan Føhnen alt stønner mellem Bjergene. Den Dands bliver slet ikke lystelig."

„Derfor maa vi ogsaa skynde os. Du ved Seilet og jeg ved Roret — saa tænker jeg nok det gaaer."

„Du har Ret, min Gut, vi To, vi kjende godt Føhnen og vi vide, hvordan den skal have det," sagde den gamle Mand, idet han stolt rettede sig i Veiret.

Vinden kom nu fra Syd med større Heftighed. Man hørte den suse og bruse mellem Bjergkløfterne. Et Vindstød foer hen over Søen og drev en stor Bølge foran sig. Vandet hævede sig og sank. Snart var Søen i et stærkt Røre. Med vaagent Øie fulgte Walther Strømningens Bevægelser. Intet undgik ham paa Sø og Himmel og han holdt Styret med fast Haand. Han vilde næsten have følt en vis Glæde ved denne Kamp med Elementerne, hvis ikke den Byrde, der hvilte paa hans Bryst, hvis ikke denne hemmelige Tanke havde pint ham.

„For Djævlen! Hvorfor heise I Seilet saa høit, Slyngler!" raabte den Gamle fra Seelisberg. „Er I aflave! Længere ned med Seilet, dybere ned! I et saadant Veir! Veed I ikke, at naar Orkanen stormer ind med en saadan Kraft, maa Forstævnen ikke dukke ned i Vandet! Kan I ikke huske det, I Dosmere!"

De unge Karle ilte med at følge Baadførerens Anvisninger, hvilke han, da det skete temmelig ubehændigt, ledsagede med nogle Eder.

Omsider udfoldes Seilet og Baaden flyver afsted som en Fugl, thi Føhnens Heftighed tiltager med hvert Minut. Luften bliver tør og brændende som om Vinden kommer lige fra de afrikanske Ørkener uden at passere Sne-Alperne. Bølgerne kryde sig som rasende mod Klipperne ved Strandbredden, og det er som om Bjergene rystes i deres Grundvolde. Overalt kaster Vandet det hvide Skum i Veiret saa

høit, at det er som om Søen er indhyllet i Taage og Støvhvirvler. Og dog skinner Solen klart paa den saa oprørte Sø og Himlen er skyfri. Den, der ikke med egne Øine har set det eiendommelige Skuespil, kan vanskelig gjøre sig nogen Forestilling derom. Denne Modsætning mellem den rene og mørkeblaa Himmelhvælving og Elementernes Kamp har noget Hemmelighedsfuldt, og man spørger uvilkaarlig om ikke den smilende Himmel er en bitter Ironi, eller om man deri skal se et Billede af den almægtige Guddom, som i sin salige Himmel troner høit over de jordiske Storme.

Alt have vore dristige Søfolk lykkelig passeret Wilhelm Tells Kapel. Walther holder endnu med fast Haand Roret; hans kraftige Karakter viser sig i fuld Styrke og hans Mod synes at voxe med Faren.

„Bravo, Indergand! Du har gode Øine og Marv i Benene," raabte den Gamle fra Seelisberg, som, det være sagt i Forbigaaende, aldrig mistede Mælet. Vant til daglig at befare det bevægelige Element, havde han gjort sig fortrolig med dets Farer og Rædsler og væbnet sig imod dem med en vis Ro og Ligegyldighed. Men tie kunde han vanskelig selv under den forfærdeligste Storm, det laa ikke i hans Natur. Walther derimod sagde ikke et Ord, kun fra Tid til anden gav han en kort og tydelig Befaling. Den Uro, der opfyldte hans Sjæl, gav sig kun tilkjende ved en let Rødmen, der bedækkede hans Kinder. Kun da en stor Bølge skummede ind i Baaden, og da Carli mente, at der nu var Anledning for Barnet til at skrige i Kor med Stormen, blinkede den unge Styrmands Øie som om han blev greben af en pludselig Uro, og han bøiede sig uvilkaarlig over sin Søn. Men den lille Fyr rystede smilende paa Hovedet og gav intet Tegn paa Frygt. Snart beundrede

han de store Bølger, der hævede sig som Taarne, snart betragtede han Himlen, der endnu i dette Øieblik var lige saa smilende som han selv. Han havde ikke nogen Tanke om Faren, han troede at være ved en Fest, og det gjorde ham kun ondt, at Faderen havde bundet ham saa fast til Toften.

Da Baaden nærmede sig Grütli, blev Luften mod Syd bestandig mere mørk og tung. Vore Baademænd, vante til at bemærke den mindste Forandring i den bevægelige og trolløse Søes Omgivelser, bleve det vaer, og Carli sagde: „Mærker I hvor det frisker op. Ved den hellige Jomfru, nu kommer ogsaa Vinden fra den anden Kant."

Et Øieblik betragtede de Luften og Søen. En stor Ængsteligheд viste sig paa Alles Ansigter, og Rødmen paa Walthers Kinder blev stærkere.

„Naar Føhnen holder sig, og naar det blæser fra Nordost, er der endnu Haab," sagde den unge Mand; „men faaer vi ogsaa Nordostbrisen hernede paa Søen, saa Gud naade os!"

„Ja, saa Gud naade os!" gjentog gamle Carli med bevæget Stemme.

Pludselig vendte han sig mod Seelisberg, der hæver sig over Grütli og paa hvis Tinde viste sig de hvide Mure af et Kapel for den hellige Jomfru. Den gamle Mand rakte Haanden ud og raabte: „Hjælp os Marie, hjælp os!" og og hans Øine hævede sig, straalende af en barnlig Tillid, op mod Himlen. Nu fæstede det sig atter paa Bjergenes steile Skrænter. Der var ingen Tid til at raadslaa. Det Eneste, der for Øieblikket var at gjøre, var at naa Brunnen. Carli tog en Aare, for at hjælpe til at bringe Baaden frem. „Fremad i Herrens Navn!" raabte han, idet

han gjorde Korsets Tegn. De to andre Søfolk fulgte hans Exempel, Aarene førtes kraftigt, og Baaden kløvede atter Bølgerne med en rask Fart.

Det begyndte at skumre, Seelisberg kastede sin uhyre Skygge over Søen, og de sidste Straaler af den nedgaaende Sol forgyldte Frohnalps Tinde. Endelig lyste de hvide Huse i det Fjerne som et Løfte om Frelse, men næsten i samme Øieblik lød et forfærdet Skrig. „De hvide Faar! De hvide Faar! Se, der komme de derhenne!“ Det var de høie skumklædte Bølger, som Nordenvinden drev foran sig. Den gamle Baadførers Raab fyldte hans Kammeraters Sjæl med Rædsel. Hvad de havde frygtet for var kommet, Føhnen havde stødt Nordenvinden ned i Atmosfærens lavere Lag, og ved saaledes at presses bliver denne Vind en Orkan, der styrter sig over Søen med fordoblet Raseri. Slige Storme ere en Plage og Rædsel for Kystbeboerne.

Den Fremmede, der har set Vierwaldstädtersøen i stille og smukt Veir, der har beundret dens skjønne og afvexlende Kyster, dens Udsigter, der snart ere romantiske og vilde, samt fredelige og smilende, maa ogsaa kaste et Blik paa disse splintrede Bjergskrænter, der ere bedækkede med hele Rækker Træer, som ere omkastede eller knækkede af Stormen, og saa tænke sig de Ulykker, der her ere skete, alle de Menneskeliv, der her ere gaaede til Grunde under Elementernes Kamp.

Vore Baadmænd kjendte meget vel Faren ved en slig Storm. De saae de hvide Faar nærme sig som rasende og de vare overbeviste om, at inden et Kvarteers Forløb vilde de to Vinde møde hinanden. Den eneste Udsigt til Frelse bestod deri, at naa Brunnen inden Nordostvinden havde naaet dem. Endnu en Gang høres Raabet: „I Guds Navn

fremad!" Der roes med Fortvivlelsens Kraft og Baaden flyver paa Bølgerne, men neppe ere syv Minutter forløbne førend Seilet vender sig pludselig, giver sig til at klapre med Masten og synker ned ubevægelig. Det bliver pludselig blikstille — en saa meget mere ængstelig Stilhed jo kortvarigere den er. Et Øieblik efter mærkes et stærkt Vindstød. Kampen mellem de to fjendtlige Vinde er begyndt.

Det var en frygtelig, en rasende Kamp. Fjeldene rystede derved og Bjergene mistede deres skjønneste Prydelser. De hundredeaarige Træers Bragen, gjentagen mangfoldige Gange af Ekkoet, lød i Dale og Slugter som Tordenens Rullen. Efter det første Stød greb Sømændene igjen til Aarerne.

„Tag fat, Børn!" kommanderede den Gamle fra Seelisberg. „Nu giv Agt! Ned med Seilet! Godt! Nu ned med Masten, for den kan ikke mere være os til Nytte!"

Den Gamles Befalinger bleve udførte i et Nu; han selv hjalp til med ungdommelig Kraft og Iver.

„Nu maa Enhver tænke paa, hvad han kan gjøre for sin Frelse, naar det, der forestaaer os, overstiger menneskelige Kræfter. Men fremfor Alt, bed til Gud, Børn! Det er en mægtig Bistand i Angst og Død."

Walther bøiede sig over sit Barn og trykkede det fast til sit Bryst.

„Hvorfor gaa vi ikke hjem til Moer?" spurgte den stakkels Lille, som nu, betagen af Skræk, krampagtig trykkede sig tæt op til Faderen.

Disse Ord gjenklang i Walthers Sjæl som en blodig Bebreidelse. Han saae det Væsen, han elskede mest i Verden, i Dødsfare uden at være istand til at gjøre det Mindste for dets Frelse. Han kunde ikke engang ty til Bønnen, denne sidste og hellige Tilflugt for den Ulykkelige. Byrden

paa hans Bryst var bleven en uhyre Klippe, der truede med at drage ham ned i Afgrunden. Han kunde hverken frie sig for den eller bede Barmhjertighedens Gud, som hans uforsonlige Hjerte havde fjernet ham fra, om Bistand. Holdende konvulsivisk fast ved Roret, betragtede han med et udfordrende Blik Bølgernes skumklædte Rygge. Det var som om han sagde til dem: „Vove I at røre min Søn?“ Men de ufølsomme Bølger bleve ved at styrte truende frem og syntes at fordoble deres Raseri ved hver ny Anstrengelse af de ulykkelige Baadfolk.

Efterat Masten var lagt ned mærkedes Stormen fra Nordost i stærke Vindstød. Den pidskede Vindene som rasende og førte dem hen mod de høie Bølger, som Føhnen havde reist. Der opstod nu en Orkan, som vi kun kjende fra skibbrudne Matrosers Skildringer. De hvide Faar bleve til bevægelige Bjerge, under hvis Vægt den stakkels Baad hvert Øieblik truedes med at sænkes i Afgrunden. Forgjæves anstrengte Folkene hele deres Kraft, de kæmpede jo for Livet, men Stormen var dem for mægtig og den førte dem bort i en Retning modsat den, hvor Frelsen var.

„Vort Liv staaer paa Spil!“ raabte endelig den Gamle fra Seelisberg. „Jeg ser intet Sted, hvor det er muligt at lande. Baaden fyldes med Vand og kan vi ikke klare Mythenstein, blive vi slynget imod den. Endnu maa vi holde ud, Børn, ellers er det ude med os.“

Imidlertid havde Indvaanerne i Brunnen forsamlet sig paa Strandbredden. Man saae tydelig i Baaden, hvordan Hoben var i Bevægelse, hvilket Røre der var.

„Bringe de ikke en Baad ud?“ spurgte Carli.

„Jo, jeg troer det; jo, de tage den største,“ svarede Walther.

„Det gjør de Ret i," sagde Carli.

„Nu sætte de Seil til; de komme os til Hjælp."

„Jeg er bange for, at det gaaer dem lige saa galt som det gaaer os," brummede den gamle Mand.

Bestandig mere truende viste Mythenstein sin graa Pyramide i de skummende Bølger. Vindstødene bleve mere heftige og uregelmæssige. Uhyre Fyrre- og Granstammer kom svømmende paa Bølgetoppene, en Leg for Vinden som lette Aoner. Walther havde løsnet Drengen fra Toften, thi det var umuligt at vide, hvor længe Baaden kunde modstaa Stormens Raseri. Nu fuldstændig betagen af Skræk omfattede den lille Dreng sin Faders Knæ, medens Faderens sjælelige Pinsel og dybe Smerte stod i god Harmoni til Naturens Rædsler.

„Se Fyrrestammen der!" raabte de Alle pludselig som med een Stemme.

„Indergand, gjør dit Yderste, ellers ere vi fortabte," raabte den Gamle fra Seelisberg. „Gud være vore arme Sjæle naadig!"

Indergand søgte med et voldsomt Aareslag at give Baaden en Vending, alle hans Muskler spændtes i denne Anstrengelse; men den uhyre Stamme kom farende som en Pil og slog mod Roret, som med en stærk Knagen brødes i Stykker. Nu greb de ubønhørlige Bølger den stakkels Baad, dreiede den om som i en Hvirvel, og inden Styrmanden, der var faldet om ved Stødet, kunde reise sig igjen, blev Baaden slynget i Veiret paa Ryggen af en uhyre Bølge og derpaa sænket dybt i Afgrunden. Et Fortvivlelsens Skrig steg mod Himlen og blandede sig med Stormens Tuden, Baaden slog om, og Menneskene forsvandt med den under Bølgerne.

Men et Øieblik derefter viste den væltede Baad sig igjen over Vandet. I samme Nu kom Walther op, holdende den besvimede Dreng i den ene Arm, medens han svømmede med den anden. Med en voldsom Anstrengelse lykkedes det ham at naa Baaden og at holde sig krampagtig ved den med Spidsen af Fingrene, med Neglene inde i Træet. Nu for Øieblikket undsluppen Dødsfaren bøiede Walther sig over sin Søn. Levede han endnu? Snart mærkede Walther, hvordan en sagte Banken hævede den Lilles Bryst; han gjorde en Bevægelse med Øienbrynene, som om han vilde vaagne. Walther aandede friere, et Øieblik glemte han sit Hjertes Vinsel, Stormen og Faren. Derefter saae han til alle Sider efter sine ulykkelige Kammerater, og han opdagede i længere Frastand de to unge Matroser, der, holdende sig fast ved Masten, kastedes hid og did af Bølgerne. Baaden fra Brunnen var dem alt saa nær, at de kunde vente at blive frelste. Men Carli fra Serlisberg, hvor var han? Walthers Øine flakkede uroligt om paa Søen. Endelig viste Oldingens Hoved sig ogsaa paa Vandets Overflade.

„Herhid, Carli, herhid!" raabte Walther saa stærkt han kunde. Den gamle Mand hørte ham, hans Mod oplivedes, og samlende alle sine Kræfter svømmede han hen til Baaden, hvor han ikke uden Anstrengelse holdt sig fast ved Rælingen ved Siden af den unge Mand.

Men ak! det var kun en kort Frist. Hver ny Bølge truede med at rive de Skibbrudne bort fra Baaden. Deres eneste Haab stod nu til Baaden fra Brunnen, som modigt banede sig en Vei gjennem de skummende Bølger. Den havde alt optaget de to unge Sømænd, og et Hurra, der overdøvede Bølgernes Larm, satte Mod i de andre Ulykkelige. Walthers Sjæl traadte frem i hans Blik, som fæstet paa

det skrøbelige Fartøi afspeilede de skiftende Følelser af Frygt og Haab, af Tillid og mørk Fortvivlelse. Den gamle Mands Øine vare fæstede paa Seelisberg. Man kunde ikke mere se Kapellet, men man hørte den svage og fjerne Lyd af Aftenklokken, der kaldte de Troende til Bøn. Ved at høre den fromme Klang, oplystes den gamle Baadførers rynkede Træk som af en himmelsk Fryd.

„Ave Maria!“ raabte han med en glad og skjælvende Stemme, der lød gjennem Stormens Rasen. „Indergand, hører Du deroppe Dødsklokken?“

„Gud vil frelse os, han maa frelse os!“ svarede Walther med lynende Øine. „Hold Dig fast ved mig, hvis Du ikke mere kan holde Dig ved Baaden.“

„Jeg kan nok holde endnu,“ sagde Oldingen, „og døer jeg, saa i Guds Navn! Det er mit Haab, at Vorherre vil aabne sin Himmel for mig.“

Idet han talte, nærmede sig en uhyre Bølge. Den brød sig rasende mod Baaden, væltede den om paa Siden og førte Manden fra Seelisberg med sig. Walther saae kun hans Haand, som krampagtig strakte sig op over Vandet. Hurtig som Lynet greb han efter den med Armen, men ved denne Bevægelse mistede han Ligevægten, og blev nu ogsaa ført bort af den morderiske Bølge, som kastede ham bevidstløs i Dybet.

Da Walther lukkede Øinene op, befandt han sig i et Værelse, omgivet af en Del Mennesker, der betragtede ham med en Mine, hvori Nysgjærrighed blandede sig med Deltagelse. Han saae sig forundret og spørgende omkring. Pludselig var der Noget, der kom ham i Tankerne. Han reiste sig op fra den Pude, hvorpaa hans Hoved hvilte, og lyttede. Alt var stille om ham. Man hørte kun Blæstens

Hvinen og Larmen af Bølgerne, der brød sig mod Dæmningen. Walther bøiede sig forover, for bedre at høre. En Skygge af dyb Sorg udbredte sig over hans Træk; han saae paa sine Hænder og bemærkede, at Neglene paa Fingrene vare sønderrevne; han følte sig for, hans Klæder vare dyngvaade. Nu vendte hans Hukommelse tilbage. Han saae sig om blandt de Tilstedeværende; men denne Gang var hans Blik hurtigt og ængsteligt.

„Hvor er mit Barn, min lille Mark!" spurgte han med en dyb Stemme.

Ingen svarede.

„Hvor er mit Barn?" raabte han da og var med eet Spring oppe. Hans Øine vare forvildede, hans Udseende truende.

„Mit Barn, min lille Mark!" gjentog han og greb den nærmest staaende Person i Brystet. Det var den gamle Andermath.

„Berolige Dig, Indergand," sagde han, „og vær ikke saa voldsom. Naar Gud sender os en Prøvelse, er det vor Pligt at finde os i den, hvordan den saa er."

„Du vil dog vel ikke sige . . .," raabte Walther. Han standsede pludselig som om han gyste tilbage for sin egen Tanke. En ubeskrivelig Smerte bemægtigede sig hans Sjæl. Fra den gamle Andermath vendte han sig til de Andre, og hans Stemme gjennemløb alle Grader af ydmyg og indstændig Beden, idet han spurgte om sit Barn.

„Hvor er min lille Dreng? I seer jo, at jeg maa have ham. Kjender I ham, har I set ham? Han er rød og hvid med lyse Haar om Hovedet. Hans smaa Lemmer ere kraftige og han er saa yndig i sine Bevægelser. Hvor have I skjult ham? O, sig det! Har I ingen Medlidenhed

med mig? Han er saa smuk, min lille Mark, han holder saa meget af mig. Hvor er han? . . ." Her blev hans Stemme igjen truende, men denne nye Heftighed varede ikke længe, og han begyndte igjen at bede med en saa dybt bevæget Stemme, at en Sten kunde røres deraf. En Fisker, der havde været i Redningsbaaden, endte pludselig denne Scene ved at træde frem af Hoben.

„Det er tungt at høre," sagde han, „men desværre maa det siges; „Deres Barn er ikke mere i Live, han ligger i Søen med den gamle Carli, og Gud vil være dem begge naadig. Vi kunde ikke frelse Andre end Dem og de to Matroser; til de Andre kom vi for sent."

Walthers Arm faldt kraftesløs ned. Den forfærdelige Sandhed stod for ham i al dens Frygtelighed. Der opstod en Mumlen rundtom ham. Enhver vilde trøste den ulykkelige Fader; men han hørte Intet.

„Jeg vil søge ham," sagde han, da den første Forfærdelse var ovre, og han gik hen til Døren uden at Nogen forsøgte at holde ham tilbage. Huset laa kun nogle faa Skridt fra Strandbredden. Nattens Mørke var udbredt over Søen, Himlen var bedækket med tykke Skyer, men Stormen raasede endnu som om den aldrig vilde ophøre, og Bølgerne sloge høit over Stendæmningen. Alligevel greb Walther fat i en Baads Kjæde, for at gjøre den los, men Søfolkene kom til og modsatte sig med Bestemthed at han gik ud. For ingen Pris vilde de tillade, at han seilede ud alene, og der var Ingen, som vilde være med ham. Med fuld Føie sagde de, at det vel nok var rigtigt at sætte Livet paa Spil for at frelse levende Mennesker, men det var at friste Gud at søge efter de Døde i et saadant Veir.

„Lad det være," sagde Andermath, „der er Intet at

vinde og Alt at tabe. Du gaaer din Undergang imøde, Undergang, og . . . . glem ikke at Du har en Hustru."

Walther saae paa den Talende med et stivt og sløvt Blik. Det lod til at han opgav sin Plan, men Intet kunde formaa ham til at forlade Dæmningen. Ikke istand til at faae en Stavelse frem eller at fælde en Taare stod han der som forstenet. I hans Hjerte stormede det sikkert lige saa stærkt som ude paa Søen, men hans Ansigtstræk forraadte ikke Stormen i hans Indre.

„Det er ikke godt at seile paa Urisøen med Had i Hjertet," mumlede han endelig og slog sig for Panden.

Præsten i Brunnen, der havde hørt om Ulykken, kom og gik hen til ham. Ved at se ham, rystede Walther paa Hovedet.

„Jeg veed, hvad De vil sige, Hr. Pastor," sagde han med Heftighed, „jeg veed det meget godt. De vil sige mig, at Ulykke som Lykke kommer fra Gud, og at man følgelig maa taale og lide som Kristen. De vil ogsaa sige mig, at Ulykken er en retfærdig Straf for vore Feil. Jeg veed alt dette, Hr. Pastor, De har ikke nødig at gjentage det, men jeg veed ogsaa, hvad jeg nu har at gjøre."

Han gik hen til de Folk, der havde frelst ham. Han vilde takke dem, men han var ikke istand dertil. Han lod kun falde nogle afbrudte Ord, hvis Mening man neppe kunde forstaa, men Tonen var saaledes, at de i Frastand snarere toge sig ud som Forbandelser end som Udtryk af Taknemmelighed.

„Farvel, Fader Andermath," sagde Walther nu, idet han pludselig gjorde Mine til at gaa.

„Hvad skal det sige?" spurgte den gamle Mand; „hvor vil Du hen?"

„Hjem til Altorf."

„Det kan ikke være dit Alvor. Der er ikke et Menneske, som vil følge med Dig paa Søen inat."

„Jeg behøver Ingen med mig. Jeg vil gaa over Axen."

„Herre Jesus! En saa lang og besværlig Vei ved Nattetid og i den Tilstand, hvori Du er. Lad det være, Indergand, kom med mig og hvil Dig hos mig, Du har anstrengt Dig altfor meget idag."

Præsten og de Tilstedeværende sagde det Samme som den gamle Bonde og bad ham blive; men Walther rystede paa Hovedet.

„Troer I at jeg er en feig og svag Karl? Jeg vil afsted. Men, Andermath, giv mig nogle tørre Klæder, disse veie paa mig som Bly," tilføiede han, idet han rettede sine Skridt til det lille Hus, hvor Andermath havde modtaget de Skibbrudne. Efter et Øiebliks Betænkning standsede han og sagde til den værdige Geistlige:

„Jeg takker Dem, Hr. Pastor, Deres Hensigt var smuk og god og jeg sætter Pris derpaa. Men hvad der saa kommer, jeg kan ikke Andet, jeg maa inat over Axen."

„Gjør, hvad dit Hjerte tilsiger Dig," svarede Præsten mildt. „Herren være med Dig og den hellige Jomfru tage Dig under sin Beskyttelse."

Walther besvarede ikke hans Ønske. Mørk og indesluttet iførte han sig de Klæder, som Andermath gav ham, og forlod Huset for at tiltræde sin Pilgrimsvandring. Der var Nogle, der vilde ledsage ham, men han afslog det kort og bestemt.

„Ingen behøver at følge mig," sagde han. „Jeg vilde ogsaa være en daarlig Kammerat paa denne Tur."

Præsten mente, at man skulde lade ham have sin Villie. Han haabede i sit stille Sind, at Naadens Straaler sikkert snart vilde trænge ind i denne pinte Sjæl, men at Jordbunden først ved Ensomhed og Stilhed maatte beredes til at modtage den guddommelige Udsæd.

Strandbredden var nu aldeles øde. Endnu var Himlen bedækket med mørke Skyer, gjennem hvis Rifter Maanen af og til kastede sit blege Skjær paa de mange Baade af alle Størrelser, der enten vare trukne paa Land eller laa fast fortøiede.

Walther besteg Bjerget. Natten var netop lys nok til at han kunde finde sig frem paa Stien og komme over de vanskelige Steder, hvilke han kjendte for godt til at han skulde bryde sig om den. Den forvirrede Mumlen, der opstiger fra de beboede Steder, tabte sig efterhaanden, og jo høiere han steg op, desto dybere blev Stilheden, desto større Ensomheden. Snart hørte han kun i det Fjerne Stormens Hyl, som begyndte at formindskes og i sin Ensformighed næsten lignede en Hvile. Ikke en Fugl lod sig høre og Walthers Skridt, der alene gav Ekko i disse Høider, afbrød neppe Naturens Stilhed. Selv de Stene, der af og til løste sig under Vandringsmandens Fødder, trillede næsten uden Larm ned ad Skrænten, hvor de hoppende og springende fra Klippe til Klippe sank ned i Dybet. Et dobbelt Ekko forkyndte da, at de vare ved Enden af deres Fald, og derefter indtraadte atter en dyb Stilhed. Men Walther lagde ikke Mærke dertil. Ligegyldig for Alt, hvad der omgav ham, syntes han ikke en Gang at mærke Trætheden, Ved saaledes at se ham skride hurtig fremad med faste og regelmæssige Skridt, ikke brydende sig om de Hindringer, Veien frembød, skulde man tro, at hans Legeme var af Jern. Dog sluttede hans Hænder sig undertiden kramp-

agtigt som for at gribe en usynlig Gjenstand, men denne Bevægelse var saa hurtig som Lynet, og Walther fortsatte sin Gang, uden paa anden Maade at give de Følelser Luft, der bevægede hans Sjæl.

Stormen paa Vierwaldstädtersøen havde lagt sig, men desto stærkere rasede den i den ensomme Vandringsmands Hjerte. Hans Tanke og Følelse dvælede alene ved den mørke Stund, der havde røvet ham hans eneste Skat. Som den Sten, der ved at kastes i et stille Vand bedækker dets Flade med Kredse, som følge paa hinanden, saaledes samlede den unge Mands Følelser sig om et eneste Punkt i smertelige Kredse, hvoraf den sidste endnu skulde gjennemløbes. Ulykken hvilede svævende paa Walthers Hjerte og trykkede det i sit iskolde Favnetag.

Naar et Menneske, der føler sin Skyld og ikke stoler paa Guds Tilgivelse, vandrer afsted i Ensomhed og Stilhed, saa fyldes hans bristefærdige Hjerte af Bitterhed, og Lidelsens Bølger, der hurtigt stige, slaa tilsidst sammen over hans Hoved. Saaledes gik det Walther i denne Nat.

Veien førte ham hen til en hundredaarig, næsten nøgen Gran, og Maanen, der nu traadte frem for et Øieblik af Skyerne, kastede en fantastisk Skygge paa det gamle Træ foran Walther, der gaaende med sænket Hoved foer sammen ved dette uventede Skue. Han hævede Øinene og grebes af en pludselig Tanke ved Synet af dette Træ, hvilket han kjendte ligesaa godt som hver Klippe, hver Busk paa denne Alpestrækning. Ved at gaa langs den Græsgang, der strakte sig til Høire, og ved at stige ned ad Skrænten, kommer man til en graa Granitklippe, hvorved der er sat et Kors til Minde om en Brændehugger, der omkom her ved en ulykkelig Hændelse paa dette ensomme Sted nogle

Aar i Forveien. Bjerget sænker sig her næsten lodret ned til Søen og synes at lude ud over den. Til dette Sted ilte Walther Han bøiede sig ud over Afgrunden og søgte med sit Blik at gjennemtrænge det Mørke, der bedækkede den; det svimlede for ham, og han kastede sig ned paa Græssæt. — Stormen var ganske ophørt, Vinden susede kun gjennem Bjergkløften, men Søen var endnu i stærkt Oprør, og Bølgernes dumpe Brusen, naar de slog mod Strandbredden, lød op til Walther, hvem det forekom som om Bjerget sitrede under hans Fødder. Paany, som draget af en uimodstaaelig Magt, bøiede han sig ud over Afgrunden. Efterhaanden vænte hans Øie sig til Mørket. Han troede at kunne skjelne de skumklædte Bølger, og en Gysen betog ham som om de rullede over hans eget Legeme. Det bares ham for som om han saae sin lille Mark, smuk, glad og stærk, saaledes som han havde holdt ham i sine Arme for et Par Timer siden; derefter saae han ham ligge i den mørke Sø, bleg, stum, kold, et Legetøi for de grumme Bølger. Han sagde sig nu selv, at han ikke mere vilde gjense det elskede Barn, sin Søn, sin eneste Skat. Den ulykkelige Fader udstødte et dumpt Skrig. Han vred sine Hænder og udstødte smertelige Sukke, der kun besvaredes af Bølgerne dernede, hvis Larm lignede Dæmoners drillende Latter. Bagved ham hævede Granitblokken sig kold og ufølsom, kun det lille Kors strakte sine Arme imod ham. Pint og udmattet af de frygtelige Billeder, som hans spændte Sandser førte forbi hans Blik, fæstede Walthers Øine sig endelig paa Forløserens Tegn og derfra hævede de sig op til Himlen.

Da grebes han af en Tanke, som Fortvivlelsen hidtil havde trængt bort fra hans Hjerte. „Der, deroppe," sagde han ved sig selv, „vil jeg gjenfinde mit Barn. Hvad der

er af ham nede i Søen er kun hans jordiske Hylster. Mit Barn er nu en Engel, som venter mig i de salige Boliger." — Walther følte, at det maatte være en Fredens Engel, thi det Blik, han havde sendt op til Himlen, vendte tilbage som forfriskende Dug paa hans saarede Hjerte. Den, han begræd, var ikke mere tabt for ham, han var hans Skytsengel, hans Forbeder, og naar hans Dages Ende kom, vilde de gjenses for aldrig at skilles. Walther foldede Hænderne og bad inderligt. Ja, han vilde leve, for at erhverve sig Himlen, det skulde være Maalet for alle hans Anstrengelser, Bevæggrunden til alle hans Handlinger. Dette Løfte udtalte han med en hellig Iver, hans Øine lyste af en ren Ild og han reiste sig rolig og stærk. Den Pligt, han havde at opfylde, krævede meget Mod og Selvbeherskelse, men han vilde ikke vige tilbage derfor. Den Handlekraft, han havde udviklet i sin Higen efter at faae sine Ønsker opfyldte, maatte nu for Fremtiden træde i Pligtens Tjeneste.

Walther fortsatte sin Vei med fornyet Kraft. Snart naaede han Axens Top, nu havde han kun tilbage at stige ned, og det gjorde han med lange Skridt. De første Glimt af Morgenrøden belyste Bjergenes Spidser, da han omsider naaede Byen Altorf. Paa begge Sider af Veien vare Husene lukkede, der herskede en dyb Stilhed og Gütschens Kuppel hævede sig drømmende og bleg fra Dalen. Efterhaanden som Walther nærmede sig sin Bopæl, bleve hans Skridt mindre hastige, mere lydløse; snart saae han dens Omrids træde frem af Skyggen, og han foer sammen ved at se et Lysskin, som fra Vinduet faldt paa Havegjærdet. Hvad skal det sige? Havde hun vaaget hele Natten eller havde Uroen drevet hende bort fra hendes Leie før Morgengry? Sagte dreiede han om Husets Hjørne, nærmede sig

Vinduet og saae ind gjennem Ruderne. Ja, hun var der; med Hænderne korslagte over Brystet og Rosenkrandsen hængende ned fra Armen gik Regina frem og tilbage i Værelset. Skinnet fra Lampen faldt paa hendes Ansigt og viste, hvor stærkt bevæget det var. Pludselig standsede hun sin feberagtige Gang og hævede Hovedet som for at lytte. Hendes store blaa Øine faldt paa Vinduet, og hun udstødte et gjennemtrængende Skrig, et Skrig, som gjenlyder længe i Sjælen, og som man aldrig glemmer. Et Øieblik efter traadte Indergand ind. Han dyppede sin Finger i Vievandskarret, som efter gammel Skik hang ved Døren, og gjorde Korsets Tegn, medens Regina bleg og vaklende støttede sig paa Bordet. Der opstod en lang Pause.

„Hvor er Barnet?" spurgte hun endelig med en Stemme, der, skjøndt langt fra saa stolt som Dagen i Forveien, dog ikke var ydmyg.

„Regina," sagde han, og hans Stemme var roligere, end den nogensinde havde været, „Regina, Du vil ikke mere gjense vort Barn paa Jorden; han er nu en Engel i Himlen. Gud har taget ham for vore Synders Skyld."

Den unge Kone skreg ikke, udgjød ikke Taarer; kun førte hun to til tre Gange sin blege Haand op til Panden og strøg sine lyse Krøller langsomt tilside. Hun forstod kun alt for vel, hvad disse Ord af hendes Mand indeholdt. Det var ikke for Intet, at han under den stærkeste Storm var gaaet ned til Floden og var bleven der hele Natten, ventende med forfærdelig Sjæleangst paa, om Ingen kunde bringe hende Budskab fra Brunnen. Hun havde forudset Alt, gjættet Alt, et Blik paa Walther havde ogsaa sagt hende, hvor gruelig Ulykken var. Men hvad hun alt havde lidt, havde ikke blødgjort hendes Hjerte eller formildet hendes

Harme. Hendes Øine lynede af Vrede og Had, hun vilde bryde ud i bitre Bebreidelser, men inden hun havde aabnet Munden for at tale, saae hun sin Mand bøie sig som et Rør og falde om paa en Stol i den dybeste Smerte. Han skjulte sit Ansigt i sine Hænder, og Regina saae store Taarer flyde mellem hans Fingre. Det var første Gang, hun saae denne saa stærke og modige Mand græde; der var noget Hjerteskjærende ved Skuet af denne Jernnaturs Sønderknuselse. Taarer aabenbare Alt, hvad der har samlet sig af Pinsel og Bitterhed i Sjælens Dybde.

Sandsynligvis blev Regina sig dette bevidst, thi følgende en hemmelig Indskydelse nærmede hun sig sin Mand.

„Walther," sagde hun levende, og selv hendes Væsen syntes forandret, „Gud har givet os et tungt Kaar, altfor tungt til at hverken Du eller jeg kan bære det alene."

Regina standsede, ventende forgjæves paa et Svar, som han ikke var istand til at give. Hun betragtede ham med Anger og Smerte; de Følelser, som havde slumret hos hende, vaagnede nu i al deres Magt. Hun vidste i dette Øieblik, at hun elskede ham høit, at Skuet af hans Lidelser bragte hende til at lide dobbelt, at hun var fængslet til ham ved tusinde Baand, kortsagt, at et eneste Blik af Walther vilde afgjøre hendes Skjæbne. Derfor blev hun pludselig ydmyg, og hendes Stemme lød saa bønfaldende.

„Vi skiltes ad igaar, som vi aldrig burde have gjort," sagde hun, foldende sine Hænder; „nu maa vi forenes igjen; ja, vi maa, Walther, thi ser Du, hverken Du eller jeg har Nogen, der holder af os, siden Gud har taget vort Barn til sig."

Walther tog langsom Hænderne bort fra Ansigtet. Hans Øine fæstede sig paa den unge Kone, og det var, som om

de vilde trænge ind i hendes Sjæls Dybde. Uden at vakle, men med en synlig Engstelse udholdt hun dette Blik, der indesluttede hele hendes Fremtid.

„Regina!" sagde omsider den unge Mand.

Kun dette ene Ord udtalte han og saa sagte, at man næsten maatte gjætte det af Læbernes Bevægelse, men han sagde det med et Udtryk, som Regina kjendte altfor vel til at hun skulde tage Feil deraf. Og i et Nu var hun i hans Arme, hendes Ansigt mod hans, hendes Arme omkring hans Hals. Hun var atter den elskende, hengivne Kvinde som paa deres Ægteskabs første Dag. Og medens han saaledes holdt hende omfavnet, erkjendte han, at hans Haardhed alene havde fjernet hende fra ham, han indsaae, at han i Fremtiden maatte være kjærlig imod hende, for at hun skulde kunne bære den tunge Skjæbne, der havde rammet hende. Han følte ogsaa, at han maatte hænge ved hende i Liv og Død, thi sandt var det, hvad hun havde sagt: han kunde ikke, om han var nok saa modig en Mand, bære dette tunge Kors alene.

Baandet var atter knyttet mellem Ægteparret, et fast og uopløseligt Baand, thi den haarde Prøvelse havde knyttet det, og Taarer havde indviet det.

Dagen efter den stormfulde Nat var mørk og trist. Skyerne, der langsomt havde samlet sig paa Horisonten, bedækkede Himlen med et graat Lag. Regnen begyndte at falde fin og tæt, og hele Naturens Udseende stod i Overensstemmelse med de bedrøvede Hjerter. Walther og hans Hustru bleve længe siddende ved Siden af hinanden, fortællende, hvad de havde tænkt og lidt under deres korte Skilsmisse. Hvor smerteligt det end var, var dette Skriftemaal dog roligt og uden Nag. Da Walther kom til den

Tilstaaelse, at det havde været hans forbryderske Hensigt at tiltage sig Moderens Rettigheder over Barnet, for alene at besidde dets Hjerte, mærkede han, hvordan Reginas Hænder rystede i hans, og hvorledes det gyste i hende ved Tanken om, hvor usikkert hendes Samliv med en Mand vilde være, der havde næret en saadan Plan. Men atter udtalte han hendes Navn, og igjen betvungen af det uimodstaaelige Tonefald lod hun atter sit Hoved hvile paa hans Skulder.

„Regina," sagde han, „var det ikke for din Skyld alene, at jeg foretog denne lange og pinlige Vandring over Aren? Og betænk," vedblev han, „ene Gud kjendte denne onde Tanke, jeg kunde have beholdt den for mig selv, men jeg foretrak at skrifte den for Dig, for at Intet skulde være skjult mellem os."

Regina havde Ret i ikke at unddrage Walther sin Tillid, thi han holdt trofast, hvad han havde lovet. De forrige Misforstaaelser kom ikke frem igjen, og det unge Ægtepar vare saa enigt i at bære gode og onde Dage, at intet Slag af Skjæbnen mere kunde fælde dem til Jorden. Med Tiden udfyldte en anden lille Mark, om end ikke ganske den Tomhed, som hans Broder havde efterladt. Omtrent et Aar efter den sørgelige Begivenhed, som vi have skildret, bosatte Indergand sig i sin fædrene Kanton og anlagde et Meieri, som han altid havde ønsket. Regina modsatte sig nu ikke mere denne Plan, og Guds Velsignelse hvilede over Huset. Walther tænkte aldrig mere paa at blive Baadfører igjen; han undgik endog saa meget som muligt at komme paa Søen; men naar han besteg Alperne, naar han mod Syd saae de fjerne Tinder aftegne sig skarpt mod den blaa Himmel, medens tætte Skyer samlede sig mod Nord, da standsede han med Rædsel for at betragte Kampen mellem

de modsatte Vinde, og Tanken vendte tilbage til hin rædselsfulde Orkan, hvis Rasen dog kun havde været en Børneleg mod Stormen i hans Sjæl. Da lagde Walther Haanden paa Hjertet, der slog voldsomt, og bleg og taus gik han langsomt hjem. Regina blev strax vaer, at det gamle Saar igjen var brudt op, men hun kjendte ogsaa godt den Balsam, der alene kunde lukke det igjen.

Trolddom i gammel og nyere Tid.

(Af **Vilhelm Baer.**)

I den fjerneste Oldtid havde Ordet „Magi" en god Klang, thi man betegnede derved Bestræbelsen for at opnaa en dybere Indsigt i Naturen. Magien var saaledes paa en vis Maade ensbetydende med Naturvidenskaben. Men paa den Tid vare kun Faa i Besiddelse af Kundskaber, og disse Faa hørte for det Meste til en enkelt privilegeret Kaste, til Præstestanden, af hvilken Grund Videnskaben ikke kunde frigjøres for Indflydelsen af det religiøse Element. Men snart fik Magierne Lyst til at benytte sig af deres nøiere Kjendskab til Naturens Virksomhed til at gjøre sig til Herre over deres Medmennesker. Dette blev betydeligt lettet derved, at de gik Haand i Haand med de Mægtige i Staten i Bestræbelsen for at fremkalde hos den uvidende Mængde Troen paa en overnaturlig Indflydelse og saaledes at gjøre sig denne Mængde til villige Redskaber. Men disse Gjøglerier og Bedragerier behøvedes i Sandhed ikke

for at fremme Overtroen hos Menneskene; kun altfor rigeligt ligger Spiren dertil hos Mennesket selv og i den ham omgivende Natur, hvorpaa hans Tilværelse beroer. Om end de Skuffelser, for hvilke vore Sandser ere udsatte, kun ere af underordnet Vigtighed med Hensyn til Troen paa en overnaturlig Indflydelse, saa fortjene de dog at paaagtes, fordi Overgangen fra dem til de spøgelseagtige Blændværk, som fostres selv af de forstandigste Menneskers Indbildningskraft under visse sygelige Tilstande ingenlunde er tvungen eller voldsom. Hele Menneskets Tilværelse er dog en Gaade, hvis Forklaring han forgjæves søger at udfinde. Tage vi nu tillige det Indtryk i Betragtning, som Oprøret i Naturens Elementer er skikket til at gjøre paa det uvidende Menneske, er det meget let forklarligt, at Troen paa Dæmoner, onde Aander, der gjennem Aarhundreder har hvilet tungt paa Menneskeheden, er opstaaet og har stærkt udviklet sig.

Det kunde jo ikke feile, at ikke faa Ukaldede naaede til at skaffe sig Kundskab til Naturens Hemmeligheder, og at de ligeledes fik Lyst til at aagre med dette Pund. Men dette var en Forbrydelse i de Priviligeredes Øine, der alene troede sig i Besiddelse af Retten til at besidde disse Hemmeligheder og at hæve Afgift af Mængdens Uvidenhed. Derfor finde vi, at der hos de forskjelligste Nationer og til de forskjelligste Tider er sat stor Straf, endog undertiden Dødsstraf paa Hexeri og paa Omgang med dæmoniske Magter; det var f. Ex. Tilfældet med Romerne, hvis tolv Tavler indeholdt denne Bestemmelse, og i anden Mosebog 22, 18 findes en lignende.

Vi kunne betragte det som en Lykke for Menneskeheden, at Oldtiden kun var i Besiddelse af ringe naturvidenskabelig

Kundskab, af hvilken den kunde betjene sig til at bedrage den Uvidende og Lettroende. Men for ringe maa vi heller ikke anslaa disse Kundskaber. Da det kun var Faa, der havde tilegnet sig disse Kundskaber, er det let forklarligt, at Meget deraf er gaaet tabt i Tidernes Løb, saa at det paany maatte opdages af nyere Forskere.

Astronomien, der forholdsvis meget tidlig havde naaet en meget stor Fuldkommenhed, gav Midlerne til at kunne forudsige Sol- og Maaneformørkelserne. Skjøndt Veirkundskaben først er en Videnskab fra den nyeste Tid, forstod man desuagtet i den fjerne Oldtid paa Grundlag af visse Forandringer i Atmosfærens Tilstand at forudsige indtrædende Fremtoninger. Det er ogsaa sandsynligt, at man benyttede visse Naturfænomener, som f. Ex. Luftspeilinger (Fata morgana), der have fuld Udseende af at være overnaturlige, og hvis Benævnelser endnu hentyde paa Trolddom og Hexeri, til at indgyde lettroende Gemytter Frygt og Rædsel. Ifølge Humboldt har Luftspeiling i Sanskritsproget faaet Navn af „Antilopens Tørst eller Attraa". Det er bekjendt, at denne Fremtoning, der skyldes en ulige Straalebrydning, viser sig paa de hede, ufrugtbare Sletter som bølgende Vandflader og lokker det af en brændende Tørst plagede Dyr, der anser Blændværket for en Virkelighed. Kemien i Forbindelse med Botaniken skjænkede Lægekunsten kraftige Lægemidler. Men øverst stod dog Fysiken, hvis samtlige Grene man forstod at drage sig til Nytte. Blandt de Blændværk, som Tone- og Lydlæren (Akustiken), tjente til at frembringe, anfører Brewston Følgende: „Tordenens Efterligning i de underjordiske Templer, der vare indrettede saaledes, at Tordenskraldet ved Dørenes Aabning trængte frem af det Indre; de gyldne Jomfruers fortryl-

lende Stemmer, der lød gjennem de delfiske Templer; Stenen fra Floden Paktolus, hvis Trompettoner afskrækkede Røverne fra at forgribe sig paa Skattene; det talende Hoved, som i Lesbos afgav Orakelsprog. Vandtrykslærens (Hydrostatikens) Love dannede Grundlaget for den vidunderlige Kilde paa Øen Andros, om hvilken Plinius fortæller, at den gav i syv Dage om Aaret Vin, men den øvrige Del af Aaret Vand; den Oliekilde, som til Forherligelse af Augustus' Tilbagekomst fra den sicilianske Krig brød frem i Rom; de tre tomme Urner, som ved den aarlige Fest for Bakkus fyldtes med Vin i Staden Elis; Belus' Glasgrav, som var fuld af Olie og som, efter at Xerxes havde tømt den, ikke mere kunde fyldes; de Gamles grædende Statuer og evige Lamper". Til de gamle Magikeres mekaniske Hjælpemidler henregner Brewster Ofrenes Bortførelse af Guderne, der gik for sig i nogle af det gamle Roms skjændige Mysterier, Jordens Sænkning og Hæving lig et oprørt Hav under Apollonius' Fødder, da denne førtes af de indiske Vise ind i deres Guds Tempel, de bevægelige Trefødder, som han saae her, de Mænds hurtige Nedstigning, der adspurgte Oraklet i Trofonius' Hule, de vandrende Billedstøtter i Antium og i Templet ved Hieropolis, om hvilke Plato, Aristoteles og Andre fortælle, at man maatte binde dem, for at de ikke skulde løbe bort, og endelig Arkylos' Trædue.

Heller ikke vare Elektricitetens Virkninger ubekjendte, men man har dog ikke paalidelige Efterretninger derom fra Oldtiden. Nogle Lærde antage Stiftshytten hos Israeliterne for at have været et elektrisk Apparat, og der er Adskilligt, som finder sin Forklaring ved denne Formodning; dog er der rigtignok ogsaa Andre, som stærkt betvivle dette.

De betydeligste Hjælpemidler fandt de Gamle dog i

Optiken eller Lyslæren, som gav dem Midler til at frembringe de vidunderligste Ting. At de Gamle have kjendt Teleskopet og Mikroskopet, ved hvis Hjælp de fjerneste Ting bringes os saa nær, at vi næsten tro at kunne gribe dem med Hænderne, eller som forvandle de for vore svage Øine usynlige Legemer til kæmpestore Skabninger, betvivles almindeligt. Men et Fund, der nylig er gjort i Ninives Ruiner, har reist Tvivl mod denne Tvivl. Hvis de Gamle have kjendt Noget til den Forening af Linser og Speile, hvorved vore nuværende Kikkerter og Forstørrelsesinstrumenter ere sammensatte, saa kunne vi af den Forbauselse og Forundring, hvoraf Enhver betages, der gjennem disse Instrumenter betragter Stjernehimlen eller den i en Vanddraabe vrimlende Verden af Uhyrer, slutte til den Virkning, som de Gamle derved frembragte paa den uvidende Mængde. Optiken frembyder desuden allehaande Midler til at forskrække de Uvidendes Indbildningskraft, og flere af disse kjendte de Gamle. Saaledes vare de ikke fremmede for de Egenskaber ved Linser og Speile, at danne opretstaaende og forkerte Billeder af Gjenstandene, og sikkert ikke med Urette slutter man deraf, at de betjente sig af dem til at fremmane Gudernes Skikkelser.

Flere af Oldtidens Skribenter omtale udtrykkeligt, at man forstod at forfærdige Speile af forskjellig Form, glatte, flersidede og hule, af Staal, Sølv og af sammensatte Plader af Kobber og Tin. Ja ifølge Plinius er det tillige sandsynligt, at man i Sidon ogsaa forfærdigede Speile af Glas. Midlerne til at frembringe forskjellige Tryllebilleder vare altsaa tilstede. Men de Gamle forstode ogsaa at kombinere disse og saaledes at frembringe nye Underværker. Men derved blev tillige anvendt forskjellige andre Hjælpe-

midler (saasom Belysning, Røgelse o. s. v.) og Apparater til at sætte Tilskueren i Forbauselse, forvirre hans Dømmekraft og forskaffe den særegne Art Bedrageri, som man tilsigtede, en afgjørende Indflydelse. De Efterretninger om disse Skuffelser, som ere naaede til os, angive vel den Fremgangsmaade, hvorved de bevirkedes, men ere dog for ufuldstændige til at de kunne give et fuldt Begreb om de glimrende og skuffende Fremstillinger, som gaves tilbedste. Dog kan der fra den frembragte Virkning og fra Indflydelsens Størrelse sluttes til, hvor betydelige de Midler vare, der bleve anvendte. Det kan antages, at de Gamle vare bekjendte med ikke faa af den nyere Taskenspillerkunsts Forvandlinger. Hulspeilet var det Hovedredskab, hvormed Guderne manedes frem i Oldtidens hedenske Templer. Flere Skribenter tale derom. Saaledes beretter Plinius, at der i det gamle Herkules-Tempel i Tyrus fandtes en hellig Sten, hvorfra Guderne steg op og viste sig. I Templet i Tarsus viste Æskulap sig ofte for sine Tilbedere. Ogsaa om Templet i Enguinum paa Sicilien fortælles det, at Guderne her ofte viste sig for de Dødelige, ligesom ogsaa Guddommene Osiris og Adonis ofte aabenbarede sig for Indvaanerne i Alexandrien. Under Keiser Basilius af Makedonien var især Ypperstepræsten Santabaren berømt for sine Koglerier. Til ham tog Keiseren sin Tilflugt, for at faae sin Sorg over Sønnens Død lindret ved Bønner, og da viste den elskede Søns Billede, kostelig smykket og ridende paa en stolt Ganger, sig for Keiseren. Ynglingen styrtede i Armene paa den glade Fader, men da denne vilde overvælde ham med Kjærtegn, forsvandt han for hans Øine som et Luftsyn.

Kristendommen kunde ikke bortgjenne dette Spøgelsevæsen;

endnu længe blev Magien, denne Arvelod fra Hedendommen, stærkt udøvet. Om end Naturvidenskaben i Almindelighed kun gjorde saa ringe Fremskridt, at hvert Aarhundrede kun slog faa Blade om i den store Bog, hvormed man har sammenlignet Naturen, saa vare de dog tilstrækkelige til at forsyne Magiernes Trylleapparater med nye og betydelige Midler. Astronomien udartede i de senere Aarhundreder ganske til Stjernetyderi (Astrologi) og i det 16de og 17de Aarhundrede opnaaede den en Magt, som den neppe havde i Tiden fra Kristi Fødsel til Roms Undergang. Den Tids Astrologer nøde en Anseelse hos de Store og Rige, som neppe de kaldæiske Naivitetsstillere naaede, der i stolt Tillid til deres Kunst, til Staternes og enkelte Menneskers Fordærvelse, som Tacitus fortæller, drog om i Verden. Wallensteins Historie, Nostradamus' Visioner vise os dette mørke Aarhundredes Aand og Tanke. Selv en Mand som Kepler var ikke uberørt af sin Tids Forvildelser. Trængt af Næringssorger maatte han bekvemme sig til at skrive smaa Kalendere med Spaadomme. I sin Stilling som Hofastronom blev han af Keiseren og mange andre Fyrster ved hver Leilighed bestormet med Spørgsmaal om Fremtiden; men Wallensteins store Forkjærlighed for astrologiske Forklaringer af Stjernernes Løb saae han sig ikke istand til ret at tilfredsstille, derfor faldt han i Unaade hos ham og mistede sin Plads, der blev givet til den bekjendte listige Italiener. I Keplers astrologiske Skrifter savner man den Klarhed, der i saa høi Grad udmærker hans øvrige Værker. Dog tager han Astrologien i Beskyttelse mod Filosofernes Anfægtelser og mener, at den alene ernærer Astronomien. „Hvor ringe vilde det Antal af Lærde være, som dyrkede Astronomien,

hvis ikke Menneſket beſtandig haabede at kunne læſe Fremtiden i Stjernerne!"

Kemien, der lige fra ſin første Optræden først og fremmeſt var den Videnſkab, der anvendtes til den ſaakaldte Trolddom, vedblev at yde ſin Biſtand. I Stedet for de gamle Magiere dreve nu Alkymiſterne (Guldmagerne) deres hemmelige Væſen i Laboratorierne. Det ringe Kjendſkab, ſom man den Gang havde til det kemiſke Forhold mellem de forſkjellige Legemer, gjør det let forklarligt, at man af rigtige Kjendsgjerninger drog falſke Slutninger. At man udſkilte virkelig Guld og Sølv af Bly- og Kobbererts, at nogle Legemer, der modſtod de almindeligſte Opløsningsmidler, bleve beſeirede af andre; at de af arabiſke Læger tilberedte Kvikſølvspræparater udrettede Underværker i Sygdomme, der anſaaes for uhelbredelige — alt dette foranledigede de eventyrligſte Forſøg paa at forvandle uædle Metaller til ædle, paa at finde et almindeligt Opløsningsmiddel, hvorved Ædelſtene kunde dekomponeres i deres Beſtanddele, og man ſaaledes derigjennem kunde opnaa Muligheden af at producere diſſe Stene, ſom ogſaa at udfinde et Univerſalmiddel mod alle Sygdomme, ja imod ſelve Døden. I og for ſig vare diſſe Beſtræbelſer rosværdige, og om de end ikke lykkedes, eller kunde lykkes, ſaa berigede de dog Videnſkaben i flere Retninger. Men den oprindelige Renhed i diſſe Beſtræbelſer blev ikke længe bevaret, ſnart trængte ogſaa den onde Dæmon ind deri, og Videnſkaben blev et Redſkab for Forbrydelſen. Selv efter at denne Vildfarelſe var forſvunden, vedblev Kemien at yde Troldmanden Biſtand til hans meſt indbringende Kunſtſtykker, og de, der, ſom Brewſter ſiger, ikke længere kunde ſkuffe Verden med Drømme om Rigdom og langt Liv, for-

søgte nu at forynge det og at vække Forbauselse. Nu udpustede man Ildflammer, gik paa gloende Kul eller rødglødende Jern, holdt dette i Hænderne eller mellem Tænderne, tog gloende Kul i Munden eller dyppede Hænderne i smeltet Bly. Det er meget sandsynligt, at det Middel, hvorved disse Gjøglere forstode at beskytte enkelte Dele af Legemet mod Ildens Indvirkning, ofte kom til Anvendelse i Middelalderen ved de saakaldte Gudsdomme. Navnlig vil man vide, at Præsterne brugte det, naar en af deres Egne var anklaget og skulde underkaste sig en Gudsdom (Ordalie).

Som det lader til, blev Botaniken væsentlig studeret kun for Magiens Skyld. I Middelalderens saakaldte Urtebøger anføres de fleste Planter kun for at vise, hvorledes de kunne bruges til Trolddom, eller hvorledes de med Nytte kunne anvendes mod Hexe. Lige saa lidt var Lægekunsten fri for dette Uvæsen. Selv de berømteste Læger toge hyppig Tilflugt til Signen og Maalen og til andre magiske Midler.

Fysiken indtog den samme Stilling som i Oldtiden. En stor Mængde fysikalske Skrifter, hvor Troen paa Trolddom er Hovedtanken, ere endnu tilstede fra Middelalderens mørke Tider. Et af de Redskaber, som det syttende Aarhundredes Sortekunstnere især betjente sig af, var den af Kircher opfundne Tryllelygte, Laterna magica, hvis vidunderlige Virkning er betydelig forøget ved de Forbedringer, dette optiske Instrument har modtaget i Aarenes Løb; endnu vækker det stor Forbauselse hos Tilskueren. Endvidere syslede Datidens Optikere meget med at fremstille de saakaldte Luftbilleder, og de Fordreininger og Forvanskninger af Gjenstande, som kunne fremstilles ved Hjælp af cylindriske og koniske Speile, spillede ogsaa en stor Rolle.

Overhovedet var Trolddom en almindelig Troessag i Middelalderen; hele Europa var Tumlepladsen for de frygteligste Djævle og Dæmoner, og Troen paa Hexe krævede utallige Ofre, denne Tro, der var et værdigt Sidestykke til Inkvisitionen, hvormed den ogsaa stod i nøie Forbindelse. Et saadant Vrængebillede af den menneskelige Forstand søge vi endog forgjæves i Oldtiden, og vare ikke de paalideligste Beviser tilstede, vilde man nu neppe kunne antage, at en slig Aandsforvildelse nogensinde har existeret, skjøndt Efterveerne af denne græsseligste Plage, der nogensinde har rammet Menneskeheden, idet den som en ødelæggende Pest drog fra Land til Land, række op til Nutiden.

Kristendommen fremkaldte ogsaa endnu en særegen, meget karakteristisk Gren af Magien, den saakaldte kristelige eller theosofiske. Skjøndt de første Spirer dertil paa en vis Maade falde sammen med Oprindelsen til Kristendommen, fandt dens egentlige Udvikling dog nærmest Sted først paa Hexeprocessernes Tid og naaede sit Høidepunkt i det syttende Aarhundrede. Om end Mennesket kalder sig „Skabningens Konge", maa han dog, hvormeget det end krænker hans Stolthed, tilstaa, at han i flere Henseender kun er en jammerlig, svag Skabning. Ved Siden af hans Overlegenhed gjør sig ogsaa hans Afhængighed af Naturen og de deri virkende Kræfter sig gjældende. Dette har til enhver Tid været Kilden til den Dødeliges Bestræbelser for at opnaa Herredømme over Naturen, for at gjøre den sig underdanig; dette forleder ham til at gaa endnu et Skridt videre, idet han søger at udvide sin Indflydelse til Aandeverdenen, for derved at blive Herre over sin Skjæbne. Torturen og Baalet bragte vel de fromme kristne Sjæle til at vige tilbage for en Forbindelse med Helvedes Fyrste; men ikke-

destomindre kunde de ikke betæmme deres Hjertes Higen efter et uindskrænket Herredømme over Naturen og Skjæbnen, ja selv over den hele onde Aandeverden. Hvad var da naturligere end at de Fromme, der ikke gjerne vilde forskrive sig til Fanden, gik en anden Vei, der ikke førte til Baalet. Derfor skabte den theosofiske Magi et nyt kristelig-himmelsk Hierarki, nemlig en Række himmelske Aander eller salige Afdøde, med hvis Ypperste de fromme, men dog meget overtroiske Magiere satte sig i Forbindelse ved Bønner og Ord, ved Signen og Besværgelser, der ogsaa spillede en Rolle alt i den ældre Magi, altsaa alene ved Ordets Kraft. Blandt disse Sværmere og Aandeseere, der ikke altid vare fri for Hykleri og Charlatanisme, er Svedenborg den mærkværdigste. Det er meget vanskeligt at bestemme eller forklare, hvordan eller hvornaar der med denne udmærkede Mand, som i Begyndelsen helligede sig de praktiske Videnskaber med saa stor Iver og store Resultater, saa at han indtog en høi Rang blandt sin Tids Lærde, og hvis Redelighed var ligesaa stor som hans Kundskaber, kunde foregaa en saa besynderlig Forandring i hans Aandsretning, at han opgav al verdslig Gjerning og udelukkende fordybede sig i theosofiske Betragtninger. Det er ikke umuligt, at dette Sværmeri var et Arvelod fra hans Fader, der var Biskop.

Omsider i den sidste Halvdel af det forrige Aarhundrede søgte den sunde Forstand atter at komme til sin Ret. Den mere og mere tiltagende Oplysning, de største Lærdes ivrige Bestræbelser for at drive Menneskene til Selvtænkning maatte bære Frugter. Da Magien saaledes fra alle Sider saae sig bragt i Knibe, samlede den i Slutningen af forrige Aarhundrede endnu en Gang alle sine Kræfter, og ligesom Flammen blusser stærkt op, inden den skal slukkes, eller

ligesom Mennesket kort før sin Død endnu pludselig oplives, søgte den ogsaa at blænde de lettroende Mennesker endnu en Gang ved sin Glands, førend den endte sit Uvæsen. Den bekjendte Kaffehusvært Schröpfer i Leipzig, der i 1774 tog sig af Dage ved et Pistolskud, Grev Saint-Germain, der en Tidlang færdedes i Frankrig, Italien, Tyskland og andre Lande, og om hvem der kun foreligger faa authentiske Efterretninger, Gaßner, katholsk Præst i Bispedømmet Chur, der bestræbte sig for at forsvare Djævlens Rettigheder og betragtede alle de Hexehistorier, al den Snak om Besatte og Gjengangere, der endnu kun altfor meget spøgede i gamle Kjærlingers og Munkes Hoveder, som et Evangelium, den berygtede Grev Cagliostro og Mesmer — disse vare de sidste Forkæmpere for det Mørke, der i saa lang Tid havde omtaaget Forstanden. Men til samme Tid bestræbte man sig ogsaa med Iver og Udholdenhed for at paavise for Alles Øine ved Hjælp af Videnskabens Lærdomme det Intetsigende og Taabelige i de formentlige Vidundere og Mirakler, som havde sat de Lettroendes Fantasi i Bevægelse og i Skræk. I Forbindelse dermed udkom der en stor Del Skrifter, der med det Formaal at formindske eller tilintetgjøre Troen paa Sortekunstnere, Sandsigere, Hexe og Spøgelser forklarede Sammenhængen med forskjellige Kunster, der kunde udføres ved Hjælp af Fysiken, Kemien og andre Videnskaber. Det viste sig heraf, hvorledes de formentlige store Underværker, som tilskreves overjordiske Magter, kun vare nette smaa Kunster, som Enhver kunde udføre, naar han blot havde de fornødne Apparater og Midler dertil.

Saaledes maatte endelig det Trolddomsvæsen, der gjennem Aarhundreder havde skuffet og forblændet Menneskene og anstiftet mangfoldige Ulykker, vige for den nyere Viden-

skabs kraftige Fremtrængen. Nu ere Naturvidenskabens Dyrkere igjen det, de vare i den fjerneste Oldtid, Magikere i Ordets sandeste og ædleste Betydning. Nu som den Gang gaaer Bestræbelsen ud paa at kjende Naturen og stille den i Menneskets Tjeneste, men i Tillid til egen Kraft, uden Hjælp af gode eller onde Aander. Med hvilke overordentlige Resultater Videnskaben har forstaaet at gjøre sine Lærdomme anvendelige til Nytte for Menneskeheden, se vi af det Opsving, som Industrien saavelsom Agerbruget i alle deres Forgreninger have taget i de sidste Aartier. De ellers saa frygtede Magikere og Troldmænd ere nutildags sjunkne ned til Taskenspillere og andre Gjøglere, der ere af en meget uskyldig Natur, som man jo heller ikke kan vente Andet af en „Professor i Magi", hvilket de jo saa gjerne kalde sig. Tilløbet til disse Kunstneres Forestillinger er som oftest meget stort, man forbauses ikke lidet over deres Kunster, men Frygten og dermed ogsaa Magten er forlængst forsvunden. Man forbauses ikke saa meget over selve Underværkerne som over den Færdighed og Behændighed, hvormed de udføres og hvortil man kan bringe det ved Øvelse. Videnskaben gjør det let for Enhver at opdage, hvordan det gaaer til ved de allerfleste af disse Kunster, og selv de mest Lettroende maa det falde som Skjæl fra Øinene.

Naturvidenskaben er Overtroens uforsonligste Modstander, og derved, at den bestræber sig for at bringe sine Lærdomme til Gyldighed i det praktiske Liv, vækker den hos mange Tusinder Eftertanke, som er Overtroens farligste Fjende. Men hvis man antager, at Troen paa overnaturlige Kræfter, der gribe ind i Naturens Gang, ganske er forsvunden, saa feiler man meget. Mere end man maaske vil indrømme, bestaaer endnu, trods den store Oplysning,

den blinde Tro paa Spaadomme o. desl. Kvakfalvere og gamle Fruentimmer, der ernære sig ved at spaa i Kort, drive endnu deres Uvæsen, og selv Elskovsdrikke ere i Brug. Og endnu i de senere Aar har det fra Amerika hidrørende Bankaandevæsen, de dandsende Borde, den saakaldte Spiritisme, stærkt grasseret og forvirret Gemytterne. Dette har sin Grund deri, at vor Opdragelse desværre endnu ikke er af den Art, at Videnskabens Lærdomme overalt kunne trænge ind i Bevidstheden. Heller ikke har Videnskaben endnu paa nogen Maade sagt sit sidste Ord og naaet det sidste Maal for sin uendelige Opgave. Men derfor maa Haabet ikke forsage, Alt maa have sin Tid. Men en vis Fuldendelse har Videnskaben dog opnaaet; ligesom den alt har afsløret mange af Naturens Hemmeligheder for vore svage Øine, saaledes vil den ogsaa aabenbare Meget, som hidtil er skjult for os og derved mere og mere fortrænge Overtroen fra de Smuthuller, hvori den endnu bestandig har sat sig fast.

Den abyssinske Røverfyrstes seneste Gjerninger

Vore Læsere ville maaske mindes, hvad der i 2det Bind af „Bibliothek for Ungdommen" for 1873, S. 212 fortaltes om den abyssiniske Røverfyrste Aba Kaissis Levnet og Gjerninger. Forfatteren af denne Skil-

dring, Friherre von Maltzan, troede, at han dermed saa nogenlunde havde afsluttet Fortællingen om dette eventyrlige Liv, eftersom Aba Kaissi, som man vil erindre, tilsidst, ikke meget bedre end en simpel Landstryger, levede hjælpeløs og forladt i Bjergene mellem Skovens vilde Dyr med al Udsigt ttl at gaae til Grunde efter Fortjeneste. Men en sand Eventyrer er uberegnelig. I de otte Maaneder, der ere hengaaede siden den nævnte Tid, har Røverfyrsten givet saa meget Stof til Fortælling, at det, behandlet af en behændig Romanforfatter, kunde med den fornødne Udsmykning afgive en omfangsrig og interessant Roman. Men Friherre von Maltzan, der i længere Tid har bereist Afrika og navnlig Abyssinien, har villet indskrænke sig til at fortælle blotte Kjendsgjerninger, og disse ere alt interessante nok. Han meddeler Følgende:

Ved Slutningen af min sidste Fortælling levede altsaa Aba Kaissi, efter at være bleven slaaet i alle Fægtninger, med nogle faa Tilhængere i Abyssiniens Høiland. Bønderne i de omliggende Landsbyer frygtede ham ikke mere, og derfor var han heller ikke mere istand til at udpresse Levnetsmidler af dem. Han var saaledes henvist til at skaffe sig sit Livsophold ved Jagten. Og hvilken Jagt var det vel? Jagten paa Løver, Elefanter, Rhinocerosser, Panthere, Leoparder, Aber! Men kjære Læser, jeg ønsker ikke, at Du nogensinde skal være nødsaget til at leve af disse Rovdyrs Kjød. Det kan nok være, at denne Jagt frembyder en interessant og spændende Underholdning for dem, som ynde den, men leve af den kan man ikke. Kjødet af disse Skovens Herrer er ikke til at spise. Det er omtrent saa haardt som gammelt Læder og saa ufordøieligt som Skosaaler. Dette fik Aba Kaissi at mærke, og da han indsaae, at han og

hans trofaste Mænd meget snart vilde komme til at bukke under for Savnet af sund og spiselig Føde, besluttede han at forlade Skoven. Men hvor skulde han ty hen? I hele Omegnen vare Indvaanerne saa opbragte paa Røverhøvdingen, at de sikkert vilde have slaaet ham ihjel uden Naade, naar de blot havde havt Magt dertil. Men at de nu vare i Besiddelse af denne Magt, og at han og hans faa Kumpaner ikke mere vare istand til at gjøre dem kraftig Modstand, derom troede de sig overbeviste. Eventyreren vovede heller ikke at optage en aaben Kamp. Men bort maatte han fra den uhyggelige Skov, og dertil betjente han sig af en List.

Denne List opfandt han dog ikke selv; det var hans forhen omtalte Hustru, Datteren af den tyske Naturforsker Dr. Schimper, der gav ham Ideen dertil, og saaledes kan Tydskland paa en vis Maade rose sig af at have bidraget til Aba Kaissis Frelse. Uagtet denne Kvinde var bleven bortført eller rettere røvet af sin Mand paa en kun lidet ridderlig Maade, havde hun dog faaet ham kjær og nærede saa stor Hengivenhed for ham, at hun, underrettet om hans Ulykke, opsøgte ham for at dele hans Farer og om muligt frelse ham. Efter at have truffet sin Mand i Skoven og set, hvorledes han havde det, indsaae hun, at han vilde gaa til Grunde der, men at det vilde være endnu farligere for ham at vove sig aabent frem i Omegnen. Hun foreslog derfor, at han skulde forklæde sig. Det fortælles, at denne Forklædning bestod simpelthen deri, at hun skiftede Klædedragt med sin Mand, og at den frygtelige Røverhøvding forlod Bjergene i Fruentimmerklæder. Rigtignok klinger Sagen temmelig usandsynlig, men det er dog ikke umuligt, at det gik til paa den Maade. Til et hæsligt Fruentimmer

lægger Ingen videre Mærke, og utvivlsomt saae Aba Kaissi, der just ikke har noget indtagende Ydre, alt Andet end kjøn ud i sin Forkkædning. Men hvordan dette nu end forholder sig, saa var han heldig nok at undkomme gjennem de af hans Fjender beboede Landsbyer.

Nu var han vel fri, men Abyssinien frembød ikke noget blivende Sted for ham, fordi Kong Kassa, der havde besejret ham og ladet næsten alle hans Tilhængere henrette, holdt et vaagent Øie med alle hans Skridt. Han besluttede derfor at flygte ind paa ægyptisk Omraade og navnlig at ty til Havnestaden Massaua, der vel ikke mere hørte til Abyssinien, men ligger det meget nær og er beboet af et Folkefærd, der i saa nær Slægt med Abyssinierne, at han ikke behøvede at føle sig fremmed der. Imidlertid tog han feil, naar han troede, at han kunde leve i Massaua som en sædvanlig Reisende. Dertil var han altfor berømt. Byen var opfyldt af Fortællinger om Røverfyrsten. Den ægyptiske Regering vægrede sig vel ikke ved at vise ham Gjæstfrihed, men den blev ydet ham i — Fængsel.

Dog syntes denne Regering snart at komme til Erkjendelse af, at en saa berømt Mand fortjente større Hensyn. Man besluttede derfor at give ham en vis indskrænket Frihed, det forbødes ham kun at forlade Staden. Han fik et stort, smukt Hus anvist til Bolig, hvilket jeg er istand til at beskrive Værelse for Værelse, thi jeg har selv beboet det i 1871 i nogle Maaneder. Her samledes ikke faa Abyssiniere om ham, saa at han efter kort Tids Forløb var omgivet af en lille Hofstat. Alle disse bleve underholdte af den ægyptiske Regering, og de levede i Herlighed og Glæde, især da der ogsaa var sørget for gode Drikkevarer. Disse fik de vel ikke af Regeringen, men af Nysgjærrige fra Byen, der

gjerne hørte Røverfyrsten fortælle om sine Idrætter og vel vidste, at en Abyssinier kun fortæller godt, naar han befinder sig i en vis salig Tilstand. Ogsaa det smukke mørktfarvede Kjøn i Massaua sværmede for Aba Kaissi, og denne var aldeles ikke ufølsom for en slig Tilbedelse. Kvinderne i Massaua ere slet ikke hæslige, de ere maaske endog de smukkeste af alle Sorte. En Europæer vilde rigtignok neppe finde dem synderlig tiltrækkende paa Grund af den rigelige Salvelse af deres Legeme og Haar. De smaa sorte Lokker, der aldeles have en Proptrækkers Form, drive ofte i den Grad af flydende Smør, og dette Smør er efter vore Begreber saa lidet appetitligt, at selv de yndigste blandt disse smørrede Skjønheder ikke kunne udøve nogen Tiltrækningskraft paa Europæerne. Men Aba Kaissi var ikke fintfølende. Snart havde den ene eller den anden af disse sorte Skjønheder opnaaet hans Gunst, om hvilken saa Mange kappedes; thi det er nu engang vist, at en Røver har en ikke ringe Tiltrækningskraft for det svage Kjøn, maaske paa Grund af den Modsætning, der ligger deri, at den, der er en Tiger mod Andre, er lige overfor dem et fromt Lam. Hvilken Triumf for den kvindelige Forfængelighed at kunne om end kun for nogle Timer tæmme en saadan Tiger.

Men derved fremkaldte Aba Kaissi selv mørke Skyer paa sin ægteskabelige Himmel. Havde hans Hustru været en ægte Abyssinierinde, vilde hun sandsynligvis have fundet sig i det Uundgaaelige; thi skjøndt Abyssinierne ere Kristne, ere de dog meget tolerante i deres Begreber om Ægteskabet, og en Abyssinierinde tager sig det ikke meget nær, at hun har en Medbeilerinde. Men hans Kone havde medtaget andre Begreber fra Hjemmet, hun vilde ikke taale, at Andre delte hans Gunst, og da hun nu gav ham Valget

mellem disse og hende, var han saa utaknemmelig at foretrække de Mange for den Ene. Hun forlod ham, vendte tilbage til sin Fader, og som jeg hører skal hun alt være gift med en Anden — en ægte abyssinisk Maade at hævne sig paa.

Efter at Aba Kaissis Hustru havde forladt ham, hengav han sig ganske til sine Tilbøieligheder. Han lovede i Sus og Dus, i Lystighed og Glæde. Abyssinierne syntes meget godt derom og ønskede Intet hellere, end at dette skulde vare evigt. Kun Een var ikke ganske tilfreds med dette Slaraffenliv. Denne Ene var ingen Anden end Aba Kaissi selv. Saa længe dette Liv var nyt for ham — og paa sin tidligere Løbebane havde han aldrig havt Leilighed til at nyde sin Fritid paa den Maade — fandt han en vis Behag deri. Men den ægte Eventyrer kan ikke taale Fred og Ro. Hellere i aaben Mark med et Stykke tørt Brød, som han ovenikjøbet maa erhverve sig med Vaabenmagt, end at leve yppigt i Staden, ikke at bestille Noget og ikke at have noget Eventyr at bestaa. En Ven i Massaua skrev Følgende til mig om Aba Kaissis Tilstand efter at denne havde tilbragt nogle Maaneder der i Byen:

„Manden er aabenbart bleven tungsindig. Han kan bestemt ikke udholde det civiliserede Liv. For ham, der har tilbragt otte Aar i Ørkenen, er Stueluften dræbende og altfor trang. Hele Dage sidder han paa Tagterrassen, skuer længselsfuldt over til Fastlandet (Massaua er en Ø), til Abyssiniens Bjerge og ønsker igjen at kunne tage fat paa sit tidligere Eventyrliv. Han klager bestandig over, at han ikke her kan finde Beskjæftigelse i sit Fag."

Denne Klage er temmelig naiv. Det kan ikke negtes, at det er vanskeligt i et ordnet Samfund og i en godt

styret Stat at skaffe et Menneske, hvis Fag hidtil har været en Oprørers og en Røvers, „Beskjæftigelse i sit Fag". Forgjæves søgte man at forestille ham, at i denne Retning havde „Ret til Arbeide" ingen Gyldighed. Han længtes efter at komme bort, og han grublede og spekulerede saa længe, indtil han omsider fandt Midler til at flygte, thi den ægyptiske Regjering vilde aldrig frivilligt have løsladt dette Tugtens Ris. Aba Kaissi forstod godt at skjule sin Hensigt for Regeringen. Da han derfor en smuk Dag udbad sig Tilladelse til at gjøre en Lysttur paa Søen for sin Sundheds Skyld, fik han den uden Vanskelighed og uden at man anede noget Ondt, især da Færgemændene ere i Regeringens Tjeneste og tagne i Ed. Men ikke saa snart var han ude i rum Sø, førend han tvang Søfolkene til at skifte Kurs og at sætte ham i Land paa et ubeboet Sted paa Kysten. Han havde kun nogle faa Mænd med sig, men det var forvovne Karle, og tillige havde han i Hemmelighed forsynet sig med gode Vaaben og Munition i Massaua.

Kort efter at Røverfyrstens Flugt var bleven bekjendt i Byen, indløb der ogsaa Efterretninger om, at han havde fundet „Beskjæftigelse i sit Fag". Den første Streg, man hørte af ham, var af en komisk Natur. Den bestod nemlig deri, at han, som det kaldtes, havde arvet en Englænder. Denne havde foretaget et længere Jagttogt i det Indre, men derved med den for hans Landsmænd eiendommelige Ligegyldighed for Klimatet (hvad der kan gjøres i England, kan ogsaa gjøres andetsteds) udsat sig med den største Uforsigtighed for den tropiske Middagssol, og var død af et Solstik. De talrige Gjenstande, han havde ført med sig, skulde nu transporteres tilbage til Massaua. Aba Kaissi kom til,

valgte af „Arven", hvad der bedst behagede ham, nemlig Vaaben, Munition og Drikkevarer og tog det med sig. De øvrige Ting, saasom henkogte Levnetsmidler, der ere meget dyre for Europæerne, men som Abyssinierne ikke forstaa at vurdere, Bøger, engelske Klædningsstykker og Instrumenter lod han blive urørte som værdiløse.

Ved dette Bytte saae han sig istand til igjen at hverve en Del forvovne Karle og at bevæbne dem, og snart var han atter i Spidsen for en Flok, der vel var ringe i Antal, men desto mere frygtet paa Grund af dens europæiske Vaaben, for hvilke Abyssinierne have en næsten overtroisk Angst. Endnu havde han ikke forladt det ægyptiske Gebet. Men dette maatte han gjøre i al Hast, thi den ægyptiske Regering gaaer ikke frem med Lempe mod Røvere. Dog vilde han ikke forlade dette Omraade, forinden han sandsynligvis til Tak for nydt Gjæstfrihed eller til Løn for udstaaet Kjedsommelighed, havde efterladt en Erindring om sig.

Ved den ægyptisk-abyssiniske Grændse lever der en lille Fyrste, hvis Forfædre endnu for nogle faa Menneskealdere siden vare uafhængige og mægtige, men nu er bleven undertvungen af den ægyptiske Regering og ikke er stort mere end en ægyptisk Embedsmand. Denne Mand skal bevogte Grændsen, og da man ikke har saa stor Tillid til ham, har man ikke forsynet ham med de europæiske Vaaaen, som nu findes i den egentlige ægyptiske Hær. Han havde vel flere Tropper end Aba Kaissi, men denne var ham overlegen i Bevæbning. Det var derfor en let Sag for ham at omringe den lille Fyrstes Landsby og faae Alle i sin Magt. Nærmest var hans Hensigt dog at faae Fingre paa Provindsens Kasse, hvori der befandt sig en anseelig Sum Penge, hidrørende fra indbetalte Skatter. Disse Penge tog

han naturligvis i Besiddelse, men forsømte ikke at give en regelmæssig Kvittering, saalydende: „Modtaget som Skattebidrag paa Vicekongen af Ægyptens Vegne. Aba Kaissi.“ Kort efter drog han bort, efter dog forinden at have afført Fyrsten hans lange Purpurkaabe og taget den med sig. Denne Purpurkaabe har jeg set. Den er den eneste Rest fra den lille Fyrsteslægts Magt, og derfor sætter den nuværende Skyggefyrste dobbelt Pris paa den. Den er i Form af en uhyre lang og vid Sloprok med Slæb og Guldbroderi og forfærdelig store Knapper. I et overmodigt Lune tog Aba Kaissi dette Klædningsstykke med sig til Ørkenen. Imidlertid indsaae han snart, at en saadan Vams med det lange Slæb aldeles ikke passede for Skovene, og da han hylder den Grundsætning, kun at tage, hvad han bruger, var han saa høimodig at sende den tilbage til sin Eiermand, en Handling, for hvilken denne var ham særdeles takskyldig. Man ser saaledes, at Aba Kaissi ogsaa har sine gode Sider i Lighed med Tyven, der sendte en Brevtaske tilbage efterat have udtaget de derværende Penge, „fordi han var for fintfølende til at læse de Privatbreve, som den indeholdt, og til at blande sig i Familieanliggender.“

Aba Kaissi trængte nu igjen ind mellem de abyssiniske Bjerge, som kun en kort Strækning fra Kysten hæve sig til en anselig Høide. Vidunderlige Bjerge med majestætiske Fjeldtinder, mørke Skove, en rig Plante- og Dyreverden omgav ham trindtom. Men for deslige Naturskjønheder havde han ingen Tanker. Først og fremmest var det ham om at gjøre at vende tilbage til sin gamle Provinds; kun der kunde han gjøre Regning paa at finde nogen Understøttelse hos Landboerne. Men denne Hensigt opnaaede han

ikke; hans Provinds befandt sig i paalidelige Hænder, og han havde ingen Midler til at fordrive Statholderen. Saaledes flakkede han omkring ved Grændsen, var snart hist, snart her, gjæstede undertiden de nærliggende Landskaber og førte et vildere Røverliv end nogensinde. Utallige ere de Røverier og Gavtyvestreger, han begik i de tre Maaneder, han nu var fri. I det Hele ligne de de alt beskrevne, og jeg vilde udsætte mig for at trætte Læseren altfor meget ved at fortælle om dem. Endelig var hans Munition opbrugt. Da der ikke var nogen Englænder, som han kunde „arve", var det meget vanskeligt for ham at opdrive ny Munition. Vel gjorde han undertiden Indfald i Landsbyerne, gjæstede Bønderhusene, men fandt kun lidet Brugbart. Da han i sin Ærgrelse derover trakterede Bønderne med Stokkeprygl og med andre lignende Artigheder, var snart hele Egnen i Vaaben mod ham. Bøndernes Mod var voxet, de vidste jo, at han ikke havde Krudt og Kugler til sine Skydevaaben, og Følgen var, at der blev foranstaltet en almindelig Klapjagt paa den forhadte Røver.

Aka Kaissi var nu i en slem Knibe. Paa den ene Side de rasende Bønder, der sikkert vilde dræbe ham, hvis han faldt i deres Hænder, paa den anden Side den abyssiniske Regering, mod hvilken han havde saa mange Synder paa sin Samvittighed. I denne Forlegenhed kom han til at tænke paa det abyssiniske Ordsprog, at „af to Røvere er den større dog altid mere paalidelig end den mindre". (I dette urolige Land pleier man nemlig at betegne Herskeren som en Røver). Han besluttede at handle i Overensstemmelse med dette Ordsprog, steg ned fra Bjerget, begav sig til den abyssiniske Hovedstad og udleverede sig til Regeringen. Statholderen, der bestyrede Hovedstaden medens Kong Kassa

var fraværende paa et Krigstog, kom i en ikke ringe Forlegenhed ved at se den frygtede Røverhøvding træde ind i Huset til ham. Og hvorledes var hans Optræden? Aldeles ikke som en angrende Synders; han fremstillede sig som den tapre Krieger, der er sig sine Fortjenester bevidst. Han kom tillige bevæbnet til Tænderne og ledsaget af en halv Snes lige saa godt udrustede Kammerater, saa at det næsten saae ud, som om han vilde overfalde Statholderen i Stedet for at overgive sig til ham med Tillid. Hans Sprog var lige saa stolt som hans Tale.

„Jeg kommer," sagde han, „for at betro mig til Kongens Naade og Retfærdighed. Han kjender mig og veed, hvilke Tjenester jeg kan yde ham som Krigsmand. Vil han befæste sin Trone, saa vil han forglemme mit Oprør, modtage mig godt og stille mig i Spidsen for sin Hær."

Statholderen fandt sig ikke berettiget til at give noget Løfte paa Kongens Vegne. Det Eneste, hvis Nødvendighed han indsaae, var at afvæbne Røverfyrsten og holde ham som Fange. Det var ikke let at formaa ham til at overgive sin Sabel. Først da man ved List havde forstaaet at fjerne alle hans Ledsagere, bekvemmede han sig til at udlevere den, dog uden at forandre sin stolte Holdning. Ikke saa snart var han afvæbnet, førend han blev greben, lagt i Lænker og bragt i Fængsel.

Der sidder han endnu og venter sin Skjæbne. De Fleste tro, at han vil blive henrettet. Men Abyssinien er et saa uberegneligt Land, at det lige saa godt er muligt, at Kong Kassa benaader ham og giver ham en Plads i Hæren, ja maaske endog, som Aba Kaissi selv mente, stiller ham i Spidsen for den.

Naturbilleder fra Australien.

(Af „Die Gartenlaube".)

Mange, der have levet flere Aar i Australien og vel ogsaa have foretaget lange Vandringer i denne Verdensdels Kolonier, fortælle, at Sceneriet i den australske Urskov har et meget ensformigt Præg. Vil man være retfærdig, saa kan man kun tildels bekræfte denne Dom og maa antage, at de, som have afgivet den, enten aldrig have besøgt Steder, hvor Australiens Natur udfolder sig i en glimrende tropisk Pragt, eller ikke have havt Sands for deslige Naturskjønheder. Ligesom den døde, ensformige Ørken har sine frugtbare, vederkvægende Oaser, saaledes har ogsaa den australske Skovnatur sine hemmelige Afkroge, hvor det Skjønneste er skjult, som den er istand til at frembringe — og dette er dens Bregnetræ-Slugter. Naturforskeren følger ikke Veien over den brede, jævne Slette, som den almindelige Vandringsmand saa nødig forlader; han søger hellere hen til de mørke, fugtige Kløfter, de forvirrede, næsten utilgængelige „nooks" (Afkroge) i de høie Bjergpartier, hvor han kan vente at finde Skatte, der rigelig lønne ham for hans Anstrengelser; først her viser der sig Scener, som kun en livlig Fantasi kan udmale sig.

Lad os aflægge et Besøg i disse Bjergpartier. Vore Heste ere mødige efter en Dags Ridt, og da Solen alt har nærmet sig den store Slettes Horisont bag ved os, er det bedre at søge Hvile og imorgen tidlig at fortsætte Turen for at trænge ind i de bageste Slugter i den Bjergstrækning, der hæver sig foran os. Snart er der fundet et pas-

sende Natteleie; det er omgivet rundtom af grønt Krat, og en smal, men klar Aa, der kommer ligefra Bjerget, risler melodisk forbi i vor Nærhed. Vi læsse Uldtæpperne af, tage Sadlerne af Hestene og anbringe Læderremme eller Kjæder mellem deres Forfødder, for at Dyrene ikke skulle løbe deres Vei.

Snart flammer en mægtig Ild, næret af de tørre Grene, som ligge i Masser rundt omkring. Da vi have antændt denne Ild tæt ved en omstyrtet Træstamme, og da Vinden driver Flammen mod Stammen, bliver denne snart glødende, og vi behøve ikke at bekymre os om at vedligeholde Ilden om Natten. Vort med klart Kildevand fyldte Kogekar begynder at dampe og en Haandfuld The, som vi kaste deri, udbreder en aromatisk Lugt, der er saa behagelig for trætte Reisende. Ovenpaa et tarveligt Maaltid af Brød og Flæsk eller Skinke følger den dampende Pibe; Tæpperne udbredes, man svøber sig ind i dem, benytter Sadlen som Hovedpude og strækker sig hen paa Jorden. Natten er mørk, men over Træernes Kroner udfolder sig den sydlige Hemisfæres fulde Stjernepragt, og Tusinder af klare Lyspunkter straale ned. Sagte bruser Skoven; nogle Natfugle med tunge Vingeslag og skingrende Skrig afbryde den hemmelighedsfulde Ro, og man er ene med sine Tanker. Men hvor herlig er ikke Følelsen af Frihed i denne store frie Natur! Man længes bestandig efter den og kan aldrig glemme den i hele sit Liv. Det knager i Træerne, og Stykker af Kviste og tørrede Grene falde ned. Det er Opposum'er, som begynde deres natlige Vandring, idet de afgnave Eukalypternes (Gummitræernes) Blade og Knopper. Man vedbliver at lytte, men Sandserne bedøves omsider af Søvnen; en nysgjerrig Kænguruhrotte, som lokkes af Lugten

af Brødet, kommer forsigtig nærmere paa Bagbenene, finder omsider hele Selskabet i dyb Søvn og springer med en røvet Brødskorpe tilbage ind i Krattet.

Pludselig vaagne vi. Naturstemmer lyde i vort Øre. Magpien (den australske Skade) synger sin Morgensang. Hestene snøfte og springe med fængslede Forfødder omkring i Nærheden af os for at værge sig mod Morgenduggen, der falder stærk og kjølig. Vi aabne Øinene og se, at Dagen er ved at gry. Vore Tæpper ere fugtige og tunge, men det Indvendige af den gjennembrændte Træstamme gløder endnu, og lidt tørt Ved bringer Ilden til at blusse lystigt op. Vi springe op, kaste Tæpperne tilside, og vor muntre Hallo vækker de Andre. Da høres der pludselig en høi Latter over os og rundt om os, som om vi ere omgivne af drillende Dæmoner. Det er ikke to til tre Stemmer, men hele Dusin. Det er de saakaldte Laughing Jackasses eller Latterfuglene, der ofte have bragt mangen en ensom Vandringsmand til at gyse ved deres ubyggelige Latter, der ligner et Menneskes.

Vi have drukket The og nydt vor Frokost, Tæpperne ere imidlertid tørrede ved Ilden, rulles sammen, lægges paa Hestene, og disse sadles. Vi bestige dem, og med et muntert Trav ride vi over den haarde Skovbund i den friske, klare Morgen henimod de nære Bjerge, hvis vilde Kløfter ere vort Maal. Veien høiner sig mere og mere, og snart se vi alt hist og her enkelte Bregnetræer, der ligesom udstillede Skildvagter vinke os imøde med deres Vifter; men snart bliver Bjerget saa steilt, at vi maa stige af og føre Hestene ved Tømmen. Nu begynder Opstigningen. De høie Træers Kroner ere ikke istand til at afværge Solens Straaler fra at trænge ned, disse blive bestandig mere

glødende, og vi længes efter Noget til at slukke vor Tørst. Men her findes intet Vand; Skovbunden er haard og stenet, og førend vi ere komne over Bjergkammen og have naaet Slugterne paa den anden Side, er der ingen Udsigt til nogen Lædskedrik, naar vi ikke have nogen med os. En styrkende Slurk Rom eller Kognak maa hjælpe paa vor Tørst og Udmattelse, og uden Tøven gaaer det videre opad, idet vi trække Hestene efter os ved Tøilen. Pappegøier med en vidunderlig Farvepragt, Kakaduer med stolt udbredt Hætte og skingrende Skrig flyve rundt om os uden at vise nogen Frygt. Der høres mange andre Røster; men vi skjænke dem nu kun liden Opmærksomhed, denne er kun rettet op mod Bjergkammen, der ofte synes at være nær, men som, saa snart vi have naaet et nyt Punkt, viser sig langt fjernere, saa at vi stadig maa vedblive at stige opad.

Omsider ere vi deroppe, og vi se nu ned i en Afgrund, hvor Øiet formedelst den derværende yppige Vegetation ikke kan trænge ind. Vi tage derfor Veien mere mod Høire, for at naa Afgrundens Udløber i Dalen, og krydsende og forsigtig, for ikke at udsætte Mand og Hest for Fare, gaaer det nu nedad. Middagssolen sender sine glødende Straaler ned paa os, ingen Luftning vifter, intet Blad rører sig, intet Insekt summer. Fuglene have trukket sig tilbage til skyggefulde Steder. Alt er som uddød, og trindtom hersker den dybeste Stilhed. Kun enkelte Toner, der regelmæssigt gjentages og lyde som den metalliske Klang af Ørehug i Tømmerbjælker, naa vort Øre. Disse Toner have ofte vakt nyt Haab og Fortrøstning hos den mødige Vandringsmand, der nu troer at være kommen i Nærheden af et beboet Sted; men Skuffelsen er desto sørgeligere, jo mere en-

som og forladt han føler sig, thi der viser sig ingen Lysning i Skoven. Hans høie Raab bliver ikke besvaret, og dog vedbliver det formentlige Ørehug at lyde. Disse Lyd komme fra en Frø, hvis Nærværelse dog ikke borger for, at der er Vand i Nærheden — en ny Skuffelse for den vansmægtende Vandringsmand.

Vi ere nu dragne nedad Bjerget til Høire og ere komne saa langt ned til Dalen, at vi foran os have Enden af Slugten, der har sin Munding i den brede, grønklædte Dal. Hist henne, bag et af Bjergets Fremspring, stiger en blaa Røgsøile op og lader formode en Nybygd, som vi ogsaa snart træffe paa. Et sligt Syn opmuntrer og forfrisker. Snart sidde vi i den gjæstfrie Hytte. Vore Heste blive aflæssede og koblede, og snart se vi dem drage hen til den klare Bæk, som, kommende fra Bjerget, risler gjennem den grønne Dal.

Vi tage igjen vore Stokke, og med en Dreng af Kolonistfamilien tiltræde vi den korte Vandring til Bregnetræ-Slugten. Dalen gjør en Bøining, og paa en Strækning af flere Mil med Bjergvægge paa begge Sider ligger den foran os i en aldrig anet Skjønhed, i en Yppighed, der blænder Øiet. Vi gaa derind og vandre under grønne Haller af den prægtige Alsophila australis og Dicksonia antarctica af en Høide fra ti til tredive Fod, af hvilke enhver udbreder sin Palmevifte til alle Sider over os og hvælver sig til grønne Løvtag ved Siden og over hinanden, der synes at udelukke os fra Verden og alt Liv udenfor. Disse Hallers Stammer og Søiler ere atter smykkede med alle mulige Mosser, Paddehatte, Svampe og mindre Bregnearter, der som Snylteplanter have fæstet Bo paa Stammerne og drage Næring af dem. Og desuden hænger

Slynglanter ned i Festons saa stærke og kraftige, at vi godt kunne gynge os paa dem. Stammer, der ere segnede om af Alderdom, danne de skjønneste Hvilesteder med bløde Hynder af Mos og Bregner. Mangfoldige skjønne Arter Mos voxe her frodigt og beklæde Stammer og Stene med det fineste Grønne. Men Alt er fugtigt, og Luften er som i et ophedet Drivhus, men dog kjølig mod Atmosfæren udenfor. De visnede og nedfaldne Vifter af de prægtige Bregnetræer bedække overalt Jordbunden og give den Næring og Styrke. Et krystalklart Vandløb, der deler sig i mange smaa Render og derefter forener sig til en lille Bæk, risler, ofte aldeles skjult af Løv og Mos, i Slugtens Fordybning. Og over os gløder den australske Middagssol i en Styrke af 30 til 40 Graders Varme; men vi mærke den ikke; dens Magt brydes af de mægtige Vifter, som mod Solen skinne safirgrønne og give Skumringen under dem en grønlig Farve.

Enhver Skildring af dette Naturskuespil blegner overfor den skjønne Virkelighed. Disse grønne Haller, disse levende Guirlander, disse bløde Fløjlshynder bringe os til at tro, at vi betræde en Fees Helligdom. Det skulde ikke overraske os, hvis Oberon og Titania pludselig lode sig se.

Men videre, videre! Slugten bliver mere snæver og i Midten næsten ufremkommelig; vi maa trænge os frem langs Siderne og have kun Palmekronerne af de fra Dybet opstræbende Bregnetræer over os. Pludselig viser sig en mægtig Bro, der omspænder Slugten. Et kolossalt Gummitræ er rykket op med Roden, ligger paatvers og naaer fra den ene Bjergvæg til den anden. Men hvor pragtfuldt er det ikke smykket! Fra dets Mosbeklædning hænge Slyngplanter ned i sirlige Guirlander; det er, som om Træet

blot er styrtet om til Forskjønnelse af det hele Skovsceneri. Og hvilket Sceneri! For vore Fødder Bregnetræernes Kroner, hvis brede og med Frynder besatte Vifter hindre Øiet fra at trænge ned i Dybet, og om os og lige overfor os kæmpeagtige Gummi- og yppige Sassafrastræer, hvis glimrende Bladprydelse træder yndigt frem af den mørke Baggrund. Den Ensomhed, der omgiver os i Slugten, bliver mere oplivet; Fugle flagre om os, og et broget Firben smutter forbi. Alt bliver vildere, ufremkommeligere, steilere; men det hindrer os ikke. Vi sno os gjennem tæt Krat, der er smykket med en sjelden Blomsterpragt, klatre over faldne og mosbegroede Træer og arbeide os gjennem forvirrede og forviklede Slyngplanter, indtil vi endelig seirrig have naaet op paa Bjergspidsen, hvorfra vi nyde en fri og vid Udsigt. De med mørke Skove beklædte Bjergtinder i Nærheden og i det Fjerne, der hæve sig det ene over det andet, ligne et stort Havs stivnede Bølger, og i Aanden forestille vi os den maaske ikke saa meget fjerne Tid, naar Steder og Landsbyer blomstre ved Foden af disse Træer, naar høie, rygende Dampskorstene afbryde Urskovens Ensformighed, ogsaa her vidnende om Menneskenes Industri, naar brede Veie som lyse Baand slynge sig over disse Bakkedrag eller det stønnende Lokomotiv trænger sig frem imellem dem.

Men da er det forbi med din Fred, Du stille, pragtfulde Dal; dine skjønne Palmer ville falde — og Ingen vil ane, at Naturen her en Gang havde et Skjulested, hvor den dulgte sin yppige Skjønhed for profane Øine.

De romerske Gladiatorer.

(Efter „Das Ausland".)

Forskjellen mellem Grækernes og Romernes Folkekarakter viser sig ret tydeligt i Beskaffenheden af deres Folkefester. Medens den mere letblodige Hellener ved saadanne Leiligheder søgte Nydelse og Forfriskning for Tvang og Arbeide ved selv at spille en Rolle deri, betragtede den stivere Romer derimod en Festlighed kun som en Formildelse i Arbeidspligten og holdt det i den bedre Tid for under sin Værdighed selv at bidrage til at forkorte de Andre Tiden. Men endnu stærkere og paa en mere frastødende Maade viste Romeren sin Tænkemaade derved, at hans Deltagelse og Fornøielse tiltog, jo større den Fare og den blodige Alvor var, som forbandtes med Fest-Forestillingerne, og derved, at tilsidst menneskelige Dødstrækninger udgjorde hans kjæreste Adspredelse. Og denne barbariske Lyst fandtes just ikke overveiende hos Hovedstadens raa og ledige Pøbel, som — da denne var strømmet sammen fra alle Rigets Provindser — overhovedet slet ikke mere fortjente at bære det romerske Navn; men alle Stænder og Aldere og begge Kjøn betoges af en lidenskabelig Spænding efter at se Gladiatorfægtningerne. Der blev drevet en offentlig Handel med Programmerne til disse Lege, og man sendte dem endog fra Rom til Provindserne. Nysgjærrigheden var saa stor, at man — som Seneca siger — ønskede at kunne springe over de mellemliggende Dage, og i hvilket uhyre Antal Tilskuerne da endelig indfandt sig, kan man se af de stedse forstørrede Bygninger, som lidt efter lidt reiste sig i

dette Øiemed, indtil endelig det flaviske Kolosseum havde Plads til 87,000 Mennesker.

Senatorerne og Ridderne, Statsembedsmændene, Præsterne, ja endog de vestalske Jomfruer bivaanede, klædte i deres festlige Ornat, fra deres Ærespladser Mordscenerne. Og dog finder man intetsteds omtalt, at der gaves Forskjel i disse forskjelligartede Tilskueres Adfærd, Alt brød ud i en enthusiastisk Bifaldsstorm, naar en Kæmper udaandede sit Liv under et behændigt ført Stød, medens derimod Uvillien steg til Raseri, naar En eller Anden lod sig mærke med Tegn paa Frygt eller Feighed. Ifølge Seneca raabte man da i Vrede: „Dræb ham, brænd ham, pidsk ham! Hvorfor falder Hin saa frygtsomt i Sværdet? Hvorfor dræber Denne med saa ringe Behjertethed? Hvorfor døer Denne saa nødigt?"

Den samme Forfatter skriver: „Hvorfor vredes Folket paa Gladiatorerne, og det endog paa en saa ubillig Maade, at det betragter det som en Uret, naar de ikke med Glæde gaa i Døden? Det ser deri en Foragt for sig selv, og i Miner, Gebærder og Lidenskabelighed gaaer det over fra Tilskuer til Modstander." Og saaledes siger ogsaa Lactantius i en langt senere Tid: „De vredes ogsaa paa de Kæmpende, naar ikke den ene af dem ret hurtigt bliver dræbt, og som om de tørstede efter Menneskeblod hade de al Opsættelse."

Selv det kvindelige Kjøn traadte udenfor Sædelighedens og Beskedenhedens Skranker og frydede sig lige saa meget som Mændene over det blodige Skuespil. Den kristelige Digter Prudentius fremhæver Kontrasten mellem de vestalske Jomfruers værdige Optræden udenfor Amfitheatret og deres lidenskabelige Deltagelse i Fægterkampen. „Hvilket ømt og blidt Gemyt!" udraaber han; „Hjertet banker ved Sværdhuggene, og saa ofte Seir-

herren støder Staalet i sin Modstanders Hals, siger den ærbare Jomfru, at dette er hendes Lyst, og hun giver selv Tegn til at gjennembore den Faldnes Bryst."

I hvor høi Grad Arenaen virkede anspornde og fængslende paa den mandlige Ungdom i Rom, fremlyser bedst af det, som Tacitus skriver om den daværende Opdragelse: „Vor Stads eiendommelige og ganske særegne Feil, nemlig Interessen for Theaterforestillinger, for Gladiatorer og Heste, synes at være den medfødt fra Moders Liv af. Naar Aanden er indtaget og fængsles af saadanne Ting, hvormegen Plads beholder den saa tilbage for Videnskaberne?"

En Landsmand og Discipel af den hellige Augustin, Alypius, der studerede Retsvidenskaben i Rom og først for nylig i Karthago af sin Lærer var bleven helbredet for Lidenskaben for de circensiske Lege, havde paa det Bestemteste foresat sig aldrig at besøge Amfitheatret. Men da han en Gang af sine Kammerater med venskabelig Vold var bleven ført bort fra sin Vei og hen til Kolosseum, sad han — ihukommende sin Beslutning — længe med tillukkede Øine. Da nu imidlertid omsider et uhyre Skrig af Folket rystede hans Øren, slog han Øinene op, „og idet han saae Blodet rinde, indsugede han tillige Umenneskelighed og vendte ikke sit Aasyn bort igjen, men heftede sine Øine fast paa Scenen, fornøiedes over Kampens Vildhed og berusedes af den blodige Fornøielse. Kort sagt — han saae, raabte, var lutter Fyr og Flamme og medtog fra Forestillingen den Galskab, som anspornde ham til at komme igjen — og det ovenikjøbet ikke med dem, af hvem han var bleven forført, men idet han selv forførte Andre." — Ifølge Epiktet begyndte allerede Drengene i deres Lege at efterabe Gladiatorkampene.

Endnu mere umenneskelig — dog mere i Brug i Kam-

panien end i Rom — var den Skik at give Gladiatormyrderier til Bedste som Underholdning ved Bordet for Gjæsterne, hvorved det vel gjerne kan være hændet, hvad Silius Italicus omtaler, at Vinpokalerne og Retterne bestænkedes med Blod.

Men endnu mere paafaldende, ja endnu mere oprørende for os end den høiere og lavere Pøbels Lidenskab for disse blodige Skuespil er den koldblodige Ligegyldighed, hvormed denne Uskil bliver bedømt af oplyste Hoveder og filosofisk dannede Aander. For saaledes først at tale om Cicero, saa læser man i dennes tusculanske Samtaler Følgende: „Gladiatorkampene forekomme Enkelte grusomme og umenneskelige; — maaske have disse Enkelte Ret, saaledes som Kampene nu ere indrettede, men den Gang, da Misdædere kæmpede med Sværdet om Livet, kunde der maaske gives mange kraftigere Midler til at hærde mod Smerte og Død, men Intet, der faldt saa meget i Øinene." Denne svagt begrundede Dom indeholder faktisk et Forsvar for Brugen og kun ved Siden deraf en Dadel over Misbrugen. Skuespillets sædelige Natur forandres dog i Virkeligheden ikke ved deres Stand, som maa lade sig myrde for at skaffe Mængden en Fornøielse! At Cicero iøvrigt selv interesserede sig levende for Sagen, fremgaaer af to Breve fra ham til hans Ven Pomponius Atticus, som trods sin fine Dannelse ikke ansaae det under sin Værdighed at handle med Slaver. „I Sandhed", skriver han, „Du har kjøbt Dig en fortræffelig Gladiatorkaserne. Gladiatorerne fægte — som jeg hører — beundringsværdigt. Hvis Du havde villet udleie dem, kunde Du ved de to sidste Kamplege let have faaet dine Penge ud af dem igjen. Dog derom senere!" Og kort efter skrev han: „Jeg saae gjerne,

at Du skrev til mig om dine Gladiatorer, men kun saafremt de gjøre deres Sager godt; hvis de have opført sig slet, spørger jeg ikke til dem." Men ogsaa den yngre Plinius, hvem man dog ellers ikke kan negte Roes for en mildere Tænkemaade, havde i sin Lovtale over den frisindede Keiser Trajan (som rigtignok var en stor Ynder af Gladiatorkampe og efter Donaulandenes Undertvingelse i 4 Maaneder lod 10,000 Fægtere optræde) let kunnet undgaae at omtale et Skuespil paa det keiserlige Amfitheater. Dette gjør han imidlertid ikke, men siger tvertimod derom: „Et saadant fik vi at se, ikke et umandigt, som svækker og enerverer Mændenes Sjæle, men som opflammer til berømmelige Saar og til Foragt for Døden, idet der selv hos Slaver og Forbrydere aabenbarer sig Kjærlighed til Berømmelse og Begjærlighed efter Seir."

Hans Fremhæven af det tiltrækkende Moment, som skulde ligge i Synet af det rindende Blod, og som heller ikke Cicero og Livius lade uomtalt, beroer ene og alene paa Fordom; thi selv om den af Gladiatorerne udviste Koldblodighed og Dødsforagt var istand til at formindske Frygten for Døden og vel i Keisertiden bragte mange i Unaade faldne Romere til med den største Rolighed at gribe til Selvmord, saa viste Virkningerne af Gladiatorkampene sig dog i Almindelighed mere i Feighed og Grusomhed hos den udartede Slægt, end i Forøgelse af Tapperhedens ædle Dyd.

Ogsaa den humane Marcus Aurelius dadler i sine moralske Betragtninger Gladiatorkampene, ingenlunde af moralske Grunde, men fordi det Ensformige i Skuespillet fremkaldte Lede derved.

Filosofen Seneca er næsten den eneste berømte Mand, som iver mod Gladiatorkampene. Thi om ogsaa denne i

Trøsteskriftet til sin Moder, uden at ytre nogen særegen Dadel, betegner et Besøg i Amfitheatret eller i Cirkus som et sædvanligt, men utilstrækkeligt Adspredelsesmiddel mod Smerten, saa udtaler han dog sin Dom stærkt nok, idet han skriver til Lucilius: „Intet anses mere for skjændigt, naar kun Belønningen behager. Mennesket, denne hellige Gjenstand, dræbes af sin Næste for at skaffe Andre Morskab og Fornøielse, og medens det allerede var syndigt at afrette ham til at uddele og modtage Saar, bliver han endog ført nøgen og værgeløs frem, og et Menneskes Død yder et underholdende Skuespil." Paa et andet Sted fortæller han, at han en Gang ved Middagstid var gaaet i Amfitheatret, ikke for Gladiatorernes Skyld, men i Forventning af at faae Tiden til at gaae og at træffe Vittighed eller en hvilkensomhelst anden Forfriskning, „hvorved Øinene udhvile ved Synet af Menneskeblod". — Men just paa denne Tid pleiede man at lade Forbrydere uden Beskyttelsesmidler myrde hverandre, og han udraaber derfor oprørt: „Før herskede der dog Barmhjertighed ved Kamplegene, men nu, da de have tabt al Karakter af Spøg, ere de et rent Myrderi! Hvad troer Du, at jeg dømmer om Skuespillene? At jeg vender mere havesyg, ærgjerrig og udsvævende tilbage derfra? Nei, kun mere grusom og umenneskelig, fordi jeg har været blandt Mennesker."

Hvor kunde det være muligt Andet, end at det romerske Folk lidt efter lidt maatte miste al Følelse for det Rædselsfulde ved Gladiatorvæsenet, siden Lidenskaben for samme systematisk blev holdt vaagen hos det i hele Republikens sidste Aarhundrede og i hele Keisertiden.

Endelig maa det ikke glemmes, at Gladiatorkampene oprindeligt vare Kampe til Ære for de Afdøde, Ligkampe,

som i deres Stamland, Etrurien, vel lidt efter lidt vare traadte i Stedet for virkelige Menneskeofringer. Ogsaa i Rom tænkte man i Begyndelsen kun paa Forherligelse af de Dødes Minde; thi den første Gladiatorfægtning saae man her i Aaret 264, da Decius og Marcus Brutus lode tre Par optræde paa Kvægtorvet til Ære for deres Fader, som havde været Konsul.

Neppe et halvt Aarhundrede senere var Overdaadigheden allerede stegen saa vidt, at M. Æmilius Lepidus' tre Sønner ved deres Faders Ligbegængelse i 3 Dage lode 22 Par kæmpe paa Forum. I Aaret 202 fægtede der 26 Par, i Aaret 165 allerede 60 Par.

Gladiatorvæsenet erholdt sin sidste Uddannelse og mest storartede Skikkelse i Republikens sidste Aarhundrede. Da der nemlig ikke gaves noget sikrere Middel til at vinde Folkegunst end disse Kamplege, saa bleve de af Ærgjærrige anvendte ved de mest forskjellige Leiligheder i den Hensigt at tilsnige sig Embeder, og Cicero satte bl. A. en Lov igjennem, ved hvilken det under Straf af tiaarig Banlysning blev forbudt Kandidaterne at foranstalte Gladiatorkampe i de sidste to Aar før deres Optræden som Kandidater. Derimod var det allerede den Gang og hele Keisertiden igjennem paalagt visse Magistratspersoner som en Forpligtelse, der hørte med til deres Embede, at forskaffe Folket denne Yndlingsfornøielse. Men ved Republikens Forfald benyttede 'ogsaa de Mægtige Gladiatorbanderne som Angrebs- og Forsvarsmidler i Partikampen, og Fægterne af Profession, hvis naturlige Forbundne vare Slaverne, begyndte at blive farlige for Staten. Catilina og Konsorter regnede paa deres Hjælp, hvorfor Senatet ogsaa besluttede

at sende Banderne bort fra Rom og fordele dem i de enkelte Byer.

Clodius og Milo førte deres Gade- og Huskrig med Gladiatorer. Rigtignok paastod Cicero senere, at hans Ven Milo kun af Hensyn til Statens Vel havde kjøbt de Gladiatorer, ved hvilke han omsider lod Clodius dræbe!

Cæsar havde som Ædil bragt en saadan Masse Fægtere sammen, at hans Modstandere geraadede i Frygt og foranledigede Senatet til at lade en indskrænkende Forordning udgaa, men alligevel optraadte der 320 Par ved de Kamplege, han derefter gav.

Hvor stort overhovedet Antallet tilsidst blev af de Mennesker, der gaves til Pris for en blodig Død til Roms Forlystelse, kan man skjønne af den af Dio Cassius givne Efterretning, at Augustus i sit Testamente kunde rose sig af at have leveret henimod 10,000 Gladiatorer til Amfitheatret og kort efter Kristi Fødsel ved en Dyrtid saae sig nødsaget til at fjerne alle Gladiatorer og alle Slaver, som vare tilfals, 750 Stadier (cirka 18 danske Mil) fra Rom.

Tilsidst lod man ikke blot Gladiatorerne kæmpe Mand mod Mand, men i hele Skarer og bragte historiske Krigstildragelser, især Søtrækninger, naturtro i Scene.

Augustus lod Slaget ved Salamis opføre paa Tiberen af 3000 Mand paa 30 Galeier; denne Forestilling blev efterlignet af Nero.

Det mest storartede Skuespil af denne Art foranstaltede dog Claudius paa Fuciner-Søen (nu Lago di Cilano) mellem Rhodiere og Sicilianere. 19,000 Mand paa omtrent 100 Tre- og Firdækkere kæmpede her modigt om deres Liv, medens den keiserlige Livvagt stod opstillet rundt omkring

Søen for at hindre ethvert Forsøg paa Flugt, og medens Høiene og Bredderne vrimlede af Tilskuere!

Men hvorfra kom disse Menneskemasser, som vare nødvendige for at skaffe alle de Fægtere tilveie, man behøvede i Rom og snart ogsaa i Italiens øvrige Stæder? I Begyndelsen bleve de Krigsfanger anvendte dertil, som Feltherrerne bragte med sig til Rom for at forherlige deres Triumf eller som de sendte Folket som Gave fra fjerne Lande. En stor Del af de af Claudius ofrede Fægtere bestod af Britanniere, og Keiseren pralede endog af at have ryddet dem af Veien paa denne Maade. Om de oprørske Gladiatorer, som under Trakieren Spartakus foraarsagede den farlige Slavekrig, fortæller Plutarch, at de for Størstedelen bestode af Galler og Trakier, og ifølge Vopiscus kæmpede der ved Keiser Probus' Triumffest fangne Germaner, Æthioper, Sarmather og isauriske Sørøvere. I Aarene 29 og 28 f. Kr. havde Daker og Svever, som Dion udgiver for Skyther og Kelter, fægtet paa Arenaen ved Oktavians Seirsfest. Constantin bestemte med ikke mindre Grusomhed, at et stort Antal af de fangne Barbarer skulde kæmpe med vilde Dyr, og Symmachus skriver hoverende til Keiser Theodosius om Triumfen over Sarmatherne: „Vi have set det beseirede Folks lænkede Skare blive ført omkring og de forhen saa trodsige Ansigter overtrukne med sygelig Bleghed. Midt i Amfitheatret stode de, bestemte til vor Fornøielse, de, som en Gang vare vor Skræk. De til deres nationale Vaaben vante Hænder havde nu omfattet Fægtervaabnene." — Det Exempel, som Sachserne gave, idet de efter den samme Forfatter ved Selvmord unddroge sig Forsmædelsen, maa forøvrigt have været temmelig hyppigt. Paa Senecas Tid ombragte en Germaner

sig selv før Kampens Begyndelse paa en Maade, som ikke lader sig gjengive; en Anden stødte sig strax den Landse i Livet, som han ved en Sætrækning havde faaet at værge sig med.

En anden Bestanddel af Gladiatorerne udgjorde de dødsdømte Ikke-Borgere, der allerede, efter Ciceros ovenanførte Ord at slutte, i en tidligere Tid vel næsten udelukkende bleve anvendte dertil. Saaledes gik det ogsaa Spartakus, der blev grebet som Røver Begreberne „Skyldige", „Strafbare" osv. maa imidlertid have været meget vide; thi om Claudius' 19,000 Gladiatorer hedder det hos Tacitus: „Ihvorvel Kampen fandt Sted mellem Misdædere, førtes den dog med tapre Mænds Mod". Ved Domfældelse gjorde man iøvrigt endnu den Forskjel, at de værste Forbrydere, uden at faae Tid til at øve sig i Vaabenbrug, strax bleve „opslidte" af Sværdet, medens derimod de mindre Forbrydere efter nogle Aars Forløb endog igjen kunde erholde Friheden. Heliogabals Modkeiser, Macrinus, gjorde ved en Forordning alle de Slaver, som vare løbne bort fra deres Herrer, til Gladiatorer. Men i urolige Tider og af uretfærdige Magthavere blev det just ikke taget saa nøie med at erklære En for skyldig. Cicero skriver til Asinius Pollio, at Kvæstoren Balbus i Spanien havde ladet en af Pompeius' Soldater, som allerede to Gange var bleven presset til Gladiatorkampen og nu ikke vilde gaa ind paa nogen Kapitulation, men bad Folket om Redning, levende brænde. Under Kristenforfølgelserne var det ofte allerede tilstrækkeligt for at blive dømt til Kamplegene at bekjende, at man hørte til Galilæerne; dog bleve i dette Tilfælde Mange friede derfor, naar de kunde bevise, at de vare romerske Borgere med fuld Borgerret. Anderledes

forholdt det sig med Slaverne, som uden Omstændigheder kunde sælges til Fægteskolerne, ligesom Slavinderne til Koblerne.

Først Hadrian, som overhovedet gjorde Meget for at lette Slaveriet, forbød at sælge en Slave som Gladiator uden at opgive nogen bestemt Grund dertil. Ifølge opbevarede Inskriptioner gaves der Folk, hvis Profession det var at handle med Gladiatorer, og disse sørgede for det stærke Behov ved Opkjøb af kraftige Slaver. Som en af Quinctilians Deklamationer underretter os om, forskaffede de sig deres Fægtere endog ved at staa i Forbindelse med Sørøvere; men som oftest fik de dem dog vel fra Udlandets krigerske Nationer. Som Ammian fortæller, traf den romerske General Severus paa Valentinian I's Tog mod Alemannernes Konge Makrian tilfældigvis i Nærheden af Wiesbaden nogle keiserlige Gardister, som opkjøbte Slaver i Fjendens Land. Ogsaa Symmachus beder i et af sine Breve Flavianus om at gjøre Opkjøb af Slaver — sandsynligvis i Tydskland — til de Lege, hans Søn vilde foranstalte. „Da de kunne faaes let og billigt paa Grændsen, beder jeg Dig ved Leilighed at lade nogle paalidelige Mænd samle en Snes unge Slaver i dette Øiemed. I den Hensigt har jeg sendt Dig de fornødne Penge, og jeg bemærker endnu kun, at det ved saadanne unge Mænd ikke kommer an paa Skjønhed, men paa Kraft og Sundhed."

Fremdeles forekom det heller ikke sjeldent, at frie Mænd for Kost og Løn solgte sig som Gladiatorer og aflagde den af Petronius, Seneca og Horats omtalte Ed, ifølge hvilken de forpligtede sig til uvægerligt at lade sig brænde med gloende Jern, smedde i Lænker, pidske og dræbe samt overhovedet paa det Høitideligste gave sig selv med Liv og

Lemmer i Herrens Vold. Motivet til en saadan Fornedrelse bestod vel som oftest i Fortvivlelse over et forfeilet Liv og en unyttig bortødslet Formue samt i karakterløse Dagdriveres Mangel paa Mod til taale Mangel.

Med saadanne Opdragelsesresultater trøstede Seneca en Fader for Tabet af en Dreng. — „Se hen til de Yngelinge," sagde han, „som have støbt Yppigheden ned fra de fornemste Huse til Arenaen!" Ogsaa andetsteds siger han, at hans Tids Modeherrer, naar de manglede Midler til at fortsætte deres æreskænderske Liv, ofte vare i Tvivl om de skulde sælge sig som Gladiatorer eller Dyrekæmpere. Og saaledes hedder det ogsaa hos Horats om en stedse dybere synkende Ødeland: „Han vil sove til langt op paa Dagen, hobe Gjæld paa Gjæld, tilsidst blive Gladiator eller føre Kaalgartnerens Muldyr".

Overhovedet svandt Følelsen for det Skammelige ved Haandteringen meget snart, efterat romerske Borgere, selv Riddere og Senatorer, enten af nedrig Smigreri mod Magthaverne eller ogsaa tvungne dertil af disse, havde stillet sig ved Siden af Gladiatorerne. Allerede ved Cæsars Fester var der Borgere, som frivilligt tilbøde sig at stige ned paa Arenaen, og i Aaret 46 tillod han Ridderne det, i det følgende Aar ogsaa Senatorerne. Det kunde jo ikke Andet end være ham kjærkomment, at det ham forhadte Aristokrati for Pøbelens Øine boxedes med gemene Fægterslaver. Selv Cicero tager Sagen temmelig koldblodigt og skriver — uden at oprøres over Nedværdigelsen — til Cornificius: „Jeg er allerede bleven saa forhærdet, at jeg ved vor Cæsars Lege med den største Sindsligevægt saae Titus Plantius (som Gladiator) og hørte Laberius' og Publius' Digterværker. Kun savnede jeg Intet saa meget som En eller Anden,

med hvem jeg i al Fortrolighed og Gemytlighed kunde le derover."

Augustus anstrengte sig forgjæves for at hindre det overhaandtagende Uvæsen. Omendskjøndt han i Aaret 22 havde udvidet den Senatsbeslutning fra 38 før Kr., hvorefter det var blevet forbudt Senatorerne at betræde Scenen og Amfitheatrets blodbestænkte Sand, ogsaa til Ridderne, nyttede dog alle Forholdsregler Intet, og 32 Aar senere „fik Ridderne" — som Dion fortæller — „besynderlig nok Tilladelse til at optræde som Gladiatorer". Grunden dertil laa i, at Nogle regnede den dermed forbundne Skam for Intet, og at der nu, da Forbudene ikke hjalp, syntes at udfordres en stedse større Straf, saa at man haabede bedst at afholde dem derfra, naar man gav dem Tilladelsen dertil. Saaledes lede de da Døden istedetfor Vanære; thi de afholdt sig ikke derved fra at optræde. Den Fornøielse, hvormed deres Kampe optoges af Folket, gjorde dem kun endnu ivrigere, og endelig tilstedede Augustus, at Prætorerne „maatte indlemme dem mellem deres Fægtere." Da senere Tiberius igjen fornyede den tidligere Senatsbeslutning, blev denne af den skamløse Ungdom af senatorisk og ridderlig Stand omgaaet derved, at man frivilligt lod sig indskrive i de Æreløses Register, og Keiseren anvendte nu Landflygtigheds-Straffen. Caligula pressede Fornemme og Ringe til Blodsudgydelsen, men allerværst gik Nero frem mod Aristokratiet, idet han paa en Gang lod 30 Riddere kæmpe mod hverandre og i det Hele vel overleverede over 100 Senatorer og Riddere til Arenaen.

Ja, endog forvorpne Fruentimmer vare beredte til at drage Sværdet mod hinanden, og efter at allerede Domitian havde ladet Dværge og Kvinder optræde som Kæmpere paa

paa Amfitheatret, gjentoges det samme Skuespil under Severus. Da imidlertid disse som Mænd optrædende Kvinder i deres raa Vildhed tillode sig at spotte over de ædleste Damer paa en uanstændig Maade, blev den kvindelige Gladiatorkamp forbudt.

Folkets raa Lidenskab og Lyst til at skue Blod naaede dog sin største Høide, da enkelte Keisere selv bleve Dilettanter i den æreløse Kunst og saaledes fuldstændig udslettede det Skampræg, som hvilede paa Gladiatorstanden. Allerede Caligula fandt Smag i Gladiatorernes Fægteøvelser; om Hadrian siger Biografen det Samme, og Varus forsømte derover Feltherrens Pligter. Men offentlig at optræde for Folket gjorde dog kun den halvt forrykte Kommodus, hvis vanvittige Lidenskab for Fægtekunsten allerede havde aabenbaret sig i hans Ungdom ved en udelukkende Tilbøielighed derfor. Han lod sig formelig indtegne i Gladiatorernes Klasse, forbeholdt sig det første Værelse i den keiserlige Fægterkaserne til Bopæl, kaldte sig selv helst „den kun med den venstre Haand fægtende Forkæmper for Sekutorerne" samt pralede af at have vundet over 1000 Seirspalmer. Sædvanligvis fægtede han kun med en sløv Kaarde; dog taler hans Biograf Lampridius ogsaa om dræbte Modstandere. Derhos var han endog lav nok til at benytte sin Skam til at beskatte Folket, idet han for hver Dag, han optraadte, lod sig betale over 80,000 Rd. af Gladiatorkassen!

Gladiatorskolerne tilhørte dels Kommuner, dels Privatpersoner. I Pompeji gaves der i det Mindste 5 forskjellige Gladiatorbander, og Inskriptionerne nævne endog ofte Fruentimmer som Eiere af Gladiatorskoler. Keiserne havde paa forskjellige Steder i Provindserne saadanne Anstalter,

og i Hovedstaden selv fandtes der 4 keiserlige Gladiatorstationer i Nærheden af Kolosseum tilligemed Lazarether, ved hvilke der fungerede særegne Læger. Særegne Prokuratores havde Opsyn med det Hele. Caligula søgte at afhjælpe sin trykkende Pengemangel derved, at han lod de keiserlige Gladiatorer stille til Auktion. Ved saadanne Leiligheder var han selv tilstede, drev Buddene op og lod engang — som Svetonius fortæller — en forhenværende Prætor, der var falden i Søvn paa sin Plads og nikkede med Hovedet til de opraabte Bud, tilslaa 13 Fægtere for 9 Millioner Sestertier (c. 812,500 Rd.). Antallet af de keiserlige Gladiatorer i Rom synes stedse at have beløbet sig til henved 2000.

De fleste Gladiatorinstituter bleve dog paa Spekulation underholdte af Fægtemestre af Profession. Disse Mænd vare ikke videre ansete, men deres Forretning synes at have været indbringende nok, siden de ogsaa afrettede fremmede Slaver til Gladiatorer, solgte og leiede deres egne til Andre og sandsynligvis ogsaa paa egen Regning foranstaltede Kamplege. For at forsyne sig med Rekruter, droge de undertiden om fra By til By; men især pleiede de at følge med Hærene for paa en billig Maade at komme i i Besiddelse af Krigsfanger. Selve Skolerne anlagde man gjerne paa sunde, i klimatisk Henseende gunstige Steder, fordi det naturligvis ved saadanne Anstalter først og fremmest kom an paa, at Eleverne befandt sig vel. Fornemmelig Kapua, Alexandria, Præneste og Ravenna rostes for dette Fortrin.

Skolebygningerne vare sædvanligvis saaledes indrettede, at der i Midten befandt sig et Stadium, som trindt omkring var omgivet af en Spilehal, hvori Indgangen til

Gladiatorernes Celler fandtes. I Gladiatorkasernen i Pompeji havde Værelserne (som ikke vare forsynede med Vinduer) kun en Størrelse af 10—12 Fod i Kvadrat.

Ligesom hos de græske Athleter, saaledes blev ogsaa hos Gladiatorerne Legemets fulde Kraft og Musklernes størstmulige Uddannelse søgt fremmet ved en nærende Kost. — De Nyoptagne, hvem man sædvanligvis ogsaa pleiede at give velklingende Navne (f. Ex. Aureolus), erholdt Undervisning af Underlærerne i de forskjellige Vaabenarters Brug, efterat de havde aflagt den allerede omtalte Ed. Ligesom Armeens Rekruter fægtede de i Begyndelsen med temmelig tunge Vaaben i alle mulige Vendinger og Stillinger ligeover for en 6 Fod høi Pæl, som forestillede Modstanderen. I den Bog, som handler om Krigen i Afrika, beskrives de Øvelser, som Cæsar anstillede med sin Hær ligeover for Numiderne, paa følgende Maade: „Cæsar afrettede sine Tropper mod en saadan Fjende, ikke som en Feltherre sin prøvede og seirvante Hær, men som en Fægtemester sine Gladiatorrekruter, idet han foreskrev, i hvilken Skridtgang de skulde trække sig tilbage for Fjenden, og hvorledes samt med hvilke Mellemrum de skulde blive staaende vendte mod Fjenden; hvorledes de snart skulde rykke frem, snart vige tilbage, snart true med et Angreb, ja endog næsten hvor og hvorledes de skulde udsende deres Kastespyd." — Slap Rekruterne heldigt fra deres første offentlige Debut, saa fik de som Tegn paa, at de nu vare blevne hævede op over den foragtede Lærlingestand, en aflang lille Tavle af Elfenben, som sandsynligvis blev baaret i et Baand om Halsen, og paa hvilken man havde optegnet deres Navn og den Dag, paa hvilken de først optraadte. Livet og Maaden at være paa i en Gladiatorskole maa iøvrigt mere have lignet Op-

holdet i et Tugthus end i en Kaserne, da slige Bander af fortvivlede Mennesker maatte holdes i Tømme ved den ubønhørligste Strenghed. Virkelige Vaaben synes først at være blevne rakte dem kort førend Skuespillets Begyndelse, og bevæbnede Vogtere — ved de keiserlige Skoler Soldater — hindrede dem i at undvige. Spartakus og hans 70 Kammerater, som brøde ud af Lentulus Batiatus's Skole i Capua, overvældede først deres Vogtere og søgte derpaa at skaffe sig Vaaben udenfor Byen. Under Nero blev et Opstandsforsøg af Gladiatorerne i Præneste undertrykket af den derværende Garnison. Selve Hovedstaden blev sat i en forfærdelig Skræk, da i Aaret 281 efter Kr. af henved 700 Barbarer, som Keiser Probus opbevarede for Amfitheatret til sin Triumfs Forherligelse, omtrent 80 — sandsynligvis Tydske — myrdede deres Vogtere, brøde ud af Kasernerne og fyldte Roms Gader med Blod og Forvirring. „Efter haardnakket Modstand" — siger Gibbon — „bleve de vel overvældede af regulære Tropper og huggede sønder og sammen, men de erholdt dog i det Mindste en ærefuld Død og havde øvet en retfærdig Hævn." — De ubændigste Subjekter synes man at have sikret sig foruden ved Bevogtningen tillige ved Haandlænker; idetmindste fandtes der blandt de i Pompejis Fægteskole forefundne 63 Skeletter ogsaa flere, som endnu laa lænkede i deres Celler! I Quinctilians „Gladiator" hedder det om den Time, som gik forud for Fægterkampen: „Overalt bemærkede man larmende Forberedelser til Døden. En hvæssede Staalet, en Anden gjorde Jernplader gloende; her blev der hidbragt Riisknipper, hist Svøber, og man havde kunnet holde dem Allesammen for Sørøvere."

Dog var det ikke Alle, hos hvem en saadan beskæmmende

Ansporelse gjordes nødig. Mange vare besjælede af et høisindet, en bedre Sag værdigt Mod, ja selv af en Art Standsforfængelighed. „At fægte mod en Svagere", siger Seneca — „holder Gladiatoren for en Beskæmmelse, thi han veed, at man ingen Berømmelse vinder ved at beseire den, som lader sig beseire uden Fare." Ja, det Pirrende ved Faren og Folkets Bifald blev snart saa unndværlig for Mange, at de — som Epiket fortæller — bleve utilfredse, naar man ikke lod dem optræde paa Arenaen, og bestormede deres Foresatte med Bønner derom. Selv i Døden vilde de endnu glimre, høste tapre Mænds Berømmelse og dø med Anstand. Tydeligt udtaler allerede Cicero dette i de tusculanske Samtaler: „Hvilke Saar modtager Gladiatorerne ikke, de, som dog kun ere forvorpne Mennesker eller Barbarer? Er det ikke sandt, at Saadanne, som ere godt indøvede, hellere ville modtage et Stød end paadrage sig Skam ved at undgaa det? Hvor ofte viser det sig ikke, at de Intet hellere ønske end enten at tilfredsstille deres Herrer eller Folket! Ser man ikke, at de — allerede udmattede af deres Saar — sende Bud til deres Herrer for at indhente disses videre Befaling, idet de tilspie, at de gjerne ville modtage Dødsstødet, ifald disse endnu ikke skulde være tilfredsstillede? Naar saae man nogensinde selv en middelmaadig Gladiator stønne eller forandre sine Ansigtstræk; naar var der Nogen, som ikke blot stod, men ogsaa sank til Jorden med ædel Holdning? Hvem trak vel Halsen tilbage og krympede sig, naar han var sunken til Jorden og bleven opfordret til at modtage Sværdstødet? — Saameget formaaer Øvelse, Overlæg og Vane!" Festgiverne pleiede ogsaa at ære dem, som vare faldne med Berømmelse, med en rosende Gravskrift.

Ifølge deres Bevæbning og Kampart deltes Gladiatorerne i flere Arter. Derhos var det en Eiendommelighed ved de amfitheatralske Fægtninger, at man næsten stedse stillede forskjellige Vaabenarter ligeover for hinanden. Dog bare Alle Brystet ubedækket. Deres Rustninger udmærkede sig fremfor Soldaternes navnlig ved en rigeligere kunstnerisk Udstyrelse, men afvege ogsaa i andre Retninger væsentligt fra den sædvanlige Form. „Samniter" kaldte man først en Vaabenart, hvis Navn og Bevæbning Kampanerne efter Samniterkrigens Tilendebringelse af Had skulle have overført paa Gladiatorerne (300 f. Kr.). Paa Billedhuggerværkerne karakteriseres de ved et stort, langagtigt Skjold, en Visirhjelm med Kam og Fjerbusk, en Skinne paa det venstre Ben, en Metal- eller Læder-Armskinne paa den høire Arm og et kort Sværd. Samniterne kæmpede enten med hverandre indbyrdes eller med Thrakerne eller Retiarierne. Hine førte det lille thrakiske Skjold, en seglformig krummet Dolkekniv og Skinner paa begge Ben; disse derimod, den mindst agtede Klasse, vare uden Hovedbedækning, og havde som Angrebsvaaben en Thunfiskeharpun, samt desuden et stort Net. Dette kastede de ud efter Fjenden og søgte at indvikle ham deri. Saasnart Kastet mislykkedes, maatte de flygte og afpasse et andet, gunstigere Øieblik.

I den senere Keisertid betjente en lignende Fægterart sig af en Slags Lasso for at rive Modstanderen til Jorden. Samniterne vare imidlertid ikke Retiariernes sædvanlige Modstandere, men derimod de med Hjelm, Skjold og Sværd bevæbnede Sekutorer. Ligesom Commodus, saaledes begunstigede ogsaa Caligula denne Vaabenart. Da derfor engang 5 Retiarier i Massekamp maatte kæmpe med 5 Sekutorer,

lode hine sig af Frygt for Keiserens Unaade beseire uden lang Modstand. Men da Keiseren nu gav Befaling til at dræbe samtlige de om Pardon bedende Netfægtere, og de Knælende hørte dette, greb den ene af dem, fuld af Fortvivlelse, sin Harpun og nedlagde samtlige Sekutorer. Efter Svetonius yttrede Keiseren sin Sorg over dette „grusomme Mord" ved et særegent Edikt, hvori han forbandede alle dem, som havde været Vidne til det skrækkelige Syn.

Fremdeles lignede Gallierne og Mirmillonerne saa temmeligt hverandre og førte gallisk Armatur.

Foruden disse gaves der endnu Gladiatorer til Vogns og til Hest (essedarii og andabatae). De Sidste, som vare bevæbnede med lange, smaa runde Skjolde og Visirhjelme, kom i ydre Optræden Middelalderens Riddere temmelig nær. Endelig skal endnu en Art have betraadt Kamppladsen med to Sværd, en anden væbnet fra Top til Taa.

Dagen før Legene blev der givet et offentligt Festmaaltid for de optrædende Gladiatorer.

I Amfitheatret selv lod den, der foranstaltede Legene, sig først og fremmest Vaabnene forelægge til Prøvelse. Keiser Titus rakte ved en saadan Leilighed, som et Bevis paa sin Tillid, to Sammensvorne, hvem han kort i Forveien havde tilgivet, sin Kaarde, for at de skulde forsøge dens Skarphed. Ligesom ved Hellenernes gymnastiske Væddekampe, gik der ogsaa paa Arenaen en Art Forspil med stumpe Vaaben forud for den alvorlige Fægtning. Markus Antonius, som ikke fandt nogen Fornøielse i Blodsudgydelsen, lod det stedse blive ved Fægtningen med stumpe Vaaben og tillod slet ikke Brugen af skarpe. Men ellers blev der stedse efter denne Indledning ved Tubaen givet Signal til den blodige Kamp.

Fægtemestrene og Kampdommerne bestemte de enkelte Pars Stilling samt rakte dem de skarpe Vaaben. Selv Kampmaaden havde stor Lighed med den nyere Fægtekunst, og Hug og Stød vare tilladte. Ved hvert synligt Saar udbrød Publikum i høie Raab; den tapre Fægter undertrykte da sin Smerte og blev i sin Stilling eller vendte sig mod de skrigende Tilskuere for at vise dem, at Saaret var ubetydeligt. Men blev han virkelig ukampdygtig, saa afgjorde endnu paa hin Tid Festgiveren, om han skulde dræbes eller skaanes. Kort efter indtraadte der imidlertid en grusom Forandring heri, forsaavidt som de, der foranstaltede Legene, overlode det til det ophidsede Folks Lune at give Tegnet til Mord eller til Benaadning. „Det er Gladiatorerne tilladt" — skriver Seneca — „at sænke Vaabnene og appellere til Folkets Medlidenhed", og paa et andet Sted: „Jeg vilde ikke, saaledes som de Besejrede pleie at gjøre, appellere til Folket." Allerede Cæsar reddede flere dygtige Gladiatorer, naar han saae, at de havde Publikum imod sig, idet han med Magt lod dem føre bort fra Arenaen.

Vendte Flertallet af Tilskuerne Tommelfingeren indad, saa gjaldt dette som Tegn paa Naade; rettede man derimod Tommelfingeren mod Brystet, saa maatte den Saarede modtage Dødsstødet. De, som bade om deres Liv, pleiede at holde den høire Pegefinger frem, og derved blev Talemaaden „at fægte til Fingeren" til et Ordsprog.

Gave Keiserne derimod selv Gladiatorlege, saa udøvede de alene Benaadningsretten, og de Tilstedeværende synes at have bedet om Pardon. Titus og Trajan roses for aldrig at have afslaaet en saadan Bøn. Undertiden forekom det ogsaa, at Amfitheatret var et Fægterpar saa bevaagent, at

det endnu før Afgjørelsen bad om Pardon for dem begge. I Særdeleshed skete dette med de bedste og mest prøvede keiserlige Fægtere, som ogsaa kun af Keiserne bleve førte frem for Folket paa dettes stormende Forlangende. Men allerede før Keiserdømmets Indførelse blev der afholdt Gladiatorsægtninger, ved hvilke der hverken turde gives eller modtages Pardon. Augustus forbød — især foranlediget dertil ved de Myrderier, som forekom ved Neros Bedstefaders, Domitius' Lege — denne blodige Art af Duel. De Dræbte bleve af Folk, som ofte bare den etruskiske Charons og Ligføreren Hermes' Masker, skaffede bort til det saakaldte Spoliarium, hvor man ogsaa pleiede at dræbe de haardt Saarede. Gladiatorernes Blod blev — som hos os de Henrettedes — af Overtroen holdt for helbredende mod Epilepsi.

Seirherrernes Belønninger bestode i Palmegrene, som vare omsnoede med Baand. Ogsaa Pengepræmier pleiede man at uddele til dem. Om Keiser Claudius fortæller Suetonius, at han lydeligt optalte Guldstykkerne til de seirende Gladiatorer, og naar Dion kalder Gladiatorernes Løn ringe, saa mener han naturligvis: ringe i Forhold til den uhyre Løn, som Commodus lod udbetale. Den høieste Belønning, som kunde tildeles dem, var imidlertid deres Fritagelse for at være Gladiator, som Symbol paa hvilken Festgiveren eller Fægtemesteren overleverede dem en Rappier i Form af en Stok. Mestrene pleiede herpaa at ophænge deres Vaaben i Herkules' Tempel og at vende sig til fredeligere Sysler. Ofte avancerede de ogsaa efter deres Løsgivelse til Lærere i Fægtekunsten ved Skolerne eller lode sig ved gode Haandpenge bevæge til igjen at indtræde i

Standen. Saaledes engagerede Tiberius nogle udmærkede Gladiatorer for 100,000 Sestertier (9060 Rd.) Stykket.

I Gallien vare Gladiatorfægtningerne allerede opkomne under Republiken; i Spanien fandt den af Scipio den Ældre til Ære for hans Fader og Onkel i Aaret 206 f. Kr. foranstaltede Fægterkamp saa stort Bifald, at selv de indfødte Høvdinger frivilligt toge Del deri og afgjorde deres Stridigheder ved Tvekamp. Perseus indførte den Skik at udgyde Menneskeblod til Andres Fornøielse i Makedonien, Antiokus Epiphanes, „Romer-Efteraberen af Profession", i Syrien. Hellas stred længst imod, og først i Slutningen af det første Aarhundrede efter Kr. synes disse Lege at have vundet Indpas der, saafremt ellers den Anekdote er sand, at Filosofen Demonax, da Athenienserne raadsloge om, hvorvidt de skulde indføre Gladiatorkampene, sagde til dem, at i saa Fald maatte de i Forveien omstyrte Barmhjertighedens Alter. Hvor hurtigt imidlertid Korinths og Athens letsindige Pøbel lærte at interessere sig for disse raa Fornøielser, bevidner Dion Chrysostomus, idet han siger: „Med Hensyn til Gladiatorerne have Athenienserne kappedes saameget med Korintherne, eller rettere overgaaet saavel disse som alle Andre i Raseri i den Grad, at medens Korintherne afholde Legene udenfor Staden i en Dal, betragte Athenienserne derimod disse skjønne Skuespil fra Theatret af, fra det Theater, hvor de paa Orkestret have reist Dionysos et Alter; derfor forekommer det, at en Gladiator bliver dræbt paa selve de Stole, hvor Ypperstepræsten og de øvrige Præster have siddet."

Den kristne Kirkes Fædre ivrede med Rette stærkt imod det Barbariske ved disse Skuespil, og afviste ogsaa Gladiatorerne fra Daaben, naar de ikke forinden fraſagde

sig deres Stand. Den første kristne Keiser lod sig ogsaa overtale til i Aaret 325 at lade udgaa et Forbud mod at holde Gladiatorer. Dette Forbud er dateret fra Beyrut af og lyder kort og godt: „Blodige Skuespil under borgerlig Ro og indre Fred behage Os ikke; af den Grund forbyde vi fuldstændigt hele Gladiatorvæsenet." — Men dette Edikt var lige saa lidt som et tidligere af Nerva istand til at afskaffe Misbrugen. Endnu ved Keiser Honorius's Triumf over Gotherne i Aaret 404 fandt der glimrende Gladiatorkampe Sted i Amfitheatret. Paa samme Tid rettede Prudentius sine Formaninger til Keiseren om at ophæve denne Skik og ikke lade Nogen dræbe, „hvis Straf var en Fornøielse for Andre". Men større Indflydelse paa den kort efter paafulgte Afskaffelse skal Dristigheden hos en asiatisk Munk ved Navn Telemakos have havt, idet han sprang ned paa Arenaen for at drive de kæmpende Fægtere fra hverandre. Rigtignok blev han strax stenet til Døde af det rasende Folk.

I Fyrstens Slot.

Fortælling fra Kaukasus.

(Af **E. M. Vacano.**)

Jeg er født i Kaukasus, i den lesghiske Del, mellem Kuba og Derbent. Jeg var fattige Folks Barn, d. v. s. min Fader Welhani (den kjære Gud skjænke ham Salighed!) eiede en Hytte, et Par Geder, en Hest, Seletøi

og en gammel Rustning. Han fortjente sit Livsophold ved Jagt og ved Krigstog, naar han lod sig leie ud til en Nabofyrste. Undertiden plyndrede han ogsaa en Reisende. Nu, da jeg er en Mand og har en Stilling i Samfundet, indser jeg, at det ikke var rigtigt; men i Kaukasus blev det ikke betragtet som nogen Forbrydelse, naar Gjæstfriheden blot ikke blev krænket. Mine Forældre havde mange Børn, men alle maatte de saa hurtigt som muligt ud af Huset, for ikke at fylde for meget op. Pigerne bleve sendte med Handelsmænd til Byerne, til Derbent, Schemacha, Baku, for at anbringes i Tjeneste. Drengene bleve Hyrder hos Eiere af store Hjorder eller hos Hestehandlere. Var et Barn først kommet bort fra Hytten, brød man sig ikke stort om det. Moderen skjænkede undertiden vel de Fjerne en Tanke, naar hun sad i Stuens Krog, men hun talte aldrig derom.

O, kjære Hytte, Du staaer endnu saa lys og venlig for Mandens Øie, skjøndt han ikke har set Dig siden sin Drengetid og aldrig mere skal se Dig!

Den stod paa en græsbeklædt Banke paa Bjerget; to eller tre Hytter stode i Nærheden oven- eller nedenfor som paa Terrasser. Det Hele dannede en Flække, der hed Petrikoff. Vor Hytte var bedækket med Siv, den havde kun een Stue, og der var en Gedestald ved Siden. I Stuen stod den lille Kornmølle i det ene Hjørne, det aabne Arnested var i det andet Hjørne, og Moders Arbeidsbord stod ved Vinduet. Hele Dagen var jeg udenfor i det Frie. Jeg drev Gederne ud paa Græsgangene eller klatrede om paa Klipperne. Jeg søgte ogsaa at se ud over de høie Bjergtinder, men da jeg ikke kunde faae nogen Udsigt derfra, sad jeg undertiden hele Timer og betragtede Skyerne, som om de vare et

Hav, i hvilket den hele Verden bag Bjergene maatte afspeile sig.

Vor Føde bestod i Mælk og Rugbrød. Kun naar Fader kom hjem med Penge, var det en Fest. Saa bagte Moder smaa Melkager i Fedt, som lugtede og smagte herligt. Men jeg holdt ogsaa meget af at pudse Faders Pantser med Trippelse og at rense det for Rust-, Smuds- og Blodpletter. Og naar saa Aftensolen skinnede derpaa, var det som om jeg legede med Ild.

Da jeg var tolv Aar gammel, skulde jeg ogsaa bort fra Hytten, for at gjøre Plads for to yngre Søskende. Fader tog mig en Dag op paa Hesten; han vilde søge at faae mig anbragt derovre i Nucha hos en Hestehandler eller som Dreng hos en Vaabensmed. Da han kom forbi vor Fyrste Tablo Hengis' Slot, traf han paa en Trop Jægere med Fyrsten i Spidsen. „Kom med!" sagde de til Fader, vi ride ikke paa Jagt — vi speide. Russen er i Nærheden."

„Men Drengen?" sagde min Fader.

„Bort med ham!"

„Det er mit Barn," sagde min Fader — men han havde alt løftet mig ud af Sadlen.

„Saa kan han løbe over i Borgen," svarede Fyrsten, „der er Plads for ham i Stalden, der kan han blive."

Jeg saae da vor Fyrste for første Gang. Han var høiere end alle de Andre. Hans Ansigt var lysebrunt som mat Bronce, hans Haar og Skjæg sort som Marmor fra Mosk og glindsende som Silke. Han var indhyllet i en gulfarvet Pelts, der holdtes sammen af gyldne Spænder, og paa Hovedet bar han en Turban af Peltsværk.

Rytterskaren forsvandt mellem det mørke Krat i Bjerg-

passet. Slottet, kaldet „det røde Hus" efter de purpurfarvede Slyngplanter, som snoede sig fra Foden af Murene op over Fjældene, laa kun et Par Skridt fra mig. Skildvagterne ved Porten havde set, at jeg var bleven viist derhen, og de lode mig komme ind, førend Vindelkroen raslede ned.

Hvad jeg nu fortæller forekom mig den Gang i min Drengetid ikke saaledes, som jeg nu vil skildre det. Jeg stakkels fattige Dreng, der ikke havde lært Noget, kunde ikke ret bedømme, hvad der tildrog sig; jeg havde kun store Øine, der med Begjærlighed betragtede alt det Uvante, og en naturlig, livlig Følelse, der aabenbarede sig i Frygt og Hengivenhed, uden at jeg ret vidste hvorfor; min Sjæl havde ingen Billeder til Sammenligning.

Men de Begivenheder, som jeg den Gang var Vidne til, vare saa betydningsfulde og gjorde et saa dybt Indtryk paa mig, at de endnu i dette Øieblik træde mig levende for Sjælen med alle de Personer, der ere indflettede deri. Jeg finder nu Billeder, Ord og Form for dem. Jeg fortæller.

Hvad vare vore Fyrster i Kaukasus? Hvem kan sige det? — Der var saa mange Fyrster, inden Rusland Stykke for Stykke erobrede Landet og fordrev dem. Og enhver af disse Fyrster havde sin Magt paa forskjellig Maade. En var kommen til Værdigheden ved sin Fødsel, en Anden ved sit Mod og sit Talent som Fører. Der gaves i saa Henseende ingen Lov. Den, som herskede, herskede og udøvede saa megen Magt, han kunde.

Fyrsten i vor Egn, Tablo Hengis, var absolut Herskер.

Han var næsten en Kæmpe og saa stærk, at han en Gang uden Vaaben var gaaet mod en Bjørn. Selv ved Zarens Hof stod han i Anseelse. Russerne havde paa deres Krigstog endnu ikke vovet sig til Hengis' Land; de vidste, at de her vilde møde den kraftigste Modstand.

Hengis' Slot var en ægte Klipperede, blot bygget til Forsvar. De Klipper, som udgjorde Bygningens nederste Del, var selv inddelte i Ringmure; man vidste ikke, hvor den naturlige Granitvold ophørte, og hvor Bygningen begyndte. Som alle kaukasiske Borge var Fæstningen snæver i det Indre; Gemakkerne vare store, men lave. Desto pragtfuldere vare Tæpperne fra Erzerum eller endog fra Konstantinopel, Ottomanerne vare bedækkede med dem i glimrende Farver, de hang i vide Folder ned over Væggene eller ud af Vinduerne. Hundrede Krigere boede der, og man hørte bestandig Pantserskjællene rasle som Skovtræernes store Blade i en Regn. Krigernes Hustruer og Slavinder beboede den Del af Borgen, der vendte mod Øst. Den Hustru, som Hengis nu havde, hed Yeonda; hun var stille, skjøn og yppig.

Hvad skal jeg fortælle om mit første Ophold der, om det Liv, som der førtes? Jeg blev kastet fra den ene Stald til den anden. Kvindernes Børn, som elskede Hestene og Falkene, fordrev mig hvert Øieblik derfra, skjøndt Opvarterne brugte mig til Arbeider, der vare dem for smudsige. Man skjød mig da ind i Kjøkkenet, og da jeg aldrig knurrede og gjorde Alt, hvad man forlangte, mente Yeonda, at jeg var brugelig i Herrens Værelse. Og saaledes kom jeg til at tjene Fyrsten. Jeg spændte Hoftebæltet af, naar han kom hjem, jeg trak Støvlerne af hans Fødder og tør-

rede disse paa ham, naar han havde badet dem i duftende Berølvand. Aftenen tilbragte han for det Meste i Kvindegemakkerne. Men han sov alene i en aaben Karnap, som vendte ud mod Dalen. I maaneklare Nætter lignede denne Dal et Hav, saa tæt og høit vældede Taagen sig hen over den.

Ved Hovedgjærdet af Fyrstens Leie brændte en Lampe, der afspeilede sig i de rundt omkring liggende Vaaben. I Gangen foran Karnappen slumrede Vagterne. Paa Tærskelen til den laa jeg. Jeg sov kun halvt. Oste foer jeg op af en forvirret Drøm og saae hen til hans Leie. Hvor glad blev jeg da ikke, naar jeg saae hans rolige, af det sorte Haar som i en Ramme omgivne Ansigt, der belystes blidt af Maanesskinnet, og naar dyb Stilhed herskede over det Hele.

Hvorledes skal jeg skildre Tiden, indtil Katastrofen indtraf? Jeg tjente uden at blive bemærket. Saae Fyrsten mig? Vidste han, hvorledes Den saae ud, der rakte ham hans Bæger? — Sikkert ikke. Men Den, som i sine Drengeaar alt har et Hjerte, som føler oprigtig Trang hos sig til at være nyttig, vil forstaa, at hele min Tilværelse, alle mine Tanker knyttede sig til min Herre, der forekom mig ædlere og mægtigere end nogen Anden i Verden. Det menneskelige Hjerte er ydmygt i sine første Følelser, det søger sin høieste Lykke ikke i Ærgjærrighed, men i Ydmyghed, ikke i Nydelse, men i Tilbedelse.

Der kom en mørk og sørgelig Tid. Sommeren formørkedes af tykke, askegraa Stormskyer. Ogsaa Menneskene syntes ligesom Himlen at forberede sig til Uveir. Krigerne

indfandt sig i Borgen i stor Uro og Bevægelse, der tvistedes mere ved Bordet, end der spistes. Omsider bleve ogsaa Kvinderne ængstelige og stak i Gangenes Afkroge Hovederne sammen. Talrige Sendebud kom daglig med Breve, som de omhyggelig havde skjult i Munden eller i Skosaalerne. Jagterne hørte op, man tog ikke Falkene ud af Burene, derimod pudsedes Vaabnene saa blanke, at den røde Efteraarssol skinnede i dem som Flammer.

En Morgenstund slæbte man en Russer med bred Næse og brun Kofte ind i Borgen. Det var en Spion. I Gaarden blev han traadt halvt død med Fødderne; tilsidst hang man ham paa en Pinie ved det nordlige Taarn. Hans Hænder og hans Fødder og hans Øine og Tunge dreiede sig paa een Gang — det var skrækkeligt at see. Ved et Vindue stod Tablo Hengis og saae med tindrende Øine paa Galgen. Derpaa tømte han en Pose med Penge ud i Gaarden og raabte: „Saa meget for Enhver af samme Slags!"

Hvilken skrækkelig Tid var det ikke! Mændene bragte Krudt hjem i Mængde. Ofte samlede man sig i Borggaarden og proberede Flinter ved at skyde dem af i Luften. Fyrsten var ofte saa vred, at han stampede med Foden, thi Krigerne kivedes indbyrdes. Nogle raabte: „Lad os gjøre et Udfald!" Andre: „Lad os vente!" Kvinderne jamrede i deres Værelser, thi snart vidste selv vi, at Russen kom nærmere. Han indtog Landet Skridt for Skridt; de nærmeste to godt befæstede Byer havde han alt erobret. Og nu nærmede han sig gjennem den mørke Dal, en Hulvei uden Sollys, til Slottet, hvor vi boede.

En Morgen vældede det hid i lange Skarer gjennem Passe og Dale forbi Slottet. Det var Beboerne af Stæ-

derne og Landsbyerne og de enkelte Hytter, som flygtede for Russerne. De skrækkelige Fjender vare der endnu ikke, men fra Bjerg til Bjerg fløi Budskabet om, at de nærmede sig, og man flygtede for dem medens det endnu var Tid. Enhver samlede sine Klæder i en Bylt, lagde den paa en Karre, for hvilken han spændte sine Børn, og Enhver tog sine Geder, sin Ko, sin Bøffel og sit Lam og drev dem ved Siden af Vognen. Man forlod den hjemlige Hytte, hvor Faderen var død, og Børnene vare fødte; man flygtede, man vidste ikke hvorhen, kun bort, bort fra Russerne! Man vilde bede en fremmed Jord om en fremmed Plet, et fremmed Træ om Skygge og Beskyttelse, man vilde være taalt og ydmyg hos Fremmede — kun ikke blive hjemme under Rusland! Et frivilligt Slaveri bæres lettere end det tvungne og en frivillig Elendighed bedre end den, som Andre paaføre En. Russeren brændte og hærgede, hvor han optraadte som Seirherre!

I brede Skarer, i høitgaaende uregelmæssige Bølger flygtede man, som naar Drivisen jages ved Foraarstid frem af Strømmen. Markerne ødelagdes af Masserne, Alt blev stampet ned, Alt hvad der kom i Veien blev kastet om. Saaledes flygte de skræmmede Dyr i Prærien for Græssets Brand.

Alt dette stormede forbi Borgen dybt nede i Hulveiene og i Dalene. Min Byes Beboere vare sagtens derimellem, Fader, Moder, mine Søskende, den hvide Ged og den brune Stud. Men hvorledes skulde jeg kunne kjende dem i den vilde Strøm, da jeg saae ud gjennem et Glughul i det stille Taarnkammer ved Morgengry og betragtede den vilde Flugt? Seent paa Aftenen samme Dag saaes alt Flammer i den Egn, som de Flygtende havde forladt; hele Hulveien

var snart indhyllet i Røg og Lner, de forladte Hytter brændte, Russen var der allerede.

Alle Vaaben i Borgen bleve bragte ned i Gaarden. Alle Mænd raslede i de svære Rustninger. Vinfadene stilledes op i Gaarden. Fyrsten var overalt. Han saae til Vaabnene, han holdt Raad med de ældste Krigere, han spøgede, han drak, han skjændte. Han bar sin blaa Dragt med det tunge guldciselerede Bælte, Brystlommerne fyldte med Patroner, Pistolen i Bæltet, Sablen ved Siden. Hans Øine flammede stærkere, hans Stemme lød kraftigere end nogensinde, hans Ravnehaar, der ikke fængsledes af Turbanen, flagrede frit i Vinden, han syntes høiere end ellers, han ragede over alle de Andre.

Hele Natten var Alt i Bevægelse; saa snart Morgenen gryede, bleve Kvinderne kaldte sammen. De græd og stredes. „I maa bort!“ hed det. „Endnu inden Aften begynder Russen Borgens Beleiring. Eders Hyl forstyrrer Forsvaret. Og seirer han, saa ere I fortabte. I kunne flygte endnu gjennem den grønne Gang til Darbolinsk. Passene der kjender Russen ikke, han bliver ogsaa standset her. I ville snart naa de andre Flygtende. Derfor afsted!“

Nu begyndte de først ret at græde og hyle. De havde megen Hast med at flygte, og dog jamrede de over Mændenes Skjæbne. Børnene skreg og græd, og Forvirringen var ubeskrivelig.

Yeonda, Tablo Hengis' Hustru, fældte hede Taarer medens hun pakkede alt sit Stads i en Bylt. Og idet hun kysede Fyrsten og jamrede, fandt hun bestandig i en eller anden Krog et Speil, et Spænde, en Lugteflaske, som hun stak i Bylten. Jeg ser hende endnu for mig. Der var

ingen Anden uden hende og Fyrsten i Værelset. Jeg løb frem og tilbage og maatte snart bringe hende et Slør, snart et Skrin, som stod et eller andet Sted. Yeonda saae ogsaa nu meget smuk ud; hendes blonde Haar var flettet i tykke Pidske, der vare gjennemtrukne med Guldmønter og farvede Perler. Hendes blaa Silkegevandt faldt ned om hende i store Folder. Og saaledes flagrede hun hid og did. „O Tablo! Er der endnu Tid til at vi kunne komme bort? Sæt dit Liv ikke paa Spil; jeg dør, hvis jeg mister Dig! Den fordømte Rusfer! Hvis jeg blot kan komme i Sikkerhed! Hvor er Dukatsnoren? De Andre have vist stjaalet den, de Ravne! O Tablo, jeg er saa ulykkelig! Lev vel! Jeg beder Dig, skynd paa Fruentimmerne, ellers bliver det for sent! De rosenfarvede Slør ønskede jeg nok at faae med, men hvor ere de? . ."

Saaledes vedblev hun. Ak, det var sørgeligt, hvor smaalig, hvor forfængelig, hvor hjerteløs hun var, den smukke Yeonda! Og dog var hun det Væsen, som han, den Ædle og Tapre, mest elskede paa Jorden. Thi han bøiede sig over hende og trykkede sine Læber sammen i bitter Smerte, han vidste jo, at det var en Afsked for evig, men ikke en Taare traadte frem i hans glødende Øie. Han strøg med Haanden over hendes lyse Flætninger, og han kysfede og favnede hende, som om han ikke vilde slippe hende.

Endelig vare Kvinderne borte. Tablo forlangte at være alene, for at studere Kortet. Det var en stormfuld Dag, og da Fyrsten var alene, befalede han mig at skyde Gardinerne til Side, for at Stormen kunde frit rase i det lille lave Gemak. Og han stod ved Vinduet, og hans sorte Haar og Skjæg flagrede om det blege, strenge Ansigt.

Det var en sørgelig Stund. I Gaarden nedenfor bleve Maskinerne rullede hen mod Murene, Krigerne udsøgte Vaabnene i den hele Hob og pegede mod det Fjerne. Der mellem Bjergtinderne steg mørke Røgskyer, sønderrevne af de vrede Vinde, op mod Himlen. Og i det blakkede Skin af Efteraarssolen blinkede en hel Række af Landser. Men Tablo Hengis synes ikke at bemærke det, hans Indre var for stærkt bevæget.

Jeg lænede mig til en Krog i Stuen, ventende paa et Vink af min Herre. Jeg veed ikke, hvad der saa pludselig kom over mig — men det var, som om en uimodstaaelig Magt drev mig til at berolige ham, til at sige ham, hvor kjær han var mig. Kaukasierne forstaa Blomstersproget bedre end Tyrkerne, da det hos dem er ukunstlet. En rød Rose, som Yeonda havde tabt da hun flygtede, laa paa Gulvet. Jeg greb den og rakte den til ham.

I det første Øieblik vidste han ikke, hvad der rørte sig ved Siden af ham. Derpaa syntes han at kalde sine Tanker tilbage fra det Fjerne og at fæste dem paa mig. Han saae da en skjælvende Dreng, hvis Slavehaand aldrig var betroet et Vaaben, der aldrig havde hørt et mildt Ord, men længtes efter at slutte sig til et menneskeligt Hjerte. Med Taarer i Øinene rakte jeg ham den stakkels halvvisne Rose.

Hans Forbauselse veg for et sørgeligt, ak, saa sørgeligt Smil. Det var en alvorlig Stund, og saa er selv det stolteste Hjerte modtageligt for milde Følelser. Han begreb, hvor meget jeg holdt af ham og tilbad ham. Og hans Smil var saa venligt og mildt. Og han saae virkelig paa mig, som om jeg alt den Gang var et Menneske og ikke en hjælpeløs Slavedreng.

„Hvad hedder Du?" spurgte han.

„Jeg . . . Herre . . . jeg er den lille Dreng, som alt har tjent Dig i nogen Tid, i et Par Uger," sagde jeg skjælvende, idet jeg bestandig holdt Rosen op til ham. Og — han tog den. Han tog den, han løftede mig op til sig, og det var, som om han nu næsten kunde græde, fordi han holdt et ham saa tro og hengivent Væsen ved sit Bryst. Den halvvisnede Rose havde sagt: „Hvor gjerne vil jeg ikke dø for Dig, Herre!"

Hvorledes skal jeg beskrive, hvad de næste Timer bragte? Det var saa smukt og tillige saa sørgeligt, og naar jeg tænker derpaa, fyldes min Sjæl af smertelige Følelser som i hine min Ungdoms Dage.

Han laa paa de rige Tæpper, jeg knælede ved Siden af ham; jeg var nu lige saa høi som han.

„Du skal byde Bægeret omkring, Kastaki," sagde han; „endnu inden Aften ere Russerne her; mine Folk have ifinde at kæmpe, men de ville snart bukke under for Overmagten. Jeg vil intet Forsvar og ingen Kamp, thi jeg har Folkene kjær. De ville faae det godt, naar vi overgive os, — de blive skudt ned, naar vi gjøre Modstand. Naar Russerne komme, skal Du byde Underkastelsesbægeret omkring. Men pas paa, at Du giver mig Bægeret med de farvede Figurer — mig først af Alle!"

Jeg fandt det saa naturligt at adlyde, at jeg undrede mig over, at han befalede paa den Maade. Men han lagde derved sin mægtige Haand paa min Pande, som om jeg virkelig var Noget, og da var jeg ogsaa Noget: en Dreng med varm Følelse, med Forstand og Skarpsindighed, men med stor Angst i sit Hjerte.

„Ja, Alt hvad Du vil, Herre," sagde jeg.

Han saae paa mig eftertænksom med et sørgmodigt Smil, der trængte dybt ind i min Sjæl.

„Naar jeg er død," sagde han, „vil man ikke bekymre sig om Dig. Du maa da drage bort og være alene. Gaa da til Derbent og spørg efter den gamle Læge Arsbeku. Tag denne Ring, bind den ved dit Bælte eller skjul den i din Sko. Giv den til Lægen, og sig ham, at han skal beholde Dig. Vil Du gjøre det?"

„Du vil det, Herre. Men Du dør ikke."

„Hvad forstaaer Du Dig derpaa, Dreng. Veed Du, hvor hurtig Døden kan komme, veed Du, hvad det er at dø?"

„Jeg — jeg veed det. Min Broder styrtede ned fra Skrænten og døde paa Stedet. Fader svøbte ham ind i et Klæde og begravede ham i Dalen."

Han bøiede sig over mig og saae mig ind i Øinene. „Græd Du den Gang?"

„Nei, jeg var kun bange."

„For hvad?"

„Jeg veed det ikke. Jeg troer, det var for at han igjen skulde vaagne."

„Og vilde det ikke have glædet Dig? Holdt Du ikke af din Broder?"

„Jo meget; men naar han var vaagnet fra Døden, saa havde han ikke været min Broder, men en ond Aand. Og derfor blev jeg ikke i Hytten den Nat, da han var død."

„Vilde Du blive bange for mig, naar jeg var død?"

„Du dør ikke," sagde jeg skjælvende.

„Men hvis det alligevel sker, maa Du ikke være bange for mig, hører Du," sagde han fast, og hans Øie saae bydende paa mig. „Jeg vil, at Du skal blive hos mig, til

de have begravet mig, at Du mærker Dig Stedet og viser det siden til Arsbeku. Vil Du det?"

„Ja, Alt, hvad Du byder, Herre!" sagde jeg forskrækket og kysede Sømmen paa hans Klædebon.

Den næste Morgen vare Russerne komne; dybt nede ved den skraa Klippe vare de leirede i lange Rækker med en Skov af Landser og de høitvrinskende smaa Heste.

Og Tablo Hengis stod i Borggaarden og talte om Underkastelse og om hvilke Underværker, Petersborg frembød.

Krigerne saae overraskede paa ham, rystede paa Hovedet og raslede med Vaabnene. Fyrsten talte videre om Zaren, om Russernes Glædesfester, om den Beskyttelse for Familie og Hjem, som var at finde under russisk Herredømme og om hvor unyttigt det var at gjøre Modstand. At han ikke talte saaledes af Feighed, det vidste man, thi han havde alt to Gange forsvaret denne Borg mod de stormende Fjender, men fordi han indsaae, at disse Klippereders Tid var forbi med deres Magt og Myndighed, han indsaae, at den Enkelte maatte falde, naar det Hele alt var faldet for den russiske Magt, tuldkastet af det nyere Kulturlivs ustandselige Strøm.

Og den hvide Fane blev heiset, og med Knurren drog Sendebudene ned til Beleirerne, uden Hjelm paa Hovedet, uden Skjold paa Armen. Den russiske Oberst stillede sine Folk i Orden, og Rytternes lange Linie drog snart op ad den snævre Sti til Borgen.

I den store lave Borghalle ventede Tablo Hengis, omgiven af sine første Krigere, paa de Kommende. Han stod foran sin Tronstol. Vafer med sød Vin fra Erzerum og

Bægere, hvis Fod var omvunden med Løv, stode ved Siden af ham. Som han stod der med opløftet Hoved, med det lange bølgende Ravnehaar, med det tykke Skjæg, med det rolige broncefarvede Ansigt og de flammende Øine, syntes Fyrsten høiere og mere imponerende end nogensinde. Han bar en Talar af Farve som modne Citroner, et rødt Bælte omsluttede Livet.

Seirherrerne, de nye Herrer, nærmede sig med raske Skridt. Jeg stod ved Siden af Tronstolen og holdt Fredsbægeret beredt.

Jeg ser endnu det hele Billede saa tydeligt som den Gang.

Det var en straalende, solklar Dag med tætte og lange Skygger af Mennesker og Søiler, som krydsedes paa Gulvet. Min Fyrst gav ved Tegn tilkjende, at jeg skulde udføre mit Hverv som Mundskjænk. Og jeg fyldte det Bæger, han havde bestemt for sig. Gud maa vide, hvordan den Tanke pludselig opstod hos mig i det Øieblik, jeg rakte ham det, at denne Kalk indeholdt Døden! . . . Jeg skjælvede saa heftigt, at jeg spildte noget af Vinen, da jeg rakte ham Bægeret. Man han greb det og hævede det i Veiret, tilraabende Russerne sin Hilsen.

„Zaren leve!" lød hans Stemme høit og stærkt, og et Blink af Haan og Smerte foer over hans Ansigt. „Zaren leve, og Gud velsigne hans Indgang her, hvor ydmyge Tjenere vente ham. Hans Naade være med alle disse Krigere!"

„Det skal den være!" sagde den russiske Anfører, en høi, kraftig Mand i en simpel mørkegrøn Uniform.

„Saa byder jeg Eder Velkommen og Velsignelse!" sagde min Herre og tømte Bægeret. — —

Hvad der videre skete, veed jeg ikke ret. Jeg saae neppe Forvirringen rundt om mig, hørte neppe de mange Stemmer, saae ikke, hvorledes Alle flokkedes sammen. Jeg saae kun ham, ham, der laa uden Bevægelse, død, med brustent Øie.

Jeg forlod ikke Liget. Jeg gjorde, hvad han havde befalet mig. Om Natten laa han paa bløde Huder i den store Sal med brændende Lys rundt om. Jeg blev alene hos ham. Jeg var ikke bange. Han havde jo forbudt mig at være det. Jeg græd ikke, var ikke svag. Kun var jeg ikke istand til at tænke. Det forekom mig, som om Livet var en skrækkelig Smerte, og som om den havde sit Sæde i Brystet.

Jeg forlod først Liget ved Graven. Man jordede ham i Dalen under de store Kæmpestene. Stedet var let at mærke sig.

Det var Aften, og Maanen skinnede klart, da jeg begav mig paa Veien. Jeg brød mig ikke om at leve, jeg lystrede kun hans Bud. Tornene sønderrev mine Klæder, mine Fødder blødte, men jeg ændsede det ikke. Jeg kom til den gamle Læge i Derbent og gav ham Ringen og fortalte ham om Graven. Og han beholdt mig hos sig som Tjener, derefter som Lærling. Saaledes blev jeg Læge og er det endnu . . .

Livet har frembudt mange Glæder og mange Sorger; men Intet har i den Grad bevæget mig som de Begivenheder i min fjerne Barndom, hvorom jeg her har fortalt.

En amerikansk Retssag.

Den Bygning, hvori „Oyer and Terminer"-Domstolen i Newyork holder sine Møder, var den 23de Juni 1873 formelig beleiret. Ikke alene var selve Retssalen propfuld, men ogsaa Korridorerne, Trapperne, ja endog Pladsen udenfor Huset vare fyldte af den nysgjærrige Folkemængde. At se grove Forbrydere paa Anklagebænken er ikke noget Ualmindeligt i Newyork, og der pleier sjeldent at være Mangel paa Sensationsforbrydelser af enhver Art; derfor maatte det altsaa denne Gang være et særdeles interessant Tilfælde. Og dette var det ogsaa i Virkeligheden. En Forbrydelse, der til alle Tider og blandt alle Nationer brændemærkes som den forfærdeligste af alle og er belagt med evig Forbandelse, var bleven begaaet — en Fadermorder skulde dømmes. Kun med stor Anstrengelse kunde Retsbetjentene bane en Vei gjennem den tætte Folkemasse, da Dommeren Davis indfandt sig for at tage Plads som Rettens Præsident. Klokken var ti, da Sheriffen bragte den Anklagede og førte ham hen til en Bænk ved Skranken. Det var et ganske ungt Menneske, neppe tyve Aar gammel, der her, betynget med en bevist, af ham selv tilstaaet grædselig Forbrydelse, var stillet for de alvorlige Dommere. Men denne Brøde syntes ikke at nedtrykke ham; tvertimod sad han der og betragtede med en ligegyldig, næsten fræk Mine Retten, medens et haanligt Smil undertiden foer hen over hans blege, fintdannede Ansigtstræk. Han var et godt Billede paa det nuværende saakaldte „Unge Amerika," der, pukkende paa sine Penge og sine

Forbindelser troer at kunne trodse og haane Moral og Ret. Kort efter indfandt sig de fire Advokater, der havde forpligtet sig til at opbyde hele deres Kunst, for at fri Fadermorderen for Straf eller i det Mindste faae ham forskaanet for Strikken. I Spidsen for disse befandt sig Newyorks berømteste og lærdeste Advokat Charles O'Connor. De rystede den Anklagedes Haand hjertelig og toge Plads ved Siden af ham. En høi Oldingeskikkelse gik nu ogsaa hen til den Anklagede; det var hans Onkel, den gamle Overdommer Barbour; uden at hilse ham, rakte han ham stiltiende Haand og tog nu Plads ved Siden af O'Connor. Distriktsadvokaterne Phelps og Rollin vare de offentlige Anklagere. Dommeren Davis erklærede, at Mødet var aabnet og lod vælge en Jury af de trehundrede Borgere, der vare tilstede til dette Øiemed. Retten var sat og rede til at høre paa Klagens Oplæsning. Da reiste Hr. O'Connor sig og androg paa Udsættelse, fordi Defensionen endnu ikke var rede, da der maatte indhentes flere Oplysninger. Dette Forlangende blev bevilget; Dommeren udsatte Sagen til den 25de Juni, og den nysgjærrige Mængde maatte skuffet begive sig hjem.

Frank Hardin Walworth, Fadermorderen, var den ældste Søn af Mansfjeld Tracy Walworth, en temmelig anset Romanforfatter. Familien Walworth hørte til de bedste og ansseteste i Landet. Den Myrdedes Fader var Kantsler Walworth, der havde været en af Staden Newyorks mest agtede Overdommere, og hvis Forbindelser aabnede en glimrende Løbebane for Sønnen, dog uden at denne paa Grund af sin excentriske Karakter havde gjort Brug deraf. Trods sine store Talenter vilde Sønnen dog ikke tage fat paa noget Alvorligt, han begik ikke saa Ud-

skeielser, og Kantsleren fandt sig derfor foranlediget til at stille ham under hans yngre Broders, den katholske Præst Clarences Tilsyn. Denne Præst betragtede sig siden den Tid som Familiens Overhoved og den ærgjærrige Mansfield fandt sig derved krænket paa det Dybeste. Denne var i 1852 bleven gift med Datteren af General Hardin, der var falden under Oprøret. Hun var en stolt Kvinde uden Grundsætninger og havde under Krigen staaet i forræderske Forbindelser med Oprørerne i Sydstaterne. Ægteskabet ligenede tusinde andre i Amerikas saakaldte aristokratiske Kredse. Uden gjensidig Kjærlighed, Agtelse og Troskab gik Mand og Kone hver sin Vei. Følgerne af et sligt Ægteskab faldt naturligvis tilbage paa Børnene. Ved at være stillede under den kolde, hjerteløse Moders Varetægt blev der fra Barns Ben indgydt dem et grundigt Had til Faderen, der trods sine svage og uheldige Sider og sin ofte til Vanvid grændsende Heftighed dog i Grunden synes at have havt langt bedre Egenskaber og Følelser end hele den øvrige smukke Familie tilsammen.

I Foraaret 1871 fulgte endelig en lovlig Skilsmisse. Walworth levede siden den Tid mest i Newyork som Forsatter; hans fraskilte Hustru holdt en Pensionat for unge Damer i det bekjendte Badested Saratoga. Før Skilsmissen havde der været heftige Scener mellem Walworth og hans Kone, og det var undertiden gaaet saa vidt, at Sidstnævnte havde hidkaldt sin Søn Frank til Beskyttelse mod personlig Overlast. Desuagtet havde denne ifølge Moderens Forklaring altid opført sig høflig og rolig mod Faderen, men bar dog bestandig en ladt Revolver hos sig, for, som han erklærede, at kunne beskytte Moderen. Efter indtraadt Skilsmisse skrev Walworth ofte til sin forhenværende Hustru

paa en Maade, der kun altfor tydeligt viste Sjælstilstanden hos den ulykkelige Mand, der, forstødt af sin Familie, i sin yderste Fortvivlelse hengiver sig til Udbruddet af den vildeste Lidenskab og derved rigtignok overskrider enhver Grændse for den simpleste Sømmelighed. Snart er det glødende Kjærlighed, snart dødeligt Had, der griber det sønderslidte Sind med Vanvidets Magt og driver det som et Vrag uden Ror paa det vildene Hav mod Afgrunden. Nogle Steder af hans sidste Breve bevise dette klart nok.

„Den fortærende Feber har forladt mig," skriver han, „om faa Dage vil jeg kunne gaa ud. Jeg vil besøge mine Børn. Mit Hjerte længes efter deres Kjærlighed. Jeg vil se mine Børn i Fred, hvis det er muligt. Jeg vil se dem, om det end skal blive et Sørgespil. Papistisk Grusomhed (dette har Hensyn til Præsten Clarence, hans saa forhadte Broder) maa bøie sig for Faderens Kjærlighed og Længsel, eller Navnet Walworth vil gaa under i Blod. Hold Frank borte fra min Vei! Du har indpodet Had i hans Hjerte til mig; hans Nærværelse irriterer mig, og kan faae mig til at begaa noget Sørgeligt. Jeg vil kun se mine Pigebørn og da forlade Eder i Fred. Jeg maa se mine Børn, og ve Dig, hvis Du opdrager dem i Had til deres Fader! Gud er min Forsvarer, ikke den brutale, ubønhørlige Gud, som Du og Præsten tilbeder, men den Gud, der nedlagde Kjærligheden til mine Børn i mit Hjerte, og som tilraaber den sine Unger berøvede Tiger: „Dræb!" . . . Skulde jeg høre af mine Smaas uskyldige Læber, at Du ogsaa i deres Hjerte har nedlagt det brændende Had til deres Fader, da ville to Skud ryste Huset, det ene vil sende Dig, det andet mig i Evigheden."

I et andet Brev forbander han sin afdøde Fader, fordi

han har stillet ham under en katholsk Præsts Formynderskab, og truer Familien med blodig Hævn, hvis den forsøger paa ganske at unddrage ham sin Arvepart. Dette sker i Udtryk, som tyde paa, at Brevskriveren er greben af Vanvid. Da der imidlertid ikke fra hans Side nogensinde gjordes Forsøg paa at udføre disse Trudsler, kan det vel antages, at den Ulykkelige, naar Stormen hos ham var raset ud, ikke mente det saa alvorligt, eller at han maaske ikke havde Kraft til at virkeliggjøre sine Trudsler. Det var især disse Breve, der bragte den ældste Søn Frank til at tage fra Saratoga til Newyork. Han vilde med sin Onkel Clarence gjøre en Reise til Europa, men frygtede for, at Faderen under hans Fraværelse skulde begaa Voldsomheder mod Moderen og vilde nu — det forklarede han i det Mindste — søge en Sammenkomst med sin Fader, for at afkræve ham det Løfte at ophøre med at bebyrde sin fraskilte Hustru med Breve eller Besøg.

Walworth, Faderen, havde i de sidste to Aar boet i et Kosthus; de, som kjendte ham, agtede ham som en fuldendt Gentleman og havde altid fundet ham ædruelig, høflig og forekommende. Han var Medlem af en bekjendt Sangforening, holdt af Omgang, og trods hans stille, sørgmodige Væsen havde Ingen Anelse om hans ulykkelige Familieforhold. Den 2den Juni om Eftermiddagen indfandt en ung Mand sig i Kosthuset og spurgte efter Walworth. Da denne var gaaet ud, efterlod Besøgeren en Seddel uden Underskrift af det Indhold: „Jeg ønsker at ordne nogle Familieanliggender. Kom til mig om et Par Timer i Surveyanthouse, og spørg efter mig i Kontoret.“ Den næste Morgen Kl. halvsex begav Walworth, Faderen, sig til det nævnte Hotel og afgav sit Kort. Sønnen var endnu ikke

staaet op, og Faderen maatte derfor vente nogen Tid, inden han kunde komme ind til ham. Da han traadte ind i sin Søns Værelse, sad denne fuldt paaklædt med Hatten paa Hovedet ved Vinduet. Han bød Faderen en Stol og begyndte at tale med ham om de bevidste Trudselsbreve, idet han opfordrede ham til høitideligt at love, aldrig at forulempe sin Hustru eller at true noget andet Medlem af Familien. Faderen erklærede sig rede dertil, men det skete dog nok paa en Maade, som Sønnen ikke fandt fyldestgjørende, skjøndt det ikke kom til haarde Ord imellem dem om den Sag. Under Samtalen stak Faderen sin Haand i Barmen, som om han vilde tage en Pistol frem. Dette har Sønnen i det Mindste forklaret under Forhørene, og det var for den ridderlige Ætling af Hardin-Walworth-Familien tilstrækkelig Grund til at drage en Revolver frem og at affyre paa sin Intet anende Fader fire Skud, hvoraf det sidste strakte den Ulykkelige til Jorden. Uden at vise den ringeste menneskelige Følelse lod den affkyelige Søn sin i Blodet svømmende, med Døden kæmpende Fader ligge og begav sig til Kontoret, hvor han roligt og koldt sagde til Bogholderen: „Jeg har skudt min Fader." — „Hvad siger De?" raabte Manden forfærdet, „hvad har De gjort?" „Jeg har skudt min Fader; jeg har truffet ham tre Gange. Hent en Politibetjent!" var det koldblodige Svar.

Medens der blev sendt efter Politiet, dikterede Fadermorderen en Telegrafdepesche til sin Onkel Clarence Walworth, Præst i Albany, af det Indhold: „Jeg har skudt min Fader, sørg for Moder."

Da Politiembedsmanden efter nogle Minutters Forløb indfandt sig, tog Morderen en femløbet Revolver op af Lommen med de Ord: „Jeg hedder Frank Hardin Walworth;

dette er den Revolver, hvormed jeg skjød ham, fordi han havde truet at skyde mig og min Moder." Da Politiet kom ind i det Værelse, hvor Mordet var begaaet, var Mansfield Walworth alt et Lig. Paa hans Person fandtes der intet Vaaben af nogetsomhelst Slags; han var aabenbart kommen i fuld Tillid til sin Førstefødtes fredelige Hensigter og var bleven snigmyrdet af denne uden paa nogen Maade at have udfordret ham. Morderen blev derefter sendt til Thombs-Fængslet.

Den 25de Juni begyndte Retsforhandlingen. Denne Gang havde hele det Hardin-Walworthske Kompagni indfundet sig. Distriktsadvokat Rollins indledede Anklagen med en Tale, der varede i halvanden Time, hvorefter Vidneforhøret, hvoraf de foranførte Omstændigheder fremgik, fandt Sted. Morderen selv negtede Intet; tvertimod syntes han snarere at bryste sig af sin Gjerning, som om den havde været en Heltedaad, der var bleven ham, Moderens naturlige Beskytter, til Pligt. Anklagen gik derpaa med fuld Føie ud paa Mord af første Grad, og heri vare sikkert alle Rettænkende i Landet enige. Ogsaa i Retssalen var der ganske vist kun Faa, der ikke ønskede Lovens strengeste Straf over en Morder, hvis koldblodige Ryggesløshed kvalte hver Følelse af Sympathi eller Medlidenhed.

Men Forbryderen og hans aristokratiske Familie nærede andre Tanker og Forhaabninger. Med Kulde og Haan havde de hørt paa Vidneforhøret, og da nu deres berømte Defensor Charles O'Connor reiste sig for at indlede Forsvaret, viste der sig et triumferende Smil paa de tidligere saa ligegyldige Ansigter. Og tilvisse havde de Ret til at nære Haab. Det var mange Aar siden, at en rig og anset Forbryder var bleven dømt i Newyork til den Straf,

der tilkom ham. Frifindelse, Benaadigelse eller hemmelig begunstiget Flugt havde unddraget dem alle for Retfærdighedens Arm; Midlerne dertil bestode i berømte Advokater, bestikkelige Dommere og bløde og feighjertede Gouvernører, men fremfor Alt i Penge, Penge, der sprængte Fængslets Slaaer og berøvede Bøddelens Strikke sit fortjente Offer. Og den Hardin-Walworthske Familie havde Penge, var altsaa i Besiddelse af det vigtigste Middel til at bøie Retten.

Vi ville ikke trætte Læserne med Enkelthederne af Forhandlingerne; kun skulle Hovedpunkterne af Defensionen her anføres.

Først og fremmest blev Alt opbudt, for at stille den ældre Walworths Karakter i det sorteste Lys, at skildre ham som en sand Djævel, men Moder og Søn som uskyldige Helgene, der tilsidst vare blevne drevne til Fortvivlelse ved den unaturlige Faders Forfølgelse. Dette næste Punkt var det ved alle slige Leiligheder anvendelige og yndede, nemlig at bevise, at den Anklagede havde været i utilregnelig Tilstand, da han begik Gjerningen. For dette Tilfælde opfandt Defensionen „et temporært epileptisk Vanvid", hvoraf Sønnen skulde have lidt i flere Aar, hvilket naturligvis flere „berømte" Læger vare rede til at bevidne paa deres Ære og Samvittighed. Det tredie Punkt gik ud paa at bevise, at Morderen, der havde faaet et sligt Anfald ved det sidste Møde med Faderen, havde troet, at Faderen, da han stak Haanden i Barmen, vilde skyde ham ned; Faderens Drab maatte altsaa betragtes som en Art Selvforsvar.

Halvfjerde Time varede O'Connors Forsvar, ved hvilket han opbød sin ikke ringe Kunst for at stemme Nævningerne til Gunst for hans uværdige Klient. Om den Spidsfindig-

hed, han udviklede derved, kan følgende Sted af hans Tale vidne:

„Distriktsadvokaten har villet bevise, at Gjerningen er begaaet forsætlig og med fuld Bevidsthed. Han har sagt, at der er bleven affyret fire Skud, medens den Anklagede kun mindes at have affyret tre. Hvilket af de fire Skud har nu været det dødelige? Dette er ikke bekjendt, og jeg spørger, om det nu ikke kan tænkes muligt, at det netop har været det, som blev affyret ubevidst? Har Juryen nogen Tvivl derom, maa den komme den Anklagede til Gode. Denne unge Mand er ved det Ord „Fadermorder", som Distriktsadvokaten har udslynget imod ham, bleven forsfæstet, forinden hans Brøde er bleven bevist."

Dommeren sluttede Mødet og udsatte Forhandlingen til den paafølgende Onsdag. Paa denne Dag, den 2den Juli, paaviste Distriktsadvokat Phelps i en mesterlig Tale Defensionens fuldstændige Uholdbarhed, bevisте af de ved Vidneforhøret fremkomne Oplysninger saavelsom af den Anklagedes egne Tilstaaelser, at denne baade havde været i fuld tilregnelig Tilstand, som ogsaa, at Mordet var begaaet med fuld Forsæt, og opfordrede tilsidst Juryen i gribende Ord at lade den feige Snigmorder, der ikke viste den ringeste Anger over sin unaturlige og uhørte Skjændselsgjerning, føle Lovens fulde Strenghed.

Efter en kort Pause reiste Dommer Davis sig, for at instruere Juryen. Han gav et særdeles klart og indtrængende Resumé af den hele Sag og viste en sjelden, med den strengeste Retfærdighedsfølelse overensstemmende Upartiskhed, der just ikke hører til det Sædvanlige ved den amerikanske Retspleie.

Efter tre Timers Raadslagning vendte de Edsvorne til-

bage; de vare enige og indtoge deres Pladser. Fangen, ledsaget af Moder, Onkel og Broder, blev ført frem. Formanden reiste sig, og paa de sædvanlige Spørgsmaal fulgte Svaret: „Kjendt skyldig for Mord i anden Grad." Fadermorderen hørte derpaa med en Mine, som om det slet ikke vedkom ham. Med sin Familie, der syntes at hykle en lige saa stor Ligegyldighed, forlod han Retssalen, for at føres tilbage til Fængslet.

Lørdagen den 5te Juli gik Slutningsscenen af det rædselsfulde Drama for sig i Retten. Dommer Davis havde bestemt denne Dag til Dommens Forkyndelse. Mængden var i heftig Bevægelse; den offentlige Mening var meget forbitret over Juryens Kjendelse, hvorved Bøddelen var bleven bedraget for et Offer, for hvis Forbrydelse simpel Dødsstraf synes at være en mild Affoning. Uvillien gav sig Luft i de stærkeste Udtryk mod Morderen; en anseelig Politimagt var tilstede for at overholde Roligheden. Men hvilken Modsætning til denne retfærdige Forbitrelse hos Folket dannede ikke det Selskabs Holdning og Adfærd, som imidlertid havde forsamlet sig i Forværelset til Retssalen. Fadermorderens nære Slægtning konverserede her om de almindeligste Ting i den ligegyldigste Tone, som om de befandt sig i den hyggelige Selskabssalon. Ikke en Gang Moderen lod spore den mindste Kummer eller Sorg over sit med Blod beplettede Hus, over sin Søns afskyelige Forbrydelse; den skamløse Kvinde syntes neppe at have en Anelse om, at hun og alle hendes Paarørende vare ved Afsløringen af denne bundløse moralske Fordærvelse stillede i Gabestokken og stemplede som Samfundets Udskud.

Under det opbragte Folks Forbandelser blev Fadermorderen om Formiddagen Kl. 10 under stærk Bedækning ført

ind i Forværelset; med smilende Mine hilste hele Familien paa ham og fortsatte sin Underholdning, hvori han strax tog Del, som om aldeles Intet var passeret.

Efter en kort Indledning fra Distriktsadvokatens Side opfordrede Dommeren Frank Walworth til at reise sig. Uden i mindste Maade at vise den Sømmelighed, som Stedet og Anledningen paabød, reiste den usle Skurk sig langsomt og skjødesløst, stak Hænderne i Kjolelommerne og saae paa Dommeren med en uopdragen, trodsig Skoledrengs fræk Mine. Ja, det bemærkedes tydeligt, at han neppe var istand til at undertrykke sin Latter og flere Gange var tvungen til at bide sig i Læberne. En slig djævelsk Ryggesløshed kan gjælde som en psykologisk Gaade, men at den virkelig viste sig, er ikke desto mindre sandt. I Dommerens Tale til Walworth sporedes der ogsaa Forbitrelse over denne oprørende Adfærd.

„Walworth," sagde han, „jeg har i hele mit Liv ikke havt nogen pinligere Pligt at opfylde end den, der nu paaligger mig. Efter en Proces, i hvilken De havde Fordelen af en Sagfører, der ikke overgaaes i Dygtighed og Lærdom af Nogen, ligesom De har havt Fordelen af en Jury, som De selv tildels har udvalgt, er De bleven overbevist om at have begaaet Mord af anden Grad. Straffen for denne Forbrydelse er fastsat af Loven. Den er streng, men som Domstolen i dette Tilfælde erkjender, ikke for streng. Den skiller Dem fra Deres Venner og fra Deres Familie og sender Dem for Livstid i Statsfængsel, som De sandsynligvis ikke vil forlade, medmindre den exekutive Magt en Gang i Tiden benaader Dem. Beviserne have fuldstændigt godtgjort Dommens Berettigelse, og jeg nærer Tvivl om ikke Dommen „Mord i første Grad" her burde være kommet til

Anvendelse, thi jeg kan ikke begribe, hvilke Bevæggrunde der kunde lede Dem til at komme med en ladt Pistol til Newyork, at søge en Sammenkomst med Deres Fader og næsten umiddelbart derefter at skyde ham ned, uden at De i Forveien havde besluttet, at hans Liv skulde ende for Deres Haand. Den Pligt, jeg har at udføre, bliver dobbelt smertelig ved den Omstændighed, at De hører til en Familie, der har udmærket sig i Landets civile og militære Annaler. Deres Bedstefader fra fædrene Side var denne store Stads øverste Dommer og efterlod et uplettet Navn, medens Deres Bedstefader fra mødrene Side faldt paa Valpladsen. Deres stakkels Moder havde vel Aarsag til at beklage sig over den Fader, De har dræbt; ogsaa De havde Aarsag til at være bekymret og Grund til at være skamfuld og opbragt over den lange Række Krænkelser mod hende og hendes Familie; men saa slet han var, var det ikke Dem, der skulde hævne denne Uret. Han havde Intet gjort, hvorved han, selv efter Landets Love, havde forbrudt sit Liv, og allermindst havde han gjort Noget, hvorved han skulde mistet Livet for sin egen, ældste Søns Haand. Naar jeg ser tilbage til det Øieblik, da De gjorde Dem til hans Bøddel og dræbte ham i det Værelse, hvor der ikke var Andre tilstede, forekommer det mig, som om denne Død var forfærdeligere end Døden i enhver anden Form. Indbudt af Dem til en Samtale om tilsyneladende fredelige Øiemed, for at udjævne Familietvistigheder — og næsten umiddelbart stillet overfor det dræbende Vaaben i sin egen Søns Haand — hvilke Tanker maa ikke være faret ham gjennem Hovedet, da han modtog den dræbende Kugle fra sin ældste Dreng i sit Bryst. Jeg gyser ved at tænke derpaa" — ved disse Ord fortrak Fader-

morderens Ansigt sig til et haanligt Grin. Dommeren, der bemærkede dette, afbrød sig selv og raabte med et gjennemborende Blik paa Uslingen: „Tanken om det Forfærdelige, De har fuldbyrdet, burde ryste Dem i Deres Inderste, og De burde hellige hele Deres Liv til en Anger, som alene kan udvirke Naade hos Gud for en saa forfærdelig Gjerning. Retten dømmer Dem til at tilbringe hele Deres Liv ved strengt Arbeide i Statsfængslet i Sing-Sing."

Ikke alene Morderen, men ogsaa Moderen og samtlige Paarørende hørte paa Dommerens Ord med en saa oprørende Koldblodighed, at det endog var for meget for Tilhørernes ikke altfor fintfølende Nerver. Tegn paa et Udbrud af almindelig Uvillie gav sig tilkjende; Dommeren paaskyndte de fornødne Formaliteter saa meget, han kunde, og befalede derpaa hurtigt at rømme Salen og at fjerne Morderen og hans Familie. Denne begav sig til Saratoga, for at sætte Kronen paa Hykleriet ved at bivaane den Myrdedes Begravelse, og Forbryderen blev ført til Thombs, for derfra at bringes til Sing-Sing-Fængslet. Underveis sagde den Domfældte til Sheriffen:

„Jeg er glad ved, at den lange Straffeprædiken, som jeg befrygtede af Dommeren, blev afbrndt. Jeg veed meget godt selv, hvad jeg har gjort, og behøver ingen Belæring. Jeg forlanger kun en kort Tids Frist, for at ordne mine Anliggender, og vil da med største Sindsro finde mig i min Skjæbne."

Frank Walworth blev ført til Sing-Sing, hvor han imidlertid ikke nød den mindste Begunstigelse frem for de andre Fanger. Dette havde han maaske ventet, thi den Sindsro, hvormed han havde pralet, syntes at have givet Plads for en feig Fortvivlelse, idet han, som der fortælles,

gjorde et Forsøg paa at hungre sig ihjel. Men formodentlig har der manglet ham det fornødne Mod til at udføre denne Plan, og den Udsigt er da ogsaa ikke saa lidet tillokkende, at der maaske om et Par Aar kan tiltigges eller kjøbes Benaadning hos en velvillig Guvernør, og at han da, som Dagens Løve, trods Fadermord og Tugthusdragt, kan komme til at glimre i det fornemme Selskabs Sale.

Den omtalte Retssag har, som alt bemærket, vakt stor Sensation selv i dette Land, hvor der foregaaer saa mange skjændige Forbrydelser; Følelsen hos den bedre Del af Folk har fundet sig oprørt ikke alene over en nittenaarig Knægts uhyre Ryggesløshed, men ogsaa over en saa slet Haandhævelse af Retfærdigheden, som Juryens Afgjørelse synes at tyde paa. Man taler om en psykologisk Gaade, og dog er den ikke vanskelig at løse. Nogle Antydninger hertil kunne maaske findes i Opdragelsen og Familielivet hos de saakaldte høiere Klasser i Newyork, d. v. s. de Klasser, som have flere Penge end Andre.

Mod Børnene vises der stor Ligegyldighed. Moderen er enten for lad eller for forlystelsessyg til at ville varetage sine Moderpligter, medens Faderen ikke har Tid til Noget, kun til at gjøre Penge, og er næsten aldrig hjemme. Amme, Guvernante, Lærer overtage Omhuen for den ædle Families Spirer. Følelsen af at have Forældre bliver under slige Omstændigheder aldrig nedlagt i det unge Sind. Og hvorledes skal der kunne opstaa Kjærlighed til Forældrene? Børnene se dem sjeldent eller næsten aldrig sammen, Enhver lever paa sin egen Haand, og som oftest herfer der stor Splid, fremkaldt ved gjensidig Utroskab. Der kan ikke være Tale om Agtelse og Kjærlighed hos Børnene, og tillige undergraves deres moralske Følelse ved Skuet af den

Havesyge og Begjærlighed, som karakteriserer de fleste af disse Pengemennesker. Alle Familiebaand ere løste, og naar Fuglen er flyvefærdig fra Reden, kjender han næsten ikke de Gamle. Og hvad Opdragelsen i Fædrenehuset har forsømt, det indhentes ikke i Skolen. Den giver i Reglen kun en overfladisk Dannelse, og man lægger kun liden Vægt paa at udvikle Aand og Hjerte og at bibringe de Unge sand og ædel Dannelse.

Saaledes voxer den største Del af Ungdommen op i Newyork, og naar den Tid kommer, der efter vore Begreber skal være Tiden for den voxne Ynglings ædleste Stræben, er den stakkels unge Mand i bedste Tilfælde en kold Forretningsmand, der aldrig har havt en ungdommelig Følelse, eller en beregnende Materialist, der søger sin eneste Tilfredsstillelse i havesyg Jagt efter Dollars eller i Higen efter sandselig Nydelse, men i værste Fald en skjændig Vellystning eller en forhærdet Bedrager, som i List og Underfundighed staaer over Bærmens Røvere og Tyve. Og saa er det forklarligt nok, at der af denne Demoralisationens Sump kan opstige saadanne Uhyrer som den nittenaarige Fadermorder Walworth. Det saakaldte dannede Samfund i Newyork maatte undergaa en hel moralsk Omvæltning, hvis slige Fremtoningen skulde blive umulige; men hvorledes og ved hvilke Midler kan en slig Omvæltning fremkaldes, naar Kræftskaden i den Grad har grebet om sig, som det her er Tilfældet.

Fra de peruanske Bjerge.

(Reisebillede af **Louis Rosenthal**).

Der, hvor det sydlige Perus Kyst steilt falder ned mod det stille Hav, ligger omtrent to Mil fra den livlige Havneplads Iquique, høit oppe i Bjergene, den ældgamle Minestad Huantajaya, hvis forladte graa Ruiner drage sig langs Foden af en brat Bjergskrænt og vise sig for den Reisende alt i lang Frastand i de sælsomste Former. Dette af utallige Kløfter gjennembrudte Høidedrag er en vild, ensom Egn. Hvorledes det er fremkommet, vil sagtens bestandig blive en Gaade for alle Geologer, thi vidt og bredt er Vand her en ubekjendt Ting. Det regner ikke engang i denne Ørken, der, saa vidt Øiet rækker, kun frembyder Sand og ikke Andet end Sand, maaske i det Høieste et forvitret Fjeldparti eller den udtørrede Mumie af et styrtet Muldyr. Intet levende Væsen — med Undtagelse af en Art Aadselgrib — afbryder Dødsstilheden i denne gulbrune, af Solvarmen ophedede Bjergverden, hvis eneste Vegetation bestaaer af tornede Kaktusplanter, der ogsaa kun forekomme enkeltvis. Med Undtagelse af Ørkenen Sahara findes der neppe nogen mere trøsteløs Egn i nogensomhelst Del af Verden.

Og Huantajaya selv?

Har Du, kjære Læser, i Aanden forestillet Dig en af hine sjunkne og forladte Byer, som der fortælles om i Eventyrene? Netop en saadan øde, spøgelseagtig Stad er Huantajaya med dens graa, skjæve Huse, gjennem hvis aabne Døre og Vinduer Vinden farer frit ud og ind, dens endnu

skjævere Taarne med de knækkede Veirhaner og sprukne Klokker, dens med Ruiner og Brokker bedækkede Gader, dens Grushobe og de udstrakte Minegange, hvor der hist og her viser sig mørke Schachtmundinger, der føre ned i det hemmelighedsfulde Dyb.

Og dog var denne af Tidens Tand og af talrige Jordskjælv næsten ganske ødelagte By i gammel Tid en af de berømteste og livligste i det sydlige Peru, thi de overordentlig rige Miner havde kort efter Landets Opdagelse ved Pizarro fremkaldt en meget livlig Bjergværksbedrift i disse afsides Bjerge. Paa den Tid blev Byen grundlagt. De gamle Minearbeidere i denne By vide endnu at fortælle Meget om de kolossale, gedigne Sølvstufer, som Spanierne bragte frem for Lyset af Bjergets Indre, og en saadan Klump, der endnu hidrører fra hin Tid, har jeg selv set i Kirken i Iquique. Den veier i det Mindste et Centner.

Fra denne gode gamle Tid er iøvrigt kun meget Lidet gaaet over til Nutiden. I mange Aar har Bjergværksdriften været standset i disse Distrikter, og i de sex sidste Maaneder, som jeg tilbragte der sammen med en Tydsker ved Navn Ludvigs, erhvervede jeg ikke engang saa Meget, at jeg kunde betale min Reise til Valparaiso. Dog nei, der er dog Et, som de Gamle have efterladt deres Børnebørn, nemlig Fremgangsmaaden ved deres Bjergværksarbeide, og denne er saa karakteristisk, at det nok er værd at omtale den kortelig.

Hvor der viser sig en Ertsgang, følger man denne ved Hjælp af et uregelmæssigt gravet Hul, som de Indfødte bære med Navnet „Pique-Schacht." Der graves nu i forskjellige Retninger, saa at Gangen fra Hovedaabningen deles i lutter uregelmæssige gjennemgravede Partier. Da Mi-

nerne trods deres betydelige Dybde ere uden Vand, og Klippestenen — for det Meste af Kalk og Spath, sjeldnere af Kvarts — ogsaa er meget fast, saa er der kun sjeldent en ordentlig Stolle, og de mægtige Klippemasser hænge truende ned. Dog er Faren mindre end den ser ud til. Forekommer det ogsaa undertiden, at et Par Minearbeidere blive begravede under Gruset, saa har det Intet videre paa sig, man beklager Ulykken — og det bliver ved det Gamle. Da man ikke her kjender til nogen rationel Afdrift, men kun graver Hullerne og Gangene dybere og dybere, saa mangler der naturligvis bestandig paa Plads til at bringe de løshuggede Sten og Gruset andetsteds hen, og det maa føres op over Jorden, hvilket er et meget møisommeligt Arbeide i dybere Bjergværker. Og dette sker ikke ved Hjælp af Maskiner eller endog ved Hjælp af den simpleste Vinde, men Erts saavelsom Sten og Grus slæbes op af Mennesker paa Ryggen gjennem de frygtelig steile Huller.

Hist og her lader man mægtige Fjeldstykker blive staaende, saakaldte „Puentes", der senere blive nedbrudte naar Minen ikke mere kan fortsættes nedad til. Undertiden er der mellem de ovenpaa hinanden liggende Rum anbragt korte lodrette Forbindelser, og paa saadanne Steder staaer da i Stedet for de sædvanlige Stiger en lang Bjælke, der paa to Sider ere forsynede med indskaarne Aasatser. Disse Bjælker tjene til at klatre op og ned. For Europæere, der ikke ere vante til det Slags Stiger, er det næsten livsfarligt at benytte sig af dem, medens de Indfødte stige op derpaa med et Centner Erts paa Ryggen, som om det var Ingenting.

Jeg skal aldrig forglemme det Indtryk, jeg modtog, da jeg første Gang besøgte en sydamerikansk Mine. Jeg var

netop kommen fra en af Sidegangene hen til Hovedschachten, da jeg hørte en sælsom Stønnen og Hylen lyde fra Dybden. Overrasket veg jeg tilbage. Larmen kom nærmere, nogle Lys dukkede op i den skraa Afgrund under mig, der viste sig flere og flere, og nu saae jeg et mærkværdigt Skuespil. Omtrent tyve Mænd, fuldstændig nøgne og drivende af Sved, med en Stav i Haanden, i hvis øverste spaltede Ende der var stukket et Tællelys, klatrede med en mægtig fyldt Lædersæk op ad den steile Gang. Det Besynderligste var, at de derved bestandig skreg og hylede i de grædseligste Toner. De sige, at det letter Arbeidet, thi ellers er der ikke den fjerneste Grund dertil. Det var et eiendommeligt, rædselsfuldt Billede. Man kunde næsten tro at være i Helvedes Dybde, naar man saae disse nøgne, brune, af Sved dryppende Skikkelser hylende og stønnende klatre op ad de steile, mørke Schachter.

Jøvrigt hændtes der mig eller rettere sagt os — thi Ludvigs var ogsaa med — et Eventyr i disse Bjerge, der let kunde have blevet farligt. En Vandfabrikant i Iquique — der bliver nemlig Drikkevand destilleret af Søvand — havde bedt os om at undersøge en ham tilhørende, forladt Sølvmine ved Huantajaya, for at se, om den ikke endnu skulde indeholde sølvholdig Erts. Vi gik gjerne ind derpaa, og en smuk Morgen begav vi os uden Frygt ind i Gruben, hvis Indgang tildels var opfyldt af Grus. Ludvigs havde sin vestfalske Bjergmandslampe med, jeg tre Tællelys. Vi steg bestandig dybere. Overalt vare Fjeldene gjennemhuggede, fra alle Sider gabede mørke Huller, der førte til andre mere fjerne Dele af Minen, og jeg blev alvorlig bekymret ved at tænke paa, hvordan vi skulde komme tilbage gjennem dette Virvar, som var os aldeles ubekjendt. Ludvigs lo,

da jeg meddelte ham min Betænkelighed, og bøiede ind i en ny gabende Spalte, der bragte os ind i et sandt Labyrint af Huler, Kløfter og Afgrunde, hvis Dybde vi ikke kunde udfinde, da det svage Skin fra vore Lys ikke var istand til at gjennemtrænge Mørket. Men vi glemte dog snart Alt, Labyrinter og Afgrunde, den mulige Fare ved at styrte ned eller ved at fare vild, over de virkelig pragtfulde, gjennemsigtige Kalkspathkrystaller, der lokkede os hid snart her, snart der. Idelig raabte vi til hinanden om at komme hen nu til det ene, nu til det andet Sted, for at beundre disse Bjergkrystallers Skjønhed og Glands. Hundreder af Exemplarer bleve slaaede løs og kastede bort, naar vi fandt nogle skjønnere. Omsider havde vi fyldt alle vore Lommer med Krystaller og Prøver af Erts. Vi havde været flere Timer i Gruben og tænkte nu paa at vende tilbage. Da hændtes det Sørgelige. Ludvigs havde befæstet sin Lampe i en Klipperidse ved Siden af sig, idet han endnu en Gang undersøgte de samlede Krystaller, for at bortkaste de mindre værdifulde og komme de bedre i en lille Læderpose, han havde hængende ved Siden. Men derved kom han til at støde til Lampen, der faldt klirrende ned i Afgrunden. Vi havde nu kun en lille Stump Lys tilbage, alt Andet var opbrugt, og jeg havde især gjort Regning paa Lampen, der indeholdt Olie for tolv Timer. Der sadde vi nu, tusind Fod under Jorden, hvis Overflade vi maaske aldrig skulde gjense. Ingen havde set os gaa ind, og om der end var et Par peruanske Minearbeidere deroppe, der ved at opsøge ædle Ertsstykker i de gamle Minegange mødsommeligt fristede Livet, kunde det neppe ventes, at de vilde hente os ud; de vilde maaske endog være glad ved paa saa nem en

Maade at være blevne fri for Fremmede, der syntes at ville fuske dem i Haandværket.

Men vi dvælede ikke længe ved disse Betragtninger; saa hurtigt vi kunde ilte vi opad, thi de Par Tommer Lys, vi endnu havde tilbage, maatte føre os ovenpaa. Men nu viste sig en ny Skræk. Den temmelig anseelige Strækning, som vi havde tilbagelagt, ikke uden at have skrabet Hænder og Knæer til Blods, endte i en saakaldet Sæk. Hurtig vendte vi om for at see at finde en anden Udgang. Forgjæves — vi kom ind i en Gang, der var opfyldt med Grus og Sten. Omkring igjen. Af Lyset var der neppe en Tomme tilbage. Mit Hjerte bankede stærkt. Hvorledes skulde vi uden Lys finde ud af denne forfærdelige Labyrint? Og hvilke mærkværdige Former antoge pludselig ikke vore Omgivelser. Denne Fjeldnæse derhenne syntes haanligt at nikke til os — her viste sig endog et helt grinende Stenfjæs. Og hvor sælsomt toge ikke vore egne Skygger sig ud, de lignede kæmpemæssige Utyske, der snart fløi foran, snart bag efter os.

Ved en ny Omdreining viste sig et raat, af sammenbundne Stene opreist Kors, spøgelseagtigt belyst. Jeg tilstaaer, at jeg følte en kold Gysen i alle mine Lemmer ved dette Skue. Korset betegnede Hvilestedet for en af de mange Ulykkelige, der have ladet deres Ben i Minerne. Hvor let kunde ikke en lignende Skjæbne blive vor!

Videre, videre ilte vi gjennem den snævre Gang, der endnu ikke frembød nogen Hindring, og længselsfuldt speidede vi efter det mindste Skjær af Dagslyset, uden at vore Blikke mødte Andet end de som en Sigte gjennemhullede Klippevægge. Pludselig stode vi i en vid klokkeformig Grotte. Vel var der en Aabning høit oppe, men — hvor-

ledes skulde vi komme derop? Formodentlig havde der tidligere været en Stige, men nu vilde det have været Vanvid, kun et Øieblik at tænke paa at komme derop uden en saadan. Med Fortvivlelse i Hjertet maatte vi for tredie Gang tilbage, og, da vi igjen vare komne ned, smeltede den sidste Rest af Lyset, Tanen faldt ud — og vi befandt os i et uigjennemtrængeligt Mørke.

Nu, vi kom jo ud — ellers kunde jeg jo ikke fortælle dette — men det var en frygtelig Situation, da vi saaledes befandt os i Mørket dernede. Uagtet vi vare skrækkelig trætte, gave vi os dog ikke Tid til at udhvile os, men begyndte strax at klatre op til Venstre, hvorved vi bestandig kastede Smaasten foran, for efter Lyden at kunne bedømme, om Stedet var nogenlunde fremkommeligt, eller om der var nogen Afgrund. Undertiden forekom det os, som om Stenene faldt lydløs ned, eller som om de faldt ned i en større Dybde, og paa saadanne Steder vendte vi hurtig om. Dette simple Middel viste sig meget heldigt.

Nogle Timer vare saaledes forløbne under en bestandig Krybben, Klatren og Stenkasten, da vore ved det dybe Mørke til det Yderste skærpede Øine bemærkede et svært blaaligt Lys langt borte. Da vi omsider naaede hen til Stedet, saae vi høit oppe det kjære Dagslys. Vi udstødte et Jubelraab, og i glad Hast gave vi os til at klatre op ad. Gangen udvidede sig, og den viste sig at være en af Hovedindgangene til Minen. At den var lukket med en Jerngitterdør, brød vi os i vor store Glæde kun lidet om; med forenede Kræfter brak vi de skjøre, rustne Jernstænger i Stykker, og da vi omsider saae den vide, solbeskinnede Egn ligge for os, udbragte vi en saa jublende Bjerg-

mandshilsen, at Kkoet endnu længe bragte den fra Klippe til Klippe.

Undersøgelsen af de medbragte Ertser ydede ikke noget tilfredsstillende Resultat. I Europa havde man kunnet opnaa et glimrende Udbytte, men her, hvor der fattes Vand, Træ, friske Levnetsmidler, gode Veie og hvor Arbeidslønnen er overordentlig høi, er det neppe muligt at udbringe de fornødne Omkostninger. Jeg havde sat mit sidste Haab til denne Grube, som Eieren vilde overlade til os imod at vi gav ham en tredie Del af Udbyttet. Alt i sex Maaneder havde vi forgjæves anvendt Penge, Tid og Flid for Intet. Jeg indsaae snart, at det aldeles ikke kunde lønne sig at drive Bjergværksarbeide i det Smaa i disse Bjerge, og jeg besluttede derfor at søge min Lykke andetsteds. Jeg begav mig til Iquique, for at bringe mine Anliggender i Orden.

Der, hvor Kystbjergene sænke sig steilt ned mod Dybet, beundrede jeg, som alt saa mange Gange tidligere, fra en Skrænt det storartede Indtryk af Landskabet i dets vilde, øde Nøgenhed og dets uhyre Udstrækning. Ved Foden af en af de mægtige Kaktusplanter laa jeg lang Tid, fordybet i Beskuelsen af denne mærkværdige Egn. Udsigten i Dybet havde en vild rædselsfuld Ynde. Lig smaa Punkter drog de lange Rækker af Muldyrtog forbi, der kom fra eller gik hen til Salpeterminerne. Det var kun sjeldent, at Vinden bragte Lyden af Klokkerne, hvormed de forreste Dyr vare behængte, op til disse Høider. Paa den graa Slette, tæt ved Søens skummende Brændingsbælte, laa den lige saa graa By Iquique, hvis forvirrede Husmasser, overragede af Dampskorstenene og de talrige Skibes endnu høiere Master, strakte sig langt hen som et fantastisk Uhyre.

Rede paa Søen viste sig mod Nord den engelske Post-

damper, og jeg skyndte mig ned. Snart var Alt ordnet, og jeg traadte ud af Kompagniskabet. Ludvigs, der ikke kunde opgive sine Drømme om et rigt Sølvudbytte, besluttede vedblivende at arbeide sammen med Vandfabrikanten. Efter tre Aars Forløb mødtes vi i Callao, og han forsikrede mig, at han ofte havde beklaget, at han ikke havde fulgt mit Exempel. Han havde endnu arbeidet otte Maaneder og blot sat Penge til.

Endnu en Gang førte min Vei mig ind i Bjergene til en af vore tidligere Miner. Jeg besteg et 6000 Fod høit Fjeld, hvorfra jeg havde en fortryllende og vid Udsigt over den hele Bjergverden. Jeg tog Afsked fra Bolivias Snebjerge, der viste sig i en straalende Række mod Øst; for sidste Gang svævede mit Blik hen over de utallige gulgraa Høidedrag og Kløfter til det Sted, hvor det forfaldne, øde Huantajayas spøgelseagtige Ruiner hævede sig. Som næsten altid trak ogsaa idag det lange hvide Taageslør sig om det uhyggelige Sted, bag hvilket det høie Bjergs Tinde hævede sig, fængslende mit Blik med en vis Tryllekraft, idet en Gysen overkom mig ved Tanken om det Eventyr, jeg havde oplevet der, og som nær havde redet mig en Grav i Bjergets Indre.

Jeg gik ned og vendte med Ludvigs, der havde ventet mig i Minen, tilbage til Byen. Paa Veien derhen laa der, hvor Bjerget skraanede steilt ned til Havet, et lille Bræddehus med den stolte Inskription: Hospicio de Colon, hvor en Italiener ved Navn Antonio skjænkede Drikkevarer ud til de forbi dragende Muldyrdrivere. Her havde vi i tidligere Tid knækket Halsen paa mangen en Flaske Ale og Mosto. Vi rettede vore Fjed hen til Huset i samme Hensigt. Men det var en blodig, en frygtelig Erindring, som

jeg her paa denne sidste Dag af mit Ophold i Peru skulde medtage. Alt i Fraſtand saae vi gjennem den aabent staaende Dør Flasker, Glas, Stole og Borde ligge hulter-tilbulter, og bag den omstyrtede Disk fandt vi den arme Antonio selv med sønderskudt Hoved svømmende i sit Blod. Han var død. Skudet syntes affyret lige i Nærheden, thi hele hans Ansigt var sværtet sort, og en Mængde Krudtkorn sade i Huden. I et Hjørne laa den Ulykkeliges Pengekasse, der var opbrudt med Vold af Morderne og tømt til den sidste Skilling.

Paa Veien til Iquique mødte vi Italienerens Medhjælper med nogle Politibetjente, der begav sig til Skuepladsen for Forbrydelsen. Medhjælperen fortalte, at for et Par Timer siden var der kommet et halvt Dusin forvovne Karle, sandsynligvis Minearbeidere ved Salpetergruberne i La Noria, og havde forlangt Drikkevarer. Efter at de havde tømt et Par Flasker Rødvin, havde en af Karlene reist sig og forlangt en Æske med Sardiner. Han, Medhjælperen, havde staaet i Kjøkkenet og gjennem den aabentstaaende Dør set Alt, hvad der var passeret. Medens Antonio nu var iferd med at skjære Daasen op og havde bøiet sig ned over den, havde Karlen pludselig taget en Revolver frem under sin Poncha og affyret den paa Antonio, som var styrtet om uden at give en Lyd fra sig. Derpaa havde de kastet sig over Pengekassen, medens Medhjælperen var flygtet bort gjennem Bagdøren.

Jeg hørte ikke senere Noget om dette Mord. Om Retfærdighedens Haand har naaet Morderen, veed jeg ikke og troer det neppe. Endnu samme Dag gik jeg ombord paa „Elena Wilson", der seilede med Ballast til Valparaiso, en Omstændighed, der var mig meget velkommen, da Chile

blandt alle sydamerikanske Republiker var den, som mest tiltalte mig.

Erindringer om Moskau.

(Efter Chambers' Journal.)

Rusland er et Rige, som man ikke let kan omtale uden at gjøre sig skyldig i Overdrivelser. Man kan beskrive dets Glands, man kan dvæle ved dets store Mangler, og begge Skildringer kunne være bogstavelig sande. Til at fremstille Rusland, som det er, vilde paa den ene Side ikke alle Regnbuens Farver og paa den anden Side ikke alle Sepiaens Skatteringer være tilstrækkelige. Man maa anvende begge Dele samtidig, naar man vil give et rigtigt Billede af dette mærkværdige Land. Hvo, som ønsker at faae det smukkeste Indtryk, maa, ifølge Englænderen E. Diceys Raad, reise uden at opholde sig underveis lige til St. Petersborg, derfra uden at kaste et Blik om sig afgaa fra den vestlige til den sydlige Banegaard og løse her en Billet direkte til Moskau. Under Kjørselen bliver han, naar han ser ud af de frosne Vinduer, ikke Andet vaer end øde Snemarker. I Moskau maa han stige ind i en lukket Droschke og kjøre til Kremls Terrasse, hvorved han maa mage det saaledes, at han indtræffer paa den Tid, da en nordisk Solnedgang udbreder sit kolde Lys og sit mørke Skjær. Naar han ved Synet af det Skuespil, han her har for sig, ikke glemmer Reisens Ubehageligheder og Omkostninger, saa fattes der ham al poetisk Følelse.

Man gaaer — skriver den nævnte Englænder — igjennem den hellige Port, idet man ifølge almindelig Skik og Brug tager Hatten af. Nu befinder man sig paa en bred og lang Terrasse, og rundt om hæver sig Minareter og forgyldte Kirkekupler. Bagved ligger en forvirret Masse af Murværk, Tinder og Taarne; det er Kreml-Paladset. For Tilskuernes Fødder, i en Dybde af vel tohundrede Alen, flyder den smalle Moskowa, medførende i sin stærke Strømning store Isblokke. Længere hen i det Fjerne udstrækker Moskau sig paa en stor Flade. Intet Hus i den uhyre Masse ligner Noget, som man før har set. De flade, grønne Jerntage ere besatte med utallige Smaataarne og Kupler. Neppe en Røgsøile stiger op fra den tause Stad, Luften er klar, stille og kold, de eneste Toner, man hører, er Klokkeklangen, der af Vinden bæres over Floden. Henimod Vest ligger den lange, lave Række af de saakaldte Spurvebjerge, over hvilke Napoleon marscherede til Moskau. Hvis de franske Legioner første Gang havde set Staden paa en saadan Aften, hvor Luften viste hundrede Farvetoner, fra det varme Karmoisin indtil det kolde Graa, gjennem hvilke de grønne Tage blinkede som Smaragder og de forgyldte Kupler viste sig i Straaleglands, saa maatte de have havt en Følelse som for Aarhundreder siden de Titusinde, der, da de omsider saae det forønskede Hav, nedlagde Vaabnene og raabte: „Thalatta! Thalatta!"

Der lever endnu Folk i Moskau, som kunne erindre, hvad Staden var før den store Brand. De sige, at det nye Moskau er Intet i Sammenligning med det gamle; men Oldinge see Fortiden bestandig under et Forstørrelsesglas, og det er neppe muligt, at den moskovitiske Hovedstads barbariske Glands og Modsætningen mellem dens

Prunk og Usselhed kan have været større for tredsindstyve Aar siden. De Træhuse, man nu ser, maa meget have lignet dem, hvori de gamle Russere boede. Paladsernes Mure ere blevne staaende, og uhyre Summer ere anvendte paa at gjøre det nye Moskau lige saa glimrende som det gamle.

Saa længe man er i Kreml, føler man sig omgivet som af et Trylleri. Selv Jordbunden, man betræder, er hellig. Man ser ved Siden af sig Bønder, der fra Tid til anden vende sig mod Osten, slaae en utallig Mængde Kors, knæle ned for Billedet af Jomfruen med Barnet og undertiden kaste sig fladt paa de kolde, haarde Stene. Og her er det ikke som i de katholske Lande, hvor de Bedende paa Gaden for den væsentligste Del bestaa af Kvinder og Børn, der tankeløst fremplapre Bønnerne. Her som overalt i Moskau deltager den større Part af Befolkningen, uden Hensyn til Stand, Alder eller Kjøn, i Gudstjenesten i fri Luft og bede højt med en Inderlighed, hvis Udtryk ikke kan misforstaaes.

Træder man ind i Kremls Domkirke, saa møder man et Billede, der synes at være Virkeliggjørelsen af en Drøm. Kritiken har fundet, at Bygningen er opført i en slet Stil, at den mangler Harmoni i sin Konstruktion, at dens Ornamentik er barbarisk. Det kan være, men Pragten i det Indre har noget Overvældende. Fra Gulvet til Hvælvingen, der hviler paa mægtige Porfyrpiller, er Alt en Masse af Guld og Farver. Hvert Sted, man rører ved, er smykket med sjeldne Stene og Juveler. Ametyst og Onyx, Jaspis og Opal og alle de andre Stene, der nævnes ved Bygningen af Salomons Tempel, have fundet Anvendelse. Om de støvede Billeder af Jomfruen med Jesubarnet, som bedække Væggene, hænge Halsbaand af Dia-

manter og Juvelsnore, som repræsentere en Formue. Det er et Mundheld, at alle Russernes Penge ikke vilde strække til, for at kjøbe denne Domkirkes Skatte. Væggene ere belagte med Sølv, Tagene have en Beklædning af Guldblik. Denne ødsle Pragt frembringer en særegen optisk Virkning. Den Dæmring, som bestandig hersker i Kirken, dæmper Farvernes Glands, og naar en Solstraale trænger ind gjennem de høie Kuppelvinduer, saa skyde gyldne Straaler gjennem Dunkelheden og reflekteres af de glødende Vægge.

Ikke et Bøsseskud fra Kreml, næsten ved Foden af de Fæstningsmure, der omgive Paladset, træder man ind paa en aaben Plads, der synes at tilhøre en anden Verden end den, man nys har forladt. Denne lave uhyre Firkant af lave en Etages, med lyse Farver malede Huse er Gestinnoi-Dwor, Moskaus store Torv. Gaaer man gjennem en af Portene, saa har man en sand Labyrint af mørke Gange foran sig og hører den mumlende Lyd af mange Stemmer. I disse Gange, hvor der er et stadigt Mylr af Mennesker frem og tilbage, befinde sig Kjøbmændenes Boder. Paa de Steder, hvor Gangene krydses, er der ophængt et Billede af Frelseren med Lamper foran, som gjør Mørket endnu synligere. Hver Gang er bestemt for en særegen Klasse Handlende, men Varernes Arrangement er kun lidet tillokkende; der lægges ikke an paa nogen Udstilling, og det Indre af Boden er saa mørkt, at man vanskelig kan skjelne, hvad der ligger paa de lange Brædder. Kjøbmændene raabe En an, naar man gaaer forbi, og tilbyde Varer af enhver Art, Form og Mærke. Der er ikke mange Artikler i Verden, som ikke findes i disse uhyre Magasiner, og Kjøbmændene gjøre Forretninger for en Kopek eller for en Million Rubler ganske efter Ens Tykke.

I en Række findes Peltse nok til at beklæde hele Petersborg med, i en anden saa mange Sko og Støvler, at den største europæiske Hær kan forsynes. Der er Bomuldsgarn og Kattuner og Knivsmedvarer fra Shieffield, der er fransk Silke og tydsk Læder, kortsagt enhver Artikel, man kan tænke sig. Længere henne er der persiske Boder, hvor Armenieren med den sorte Peltshue sælger Uld fra Astrakan og persisk Silke og Vaaben, der ere indfattede med Stene. I andre Udsalgssteder viser sig allehaande tscherkessiske Sølvornamenter, Cigaretuier, Patrontasker, Filigranæsker, Kors og Andet. Forlanger Du noget Bedre, saa tager Kjøbmanden frem af en hemmelig Lomme, som han har skjult under sin vide Kaftan, smaa smudsige Papirtutter, der indeholde Turkiser, Perler og Diamanter. Der gives ogsaa Værelerer, der sidde bag Diske med Stabler af Sølvrubler og Kobberkopeker. Man tager Feil, naar man troer, at disse Kjøbmænd, der handle med Folk fra alle Verdensdele, forstaa forskjellige Sprog. Her er man i det egentlige Rusland, hvor Enhver kun kjender sit Modersmaal. Ved at Fingrene tages til Hjælp og ved at skrive Tal med Kridt paa Disken, faaer man med nogen Vanskelighed at vide, hvad Varerne koste, og man byder naturligvis en Trediedel af den forlangte Sum. Er Du en Russer, saa gaaer Du strax bort, naar dit Tilbud er viist tilbage. Kjøbmanden stiller sig ogsaa an, som han ikke ser efter Dig; Du kommer nu tilbage og gaaer igjen, indtil Legen er forbi og det er kommet til Enighed mellem Dig og den Handlende. Da jeg var i Moskau, bivaanede jeg Afslutningen af en Handel mellem en engelsk Fabrikant og en uhyre rig russisk Kjøbmand. Strax ved den første Sammenkomst havde min Landsmand nævnt de Vilkaar, hvorpaa han kun

vilde indlade sig paa Forretningen. Russen holdt i Begyndelsen ligesaa haardnakket paa sin Pris, og dog hengik der med Prutten og Tingen et Par Dage, inden Handelen blev sluttet. Saa ofte Englænderens Tilbud blev afviist, forlod Russeren Værelset og erklærede, at Handelen var afbrudt, men naar han saae, at han ikke blev hentet tilbage, kom han igjen.

Gostinnoi Dwor er omgivet af forskjellige store Tractirs. Et Tractir er hverken en Restauration eller en Børs, men er Noget af begge Dele. Som Exempel kan Moslowski-Tractir tjene, hvor de store russiske Thehandlere have deres Sammenkomster. Du gaaer opad en bred Trappe, en Tjener i Livré lukker Døren op for Dig, og Du befinder Dig i en Atmosfære, hvis behagelige Varme afgiver en tiltrækkende Modsætning til den kolde Luft udenfor. Andre Tjenere befri Dig for Pelts og Hat, og Du ser Dig omkring. Du er i et langt, hvælvet Rum, hvor der staaer Sofaer og Borde. Paa den ene Side er der et uhyre Buffet, paa den anden Side et Kæmpeorgel. Med sit hvælvede Loft, sine rige Tapeter, sine Hængelamper og sine snehvide Divaner minder Stedet om Tusinde og een Nat, og Indtrykket forhøies ved Tjenerne, der gaa lydløst omkring. Alle ere iførte hvide Trøier og Benklæder. Alle ere store kraftige Mænd med langt, glat, i Midten skilt Haar og se ud som orientalske Slaver. Dette Tractirs Kjøkken er berømt, men Thedrikningen er Hovedsagen. Uden at Du forlanger Noget, antager man, at Du ogsaa vil drikke The, og man bringer Dig to hvide Thepotter. Den ene større indeholder Vand, den anden mindre Theen. Retter Du Dig efter den almindelige Skik, saa fylder Du dit Glas halvt med Vand. Er Glasset gjennemvarmet, saa bliver

Vandet hældet bort, der kommes Sukker i Glasset, Theen skjænkes i og fortyndes med Vand. Dernæst en Skive Citron, og er din Mund saa ildfast, at Du kan drikke Theen gloende varm, saa kan Du være vis paa aldrig at have drukket en bedre. Enhver er sysselsat paa denne Maade, de Fleste korse sig, førend de føre Glasset til Læberne, og næsten Alle udstøde Røgskyer. De, som ikke gjøre det, kunne med Sikkerhed antages at høre til de Rettroende, der betragte det som en Dødssynd at ryge, fordi Biblen siger: „Ikke det, som gaaer ind i Munden, men det, som gaaer ud af Munden, er urent for Menneskene." Man kan faae ganske fortræffelige Cigarer, men de koste 15 Pence Stykket. Der ryges ogsaa Cigaretter, men mest bruges lange Piber med Weichselrør og Lerhoved. Tjeneren bringer Dig en saadan, stopper den i din Nærværelse med duftende gul tyrkisk Tobak, tænder den med en Fidibus, gjør et Par Drag og giver Dig den, efterat han omhyggelig har afvisket Mundstykket.

Man føler sig vel tilpas paa tyrkisk Maade, naar man sidder paa en Sofa, drikker The og følger Pibens Damphvirvler med Øinene. Man forstyrres ikke som i alle andre Lande af Tallerkenernes eller af Knivenes Klirren eller af høirøstet Samtale. Russerne ere ikke noget snakkesomt Folk, og det russiske Sprog lyder ikke haardt. Det klinger næsten som Engelsk, der har mistet alle skarpe Toner. Det anses ikke for anstændigt at føre høirøstet Tale i et Tractir, og den dæmpede Samtale overdøves fuldstændig af Orgelet. Ingen russisk Beværtning, hvor simpel den end er, kan bestaa uden Musik. Kjøbmænd, Mæglere og Fabrikanter, der samles i Moslowski, vilde øieblikkelig drage til et andet Tractir, naar der var et bedre Orgel. Det nærværende

Instrument er bygget i Würtemberg og har kostet 20,000 Thaler. Orgelet spiller i det Mindste tyve Operaarier af „Faust", „Dinorah", „Traviata" og „Den skjønne Helene". Var jeg Stamgjæst, vilde jeg dog finde det vel meget af det Gode hver Aften to til tre Gange at høre „Di Provenza il mar, il sol", og det strider en Del mod de engelske Begreber om Forretninger, at Bankierers og Kjøbmænds Forhandlinger akkompagneres af Orgeltoner.

Naar man har set Kreml, Kirkerne, Bazarerne, Tractirerne og Hospitalerne, for hvis Skyld Byen staaer i stor og og velfortjent Anseelse, saa ere Seværdighederne ogsaa udtømte. Men Den, som holder af at flanere, vil ikke saa let blive træt af Moskau. Det kan vel være, at den iskolde Temperatur, der driver Blodet frem paa Kinder og Næse, ikke er uogen gunstig Omstændighed for at drive om i en ubekjendt By; men den erfarne Reisende, der har Lyst til at see sig om, finder sig i Nødvendigheden og indretter sig saa godt, han kan. Det Tiltrækkende ved Moskau ligger i Modsætningerne, der sjeldent fattes. Kirkerne ere pragtfulde, og flere af dem staa Kreml-Domkirken temmelig nær. Om Theatret sige Moskoviterne, at det er det skjønneste i hele Verden. Ved sine kæmpemæssige Dimensioner og ved sin isolerede Beliggenhed paa en stor Plads passer det til en Stad af Paladser. Ogsaa Huset for Hittebørn indtager, skjøndt det næsten er bygget som en Kaserne, en høi Rang blandt Europas offentlige Bygninger. I Gaderne ser man mange store Paladser, der alle ere opførte siden den store Ildebrand og derfor ikke have staaet længe; men alle ere de omgivne af lave, smudsige Huse, som udgjøre Hovedmassen af Bygningerne. Jøvrigt kan der ikke fra de smudsige Gader og de lange Rækker forfaldne Huse, der ligne

Ladebygninger og ere opførte paakryds og paatvers, sluttes til egentlig Armod og Elendighed. Dømmer man simpelthen efter det Udvortes, saa maa man erkjende, at Indvaanerne have Klæder nok til at modstaa den stærkeste Kulde, Brød nok til at fylde Maven og Wodka (Brændevin) til at kunne drikke sig fuld ved hver passende Leilighed. Det Særegne ved Moskau er, at Middelstanden fattes, de saakaldte borgerlige Huse, som udgjøre Hovedantallet i andre Byer. Er Du en Prinds, kan Du bo yderst pragtfuldt, er Du en Bonde, saa kan Du faae Husly under et Tag, der ikke er slettere end det, din Standsfælle i Dorsetshire har, men er Du hverken Prinds eller Bonde, og forlanger Du et Hus paa otte Værelser, saa skal Du lede længe i Moskau, førend Du finder, hvad Du søger. Rusland i Almindelighed og Moskau i Særdeleshed har ikke nogen egentlig Middelklasse, og derfor fattes ogsaa Anstalter til at tilfredsstille dens Fornødenheder. De eneste Personer med moderate Indtægter ere Embedsmændene, men deres Stilling er ogsaa usel nok. En Embedsmand af høiere Rang, som jeg traf paa mine Reiser, forsikrede mig, at hans Gage kun var 1100 Rubler, og at han og hans Familie vilde lide formelig Nød, dersom han ikke ved Siden af havde en lille Mæglerforretning. Man hører overalt paastaa, at Embedsmændene ere uredelige og bestikkelige, og hvad enten man deri gjør dem Uret eller Klagen er begjæret, saa meget er vist, at naar man sammenligner Priserne paa Levnetsmidler og andre Nødvendighedsartikler med Embedsmændenes Gager, bliver man let mistroisk.

Om Priserne i Moskau vil man faae et Begreb, naar jeg fortæller, at jeg boede i et Hotel af anden Rang og, afset fra Biudgifter og Drikkepenge, daglig havde et Pund

Sterling at betale. Og det var ovenikjøbet et Hotel, som man havde anbefalet mig paa Grund af dets billige Priser.

Imidlertid vil jeg fortsætte min Vandring gjennem Gaderne. Den ene ligner den anden. Husene ere hvidmalede og gjennemtrukne med røde og blaa Striber samt forsynede med forgyldte Skilte, hvorpaa Varerne anbefales. Butik og Bedrift slutte sig til hinanden i den mest brogede Blanding. Her boer en fransk Haarkunstner, hvor Haaret friseres ved Hjælp af en Maskine, og hvor man kan kjøbe de bedste franske Handsker, og ved Siden deraf er en Skoflikkers Værksted. Tæt ved en Kunsthandel, i hvis Vinduer man ser de samme Kobberstik som i Regentstreet og i Rue Rivoli, er der en Bod, hvorfra der flagrer Helgenbilleder i Vinden, der synes at være blevne til i Kunstens Barndom. En Modehandel, hvor der sælges de nyeste Pariser Modeartikler, støttes paa den ene Side af et Brændevinsudsalg og paa den anden Side af en Pølsebod. I Gaderne er der Hul ved Hul fuldt af Dynd, men de smaa russiske Heste trække Droskerne med en Hurtighed, hvorover en Cabman i London vilde forbauses. Gasbelysning existerer kun i de store Gader, og der er det kun transportabel Gas, der pumpes ind i Lygterne. Man hører bestandig, at Moskau med det Første skal have et Gasværk, men det gaaer altid meget langsomt med slige Forbedringer i Rusland.

Handelen, som endnu bestandig drives paa en underlig ubehjælpsom Maade, maa være uhyre stor og omfattende. Hver Eftermiddag ser man lange Rækker Enspændervogne kjøre svært belæssede ud paa Landet. Smaahandlerne sælge med stor Avance, og forstaa de at omgaaes med Bønderne, opnaa de snart en Formue. Det vilde være overilet at tale nærmere om Forholdene efter kun et Par Ugers Ophold.

Men det kan med Sikkerhed siges, at Enhver maa være henrykt over de dannede Russeres Belevenhed, som ogsaa Enhver maa blive vaer, at Almuen staaer paa et lavere Kulturtrin end hos os i Vesten. Kan der bebreides de høiere Klasser Noget, saa vilde det være, at de ere for dannede og for kosmopolitiske. En af mine Venner, der ynder Paradoxer, sagde engang om en fælles Bekjendt, at han talte for aandrigt til at være aandrig. Saaledes har jeg ogsaa undertiden næret en vis lønlig Tvivl om, hvorvidt de russiske Gentleman, som jeg har lært at kjende, virkelig ere saa dannede, følelsesfulde og liberale, som man efter deres Udtalelser skulde troe. Jeg har altid ventet, at der uvilkaarlig skulde komme lidt af Barbaren til Syne.

Den samme Anskuelse, som næres om Negrene, nemlig at de ikke ere skikkede til at nyde deres Frihed paa rette Maade, og at de ikke ville arbeide uden Tvang, hørte jeg af fornemme Russere med Hensyn til Bønderne. Man fortalte mig bestandig, at de frigivne Livegne ikke arbeidede, at Emancipationen var en forfeilet Forholdsregel, og at Bønderne selv vilde være glade, hvis de turde vende tilbage til deres forrige Tilstand. Paa den anden Side var der blandt de fremmede Kjøbmænd, med hvem jeg var bleven bekjendt, som Alle vare komne til Rusland for at fortjene Penge, og som ikke kjendte Noget til Sentimentalitet, ikke en Eneste, som ikke erkjendte, at Emancipationen havde givet Handelen et betydeligt Opsving. Stille vi begge Anskuelser sammen, saa kan Tingenes virkelige Tilstand let udfindes. Begge Parter stemme overens deri, at Mudschik'erne ere istand til at arbeide godt en Tidlang, og Begge sige ogsaa, at disse Mennesker ere forfaldne til Dovenskab og Drikfældighed. Forklaringen ligger deri, at de have faa

Fornødenheder, som ere let at tilfredsstille. De arbeide, for at forskaffe sig den Art Nydelse, de sætte Pris paa, og dovne, naar dette Formaal er opnaaet. Med en større Dannelse tiltager deres Fornødenheder, og desto mere maa de ogsaa arbeide. De gamle Grundbesiddere, der nu ikke kunne faae deres Arbeide udført uden at betale almindelig Dagløn, klage over, at Landet gaaer til Grunde. Fabrikanterne, der ikke mere behøve at konkurrere med ulønnet Arbeide, ere derimod tilfredse med den nuværende Tilstand. To Kjendsgjerninger godtgjøre tilfulde, at de Sidstnævnte have Ret. Siden Emancipationen er Befolkningen i Moskau bleven forøget med over halvtredsindstyvetusinde Mennesker. De forhenværende Livegne strømme til Staden, hvor de finde mere Arbeide og bedre Løn. Endvidere forsikrede mig en Fabrikant, der sysselsætter tyvetusinde Mennesker, at det var ham vanskeligt i Høstens Tid at finde det fornødne Antal Arbeidere. De forhenværende Livegne have kjøbt sig smaa Jordlodder, som de bearbeide for egen Regning.

Endnu har Emancipationen ikke været istand til at forandre Landets og Folkets Karakter. Petersborg har ved den første overfladiske Betragtning et særeget Fysionomi, men kommer man fra Moskau tilbage til Petersborg, saa troer man at være i en europæisk Hovedstad. Over Moskau er der udbredt et vist orientalsk Præg, i det Mindste mærker man, at man befinder sig ved den yderste Grændse af menneskelig Civilisation. I Petersborg har Europa besejret Asien, i Moskau er Kampen endnu uafgjort. Vandbærerne drive deres Forretninger paa Gaden, og de Tyrker, Armeniere og Persere, som man ser paa Torvet blandt Mængden, harmonere langt bedre til det hele Væsen, end de

tydske Kjøbmænd med deres runde Hatte og snævre Benklæder. Har man forladt Moskau, saa føler man, at man har kastet et Blik ind i en ny og ubekjendt Verden, i en Civilisation, der ikke er vor egen.

Nis de Bombell.

Historisk Fortælling fra Slesvigs Vestkyst.

I Sommeren i Aaret 1713, da den svenske General Magnus Stenbock med 10,000 Mand Soldater drog plyndrende om i Hertugdømmerne, efter at han havde brændt Altona og forøvet mange andre Ugjerninger, trængte en lille svensk Rytterskare ind i Landskabet Viding, der hidtil var forskaanet for Krigens Rædsler, fordi der ikke var Noget at hente i det fattige Landstrøg, der strækker sig langs Vestkysten, lige over for Øen Romø til den jydske Hede. Men de sydligere, rigere og frugtbarere Egne vare allerede saa ødelagte og udsugede, at Armeens Furageraf-delinger saae sig paa en Maade tvungne til at drage længere og længere bort, for at skaffe Levnetsmidler. Saaledes havde da ogsaa den ovennævnte Rytterafdeling, der bestod af en Vagtmester og ti Dragoner, begivet sig til den nordlige Del af den frisiske Kyst for at tømme de fattige Landmænds Lader, for at rekvirere Hø, Halm, Havre og Proviant og ovenikjøbet tvinge de Udplyndrede til selv at bringe Frugterne af deres Sved og Arbeide til Hovedkvarteret, uden at lønne dem derfor paa anden Maade

end med Skjældsord, Hug og Slag med den flade Klinge, saa snart der indtraadte en uventet Forsinkelse eller naar de yderligst gaaende Fordringer ikke kunde opfyldes saa hurtigt, som det forlangtes.

Tæt ved Kysten laa Gaarden Bombell (nu Bombøl), hvortil der var et betydeligt Tilliggende, men af daarlig Beskaffenhed, ikke noget Marskland som mod Syd, og som altsaa gav et meget ringe Udbytte. Eierens Vaaningshus var en lang een Etages Bygning med Straatag og smaa Vinduer med smaa i Bly indfattede runde Ruder. Nogle Lader af samme Bygningsmaade omgav Hovedbygningen, uden for hvilken der stod nogle forkrøblede Træer, hvis tynde Kroner ydede nogen Skygge mod den brændende Varme.

Det var Formiddag. Solen stod høit paa den klare, blaa Himmel og sendte sine hede Straaler ned paa de afsvedne Marker og paa den speilglatte Havflade, der ikke sattes i Bevægelse af noget Vindpust. En med Kornneg belæsset Vogn, trukken af to magre Heste, svang ind i Gaarden og holdt udenfor en af Laderne, hvis store Tagluge stod paa vid Gab. Karlen paa Vognen løste Touget og kastede Læssetræet, der laa langs over Negene, ned paa Jorden, derpaa stillede han et fuldt Vandtrug hen til Hestene, og tilsidst gik han ind i et Aflukke, hentede en Kande med Øl og tømte den med stor Velbehag.

Den Tørstige var en ung Mand, omtrent tyve Aar gammel, men af en meget kraftig Legemsbygning, høi og stærk, med et bredt af lyse, krøllede Haar omgivet, ret godmodigt Ansigt og to lyseblaa Øine, der saae trodsige nok ud. Hans hele Beklædning bestod af Benklæder og Skjorte af grovt Lærred, og hans nøgne Fødder stak i grove Træ-

sto. Han var Karl paa Gaarden og hed Nis Ipsen. Efter at have slukket sin Tørst, tog han en Høtyv og gav sig til at slynge Negene op i den aabne Luge med Kraft og Behændighed. Dette og lignende Arbeide var han vant til fra Barn, og hans Hu stod ikke til nogen anden Syssel. Han havde ikke den fjerneste Anelse om, at det var sidste Gang, han befattede sig dermed, og at hans Skjæbne inden et Kvarters Forløb vilde bringe ham bort derfra og føre ham en Fremtid imøde, der skjænkede ham historisk Berømthed og endnu omgiver hans Navn med en vis eventyrlig Glands.

Han havde travlt med sit Arbeide, da han til sin Forbauselse hørte stærk Hestetrampen og en heftig Ordstrid. Han lagde sin Høtyv fra sig og løb hen til Indkjørselen, hvor han da saae de andre to belæssede Høvogne komme kjørende, førte af Gaardeieren og den anden Karl. Høit oppe paa Læssene sade Gaardens Piger, der havde hjulpet til ved Indhøstningen og nu vendte hjem for at spise til Middag. Blandt dem befandt sig ogsaa Nis Ipsens Forlovede Grete, en smuk kraftig Pige paa atten Aar. Disse Vogne vare omgivne af den svenske Vagtmester og hans ti Dragoner, der underveis paa deres Rov- og Furageertog vare stødt paa dem og paa den groveste Maade havde krævet af Gaardeieren en stor Masse Halm og Havre. Den stakkels Landmand protesterede derimod og sagde, at han først kunde afgive Halmen, naar han havde faaet tærsket, hvorpaa Vagtmesteren under mange Eder og Forbandelser forlangte den utærskede Sæd ligesom den kom fra Marken, og at den skulde kjøres til et Sted, der laa ti Mil fra Gaarden. Under disse Forhandlinger vare de komne til Gaarden Bombell, hvor nu Svenskerne forlangte Foder til

Hestene og Mad og Drikke til dem selv. Den ængstede Gaardeier ilte med at give sine Folk de fornødne Befalinger, for at efterkomme dette Forlangende i det Haab derved at stille de ubudne Gjæster tilfreds og at faae deres andre Fordringer nedstemte.

Medens Nis Ipsen og den anden Karl vare ifærd med at fodre Krigshestene, havde Grete og de andre Piger travlt med at sætte det Bedste, Huset formaaede, frem for de frygtelige, knebelsbartede Ryttere. Vagtmesteren gik ind i Loen, for at tage det derværende Forraad i Øiesyn og at udvælge, hvad han vilde røve. Efter ti Minutter var han færdig dermed; han traadte ud af Loen, for at opsøge sine Dragoner, der alt vare gaaede ind i Huset. Da traf han i Gaarden Grete, den smukke Pige, der var flygtet derud for at undgaa de svenske Soldaters Kjærtegn. Med eet Spring var Vagtmesteren hos hende, tog hende om Livet og søgte at give hende et Kys. Grete udstødte et lydeligt Skrig.

„Holdt der!" sagde pludselig en af Harme skjærende Stemme, og Svenskeren følte sig greben ved begge Arme. Det var to kraftige Hænder, der rev den Frække bort fra sit Bytte, løftede ham i Veiret og kylede ham ti Skridt bort. Med et af Harme glødende Ansigt stillede Nis Ipsen sig foran sin Kjæreste og maalte Modstanderen med foragtelige Blikke.

„Hund!" brølede Vagtmesteren i høieste Raseri. „Hund, det er din Død! Krabat, har Du Lyst til at smage svensk Jern. Giv Agt nu, Kjøter og Søn af en Kjøter!" Og i det Samme drog han raslende sin lange, svære Vallask ud af Skeden.

„Til en lang Kniv hører en lang Gaffel," svarede Nis

Ipsen frygtløs og haanende. Han gjorde et Skridt tilbage, greb ind i Negene, som vare kastede hen foran Vognen, og trak sin lange, svære Høtyv frem.

„Hid, Dragoner!" raabte den svenske Vagtmester med hæs Stemme, men styrtede tillige, uden at vente paa sine Hjælpetropper, rasende ind paa Nis Ipsen, der med en Vending af Høtyven afparerede Sværdhugget og med et vældigt Angreb bogstaveligt spiddede sin Modstander til Jorden; thi han stødte ham de tre Spidser saa dybt i Brystet, at de de gik ud gjennem Ryggen paa den styrtende Vagtmester og borede sig ned i Jorden. Under en gruelig Stønnen udaandede Vagtmesteren endnu i samme Minut sit Liv.

Grete udstødte et Forfærdelsens Skrig. „Flygt, Nis!" raabte hun ude af sig selv af Angst. „Hen til Stranden! hen til Stranden! Baaden ligger dernede."

„Ja vel, Grete," svarede Nis, „det er det Bedste. Men Du maa med til Romø. Kom!"

Han tog hende ved Haanden, og saa løb de ned til Stranden, sprang i den derværende eneste Baad, gjorde den løs, og med kraftige Aareslag drev den over til Romø.

Dragonerne havde hørt Larmen ude i Gaarden, de sprang op fra Stedet, hvor de sade bænkede, og ilte ud. Derude i Gaarden fandt de Vagtmesteren svømmende i sit Blod og død. Den anden Karl, der havde set Tvekampen i Afstand, nærmede sig skjælvende og fortalte, hvad der var forefaldet. Svenskerne styrtede nu hen til Stranden, og skjønt Baaden alt var et Par tusinde Skridt fra Land, sendte de dog nogle Kugler af deres korte Karabiner efter Flygtningene, men de naaede dem ikke og faldt usædelige i Vandet. Foreløbig var der ikke mere at tænke paa nogen

Forfølgelse, da der ikke var nogen anden Baad ved Stranden.

Svenskerne vendte tilbage til Gaarden og raadsloges under Støi og Raab. Nogle foreslog, at de til Straf for Mordet strax skulde sætte Ild paa Gaarden og brænde den ned. Dog blev dette Anslag heldigvis forhindret af en gammel, temmelig fornuftig Ryttер, der foreslog, at Eieren skulde betale en Bøde af 10,000 Mark. Den stakkels Landmand bragte nu 150 Mark, idet han høit og dyrt forsikrede, at det var Alt, hvad han eiede. Dragonerne toge til Takke med den ringe Sum, da de indsaae, at der ikke for Øieblikket var mere at opdrive, men erklærede tillige under mange Eder, at de vilde komme igjen om nogle Dage og hente Resten. Var den ikke tilstede, vilde de, det svor de paa, lade den røde Hane gale paa Taget.

Derpaa bandt de Vagtmesterens Lig paa hans Hest og drog bort uden videre at tænke paa de Rekvisitioner, for hvis Skyld de egentlig vare komne. Eieren af Gaarden Bombell blev tilbage i sløv Fortvivlelse. Det var ham umuligt i de slette Tider at tilveiebringe den krævede Sum, og han saae alt i Aanden sin Gaard gaa op i Flammer og sig selv bragt til Bettelstaven.

Imidlertid landede de to Flygtninge lykkelig paa Romø, hvor Grete gik med sin Kjæreste hen til en fattig Slægtning, en Fisker, der modtog dem venligt. Da han havde erfaret Aarsagen til deres Flugt, raadede han indstændigt den unge Mand at begive sig ombord paa en hollandsk Sildeskude, der var kommen ind i Listerdyb og laa for Anker ved Romø. Han ansaae det for sandsynligt, at Svenskerne vilde søge at faae fat paa en Baad og sætte over til den lille Ø, for at faae fat paa Flygtningen.

Grete, der begyndte at dele Fiskerens Bekymring, raadede ham tilsidst ogsaa at benytte den gunstige Leilighed og for nogen Tid at forlade Landet. Hun selv vilde blive saa længe hos Fiskerens Familie, indtil Svenskerne havde forladt Viding Herred. Nis Ipsen var længere Tid i Tvivl om, hvad han skulde gjøre, men da Skipperen paa Sildeskuden kom i Land og søgte at overtale ham til at tage med til Amsterdam, tilføiende, at der vist ikke saa snart vilde tilbyde sig nogen saa gunstig Leilighed til Flugt, da de andre Sildeskuder alt vare paa Hjemturen og han selv kun var kommen til Romø for at hverve en Matros, fordi han havde mistet en Mand paa Søen, da besluttede den unge Slesviger sig endelig til at skilles fra sin Forlovede. Den næste Morgen tog han ømt Afsked med hende — hun lovede ham grædende evig Troskab — og saa gik han ombord paa Skuden og hjalp at heise de brune Seil. Alle Beboerne paa denne Del af den vestslesvigske Kyst, selv Bønderne, ere fødte Sømænd, og Nis Ipsen, der ikke saa lidet havde færdedes paa Søen, kjendte godt de almindelige Matroshaandgreb. Saaledes gled det lille Skib, der havde fuld Ladning, dreven af den svage Brise, ud af Listerdyb og tog Kursen til Amsterdam.

Mennesket spaaer, og Gud raader! Nis Ipsen og Grete kunde roligt være vendt tilbage til Gaarden Bombell, og dens Eier kunde have været ubekymret, thi ingen svensk Rytter kom mere til Landskabet Viding. Forfulgt af de Danskes, Russernes og Sachsernes forenede Armeer maatte den barske General Steenbock trække sig tilbage med sin lille Hær for den store Overmagt og kaste sig ind i Fæstningen Tønningen, der ved Forræderi af Holsteens Administrator, Hertug Christian August af Slesvig, var bleven ham ud-

leveret. Her afstar Beleirerne — de forbundne Krigshære anførtes af de tre Krigsherrer Frederik den Fjerde af Danmark, Peter den Store af Rusland og Kurfyrst Frederik August af Sachsen i egen Person — den svenske Hærfører al Tilførsel, saa at han tilsidst maatte kapitulere. Magnus Steenbock kom i dansk Krigsfangenskab. Han blev først behandlet godt, fik en egen Gaard i Kjøbenhavn at bo i; men da han indlod sig i hemmelig Brevveksling med Landets Fjender, og denne blev opdaget, førtes han til Kastellet, hvor han døde den 23de Februar 1718.

Da Filip den Anden af Spanien i Aaret 1594 tog Portugal i Besiddelse, forbød han sine nye Undersaatter enhver Forbindelse med de nederlandske Insurgenter. Vilde nu de hollandske Kjøbmænd, som hidtil havde hentet de indiske Krydderier fra Lissabon og havde været Mellemmænd for Handelen dermed i hele Europa, ikke ganske miste nogle af deres vigtigste Handelsartikler, maatte de nu selv forsøge at bane sig en Vei til Indien.

Imidlertid manglede deres Søfolk det fornødne Kjendskab til Farten paa Indien, der hidtil udelukkende havde været i Hænderne paa deres Fjender, Spanierne og Portugiserne, hvis Flag den Gang endnu alene var herskende i hine fjerne Have og stolt veiede fra alle Forter og Faktorier paa de talrige afrikanske og indiske Kyststationer. Kjøbmændene i Amsterdam befandt sig derfor i en stor Forlegenhed. I nogle Aar søgte de en Søvei til Indien gjennem de nordlige Have; men alle disse Forsøg ligesom de, der paa samme Tid gjordes af Englænderne, mislykkedes. Da indløb en Dag i Amsterdam en hemmelig Skrivelse fra

en Hollænder ved Navn Cornelius Houtman, der sad i Gjældsfængslet i Lissabon. Denne Mand havde været i portugisisk Tjeneste, han havde flere Gange gjort Søreisen til Indien og ved sin Omgang med de Indfødte indhøstet vigtige Erfaringer. Han tilbød sine Landsmænd sin Tjeneste, naar de vilde betale hans Gjæld og skaffe ham ud af Arresten. En Forening af Kjøbmænd i Amsterdam skjød straz Summen sammen og sendte et hemmeligt Sendebud til Lissabon, for at faae Houtmann udfriet. Det skete, og Cornelius Houtmann kom til Amsterdam, hvor han overtog Kommandoen over en lille Eskadre paa fire Skibe, der var udrustet af den nævnte Forening. Hans Hverv var at seile til Indien, at gjøre sig bekjendt med Kysterne, Øerne, Nationerne, Produkterne og Handelen i hine fjerne Egne og derved saavidt muligt at undgaa de portugisiske Kolonier. Houtmann udførte sit Hverv paa bedste Maade. Efter at have udforsket adskillige Kyststrækninger af Afrika og Brasilien, der endnu vare ubekjendte selv for Portugiserne, efter at have besøgt Madagaskar, Maldiverne og Sundaøerne, landede han paa Java, hvor han sluttede Traktater med de mægtigste indfødte Fyrster og indrettede et Faktori. Derpaa vendte han med gode Udsigter og Forhaabninger for Fremtiden tilbage til Holland.

„Selskabet for de fjerne Lande" i Amsterdam besluttede nu at grundlægge en stor Koloni paa Java, der laa temmelig fjernt fra Middelpunktet for den portugisiske Magt i Indien, men i Nærheden af Krydderiøerne og gunstigt beliggende for derfra at aabne en Handel med Kina og Japan. Til dette Formaal blev Admiral van Neck affendt med en Flaade, der lykkelig ankom til Java, hvor det Had, som de Indfødte nærede til de undertiden landende gru-

somme Portugisere, blev til Nytte for Hollændernes Planer. Admiral van Neck seilede derpaa ogsaa til Mollukkerne (Krydderiøerne), oprettede Faktorier og afsluttede Traktater med Øboerne. Det Held, der kronede dette første Forsøg, fremkaldte i Holland en Mængde Handelsselskaber, der indrettede deres Handel paa Indien, men dog snart kom til at indse, at de, adsplittede som de vare, ikke vare istand til at gjøre Portugiserne, der med Skinsyge lurede paa dem, nogen eftertrykkelig Modstand. De forenede sig derfor til et stort Kompagni, der havde en betydelig Kapital at raade over, og det fik betydelige Privilegier af Regeringen. Saaledes havde Kompagniet Ret til at føre Krig i Indien, slutte Fred, bygge Fæstninger, holde Garnisoner, anlægge Kolonier, ansætte Guvernører o. s. v. Nu begyndte i Indien det hollandske Herredømme, der snart udfoldede sig saa mægtigt, at det i Løbet af halvandet Aarhundrede saa godt som udelukkende havde Monopol paa Krydderihandelen og forsynede den hele Verden Nord for Ækvator med Peber, Kanel o. s. v. til uhyre Priser og med uhyre Gevinst. En gunstig Stjerne førte Holland først til Java, og dette skjønne Land, denne herligste Perle i det indiske Arkipel have de beholdt og hævdet til den Dag idag, skjøndt de rigtignok i den seneste Tid have havt farlige Kampe at bestaae med de krigerske Stammer, navnlig mod Atschnineserne.

I Aaret 1613 forjog de Portugiserne fra Timor, 1621 erobrede de alle Molukker, 1641 borttog de Malakka og 1658 Ceylon. De drev en meget livlig Handel paa Japan, Kina og Siam og oprettede overalt Faktorier. Imidlertid udeblev heller ikke Modgangen. Den Tilfredshed, hvormed de Indfødte i Begyndelsen havde modtaget Hollænderne ved Kysterne og paa Øerne af det indiske Arkipel, fordi de be-

krigede og fordrev de forhadte Portugisere, ophørte snart og forvandledes til Utilfredshed og Sorg. De stakkels Folk kom den Erkjendelse, at de kun havde mistet haarde Herrer, for at faae andre ofte endnu haardere i Stedet. De bleve plyndrede og pinte ogsaa af de nye Herskere, og undertiden gjorde Kræmmerpolitiken sig skyldig i de skammeligste Overgreb. Saaledes blev, for kun at nævne et Exempel, Kongen af Ternate angreben for at tvinge ham til at udrydde Kryddernellikerne overalt, undtagen paa Amboina. I denne skjændige Kryddernellike-Krig bleve de Indfødte paa Banda nedsablede til sidste Mand. Den Tids besynderlige og forkerte Handelspolitik bevirkede deslige Nederdrægtigheder. Kjøbmændene i Amsterdam vilde, at den høie Pris paa indiske Krydderier skulde holde sig varigt. I Stedet for at forskaffe sig en større Afsætning ved Hjælp af lavere Priser, foretrak de som oftest at ødelægge eller brænde uhyre Masser af Peber, Kanel, Kryddernelliker til Millioner Gyldens Værdi, naar der var altfor Meget deraf i deres Magasiner, og det saaledes kunde forudses, at Priserne vilde blive trykkede. — —

I de første Aartier af det forrige Aarhundrede, havde det hollandsk-ostindiske Kompagni især henvendt sin Opmærksomhed paa Celebes. Der blev udrustet en Expedition dertil, og netop da Nis Ipsen ankom med Sildeskuden til Amsterdam laa en til dette Øiemed fuldstændig udrustet Flaade rede til at løbe ud fra Texel, kun endnu ventende paa de sidste Befalinger og paa gunstig Vind.

Nis Ipsen drev nogle Uger om i Amsterdam og faldt derved i Hænderne paa saalaldte Seelenverlopere (Folk, der gaa løs paa at opsnappe Folk til Brug for Søtjeneste). Disse fulgte ham til den indiske Flaade, som endnu trængte

til Mandskab. Da det viste sig, at han kjendte Noget til Søvæsenet, blev han strax Letmatros og fandt sig i sin Skjæbne. Da han udmærkede sig ved Dygtighed og Behændighed, og var villig til Tjenesten, vandt han snart sine Foresattes Godhed.

Karlen fra Bombell havde nu megen Fare og mange Eventyr at bestaa i de paafølgende Aar. I den indiske Øverden er Krigsførelsen en slem Ting; Sumpfeberen og tropiske Sygdomme rydde lige saa meget op mellem Europæerne som de til Fortvivlelse drevne Indfødtes forgiftede Vaaben, og Døden truer den Fremmede i mange skrækkelige Skikkelser. Nis Ipsen sloges tappert til Lands og til Vands; hans herkuliske Styrke, hans jernfaste Sundhed overvandt Vanskeligheder, som andre Europæere vege tilbage for, og hans jævne, sunde Forstand og gode Dømmekraft kom ham ogsaa til Hjælp ved mange Leiligheder. Hans Fortjenester bleve ikke ubelønnede. Fra simpel Matros avancerede han til Styrmand, til Lieutenant og snart blev han Kapitain. Som saadan frelste han en Gang en hel Eskadre fra Undergang og en fjern Koloni fra Tilintetgjørelse, idet han med sit Skibsmandskab foretog en dristig Landgang og anrettede et stort Nederlag blandt de Indfødte, der havde gjort Oprør og beleirede det hollandske Faktori. Rygtet om hans kjække Daad og hans Dygtighed udbredte sig i Indien fra Ø til Ø og trængte over Verdenshavet til Holland. Han steg fra Trin til Trin — Døden rømmede op blandt hans Formænd og tilsidst blev han udnævnt af Generalgouvernøren til indisk Admiral, hvilken Udnævnelse blev stadfæstet af det hollandsk-ostindiske Kompagni og af Generalstaterne i Haag. Med kraftig Arm gjenoprettede han Freden i det indiske Arkipel, og derpaa vendte han paa Opfordring tilbage til Holland,

hvor Kompagniets Direktion og Regeringsherrerne i Haag havde ønsket at se ham og høre hans personlige Mening om forskjellige indiske Anliggender.

Den tidligere saa fattige Karl fra Bombell, der nu kaldte sig med det stolte Navn Nis de Bombell, vendte da som hollandsk Admiral, belæsset med Skatte, tilbage til Europa. Ti Aar vare forløbne siden den Dag, da han var bleven slæbt ombord paa en Indiefarer. I alle de Kampe og Omskiftelser, han havde gjennemgaaet, havde han kun lidet tænkt paa sit Hjem; nu derimod, da han styrede mod det gamle Europa, randt hans Ungdomstid ham i Sinde, og ofte gik han fordybet i drømmende Tanker frem og tilbage paa Dækket. Han tænkte paa sin forladte Kjæreste, paa den stakkels Grete, for hvis Skyld han havde dræbt den svenske Vagtmester.

Da han efter en god og heldig Fart ankom til Amsterdam flagede alle Skibe til hans Ære i Havnen, og en uhyre Menneskemængde forsamlede sig i Gaderne, for at se den store Søhelt og Krigsmand. Han begav sig ufortøvet til Haag, hvor han blev modtaget med den største Høiagtelse og overvældet med Æresbevisninger. Han havde daglig vigtige Samtaler med Regeringens Medlemmer og Kompagniets Direktører, hvilke sidste overrakte ham en kostbar Guld-Æreskjæde. Der blev givet ham et rummeligt Huus, men hvor han dog om Aftenen, naar han vendte tilbage fra de mange Festligheder, ikke følte sig ret hjemme. Der syntes at mangle ham Noget i hans fulde Lykke.

Omsider tog han en Beslutning. Han skrev et kort Brev og sendte derpaa Bud efter en fortrolig Ven, en frisisk Sømand, hvilken han for flere Aar siden havde gjort til Over-

styrmand paa sit Admiralskib. Denne fik nogle hemmelige Instruktioner og reiste strax til Amsterdam.

To Dage efter gjennemskar en lille Brig Nordhavets rullende Bølger. Den indiske Admirals Overstyrmand stod paa Dækket og saae mod Nordnordost — derhenne, langt bag den bølgende Taage, laa jo det slesvigske Hjem.

Grete tjente endnu bestandig som Pige paa Gaarden Bombell. I flere Aar havde hun længselsfuld ventet paa sin Kjærestes Tilbagekomst; nu maatte hun dog anse ham for død, da hun ikke havde hørt det Mindste fra ham. Men hun blev ved at være ham tro, og viste flere Friere tilbage. Til dette fjerne Landstrøg af den nordligste slesvigske Kyst trængte ingen Efterretning om de indiske Begivenheder og Krige. Om der end ikke var saa faa Frisere i den hollandske Marine, saa tænkte de ikke paa at skrive hjem, selv om de havde været istand dertil. Postgangen var usikker og Blade kjendte man kun lidet til.

Stundom naar Grete sad ene i sit Kammer, gav hun sine Taarer frit Løb ved Mindet om sin tabte Forlovede, og om Dagen forrettede hun stille det haarde Arbeide, som hun var vant til fra Barndommen. Armod havde jo altid været hendes Lod og saaledes bar hun taalmodig sin Skjæbne, ikke anende, at der forestod en Vending i den, som hurtig vilde hæve hende til Lykke og Glands.

Det var en raa Efteraarsaften, Vinden rystede Vinduesstodderne paa den ensomme Gaard og rev Bladene af de forkrøblede Træer. I Folkestuen sad efter gammel Skik alle Gaardens Beboere om det flammende Arnested, over hvilken der stod en stor Kjedel med Boghvedegrød til Aftensmad.

Pigerne og Karlene vare beskjæftigede med forskjellige landlige Arbeider af det Slags, som drives naar Høsten er endt. Nogle satte Pløkke i River og skæftede Leer, Andre snittede Træskoer eller Træskeer, Fruentimmerne spandt eller kartede, og saa blev der disket op med Fortællinger, som vel vare fortalte mange Gange forinden. Et Par brændende Tællelys kastede sit Skin paa det hele Selskab, der syntes at finde sig ret vel tilmode.

Gaardens Eier havde netop endt sin sikkert femhundrede Gange gjentagne Historie om Nis Ipsen og den spanske Vagtmester, og Grete havde dertil føiet Beretningen om Flugten til Romø og om Afskeden fra Kjæresten, som hun vist aldrig mere skulde gjensee, da Lænkehunden i Gaarden gav sig stærkt til at gøe. Strax derefter hørtes kraftige Fodtrin ude i den stenbelagte Forstue — Døren gik op og to Mænd kom ind, bærende paa en stor Kuffert, som de satte midt i Stuen. Grete gjenkjendte strax sin Slægtning, Fiskeren fra Romø, hun skjød Rokken til Side og hilste hjerteligt paa ham. Den anden Mand, der bar en Hat med Guldtræsser og en Uniform under Kappen, vendte sig derpaa spørgende til Fiskeren i det frisiske Tungemaal med de Ord: „Er det hende?"

„Ja vel er det hende!" raabte Fiskeren, „Nu, Grete, nu skal Du til Holland."

„Til Holland!" svarede Pigen ganske forbauset.

„Ja," sagde den Fremmede flegmatisk. „Allerede imorgen maa Jomfruen reise med mig til Haag, hvor hun ventes af Admiral de Bombell."

„Men min Gud og Fader, hvad skal det betyde? Hvad skal jeg i Haag? Jeg veed ikke en Gang, hvad Haag er for Noget."

Den Fremmede havde imidlertid lagt Hatten fra sig og taget et Brev frem, som han gav til Grete. Med skjælvende Hænder brød hun det og læste den korte Skrivelse. Den lød saaledes:

„Myn Grethe!

As du nog van de Gesynning bist, t'welck du weirst, do ick mit dy taglick op Bombell deente, so kam to my na der Haag un war myn Frow. Ick bin gegenwordig Hollandische Admiral.

Nis de Bombell, vormalem Nis Ipsen,
dyn getreue Brydigam.*)

Det fortnede for Gretes Øine, da hun læste dette. Hendes elskede Kjæreste levede altsaa endnu, han var bleven Admiral og lod hende hente, for at holde Bryllup med hende! Hun lo og græd paa samme Tid af Glæde og Henrykkelse og kysede mange Gange de kjære Ord, som han, hun havde anset for død, sendte hende. Det øvrige Husgesinde var ogsaa meget forbauset og betragtede den lykkelige Grete, der nu ved en eventyrlig Forvandling var bleven en fornem Dame, med en vis Respekt.

Admiralens Overstyrmand pakkede nu Kufferten ud, og de vidunderligste Sager kom for Lyset. Der var kostelige indiske Shawler og andre kvevede Tøier, Guld- og Sølvsmykker og Ædelstene. Dette var, fortalte han, en fore-

*) Denne Skrivelse er historisk. Den er affattet i det frisiske Sprog, der den Gang var meget udbredt paa den vestlesvigske Kyst og endnu tales af en Del af Befolkningen. I dansk Oversættelse lyder den saaledes: Hvis Du endnu har samme Sindelag, som da jeg tjente paa Bombell, saa kom til mig i Haag og bliv min Kone. Jeg er nu hollandsk Admiral. Nis de Bombell, forhen Nis Ipsen, din tro Brudgom."

løbig Brudegave til Grete. Desuden havde han medbragt allehaande kostelige og værdifulde Gaver til Hr. Admiral Nis de Bombells tidligere Venner, til Gaardeieren og til Gretes Slægtninge og Veninder. Disse aldrig kjendte Herligheder vakte naturligvis en sand Jubel. Derefter blev Boghvedegrøden sat til Side, og et saa godt Maaltid, som Gaarden formaaede, anrettet for Gjæsterne og for alle Husets Folk.

Admiralen havde naturligvis ikke kunnet vide, om hans Kjæreste endnu tjente paa Gaarden Bombell eller om hun endnu var ugift eller endog i Live. Han havde derfor paalagt sit Sendebud først at begive sig til Fiskeren paa Romø, for at indhente fornøden Underretning. Det havde Overstyrmanden gjort og endnu samme Dag sammen med Fiskeren ladet sig sætte over i dennes Baad til Bombell.

Næste Morgen iførte Grete sig sine bedste Klæder og tog saa hjertelig Afsked med Alle paa Gaarden. Hun steg med sin Slægtning og Overstyrmanden i Baaden og seilede til Romø. Med rørt Hjerte forlod hun Strandbredden, hvor alle Gaardens Naboer havde samlet sig og tilvinkede hende den sidste Hilsen.

Udenfor Romø laa Briggen. Grete kom ombord, hvor der var indrettet en smuk lille Kahyt til hende. Skibet vendte og styrede mod Sydvest.

Fem Dage efter gik Grete med sin Ledsager gjennem Haags stille, fornemme Gader, indtil de kom til et smukt, stort Hus, i hvis Gadedør stod en høi Mand i en kostbar af Guld straalende Uniform, med et solbrændt, brunt Ansigt og glade, lyseblaa Øine. Hun ilte ham imøde, og de laa i hinandens Arme.

Efter et Par Dages Forløb blev Bryllupet feiret med

stor Pragt. Fornemme og ansete Folk vare tilstede. Fine Damer i Silkekjoler med Slæb gjorde Fru Admiralinden deres Opvartning, og skjøndt lidt undseelig i Begyndelsen, teede hun sig dog med naturlig Anstand.

Senere fulgte Grete med sin Mand til Indien og beboede med ham et Palads i Batavia, der i Pragt kun stod tilbage for Generalguvernørens. I den sydlige Troperverden, paa den indiske Arkipels Trylleøer tænkte hun undertiden paa den fjerne, fattige Hjemstavn, og aldrig betoges hendes Hjerte af Stolthed og Hovmod. De To levede meget lykkelig sammen og angrede aldrig, at de havde bevaret den gjensidige Troskab i mange Aar. — Dette er den sande Historie om en slesvigsk Karl og om en slesvigsk Pige.

En Fart i Ishavet.

(Af M. E. Blaukenau.)

Sandwichsøerne ere en af Hovedstationerne for de Hvalfangere, der krydse i det stille Hav. Om Foraaret anløbe de dem. Trannen bliver her udladet, der indtages frisk Proviant, og Mandskaberne faae her den nødvendige Hvile og Forfriskning. Men derpaa skynde Skibene sig afsted til Fiskestederne, om Sommeren navnlig i Nordvest til Ochotskhavet og til den Nord for Beringsstrædet beliggende Del af Polarhavet.

I April 1866 forlode ogsaa vi Havnen ved Honolulu

og seilede ved godt Mod til det høie Norden. Det herlige Veir, som vi havde i Begyndelsen af Reisen, blev mere raat, jo nærmere vi kom til Aleuterne, og da vi passerede denne øde Øgruppe, var det ligefrem afskyeligt. Der blæste en iskold Vind, Regn skiftede med Taage og Snefog, og rasende Storme bruste hid fra de kløftede Bjerge, som om de vilde afskære os Gjennemfarten. Mod Øst syntes en Vulkan at være i fuld Virksomhed. Vi saae Skin af Ild, mørke Røgskyer og troede af og til at høre en fjern Larm.

I Beringshavet fandt vi Veiret lige saa ugunstigt. Snart havde Skibet i hele Dage at kæmpe med Storm og Bølger, snart svævede den tætte Taage over de mørke Vande, medens Seil, Toug- og Træværk bleve overtrukne med en tyk Isskorpe. Alt Liv syntes her uddøet. Der saaes ingen Fisk, ingen Fugl, kun spredte Isblokke, der, blege og kolde og glimrende i Taagen, dreve forbi som Sendebud fra det kolde Norden.

Nordlyset skinnede her i endnu aldrig kjendt Glands og viste sig undertiden i en overvældende Pragt. En Gang grebes mange af vore Folk endog af en overvældende Frygt. Det var som om Alt stod i Flammer. Fra tre bleggule Lysbuer, der dannede sig i Vest, strømmede mægtige grønne og røde Straaler hen over os, svang sig frem og tilbage, bøiede sig, sank tilbage og steg op paany, strækkende sig bestandig videre i det Uendelige i et imponerende Farvespil. Som Oceanets Bølger skydes rullende frem af Stormen, saaledes overstrømmede undertiden uhyre Lysbølger med majestætisk Bevægelse Himmelhvælvingen, adsplittende sig med en grel Sitren i Zenith i Flammepile i Tusindvis, der forsvandt som et Lyn i Verdensrummet. Derimod drev de mægtige Straaleknipper deres sindsforvirrende Spil, svang

sig rundt lig et Hjuls Fælger i samme Retning, eller snoede sig vifteformigt opblussende vildt mellem hverandre. Det hele Firmament var idel Lys og Bevægelse, et i de pragtfuldeste Farver skiftende Ildhav. Enkelte Ildneg foer op saa hurtigt og lysende, at de syntes at synke ned paa os mellem Mast og Tougværk. Ofte havde vi Fornemmelsen af, som om der paa en saa vældig Lysudvikling maatte følge uhyre Skrald, men forgjæves lyttede vi med tilbageholdt Aandedræt. I Naturen herskede den største Stilhed. Vel en Time holdt Fænomenet sig i sin største Pragt, derpaa slukkedes Alt næsten i samme Øieblik, og kun tre Lysbuer bleve tilbage. Den yderste rykkede derpaa langsomt frem og forsvandt idet den flammede op i det sidste Nu, de to andre blegedes efterhaanden indtil de ganske forsvandt i det skimrende Dagslys.

Jo mere vi trængte frem mod Nordvest, desto sjeldnere blev Isen, undertiden fik vi ikke en eneste Blok i Sigte. En Morgen vaktes vi af Raabet „en Bjørn, en Bjørn!" Vi kastede os i Klæderne og vare hurtigt op paa Dækket. Ikke langt fra os viste sig paa en svømmende Isflage en af disse den høie Nords hvidklædte Beherskere og saae forundret over til os. Da vi satte en Baad i Vandet, for at ro hen til den, blev den urolig. Stillende sig i en opreist Stilling og løierligt gestikulerende med Forlapperne, betragtede den os mistænkeligt, løb hid og did og lod sig derpaa langsomt glide ud i Vandet med Bagdelen foran. Den kraftige Svømmer blev dog naaet med nogle raske Aaretag, og skjøndt den forstod at dykke hurtigt under, blev den dog rammet af nogle Kugler og dræbt.

Efter nogle Dages Forløb saae vi for første Gang Isblinket, et kun lidet paafaldende blegt Skær, der viste sig

paa Horisonten. Snart traf vi ogsaa paa virkelige Ismarker. De bestode af snebedækte Isflager og Blokke, der i Gjennemsnit af nogle Fod ragede op over Vandet og kun paa faa Steder ved det ofte uhyre Tryk, der bevirkes af Stormene og Strømningerne, vare skudte ovenpaa hinanden i Volde og Hobe af ti til femten Fods Høide. Dog viste disse Forhøininger sig lave i Forhold til Massernes Udstrækning. Havde vi end paa Grund af de overdrevne Skildringer, vi havde læst og hørt, ventet at se ganske andre Dimensioner, og følte vi os end lidt skuffede, bleve vi dog ikke trætte af at beundre dette Islandskabs eiendommelige Skjønhed.

Saa langt Øiet naaede, var der kun Is og atter Is, uafladeligt skiftende i Form og Farve. Kanaler krummede sig i alle Retninger, paa nogle Steder vare de saa snævre, at en Baad neppe kunde trænge derigjennem, paa andre Steder udvidede de sig og dannede midt i Havet en mørk, stille Sø, rundtom omgivet af Bredder som af Krystal. Snart straalede dette nordlige Sceneri i det fulde Dagslys saa blændende og blinkende, at Øiet ikke kunde udholde Skuet, snart overgjødes det af den dalende Sol med Purpur og Guld, og derpaa indhyllede det sig i den korte Nats hemmelighedsfulde Dæmring.

I Nærheden af disse store Isflager var Veiret bestandig smukt, Vinden var svag, og vi glede kun langsomt fremad. Enkelte klare Isstykker viste en fortryllende Farvepragt med fremherskende grønne og blaa Tinter; som glimrende Ædelstene hvilede de paa det rolige Hav. Undertiden rullede et hult Drøn gjennem Luften, naar en stor Flage revnede, og da styrtede den nedhængende Isbygning klirrende og raslende sammen. Opdykkende Hvalrossers stærke Snøften

trængte til os, og vi saae snart nær, snart fjernt Dampen af deres Aandedræt stige op i Luften. Hist og her hvilede Sælhunde paa Isen eller pladskede i Vandet, medens Hvalrosser, for det Meste liggende i stort Antal ved Siden af hinanden, enkeltvis eller i Kor udstødte et kort Brøl. Maager flagrede om os til alle Sider; heller ikke Bjørne, der snue som Ræve gik ud paa Bytte, vare sjeldne, men grebe hurtigt Flugten, saa snart vi nærmede os. Nu og senere havde vi fuld Leilighed til at se, hvor meget det arktiske Dyreliv er knyttet til Isen.

Omsider naaede vi midt i Mai Siberiens Kyst. Den var endnu tildels omgivet af Is, bag dette hævede sig imposante Forbjerge, mørke Klipper, og inde i Landet ragede snebedækte Bjergtoppe op mod Himlens klare Blaa.

Da Beringsstrædet sjeldent før Slutningen af Juni med Sikkerhed kan passeres, saa holde de Hvalfangere, der ankomme tidligere, sig nær til den asiatiske Kyst, især mellem Kap Pakhoghinsk og Kap Navarin, for her at fange de Hvaler, der drage forbi til Ishavet. Mellem Landet og den Is, der driver i Havet, er der altid et efter Omstændighederne bredt eller smallere Farvand. I dette krydsede ofte en halv Snes Fartøier ikke langt fra hinanden, og de mange Baade fra dem svømmede omkring overalt eller laa ind under Landet, medens Matroserne passiarede sammen om Tran, Ulykkestilfælde og Eventyr. Ikke faa Hvaler bleve harpunerede, men de fleste gik tabte i Isen. Veiret var smukt, Kulden aldeles ikke streng, og vi befandt os i det Hele meget vel, kun Taagen var os ikke tilpas. Faldt den over os, da maatte der vises den største Forsigtighed saavel med Hensyn til Isen som ogsaa med Hensyn til de krydsende Skibe. Flere af disse gjorde sig bemærkede ved

det lige, fire Fod lange Taagehorn, som de vagthavende Matroser blæste i med deres Lungers fulde Kraft og aflokkede gyselige Toner; paa andre Skibe slog man løs paa et tomt Fad og gjorde dermed en forskrækkelig Spektakel, saa at det let kunde gjættes, hvor de forskjellige Skibe laa.

Landet var stærkt befolket. Overalt ved Bugterne var der Grupper af lave Telte, Tschuktscher, de asiatiske Eskimoers Boliger. Vare Omstændighederne gunstige, saa kom smaa af Huder forfærdigede Baade, Baidarer kaldet, seilende hen til Skibet, og ved Hjælp af tilkastede Touge klatrede Folkene deri ombord. De undersætsige, kraftfulde Skikkelser vare indhyllede i Peltsværk, de brede Ansigter havde et godmodigt, lidt listigt Udtryk. Deres Bevægelser vare livlige og sikre deres Sprog var udtryksfuldt og kraftigt, de lo ofte og hjerteligt. De bragte os forskjellige Artikler til Tuskhandel, saasom fuldstændige, godt forarbeidede Peltse; Kitler forfærdigede af Robbernes Tarme i Skikkelse af en Skjorte med en Hætte til at bære over Peltsen, for at beskytte denne mod Fugtighed; smukt udsyede, varme og vandtætte Støvler af Sælhundeskind, Hætter og Vanter af samme Materiale; endvidere Hvalrostænder, Fiskeben og Vaaben og Redskaber, der vare blevne ubrugelige. De forlangte derfor Tobak, Bøsser, Krudt og Kugler, Knive, overhovedet Staalredskaber af enhver Art, og de vidste meget vel at kalde disse Ting ved engelske Navne.

Den Bestemthed, hvormed de vægrede sig ved trods de mest lokkende Tilbud at afhænde deres egne, fortræffeligt forarbeidede, skjønt meget simple Vaaben, vilde alene have været istand til at godtgjøre, at vi her havde en ægte Jægernation for os. Ogsaa Drengenes Lege vidnede derom. Bevæbnede med Oldtidens Davidsslynger seilede de ud paa Havet

og sendte deres Kastevaaben efter de forbidragende Fugle. Det var ret mærkeligt, at de aldrig bandt an med Fuglesværmene paa Landet, som dog neppe kunde forfeiles. De haandterede deres Slynge med stor Kraft, men rigtignok ikke med synderlig Færdighed. Den bedste Skytte nedlagde først ved det syvende, en anden Gang ved det fjerde Kast en Fugl, men saa opbrugte han sit hele Forraad af Stene, vel tyve i Tallet, uden at det lykkedes ham at ramme Noget. Paa en stor Havmaage, som jeg undersøgte, var Stenen trods den tykke Fjerbeklædning trængt ind i Kroppen og havde dræbt den lige saa sikkert som en Geværkugle.

Virkelig forbausende var den Mængde Fugle, som havde samlet sig paa enkelte Klipper, medens andre ikke frembød en eneste. I det Fjerne lød deres Skrig som en hul Brusen og kun i Nærheden kunde man skjelne de aldeles ikke melodiske Stemmer af enkelte Medlemmer af det saa brogede Selskab. Undertiden regnede det formelig med Skarn, naar de opskræmmede Beboere af en Rugeplads droge hen over os, og mangen En af os fik da en „siberisk Dekoration", som Matrosvittigheden kaldte disse uvelkomne Udmærkelsestegn.

Saaledes kom Juni Maaned og Halvdelen deraf var forløben. Medens vi her krydsede, var der indtraadt betydelige Forandringer; prægtige, varme Dage hørte ikke til Sjeldenhederne, Sneen smeltede paa Landet, Dalenes Solside smykkedes med venligt Grønt og store Mygsværme spillede i Solskinnet. Foraaret var draget ind i Siberien. Ismasserne vare næsten ganske forsvundne fra Havet, og med dem Hvalrosserne og de fleste Sælhunde, de vare alle dragne med Isen mod Nord til deres paa Føde rige Sommerkvarterer.

Mange Skibe havde alt forladt deres Fiskeplads og vi

fulgte omsider mod Nord efter Hvalerne, som nu bleve sjeldnere og sjeldnere. Ved Kap Navarin gik Farten tvers over Anadyr-Bay ind i Beringsstrædet. Uhyre Sværme af Ænder fløi hid og did og ydede os mangen en Lækkerbidsken; ogsaa enkelte Hjorder Hvalros søgte at bøde paa den forsømte Tid ved Hurtighed, og naar man saae disse trodsige Svende fare afsted, kunde man godt forklare sig Fablen om Havmænd. I smult Vande seilede vi langs den asiatiske Kyst, der laa for os i venlig Skjønhed, medens Blikket ved at søge at naa den amerikanske Kyst tabte sig i det taagede Fjerne. Skibet foer skummende gjennem Vandene, der snart viste sig grønlige, snart sorte, snart brunlige, forbi brat skraanende Klipper, romantiske Fjorde og langstrakte grønne Dale. Der stod mange Tschuktschelandsbyer og overalt herskede der et travlt Liv; vi saae Mennesker, Hunde, enkelte græssende Rensdyr, og mødte mange Baidarer, hvis Mandskab gjorde Jagt paa Havets Beboere og hilste os med stærke Raab. Intetsteds saae vi et Træ eller kun en Busk.

Snart viste sig foran os de høie Klippesøiler, der ere bekjendte under Navnet Diomedeerne, ragende høit og steilt op midt i Farvandet som mægtige Stykker af en Kæmpebroes Piller. Flere Mile derfra hævede sig Polarhavets sidste Vogter, det langt ud i Søen fremskydende Østkap. Truende og mørkt ligger denne ensomme Bjergkolos, mødende Isbjergenes Magt og den fremstormende Sø med sine trodsige, steile Fjeldvægge, og med sin Top ragende op i Skyerne. Nu gik det rask ind i det arktiske Hav, hvis Vande udbredte sig for os i Solglands.

I flere Dage seilede vi mod Nord, uden at see anden Is end hist og her en enkelt Blok, som forvitret drev om i Vandet og i det Høieste tjente en statlig Sækhund til

Hvilested. Undertiden kom et Skib i Sigte og mørke Røgskyer paa Horisonten viste, at andre vare ifærd med at „udkoge" deres Fangst.

Vi selv nedlagde i faa Dage flere Hvaler og havde en yderst anstrengende Tjeneste, saa at vi i halvtreds til tredsindstyve Timer neppe fik Ro til at sove i fire. Det var ikke sjeldent, at Folkene af overstadig Træthed faldt i Søvn paa Tofterne. Appetiten var overordentlig stor. De farvede Portugisere fra Azorerne og de Kapverdiske Øer, der for første Gang følte Indflydelsen af et koldt Klima, viste især en forbausende Madlyst. De fedeste Spiser, som vi andetsteds vilde have fundet meget modbydelige, vare her særdeles velkomne, og det fedeste Flæsk blev ikke forsmaaet.

Den vante Afveksling af Dag og Nat fandt ikke mere Sted, Solen gik ikke op og ned for os; stadig viste den sig paa Horisonten; ved Middagstid i Syd, ved Midnat i Nord. Saaledes havde vi i flere Uger kun en eneste Dag. Det saa berygtede Ishav gjorde et mod Forventning meget gunstigt Indtryk paa os. Veiret var overraskende mildt, Vinden for det Meste meget svag; undertiden regnede og sneede det rigtignok lidt, men egentlig var kun Taagen ubehagelig. Den udøvede en sær Indflydelse paa Mandskabet. Hos Nogle blev Stemningen meget mørk og trist, Andre bleve milde og blødhjertede, men de fleste bleve skjændelystne og stridbare, og en længe vedholdende Taage førte næsten altid til Slagsmaal. Rigtignok virkede Vandtaagen ikke i samme Grad som spirituøse Drikke paa Sindet i Retning af Kivagtighed, men den forhindrede os fra at drive Jagten og bragte os Kjedsomhed med alle dens Følger.

Hidtil havde vi bestandig været heldige ved vor Fangst, alt vare mange Fade fyldte med Tran, kostbare Barder vare

opstablede i store Bunker, og vi kunde derfor være meget tilfredse. Kun een Gang vendte Lykken os Ryggen. Ganske i Nærheden af Skibet dykkede uventet en Kæmpehval op. For ikke at forjage den, satte vi sagte og i største Hast efter den. Men ikke saa snart havde den første Baad naaet det Intet anende Bytte og gjort det „fast", førend Hvalen med Et foer op i Vandet, slog ud, Baaden kæntrede, og Alt, Mennesker og Redskaber, styrtede ud. Der lød Hyl og Raab. De ufrivilligt Badende bleve fiskede op og bragte ombord af den ene Baad, medens de to andre fortsatte Angrebet. Det lykkedes en af Officererne at saare Hvalen dødeligt med et Sprængskyts, men inden Baaden kunde komme bort fra det rasende Dyrs Omraade, traf dette med et frygteligt Slag af sin Hale den i Baaden staaende Harpuneer saa voldsomt, at den Ulykkelige død og knust hvirvlede som en Kugle gjennem Luften. I næste Øieblik sønderknuste et andet Slag Baaden og Folkene sank ned i det iskolde Vand. Til Lykke vare vi i Nærheden og kunde bringe de stærkt Forkomne i Sikkerhed.

En Mand var dræbt, flere haardt trufne og to Baade gjort utjenstdygtige. Anstifteren til denne Ulykke var sunken som en Sten og tabt for os. Et andet Skib skal flere Dage efter have fundet Hvalens opsvulmede døde Krop og derved vundet 150 Tønder Tran. Deslige Ulykkestilfælde hændes iøvrigt sjeldent i Ishavet. Den nordiske Bardehval er yderst frygtsom, og selv om den er saaret, langtfra saa kamplysten som adskillige af dens Slægt i de varmere Have. Den er bleven klog af Erfaring, og for at undgaa sine Forfølgere, vel ogsaa for den rigeligere Nærings Skyld, opholder den sig mest mellem Isen.

Der søge Hvalfangerne den hyppigst og som en Følge deraf findes de fleste Skibe ved Ismarkerne. De krydse

forbi hinanden, seile frem og tilbage, man aflægge gjensidige Besøg, og tale med hinanden ved Hjælp af Raaberen.

Det første Spørgsmaal er næsten altid: „Hvor mange Hvaler have I?“ og der udvexles da ogsaa andre Efterretninger, hvorved Misundelse, Ærgrelse eller ogsaa Glæde over eget Held giver sig Luft. Skibene lægge bi ofte i flere Timer i Rad eller seile ved Siden af hinanden. Derved holder Manden i Forremerset skarpt Udkig fra sin luftige Høide, og der udføres de snedigste Manøvrer for at komme Medbeileren i Forkjøbet, hvis der viser sig „en trannet Gast“. Desuagtet holdes der paa godt Kammeratskab, og de driftige Fribyttere respektere i Reglen de Love, de selv have opstillet for Hvalfiskefangsten.

Efter en længe vedholdende stærk Taage saae vi endelig igjen Isblinket og snart befandt vi os mellem de Ismarker, som vi alt i Beringsstrædet havde lært at kjende under Navnet „Pakis“.

Denne Pakis er den eneste Isformation, som danner sig i Havet; den bestaaer af Resterne af den frosne Overflade. Isbjerge hidrøre derimod fra Kysterne, de ere afstødte Dele af Polarlandenes Gletschere. Under den korte Sommer smelter kun tildels den Sne, som er faldet der, store Masser blive tilbage, de forvandles til Is og danne nu Gletschernes Dække, som oftest af en stor Udstrækning. Det Samme finder, om end i langt ringere Omfang, Sted paa de varmere Egnes Bjerge, der rage op over Snegrændsen, som f. Ex. paa Alperne.

Disse Ismasser vilde ved bestandig nye Lag voxe til en stor Høide og ved sin uhyre Byrde forandre Tyngdepunktet for vor Planet og hele dens Væsen, naar de ikke havde en eiendommelig Kraft til at bevæge sig. De rykke paa en vis

Maade, skjøndt meget langsomt, nedad til Dalene. De rette sig efter enhver Form, som Jordbunden har, de twinge sig igjennem snævre Passer og udbrede sig i de indre Dale; Klippeblokke og Rullesten skyde de foran sig eller føre dem med sig i det Indre. Naa de Havet, saa sænke de sig ned i dette og danne, trængende Bølgerne tilbage, nye Kystlinier.

Da de ere meget kløftede og spaltede, løsner sig Dele af dem, men de vældigste Ismasser, der ofte maale flere tusinde Fod i hver Retning, blive sandsynligvis ved Vandets løftende Kraft skilte fra de paa Bunden fremrykkende Gletschere. Under en Larm, som høres i lang Frastand, finde de efter en langvarig Rullen og Rysten deres Ligevægt og blive som Isbjerge førte afsted med Strømningen. Straalende i herlig Pragt og urokkede af Storm og Bølgeslag vise de sig som imponerende fremmede Gjæster i de varmere Zoner, hvor de forsvinde i Havet. Saaledes fuldendes Vandets Kredsløb fra Land til Hav i Polarhavet ved Hjælp af Gletscherne, men ulige langsommere end under de lavere Breddegrader, hvor det bevirkes paa en langt hurtigere Maade ved Hjælp af Bække og Floder.

Men i de store Ismasser, som bedække de arktiske og antarktiske Have, ere virkelige Isbjerge forholdsvis sjeldne og forekomme næsten ikke stort hyppigere end Bjerge og Bjergstrækninger forekomme paa Landet. Det kan let hændes, at man, ligesom det var Tilfældet med os, beseiler en Del af Ishavet uden at se et af disse Krystalvidundere. De kunne kun opstaae der, hvor store Bjergtinder ere bedækkede med uhyre Gletschere. De betydeligste Isbjerge have vel derfor ogsaa deres Udspring ved Sydpolen. Et andet Sted, hvor de ogsaa findes i størst Antal og meget imposante, er Grønland, især paa dets Sydkyst; derfra drive de hvert

Aar med Pakisen gjennem St. Davisstrædet mod Syd indtil de træffe paa Golfstrømmen. I dennes varme Vand smelte de da og de medførte Klippeblokke og Rullesten synke til Bunds. I Løbet af Aarhundreder ere ved disse uafbrudte Tilførsler de udstrakte Grunde opstaaede, som have Navn af Bankerne ved Newfoundland. Skibe, som fare mellem amerikanske og europæiske Havne, træffe ikke sjeldent om Efterssommeren paa slige Ismasser, hvorved undertiden et eller andet af Fartøierne gaaer til Grunde.

Af de svømmende Isbjerge rage, efter som Formen er. omtrent Femte- eller Ottendedelen op over Vandet. De Strækninger af Havet, Nord for Beringsstrædet, der almindeligst befares, have kun paa faa Steder en Dybde af over to hundrede Fod; deraf følger, at virkelige Isbjerge, der hæve sig til over et Par hundrede Fod over Vandets Overflade og have en tilsvarende Dybde under Vandet, ikke kunne forekomme i slige Farvande, selv om der skulde være Gletschere i høiere, endnu ikke undersøgte Breddegrader.

I de af os besøgte Dele af Havet saavel paa denne som paa den anden Side af Beringsstrædet findes kun Pakis, der mindre imponerer ved Høide i det Enkelte end ved Massernes Udstrækning. Sjeldent træffer man paa Stykker, der ved deres Beskaffenhed og ved de Stene og Jordskroller, der hefte ved dem, vise, at de hidrøre fra Landet. Nogen paafaldende Størrelse have de ikke. Kun een Gang saae jeg i Nærheden af Heraldøen en Isblok, der vel ikke var stor i Omfang, men dog havde en Høide af tredive Fod. Iøvrigt er den Is, som danner sig i Havet, „ferst", da Søvandet ved at fryse udskiller sit Indhold af Salt.

I den paafølgende Tid krydsede vi mest mellem Ismarker. Veiret var udmærket smukt, næsten blikstille, og

Folkene arbeidede i let Klædedragt. Men en Dag begyndte en skarp Vind at blæse fra Nordost og med den væltede en mørk Taage frem, som ganske indhyllede os. Det var ikke muligt at se fra den ene Ende af Skibet til den anden, men steg man op i Mersetet, blev der lysere og lysere, og fra Masttoppen havde man det bøgende Taagehav ganske under sig og man befandt sig i fuldt Solskin.

En fremmed Baad søgte Tilflugt hos os og vi optoge de Vildfarende. De bleve dog kun kort Tid paa Skibet, da de blandt de Taagehorn, som lød snart fjernt, snart nær, tilfældig kjendte deres Skibs og glade toge Afsked fra os. Ikke altid ere Baade saa heldige. Undertiden ere de nødsagede til at blive flere Dage paa et fremmed Fartøi eller maa slakke længe omkring uden at finde nogen Tilflugt. Der gives ogsaa Tilfælde, hvor Baade og Mandskaber for bestandig ere gaaede tabte under en Taage.

Den Fare, som truede os, var ikke ualmindelig for Hvalfangere. Det gjaldt om at holde sig paa en aaben Vandflade og om muligt at finde en Udgang. Men bestandig hyppigere lød det advarende Raab: „Is forud!" fra Manden i Mersetet, og alle vore Manøvrer hjalp Intet. Havde vi blot havt fri Udkig til nogen af Siderne, vilde vi have været meget tilfredse.

„Is forud! Is bagbord!" Kapitainen giver hastigt sine Ordrer, Mennesker trampe, Touge hales, Seil flagre, og stønnende svinge Rærne om. Men som ved et Trylleri viser Isen sig for og agter, paa alle Sider. Det er ikke muligt at undkomme. Et drønende Stød mærkes, en Raaben og Knagen — Skibet svinger rundt og gaaer videre, men løber fast igjen, og vi ere fangne.

Med Taagen indtraadte sædvanlig en stærk Kulde. Fug-

tigheden fortættede sig paa Tougværket og dryppede ned som Regn, men snart blev Alt til Is paa og over Dækket, saa at det var meget vanskeligt at gaa eller at klatre op. Ydermere dannede der sig oppe i Tougværket Istappe, der faldt klingrende ned og saarede flere af Folkene. Den næste Dag indtraadte Vindstille, men Taagen var lige tæt. Den er en udmærket Leder for Lyden. Fra det Fjerne hørte vi Menneskestemmer som lydende fra en anden Verden og kunde endog skjelne og forstaa enkelte Ord og Brudstykker af Samtaler; uden Tvivl havde vi Lidelseskammerater.

Dette Fangenskab blev i Længden yderst kjedsommeligt og ubyggeligt; Fugtigheden trængte ned i de lukkede Rum, Køieklæderne bleve fugtige og mugne, ligesaa Bøger og Papir. Tørre Klæder havde vi ikke kjendt længe til. I vor Nærhed syntes der at være en Mængde Hvalrosser, uafbrudt hørte vi deres stærke Brøl eller rettere Glam; gamle Matroser paastode, at det bebudede godt Veir. Det begyndte ogsaa efterhaanden at klare op, og undertiden kunde vi se et Stykke af den blaa Himmel over os.

Den tunge Taage begyndte nu at fordele sig. Søgræsset rundt om os fik et Sølvskjær, gyngede, rullede sig sammen og udstrakte sig i lange Striber. Bestandig udvidede sig Synskredsen, og da endelig Sløret ganske var hævet, syntes en ny Skabning at træde frem af dette Kaos. Is rundtom, saa vidt Øiet naaede, Blok ved Blok flimrende og blinkende i det grelle Solskin, og derimellem enkelte mørke, stille Vandflader. Derhenne laa et Skib i Isen, bagved det et andet og længere i det Fjerne et tredie. De andre vare undslupne. Hvalrosser vare i stort Antal leirede om enkelte Vandhuller, og frygtsomme Hvaler hævede Overdelen af deres kolossale Hoved, for at trække Aande. Type Skridt

fra Skibet klavrede en stakkels Sælhund op paa Isen, og da vi ikke gjorde Mine til at angribe den, blev den, trods Larmen ombord roligt paa sin Plads, af og til rullende sig om paa Siderne, for at hver enkelt Del af dets glindsende Skind kunde nyde Godt af den kjære Sol.

Da vi havde god Tid dertil, foretog vi lange Vandringer over Ismarkerne og aflagde Besøg hos vore Lidelseskammerater, skjøndt Veien var alt Andet end magelig. Det tykke Snedække skjulte mangen en forrædersk Spalte, der først maatte undersøges, og hvorover vi derefter maatte springe. Overraskende Luftspeilinger underholdt os med deres Koglerier. Isen strakte og høinede sig i det Fjerne som Bjerge. Mennesker viste sig i Frastand som kæmpeagtige Skikkelser eller skrumpede ind til dværgagtige Mandslinger. Lysets hemmelighedsfulde Virkning var undertiden sindsforvirrende, og ofte var det vanskeligt at skjelne mellem Skin og Virkelighed.

Hvor Sælhunde og Hvalrosser have deres Tilhold, findes ogsaa Isbjørnen. Det morede os meget at se disse Røveres Bevægelser, hvordan de hist og her dukkede op mellem Ujævnhederne, snart gjennemsvømmede et Vandhul, snart holdt Udkig fra en Isblok, bestandig spekulerende paa, hvordan en uforsigtig Sælhund bedst kunde overraskes. De vidste ogsaa meget godt, hvad Skibe og Mennesker havde at betyde; vore bedste Jagtkunster vare overfor dem endnu altfor plumpe.

Polarbjørnen bliver paa Grund af sin Kæmpekraft og Størrelse og sine mange andre Egenskaber kaldet Ishavets Konge. Foruden overordentlig skarpe Sandser og den største Snedighed, har den ægte Bjørnenatur, og derved taber den, som de fleste Rovdyr, besete i Nærhed, meget af sin Frygte-

ligbed. Det er ogsaa gaaet den som dens Fætter, Amerikas graa Bjørn: Fortællinger om græsselige Eventyr have bragt den hele Race i Vanry. Den har en smuk Pelts og forsvarer sit Skind, naar den er nødt dertil, dog flygter den for Mennesket, og selv tirret eller saaret angriber den sjeldent. Men gjør den det, er den rigtignok en respektabel Modstander, som man kun kan bekæmpe ved Aandsnærværelse og et godt Gevær. Ved Jagten paa Vandet er den i Reglen et sikkert Offer.

Man finder Polarbjørne i Nærheden af Kysten, ofte ogsaa hele Dagreiser langt derfra i det aabne Hav, men mest paa Isen. Utrættelig gjennemstreife de deres vidtløftige Rige og opæde Alt, hvad de kunne faae fat paa eller overmande. Naar de ere mætte, sætte de deres Værdighed tilside, og lege og slaaes paa Isen i et lystigt Virvar. Paa saadanne Legepladse er Sneen traadt ned og oprodet. Passende Skraaninger blive ogsaa benyttede af dem som Rutschbaner, og de brede Baner saavelsom Tjavser af hvide Haar vise, hvem der har moret sig der.

Skjøndt der herskede fuldstændigt Blikstille, begyndte dog Isen, der havde holdt os fangen, at skille sig fra hinanden, og vi foretog behagelige Lystfarter i Baade gjennem de smalle, speilglatte Kanaler.

Sagte glide vi afsted. Vandet er fuldt af Liv. Milliarder af smaa Krebsdyr og andre Smaadyr tumle sig omkring, pragtfulde Mollusker i alle Farver og Former skinne op fra Dybet som vidunderlige Blomster. Indhyllet af det mørke Vand hviler Isen og knager sagte i Solvarmen; kun nogle Hvalrossers Brøl og det mægtige „Blurr—r", „Huf—f" af opdykkende Hvaler afbryder Søndagsstilheden.

Dreiende om et Isfjeld forskrække vi en tilfreds nordisk Eneboer, en Sælhund, der i vild Hast plumper fra sit kolde Sæde ned i Vandet. Men strax efter og tæt ved Siden af os stikker den sit Hoved frem, og lodret gyngende sig op og ned, mønstrer den os med store kloge Øine. Dens komiskbarske Ansigt med det krigerske Mundskjæg, dens Fredsommelighed, dens morsomme Bevægelser gjøre den til Ishavets Lystigmager. En truende Bevægelse med Arm eller Hoved — og strax dykker den forsigtigt ned, for hurtigt igjen at vise sig paa et andet Sted. Overhovedet synes Sælhundene at være overordentlig nysgjærrige; en Fløiten, en Banken paa Baadens Ræling forfeiler sjeldent at bringe flere af dem op paa Overfladen, og da beskue de snøftende, pustende og med urokkelig Alvor Ophavsmændene til den uvante Lyd.

Hvalrosserne ere meget mere skye. Med Undtagelse af de meget gamle og sandsynligvis barske Hanner, som gjerne holde sig affondrede, ligge de næsten altid i større Antal paa Isen og forsvinde ved det mindste Tegn paa Fare under Vandet. Saa ubehjælpsomme de synes at være paa det Tørre, saa behændige vise de sig i Vandet og skulle der være farlige Modstandere. Vi havde ingen Leilighed til at lære dem at kjende fra denne Side, da vi kun sjeldent gjorde Jagt paa dem og endnu sjeldnere fældede dem. Paa Grund af deres tykke, seige Hud prællede Bøssekugler af for det Meste uden Virkning og vare kun dræbende, naar de trængte ind gjennem Baghovedet i Hjernen. Om Hvalrossen end er nok saa haardt saaret, farer den, ligesom Sælen, bestandig ud i det nære Vand og gaaer, død eller levende, tabt.

Endelig tillod Vind og Is os at fortsætte Farten, og

vi fangede i kort Tid forskjellige Hvaler, hvis Udbytte rigeligt erstattede os vor tvungne Uvirksomhed. Dyrene trak mest mod Nord, og følgende dem traf vi under 72 Grader nordlig Brede paa fast Is. I Henseende til Form og Dannelse var den i Intet forskjellig fra den overalt omdrivende Pakis, kun var den intetsteds „seilbar", det vil sige utilgængelig for Skibe. Bestandig saae vi nye Hvaler forsvinde under denne i det Uendelige sig strækkende frosne Ørken. Hvorhen droge de? Naar vendte de tilbage?

Var deres Vandring ikke et Bevis paa, at der i det høieste Norden maa være et aabent Hav, hvor de tilbringe Vinteren? Hvor ellers kunne de i uforstyrret Ro opdrætte deres Unger? Thi det er en Kjendsgjerning, at endnu har ingen Hvalfanger set en Unge af en nordiske Bardehval hverken denne- eller hinsides Beringsstrædet; deres Børnestue maa altsaa være i Nærheden af Polen. Ligesom for tre og tyve Aar siden den amerikanske Hvalfanger Kapitain Roys trængte modigt gjennem Beringsstrædet og opdagede den rigeste Fiskeplads i den nyere Tid, saaledes vil det sikkert ogsaa lykkes at finde Adgangen til de høieste Bredegrader, og der ville „Spækjægerne" ogsaa finde overordentligt rigt Erhverv.

Ved at krydse mod Syd saae vi en ualmindelig talrig Bjørneforsamling paa en Ismark. Dette maatte have en særlig Grund, som vi ogsaa snart opdagede. Ved Randen af Ismarken laa det opsvulmede Aadsel af en Hval, og Bjørnene havde indfundet sig til et Festgilde. Det frembød en ret lystelig Underholdning at se, hvorledes disse hvidklædte Festdeltagere, af hvilke Nogle havde tilsmurt sig betydeligt ved den temmelig vanskelige Tranchering af dette Kjødbjerg, udøvede Strandretten. De vare meget opbragte

over vor Ankomst og syntes at have ikke ringe Lyst til at styrte sig over de Baade, der nærmede sig. Men da en af de vældigste Fyre, der i det Mindste veiede sine tusind Pund, sank ned med sønderknust Halshvirvel og en Anden var slemt saaret, toge de overordentlig hurtig til Beens. Som en Flok gjøende Hunde omkredsede de os i sikker Afstand, og under forskjellige truende Demonstrationer ventede de paa vort Tilbagetog. For os var Hvalen uden Værdi, og vi trak os tilbage, for ikke videre at forstyrre Bjørnene i deres Maaltid.

I September begyndte Veiret at forværre sig; den iskolde tætte Taage indfandt sig hyppigere end nogensinde, og stærke Storme varslede om den kommende Vinter. Ofte var Tougværk og Seil saa tykt belagt med Is, at vi maatte slaa den løs med Knipler, og Snekastningen var et sandt Sisyfus-Arbeide. Hvalerne vare blevne sjeldnere, og de fleste Skibe havde alt forladt Fiskepladsene; kun faa Kapitainer, blandt disse ogsaa vor, trodsede ethvert Veir, for endnu at gjøre den sidste Fangst. Vi nedlagde nu den tolvte Hval og beredte os glade til Hjemturen. Men det var nærved, at vi aldrig vare vendte tilbage. I Nærheden af Kap Lisburne havde vi at kæmpe med en forfærdelig Storm, der bragte vort Skib, som drev langsomt mod Kysten, sin Undergang nær. Selv den Modigste nærede kun ringe Haab, men saa, da Faren var paa det Høieste, sagtnede Stormen, den forandrede sin Retning og døde hen.

Snart efter arbeidede vi os forsigtigt og møisommeligt, med Lodlinen i Haanden, i Taage og Snefog gjennem Beringsstrædet, hvor intet Fyrtaarn advarer Sømanden for Farer. Forskjellige Skibe, der havde lidt meget, fik Bistand af os og bleve forsynede med Seil og Stænger.

Lykkelig passerede vi Aleuterne, og ladende Sne og Kulde bag os, løb vi sidst i Oktober ind gjennem Kaliforniens „gyldne Port" og ankrede i Havnen ved San Francisko.

En Snestudie.

(Efter **F. W. Hackländer**.)

Udenfor falder den første Sne.

Det er store, uldne Fnug, der i langt udstrakte Slangelinier hvirvle ned fra den graa Himmel og ville nødigt ned paa Jordeu. Saaledes forekommer det os i det Mindste, thi naar vi følge et af disse Fnug med Øinene, saa tro vi, at de flyve længe, længe omkring, indtil de komme ned, hvor alt Millioner af deres Lige ligge roligt ved Siden af hinanden. — Ja, det sner, og naar vi staa ved Vinduet og se ud, saa betages vi af en behagelig Følelse. Det er eiendommeligt, hvordan intet af de Klædebon, som Naturen iører sig de forskjellige Aarstider, i den Grad som Vinterens Peltskaabe er skikket til at fremkalde smukke Erindringer. Naturen i Foraarets skjønneste Blomsterpynke, Sommeren med sine bølgende Kornmarker, Høsten prangende med modne Frugter, — de ere alle maaske for henrivende til at kunne fremmane et andet Billede end dem selv. Men Vinteren med sine hvide Marker, de nøgne Træer, Byens snebedækkede Gader, og Tagene, der ikke aftegne sig skarpt mod Himlen, saa at man troer, at Skorstene og Tagluger svæve i Luften — Vinteren er saa ven-

lig og uegennyttig, at den gjerne tjener os til en Baggrund, paa hvilken hele vor Ungdomstid med alle dens smaa Glæder og Sorger viser sig levende for vort Blik.

Skjøndt jeg nu alt er temmelig gammel, bæres det mig for nu, da jeg staaer ved Vinduet, som om jeg hørte den stærke Summen i Skolen og de mange spæde, tynde Stemmer, som raabe mellem hverandre og foredrage Hebels Digt, som vor venlige Lærer altid mindede os om, naar den første Sne faldt derude.

„Ei, ei, det er jo Bomuldsregn,
Der falder ned paa Skov og Hegn
Fra Himmelhvælv. O se, o se!
Nu bliver det en prægtig Sne."

Saaledes lød det første Vers i fri Oversættelse, og det sysselsatte min Fantasi i høi Grad; vi opfandt en ny Sneleg, vi handlede med Bomuld — det vil sige, vi lavede smaa Pakker deraf og solgte dem til Pigerne i Skolen — ja vi sendte dem endog gratis til hinanden. — Lykkelige Tid!

Ved Siden af mig paa Skolebænken sad den lille Søn af en fattig Enke; han spurgte mig en Gang: „Veed Du ogsaa, Vilhelm, hvad Sne egentlig er?" Og da jeg saae paa ham forundret, sagde han: „Deroppe i Himlen banke Englene Dynerne ud, og Fjerene derfra det er Sneen." Dette har jeg ofte tænkt paa; ikke fordi jeg troede derpaa, men af en anden meget sørgelig Grund, thi den, som fortalte mig Historien om Dynernes Udbankning, kom senere som Arbeider i en Bomuldsfabrik, og da jeg der en Gang gjensaae ham, fra Top til Taa bedækket med hvide Fnug, spurgte jeg ham leende: „Veed Du endnu, hvad Sne er?" hvorpaa han gav mig det samme Svar. Og det var de

sidste Ord, jeg hørte af ham. Kort Tid efter kom han et af de store Hjul for nær og — dog, hvortil deslige saa blodige Erindringer, der tage sig stygt ud paa den hvide Snebaggrund. Lad mig hellere et Øieblik vende tilbage til Skolen. O, hvem der undertiden i Virkelighed kunde gjøre det! Nu er Sangen forbi, som slutter Undervisningen, den er ikke sjungen med stor Andagt, thi Alles Øine ere vendte mod Vinduet, og man giver kun liden Agt paa Læreren, der angiver Takten.

Endelig farer den vilde Hob ud paa Gaden. Alt paa Skoletrappen høres der Skrig, thi i det hurtige Løb glide nogle af de smaa Fyre ud paa de glatte Trapper og falde. Tavlerne klapre, Drengene le og skrige, og medens Nogle prøve paa at faae en Glidebane paa Fortouget, gjøre de Andre Sneboldte og bombardere hverandre i vild Hast, indtil det ene Parti gaaer af med Seiren, eller indtil et Par Sneboldte flyve mod et Nabohus' Vinduer eller ramme den høit opløftede Næse paa en agtbar Borger, der netop gaaer forbi, eller indtil Læreren viser sig og ved truende Gebærder jager Hoben fra hinanden som en Skare Spurve, der spredes ved et Stenkast. Nogle fare afsted som en Pil, Andre stille sig an, som de slet ikke vare med og gaa roligt ned ad Gaden, fløitende eller samtalende. Hykleriet nytter ikke — Læreren har et skarpt Øie, og han vil holde skarp Rettergang.

Men der er ogsaa andre Billeder, som den faldende Sne fører frem for vor Hukommelse; Snemanden med de sorte Øine og Piben i Munden, Slædeturene og endelig, da vi vare blevne større, Skøiteløbningen paa Søer og Damme med alle dens Glæder og Lidelser, fra den Dag af, da vi hvert Øieblik ved de første Forsøg dumpede om med

Næsen i Veiret, indtil vi flere Aar efter bragte det saa vidt, at vi under de kunstfærdigste Vendinger kunde med Skøiterne skrive et Navn i Isen, et Navn, der med Overraskelse, ja med Rødmen blev betragtet af en ung Dame, der med sort Kaabe, graa Muffe, graa Hat, rød Blomst og vaiende Slør — hvis min Hukommelse for Resten ikke skuffer mig — stod ved Randen af Dammen. Jeg saae smilende hen til hende. Men nu skriver jeg ikke mere noget Navn i Isen, og den unge Pige er bleven en tyk Dame, der nu selv sender ud paa Isen en klodset lille Knægt, der dumper om med Næsen i Veiret.

Under disse Betragtninger har det vedblevet at sne, og alt bedækker et tykt Lag Gaden. Nu ud i det Frie, for at se det jomfruelige Klædebon, som Jorden har iført sig, i dets fulde Glands. Medens vi langsomt gaa op ad Bakken, have vi til Høire og Venstre høie Træer med nøgne Grene, med tusinde Kviste, der egensindigt trænge sig mellem hverandre og aftegne sig skarpt mod den lysegraa Himmel, som om de med den fineste Naal vare indgraverede paa en uhyre Staalplade. Der rører sig ingen Vind, og saaledes staaer Alt, Træer, Buske og Græs, i dyb Ro og giver Naturens tause Billede Høihed og Alvor. Vi høre kun Sneens Knitren under vore Fødder, en Fugls Flagren, der forskrækket farer op fra den Gren, hvor den har siddet, og kaster en lille Klump Sne ned.

Oppe paa Bakken se vi ned i Dalen, og Landskabet har i den Grad faaet et andet Udseende ved Sneen, at vi neppe kunne gjenkjende det. Derhenne, hvor den brede Vei løb, og her, hvor den smalle Sti krummede sig mellem grønne Marker, er Alt hvidt og Alt løbet i Eet. Byen paa den anden Side tager sig fra Bakken ud som en hvid Flade

med utallige smaa Muldvarpetuer, ja, saaledes vise sig de snebedækte Tage. Kun Kirkens høie spidse Taarn hæver sig mørkt og trodsigt op, ragende høit op over Træerne.

Endnu er Aaen ikke bunden af Frost og Sne, endnu trodser den den strenge Herr Vinter og flyder rislende og stolt gjennem de hvide Marker. Men det varer ikke længe, førend dens Hovmod tæmmes, thi skuffe ikke alle Tegn, vil der indtræde en stærk Frost, naar Veiret klarer op. Vi kunne mærke det paa vor egen Aande, som fortættes, Sneen knaser under vore Fødder, og en fin Taage, der hviler over Høi og Dal, sænker sig dybere og dybere. Ogsaa paa den skyfulde Himmel, der imorges var saa tung og blyfarvet, er der Bevægelse; det bliver lysere og lysere, ja saa lyst, at en Del af Solen bliver synlig, om end dens Straaler ikke kunne trænge igjennem. Den viser sig tilsløret, gul, i Skikkelse som en Halvmaane, og det er som om den med et eneste Blik vil overtyde sig om, at Alt er i sin Rigtighed nede paa Jorden; saa trækker den sig hurtig tilbage bag det tætte Taageslør, og kun glødende Striber, der af og til skyde gjennem Skyerne, forraade dens Tilværelse indtil dens Nedgang.

Vi gaa nedad Bakken og betræde Dalen; der høres Bjældeklang, og en Del Slæder skyde forbi. Se vi os ikke for, kunne vi let kjøres i Grøften. Vi komme forbi de første Huse; et af disse er indhyllet i Røg og Damp. Men der er ingen Ildebrand. Det er en Smedie, fra hvis Esse Gnisterne flyve ud og forvandle den hvide Sne udenfor til graat Dynd.

Vi vende tilbage til Staden. Gaderne ere stille og ensomme, Sneen har jaget Folk til deres Boliger, Vogne og Ekvipager rulle dumpt. Naar man saadan gaaer et

Par Timer, efter at den første Sne er falden, gjennem Gaderne og over Torvene, saa ser man ret, hvor urolig Menneskenes Færden er. Denne Færden har tydeligt afpræget sig i Fodsporene, og disse kunde give Stof til ret interessante Studier. Jeg taler ikke om de lige Fodspor, der drage sig tvers over Torvene og tabe sig i den nærmeste Gade; af saadanne gives der mange; men derhenne under Træerne krydses de af et Par firlige Fodtrin, der øiensynlig havde Hastværk. De gaa nu til Høire, nu til Venstre, nu gaa de en Strækning tilbage. Holdt — nu har større og bredere Spor sluttet til dem, og pludselig ophøre de begge. Man har aabenbart truffet hinanden — det er en gammel Historie.

Gaslyset, som overalt flammer og straaler, letter os Studiet, thi alle disse Spor i Sneen, om hvilke vi nylig talte, vilde i Dagslyset tage sig utydeligt ud; nu træde de skarpt frem i Lysskæret. Her driver en Skare Drenge sit Væsen, hist henne spadserer unge Damer fra en høiere Dannelsesanstalt, bevogtet af Lærerinden med Næsen høit opløftet og den lange Kjole slæbende efter sig. Det er, som om Sneen har efterladt Indtrykket af denne lange, spidse Næse med Næseklemmeren, saa tydelig ser jeg den for mig.

Bag Pladsen hæver sig det store Slot, nu alvorligere og mørkere end sædvanlig, og at kun et Par Vinduer ere oplyste, gjør Skuet ikke venligere og mere tiltalende. Tinderne af de omliggende Terrasser og de smaa Taarne med de spidse Tage vise Snetænder og hvide Nathuer — „og under disse Nathuer vilde vi gjerne sove, naar Lyset deroppe kun blev slukket," mumler et gammelt Taarn, hvilket

vi netop gaa forbi. Det er eiendommeligt, hvordan de store Træer paa Pladsene og i Alleerne vise sig saa mørke i Sneen ved Nattetid og saa frie og slanke, som man aldrig ser dem om Dagen. Det kommer af Sneen, som kun halvt bedækker Stamme og Grene paa Vindsiden.

Men vi have været længe nok ude i det Frie og ville nu gaa hjem, overladende Pladsen til Sneen og Gaslyset; dog kunne vi ikke undlade at bemærke den kunstige Maade, hvorpaa Gaslyset aftegner Lygtens Form i Skyggerids paa den hvide Jord, fire store Linier, der tilsidst tabe sig i Sneen. Forestillingen i Theatret er nu til Ende. Herrer og Damer komme derfra og glide hist og her ud i det glatte Føre. Der høres Kaner med Bjælder, og Ekvipager med Lygter fare gjennem Gaderne. Vi lade alt dette bag ved os og gaa hjem. Derhenne kommer en fuldtpakket Omnibus, langsomt trukken af de trætte Heste, og idet den holder stille, stiger Dampen op fra de svedige Dyr saa tæt, at man neppe kan se dem. „Gud ske Lov!" siger en gammel Kone, „nu ere vi endelig hjemme." — Og vi ere ogsaa hjemme, tage Galoscher og Overfrakke af, sætte os ved den hyggelig varme Ovn eller ved det runde Bord med den straalende Lampe, og naar Du har gjort det, kjære Læser, kan det mulig være, at Du, hvis Du har det sidste Hefte af dette Tidsskrift for Dig, vil i den Mand, der har gjort disse Snestudier, møde dit eget Portræt.

Jordoverfladens Former.

(Af G. L. Kriegk.)

Det horizontalt Udstrakte og det Ophøiede, eller Slette og Bjerg, ere Jordoverfladens to Grundformer. Men der viser sig heri den største Mangfoldighed og Afvexling baade med Hensyn til den Maade, hvorpaa de følge paa hinanden, og med Hensyn til Nuancer og Overgange. Formen er i og for sig tilstrækkelig til at give et Landskab Karakter eller Stil; men Udførelse, Liv og Fylde faaer det først ved den Maade, hvorpaa Vegetation, Vand, Lys og Varme, Mennesker og Dyr her ere fordelte. Uden alt dette vilde Jorden staa for Tanken som en raa, ensformig og ubeboelig Masse eller som et Kaos. Det er kun paa Toppen af kæmpehøie Bjerge, i vidtstrakte Ørkener og midt ude paa Oceanet, naar ingen Vind rører sig, at vi se Formen alene herske, og selv da maa ses bort fra Lys og Varme; det er det Øde og Døde, som her fremstiller sig. Det Flade, som er den simpleste Form eller maaske rettere det Formløse selv, forekommer egentlig paa Havet, naar der i Egne, hvor der ingen Strøm findes, hersker fuldkommen Vindstille; men denne Tilstand er ikke blivende paa noget Punkt paa Jorden, og der gives kun enkelte Steder i Oceanet, hvor den indtræder hyppigt. Det er vistnok den ødeste, den gyseligste Tilstand, der gives kan; det Menneske, som kommer paa et saadant Sted, bliver holdt tilbage som ved et Trylleri, han kan ikke røre sig af Pletten, og varer denne Tilstand i længere Tid, imødeser han en langsom, af de skrækkeligste Omstændigheder ledsaget Død. „Dersom min

Fantasi," siger Chamisso, „skulde udkaste et Billede, der er skrækkeligere end en Storm, et Skibbrud eller et Skibs Brand paa Havet, saa maatte den tænke sig et Skib i rum Sø under fuldkommen Vindstille, om hvis Ophør der ikke er noget Haab." Dette Fænomen, som kun kan sammenlignes med et Menneskes forladte Stilling i en vid Sten- eller Sandørken, er imidlertid at anse for en Undtagelse; thi Havet er ifølge sin Karakter snarere en bevæget Flade, en Flade, i hvilken der paa mekanisk Maade er bragt Liv.

Havet er langt omfangsrigere end Fastlandet og danner den mest udstrakte Del paa Jordens Omkreds, som det omslutter i uafbrudt Sammenhæng fra Pol til Pol; det er derfor et Billede paa Uendeligheden, det er Verdensaltets Speil. Naar om Natten ved Stjernernes og Maanens klare Skin den uendelige Havflade og det andet endnu større Billede paa Uendeligheden, Himmelhvælvingen, er det Eneste, der møder Øiet, modtager man det mest ophøiede Indtryk, som noget Syn her paa Jorden kan give. Det vidtstrakte og ubegrændsede Ocean, paa hvilket Bølgerne i Aartusinder have bevæget sig og i Aartusinder ville vedblive at rulle afsted, fremkalder i Menneskets Sjæl Forestillingen om det i Tid og Rum Uendelige, og giver hans Fantasi det videste Spillerum. Men det Uendelige er ufatteligt, det er et Mysterium, og idet nu Havets Fænomener ikke synes at staa i nogen umiddelbar Forbindelse med Menneskets Skjæbne, idet den bølgende Havflade ligesom sættes i Bevægelse af en usynlig Magt og imod dens egen Villie, og det mørke Dyb udbreder sig for Menneskets Blik uudforskeligt, opfyldt af forunderlige ofte gruopvækkende Væsener, gjennemtrænges hans Sjæl naturligt af noget majestætisk Imponerende, noget hemmelighedsfuldt Forfærdende, kort noget Mystisk.

Ensom og øde er ogsaa den vide Vandørken i de Lande, i hvilke Jordoverfladens Former have en mangfoldig Afvexling, og hver Plet oplives af utallige Plante- og Dyreskikkelser og Bølgernes Magt, naar de oprørte rase imod Landet i en evig Brænding, synes uovervindelig og istand til at ødelægge Alt.

Saaledes vækker Havet dunkle Forestillinger om det Ophøiede, Uendelige, Almægtige og Farefulde, sætter Fantasi og Følelse i stærk Bevægelse og fører dem ind paa det Ubestemtes, Umaaleliges og Rædselsfuldes Gebet. Derfor er Havet Eventyrets Hjem, derfor opstaa her Forestillinger om Varsler og dæmoniske Væsener, og der har vel aldrig været nogen Sømand, som ikke i det Mindste for en Tid med Velbehag har dvælet ved den udsvævende og vildt skabende Fantasies Billeder, eller som er bleven ganske uberørt af overtroiske Meninger. Saadanne Digtninge og Forestillinger fremstille Havet snart ved Lignelser om Vrede, Havesyge, Misundelse eller Upaalidelighed, snart som noget Uendeligt og Underfuldt, der griber Menneskets anende Sind, og som ved et Trylleri lokker hans grublende Sjæl ned i Dybet; snart tale de om gigantiske, rædselsfulde Skikkelser — Udtryk for det Storartede og Farefulde — som de kæmpestore Søslanger og andre Havuhyrer; snart sætte de Naturfænomenerne og Menneskets Liv i Forbindelse med hinanden eller med noget Høiere og lade os i de Storm bebudende Procellarier gjenkjende forulykkede Sømænds Aander, eller de hentyde paa Menneskets moralske Bestemmelse, som i Fortællingen om den flyvende Hollænder, eller de udtrykke Længsel efter det fjerne Maal og det længe følte Savn af det menneskelige Samkvem og den os nærmere staaende Landnatur ved at befolke Havet med venlige

Væsener, med Trylleøer, Havguder, Havmennesker, Feer, Søkonger med yndige Hustruer osv.

Havet viser sig ogsaa for Mennesket som Moder til alt Liv og indeholder væsentlige Betingelser for Livets Vedligeholdelse. Oprindeligt bedækkede det hele Jordkuglen og bar længe Spiren til al Vorden i sit Skjød; alle Fastlande ere kun Øer, der ere fremstegne af Havet. Og endnu indeholder det en uudtømmelig Fylde af organiske Væsener, det omskyller det faste Land og er Kilden til Fugtigheden, som i Forbindelse med Varmen gjør Jorden frugtbar og beboelig, det optager alt flydende Vand i sig for i en anden Form gjennem Luften at give det tilbage til Landjorden, og saaledes er det endnu Moder til alt Liv og bidrager endnu til Livets Vedligeholdelse. Derfor er Havet af saa mange Folkeslag anset som en Helligdom, hvor det Besmittede blev renset, derfor opstege efter Sagnet Guder og Mennesker deraf.

Foruden det Alvorlige, det Ophøiede, det Skrækkelige og det Betydningsfulde frembyder Havet ogsaa en anden mere venlig Side. I ren og klar Luft, og naar Blæsten kun er svag, gjør Havet et behageligt, Sindet oplivende Indtryk. Den evige Bevægelse paa den vidtstrakte Flade, hvorved der ligesom synes at være bragt Liv i denne, opliver ogsaa Beskueren. Han bemærker til sin Glæde gjennem det klare Vand de sig muntert bevægende Skikkelser, der tilhøre en med Hensyn baade til Arter og til Individer talløs Dyreverden; det dunkle Blaa eller den fede grønne Farve, som udmærker det os omgivende ubegrændsede Element, gjør Øiet godt, og man bliver ikke træt af at betragte de utallige Bølgers Leg paa den krusede Flade, som i forskjellig Størrelse og Omfang fremstaa og forsvinde, omgivet af en

Krone af hvidt Skum og i deres Fald gjennemtrukket af Marmoraarer. Fantasien har her et vidt Spillerum og glæder sig ved sine Skuffelser, naar den i de lange Bølgerækker langt ude i det Fjerne har set store Engstrækninger eller Skove, eller naar den ved at se paa Bølgernes Skum er kommen til at tænke paa en skovomkrandset Stad med hvide Huse, eller naar den har antaget et Skib, der viser sig langt ude i Horisonten, og som paa Grund af Afstanden har en uforholdsmæssig Størrelse, for et Taarn i en eller anden By eller for en Gruppe høie Poppeltræer. Derhos er den friske Søluft velgjørende og styrkende. Denne venligere Side af Havets Indvirkning paa Menneskets Sind maa især være stærkt fremtrædende for Sømanden, naar han fra de polare Egnes mørke, taagedækkede Vande nærmer sig Egnene omkring Ækvator, hvor Atmosfæren i længere Tid er fri for Skyer, og den kjølige Søluft virker mere forfriskende og vederkvægende paa Mennesket, naar Heden har sløvet ham. Derfor omtale ogsaa Kystbeboerne i disse lykkelige Jordstrøg Havet i langt livligere Billeder end Nordboeren, hos hvem netop de ovenanførte mørke, rædselsfulde Sagn ere opstaaede.

Endnu maa vi omtale den Følelse af Frihed, Selvstændighed og Kraft, som Søen vækker hos dem, der have gjort den til deres stadige Opholdssted og Virkekreds. Det frie Hav, hvor Mennesket ligesom i den frie Natur overhovedet ikke føler sig hæmmet ved nogen Skranke, fremkalder den glade Følelse, der bringer Sømanden til at forlade det sikrere og mere rolige Liv paa Landjorden for tiltrods for de tusinde Farer og Savn, som vente ham, at tumle om paa Bølgerne. Det er netop Bevidstheden om den i sig selv hvilende og ved sin Kamp med Elementerne styrkede

Kraft, som giver Sølivet den største Tillokkelse for Mange, det er en lignende Stemning, som den, der fremgaaer af Krigerlivet, og som under visse Kulturforhold er eiendommelig for hele Nationer.

Det er imidlertid ikke alene paa Sindet, at Havet ytrer sin Indflydelse. Det har ogsaa den største Betydning med Hensyn til Beboernes hele Levemaade og Virksomhed. Handel, Fiskeri og Skibsfart ere Virksomheder, der saa at sige ere forbeholdte de Nationer, som bo ved Havet. En Nation, der boer fjernt fra Havet, kan vel have Handelsstæder og Handelsveie, men vil ikke i sin store Flerhed kunne finde Beskjæftigelse ved Handelen og den af samme baarne Industri. Kystbeboerne ere i Almindelighed i raa Tilstand Fiskere, og med Kulturens Udvikling begyndte de at drive Handel. Og det aabne Hav gjør da hele Verden til deres Marked, saa at deres Handel kan modtage den største Udstrækning. Lige fra Fønicierne i den forkristelige Tid til Englænderne i vore Dage har derfor den første Søstat stedse været den rigeste. Men foruden en stor Nationalvelstand giver Havet ogsaa Søstaterne en høiere politisk Betydning. I det nyere Europa har saaledes efter hinanden Middelalderens Italienere, Hansestæderne, Portugiserne, Spanierne, Hollænderne og Englænderne netop som Sømagter øvet den største politiske Indflydelse, og Nordamerikas Betydning tiltager fra Aar til Aar. Og dertil kommer, at saavel Velstand og indre Kraft som politisk Betydning og Verdensherredømme i Almindelighed have en længere Varighed hos Sømagter end hos Fastlandsfolk, fordi disse ere lettere til at blødagtiggjøres og forfalde.

Gaa vi nu over til at sammenfatte de Træk, der karakterisere de fleste Sønationers indre Væsen, da fremtræder

først og fremmest det dem egne kraftige Mod. Livet paa Søen er en uafbrudt Kamp, som ogsaa i en langvarig Fredsperiode vækker, hærder og styrker Modet. De nævnte Folkeslag besjæles i Almindelighed af en stærk Nationalfølelse; de ere nationalstolte uden at lide af national Forfængelighed, hvorimod de langtfra ere fri for national Skinsyge lige overfor andre Sønationer. Sølivet fremelsker derhos noget Romantisk hos et Folk, og navnlig fremkalde Søkrigene Kjærlighed til det Eventyrlige; men paa den anden Side modarbeides denne Retning i Folkets Karakter ved Handelen, naar ikke andre Omstændigheder ophæve dennes Indflydelse. Exempler herpaa ere Fønicierne, Hollænderne og Nordamerikanerne. Endelig bidrager Beliggenheden ved Havet til at vække, udvikle og skærpe Folkets Kræfter til at understøtte dets ydre Kultur og bringe Liv i dets indre Dannelse; men paa den anden Side maa det indrømmes, at denne Virkning kun ytrer sig paa Folket som en Helhed, ikke paa de enkelte Individer. Allerede Plato og Strabo have sagt om Havet, at det er en Lastens Lærer, idet det gjør Mennesket slettere ved at vække Kræmmerlist, Snuhed og Troløshed i hans Sjæl. Det Rette er vistnok, at Sølivet udvikler Industrien og fremmer alle andre ydre Betingelser for det Intellektuelle, men kun staaer i et fjernere Forhold til den høiere Kultur.

Den Del af det faste Land, der nærmest kan sammenlignes med Havet, er de store flade Sletter, som enten blottede for al Vegetation eller kun bedækkede med urteagtige Planter strække sig i en uoverskuelig Længde fra den ene Ende af Horisonten til den anden. I Folkesprogene benævnes ogsaa Afrikas og Asiens sandede Ørkener Sandhave, ligesom Kamelen, der fortrinsvis synes skabt til at

gjennemvandre disse, kaldes Ørkenens Skib, og ligeledes have næsten alle Reisende, der have gjennemvandret alle Prairiernes og Pampas' bølgende Græsflader i Amerika eller andre udstrakte Stepper, sammenlignet disse uhyre Strækninger med Verdenshavets umaalelige Flader. Men denne Lighed mellem store Land- og Vandflader ligger kun i det Ubegrændsede og det Ensformige, i Mangelen af Noget, der er særligt fremtrædende; thi forresten har Havet med sin bevægelige Overflade og sin af Dyr opfyldte Vandmasse et langt venligere og livligere Udseende, end de øde og døde Ørkener og de plantebevoxede Sletter, hvor Øiet forgjæves søger Afvexling i Farve og Form.

Begge disse Arter af Sletter kunne deles i to Afdelinger, eftersom de danne Plateaulandskaber paa høie Bjergrygge eller de fylde Fordybningerne paa Jordoverfladen, og de kunne efter Varme- og Fugtighedsforholdene deles i de tropiske, tempererede og polare Sletter. Endelig kan man dele Ørknerne efter Jordbundens Beskaffenhed, som enten er haard og stenet eller løs og sandet, og ligeledes kan den anden Art af Sletter deles i flere Klasser efter Jordbundens Bestanddele, efter den større eller mindre Overflødighed eller Mangel af Floder, efter Vegetationens Beskaffenhed, eftersom denne nemlig bestaaer af Græsarter eller af Skovtræer. Det er især Ritter og Humboldt, hvem man skylder Paavisningen af disse Sletters forskjellige Karakter, som vi nu skulle nærmere undersøge.

Ørkenens væsentlige Karakter er den Ensformighed, som viser sig i dobbelt Retning, baade med Hensyn til dens Form og Udseende og med Hensyn til dens Bestanddele. Fuldkommen vandret eller i al Fald kun forsynet med ubetydelige Forhøininger og Fordybninger strækker den hede

Zones Ørken sig som en uoverskuelig Flade uden Afvexling i Former eller Skikkelser og uden Liv eller Evne til at frembringe Liv; thi den bestaaer alene af nøgne, ensformige Klippemasser, Kiselsten eller løst Sand, er aldeles blottet for flydende Vand og har kun nogle enkelte Brønde med slet Vand, der ligge i vid Afstand fra hinanden; der er neppe noget Spor af Vegetation, men kun hist og her ses nogle sygnende Smaaplanter og forkrøblede Buske, og for Resten ser man kun nogle faa af Stormen jagede Fugle og nogle rapfodede Dyr, der ile hen over den øde Jordbund, Det er et sandt Dødens og Ensomhedens Rige, som Mennesket træder ind i, naar hans Fod betræder Ørkenen. Han vandrer om adskilt fra den beboede Verden, og, som naar man er midt ude paa Havet, er her intet Spor at opdage af denne; ja, Sømanden faaer dog af den bevægelige Vandflade og Dyreverdenen under Overfladen en Erindring om det Liv, han har forladt, men Ørkenens Vandrer ser i Ørkenen intet Andet end Ørken. Der er intet Enkelt, intet Individuelt at opdage, kun en død, monoton, tilsyneladende uendelig Helhed. Allerede det første Blik herpaa er rædselsfuldt, især for den, der er vant til skovrige og bjergrige Egne, og paa den fortsatte Vandring bevarer den uhyre Flade sin øde, sørgelige, forladte Karakter.

Det er det uendelige Rum, som her fremstiller sig for Mennesket, men uden at frembyde nogen venlig Side, kun omgivet af Skrækkebilleder. Endog de faa Enkeltheder, som møde Vandrerens Øie, minde ham kun end stærkere om det Heles forfærdelige Karakter. De hist og her fremragende nøgne Klippeblokke, som han kan skimte længe før han naaer dem, trætte Øiet. Sandbankerne, som af og til afbryde den uhyre Flade, og som ved Maanens Skin se ud

som Snebunker, ligne vel i deres Form Havets Bølger, men de hæve og sænke sig ikke som disse. Det eneste Bevægelige i Ørkenen ere de af Stormen jagede Sandskyer, der ofte forvandles til spidse Sandsøiler. Det vækker paa engang Skræk og Beundring at se disse Søiler staa ved Siden af hinanden, ofte i stort Antal; belyste af Solen tage de sig ud som glødende eller stjernebesatte Masser. Ingen behagelig Lyd høres i det øde Rum; kun Stormens Brusen toner i Vandrerens Øre. De eneste Dyr, han ser, ere nogle enkelte forvildede Fugle og nogle flygtende Antiloper og Strudse. Den fortvivlende Vandrer betragter hine som beskyttende Genier eller, er han Muhamedaner, som opmuntrende Sendebud fra Profeten. Hist og her skyder en Tidsel frem af den hede, tørre Jordbund eller en mager Thymian eller en næsten nøgen Busk med nogle faa Blade, som Kamelen har levnet, eller andre lignende Planter, om hvilke Flyvesandet leirer sig, og som tjene til Føde for de udmattede Lastdyr, ja ofte endog forsmaaes af dem. Kun sjeldent støder man paa Brønde, hvis Vand da i Almindelighed er udrikkeligt; de ere gravede af andre Reisende, som have brugt Ben af Dyr til at udmure dem med, naar de have manglet Sten. Langt sjeldnere findes egentlige Kilder eller smaa Moradser og Søer. Endnu tydeligere end ved disse sjeldne enkelte Fænomener, der kun synes at afbryde Ørkenens Ensformighed, for desto stærkere at fremhæve det Heles frygtelige Karakter, mindes den lidende Vandrer om sin forladte og farefulde Tilstand ved Skeletter og Lig af Mennesker og Dyr, som ere kvalte af Sandhvirvlen eller omkomne af Tørst eller Hede og Udmattelse eller dræbte af Røverhorder. Undertiden træffer man i Hundredevis saadanne blege Benrad eller sammen-

skrumpede Lig, men paa ingen af dem ses Spor af Orme; thi Ørkenen kan ikke ernære en Orm eller en Flue eller nogetsomhelst andet levende Væsen. Undertiden ser den forbausede Vandrer Ligene ligge med Drikkekar ved Munden, som om de endnu i Døden havde udpresset den sidste Draabe Vand. Med Skræk lærer han saaledes sin egen hjælpeløse Tilstand at kjende, og gysende maa han tilstaa for sig selv, at Brud paa Vandbimplerne, deres Udtørren af en hed Vind, nogle Kamelers Udmattelse eller Død, en Forsinkelse i Marschen, fremkaldt ved hans Ledsageres Sygdom, og en deraf følgende Mangel paa Proviant eller et røverisk Overfald allerede den næste Dag kan berede ham den selvsamme Skjæbne.

Og dog har han endnu ikke tømt Lidelsens Bæger. De største Kvaler hidrøre fra den brændende Solhede, thi, som et malabarisk Ordsprog siger, Himlen er glødende som Erts, Jorden som Jern, og derhos blæser her ofte en hed Vind, som ogsaa frygtes i Nabolandene, og som vel ikke er dræbende, men dog ved sin Tørhed og Hede udtørrer Huden og Ganen, besværer Aandedrættet og udtømmer Kræfterne. Dertil kommer, at Afkølingen om Natten undertiden er saa stærk, at selv en Nordbo vilde kalde den betydelig. Saaledes er altsaa Ørkenvandrerens Tilstand: udsat for en tung, med Sandstøv opfyldt Atmosfæres Indflydelse drager han om ledsaget af Reisefæller, der lide i samme Grad som han selv, midt paa en øde Slette, fjernt fra alle Naturens venlige Omgivelser. Jorden, som han gaaer paa, er usikker som Havet, thi Flyvesandet stopper snart Brøndene, til hvilke Karavanerne have sat deres Lid, og snart bedækker det de Klippeblokke, som Karavanens Førere bruge som Veimærker. Naar han nærmer sig de beboede Lande, bestiger

han enhver lille Høi, for at glæde sig ved det længselsfuldt imødesete Syn, men bittert skuffes han ved endnu bestandig at se den samme nøgne forbrændte Flade udstrække sig for Blikket. Ofte underkastes han et Sandsebedrag, idet han snart bilder sig ind i det Fjerne at skimte en Sø, snart antager en lille Busk for et høit Træ. Men undertiden kommer han ogsaa paa sin sørgelige Vei til en af de grønne Pletter, hvor det vegetative Liv enkeltvis udfolder sig midt i den øde Ørken, og som hilses med endnu større Glæde af den udmattede, tørstige Vandrer end Havnen af Sømanden. Undertiden møder han vel ogsaa en Karavane, som drager i en anden Retning; men han kan ikke uden Frygt hilse et Menneske i Ørkenen; thi her er Enhver en Fjende, og Mord og Rov ere ofte det Øiemed, der fører Skarer af Mænd hertil. Derfor have ogsaa, som Ritter siger, den arabiske Hilsen: „Fred være med Eder!" og Svaret „Fred være imellem os!" deres fulde Betydning. Naar da Grændsebjergene endelig dukke frem i det Fjerne, vender Glæden atter tilbage i de ofte skuffede Hjerter, og som efter en lang Søreise hører man En af Karavanen raabe „Land!" Ankomsten fra Ørkenen til de beboede Lande er for Mennesket det Samme som en Tilbagevenden til Livet fra Dødens Rige; thi anderledes kan, som oftere bemærket, Ørkenen ikke kaldes, hvad da ogsaa Navnene paa flere Gjenstande i Ørkenen udtrykke, som Jebel Ateschan (Tørstens Bjerg) eller Jebel el Moot (Dødens Bjerg).

I Ørkenen og ved dens Grændse har Mennesket andre Nydelser og andre Ønsker, en anden Levemaade og andre Formaal end i de mere frugtbare Lande. En skyggefuld Plads, en grøn Eng, en brusende Strøm er i Ørken en Sjeldenhed, men vækker derfor ogsaa desto større Glæde.

Kilder, som i andre Egne ere Fællesgods som Luften, ere her en kostbar Besiddelse, et Maal for Alles Ønsker og ofte Aarsagen til Strid og blodige Kampe. Omslakkende som Ørkenens Sand er Ørkenbeboerens Liv; i det uhyre øde Rum er intet blivende Sted for ham, men hans øieblikkelige Opholdssted er kun et Hvilepunkt, en Reisestation. Og dog er hans Tilværelse trods denne evige Omflytten gjennemvævet af Ensformighed. Som Sømanden er lænket til sit Skib, saaledes er han bunden til sit Dyr, som bærer ham selv og hans Eiendom gjennem det udstrakte Rum; ja det staaer ham næsten nærmere end Mennesket, med hvem han ikke uden stor Vanskelighed kan indlade sig i nogen Samfundsforbindelse. De Folkeslag, der bo omkring Ørkenen, beskjæftige sig i Almindelighed med Handel ligesom de civiliserede Sønationer, eller de leve af Røverier paa samme Maade som de øde Kysters raa Beboere. Havet har imidlertid det Fortrin for Mennesket fremfor Ørkenen, at det ved Fiskeri ofte tjener til at ernære hele Folkestammer, og desuden virker det vækkende og styrkende paa Kystbeboerne, medens Ørkenen kun tilsteder Udviklingen af et krigersk Nomadeliv og en langsomt fremskridende Halvkultur i sin umiddelbare Nærhed.

Vi have i det Foregaaende, uden at tænke paa nogen bestemt Ørken, søgt at fremstille denne Jordforms fuldkomneste Karakter i den hedeste Zone og dens mest fremtrædende Indflydelser paa Mennesket og saaledes udkastet et Billede, der navnlig passer paa enkelte større Strækninger i det nordlige Afrika, men som modificeret kan overføres paa enhver plantetløs Slette.

De trælløse med Lyng, Græs og andre mindre Planter bedækkede Sletter, som i Almindelighed kaldes Stepper,

forekomme i alle Jordstrøg, men kunne især betragtes som eiendommelige for de tempererede Zoner, fordi de her ere særdeles hyppige og navnlig have en betydelig Overvægt over Ørknerne. Det er Græssletter, som fremfor andre udstrakte Flader fortrinsvis bringe Beskueren til at tænke paa Havet ved deres Farve, deres Overflades bølgeformige Bevægelse og ved det stundom her forekommende Fata Morgana. Men ogsaa det Indtryk, som de frembringe, er forskjelligt fra Havets Indflydelse paa Sindet. De have ikke den storartede Karakter som Verdensoceanet; det er en meget besværlig Reise at drage igjennem dem i Dage og Uger til Fods eller til Hest uden at støde paa noget opmuntrende eller adspredende Hvilepunkt, og de faa Plantearter, som uafbrudt og uden Afvexling omgive Vandreren, have langtfra den tiltrækkende og oplivende Virkning som Havet. Det første Blik paa Stepperne har paa Grund af deres store Udstrækning noget Ophøiet og Overraskende ved sig, og naar man, som Tilfældet er med Prairierne i Nordamerika, kommer til dem fra Skovene, saa gjøre de paa Grund af Kontrasten et meget behageligt og livligt Indtryk; men snart fremkalde de ved deres uendelige Ensartethed trykkende Sørgmodige Følelser hos Vandreren, og man føler, som Humboldt siger, Trang til mangfoldigere Indtryk. Navnlig opstaaer dette Savn hos den, der har hjemme i et bjergrigt, bakket eller stærkt befolket Land, saaledes hos Mellemeuropæeren, naar han betræder de russiske Stepper. Hvor Vegetationen aftager og f. Ex. indskrænker sig til Lyngplanter, og hvor som en Følge heraf ogsaa de oplivende Hjorde af Dyr blive sjeldnere eller aldeles mangle, modtager man næsten samme Indtryk af Stepperne som af Ørkenen.

Naar man uagtet Steppernes store Forskjellighed skal

angive deres fælles Karakter, saa ligner den Ørkenens med Hensyn til det store og uendelige Rum, men frembyder iøvrigt en langt venligere Side. Her er en Natur, hvis Ensformighed vel trætter Vandreren, men ikke opfylder ham med Dødens Rædsler. Mangelen af Individualitet og Mangfoldighed i denne Natur, dens Formløshed, Mangelen af de Vanskeligheder, som Bjergenes og Havets Nærhed optaarne for Mennesket, Mangelen af et bestemt Opholdssted og et egentligt Hjem virker sløvende paa Steppebeboerne, og de naa derfor heller ikke let ud over Jægerens og Hyrdens nomadiserede Tilstand. Steppen er Nomadelivets egentlige Vugge, fra hvilket Mennesket kun vanskeligt gaaer over til at drive Agerdyrkning og indgaa Samfundsforbindelser.

De dyrkede Sletter frembyde et velgjørende Syn, naar ikke Jordbunden er for mager og Fugtigheden for ringe, til at Vegetationen kan trives. Overalt henlede de Tanken paa Mennesket og menneskelig Kultur ved deres afvexlende Plantevæxt, mangfoldige Trægrupper og beboede Steder og den overalt fremherskende Orden og Regelmæssighed. Det er vide, formløse Strækninger ligesom Stepperne; men her ikke blot et stort Helt, men ogsaa en større eller mindre Afvexling af individuelt fremtrædende Enkelthed. Vel savner man her Rigdom i Former af det Romantiske, det Storartede; men saa tiltales Sindet igjen af det Blide, Rolige, Idylliske, og hvor Naturen i høi Grad begunstiger Menneskets Flid eller hvor Sletten begrændses af Bjergstrækninger, dannes endog herlige Landskaber, der se ud som yndige Haver og tildels ogsaa kaldes saaledes. De tempererede Zoners frugtbare Sletter indeholde de bedste Betingelser for Menneskets Tilværelse, og intet Sted trives

Kulturen bedre end her; men kun ved Menneskets egen Medvirkning frembringes dog gunstige Resultater baade i den materielle og aandelige Kultur. Menneskets Flid er en nødvendig Betingelse, men den understøttes bedst af Naturen i disse Jordstrøg. Derimod viser sig Naturens vækkende og udviklende Indflydelse paa Individet bedst i den smukkeste Form, som Jorden eier, i Bjergene.

Bjergformen, til hvilken vi nu gaa over, er lige saa forskjelligartet i sig selv som i dens Indvirkning paa Mennesket og er i denne Henseende desuden meget afhængig af den store Forskjellighed i Klima, Plantebeklædning, det fremvældende og flydende Vands Fordeling, Høiden, de geognostiske Bestanddele o. s. v. Bjergene, som modificere en stor Omegns Luftbeskaffenhed og forsyne fjerne Egne med Vand, virke desuden ogsaa æsthetisk ud over deres eget Omfang, idet de, synlige i en meget lang Afstand, begrænse andre Landsformer. De frembyde altsaa for den Betragtning, der her er vort Formaal, i høiere Grad end Sletterne en dobbelt Side, nemlig en Betragtning indadtil og en Betragtning udadtil. I den sidstnævnte Henseende ere Bjergene egentlig allevegne det, som begrænser og adskiller Landstrøgene og deres Beboere indbyrdes, de ere den fuldkomneste Skjelnelinie mellem Landene og Folkene og derfor ofte Hjemmets eller Fødelandets Grændselinie og adskille, som et særeget Mellemgebet det ene Folkeslag fra det andet. Bjergene danne desuden for Øiet den yderste Del af et Landskab. De virke paa Øiet ved Modsætningen mellem det Høie og Lave, ved Massens Fremtræden lige overfor den kun en jævn Overflade frembydende Slette, og i Modsætning til Havets Overflade, saaledes som i Norge, som det faste, uforanderlige Bolværk ligeoverfor det Bevægelige og

Foranderlige. Især frembringes en overordentlig Virkning, naar et Bjerg i dristige, storartede Former hæver sig majestætisk i stille Storhed og begrændser vidtudstrakte Sletter saaledes som Alpernes kolossale Kjæde ved Randen af den lombardiske Slette eller de stolte ungarske Bjergkjæder, paa hvilke Øiet hviler med Glæde, naar de beskues fra de yppigt bevoxede Slettelande. Opløftende er ogsaa Beskuelsen af en høi, med rig Sne bedækket eller af Skyer omringet Bjergkjæde som de nylig omtalte. De synes at hæve sig op i utilgængelige Rum og som mægtige Søiler at bære Himmelhvælvingen, og Folkets Fantasi har i forskjellige Sagn fremhævet dem som Kæmpebjerge, som olympiske Gudebjerge og saakaldte Himmelbjerge. — Hvad angaaer de fjerne Bjergkjæders Farvetone, saa er denne anderledes i de sydlige Landstrøgs dunstfri Luft end under Nordens mørke Himmel. Den er atter forskjellig paa de høie, i en evig Snekappe skinnende Alpebjerge, paa Møens Kridtbjerge, paa de nøgne eller mosbegroede Klippebjerge i det høie Norden o. s. v. Men overalt erholder denne Farvetone en Afvexling ved den efter Dags- og Aarstiderne forskjellige Belysning.

I det Indre af Bjergene beroer Indvirkningen paa Menneskets i Modsætning til Sletterne paa det Høie, paa Afvexlingen i Formerne, som og paa det Afsluttede og Indsnevrede i Dalene og det Frie, Vide og Opløftende paa Bjergene. Men denne almindelige Karakter modificeres paa mange Maader ved Bjergenes Forskjellighed efter Høide, Form, geognostiske Bestanddele, Klima, Plantebedækning o. s. v., dog saaledes, at der i æsthetisk Henseende ikke derefter lader sig opstille en Klassifikation for alle enkelte Bjerge. Naar vi blot ville holde os til de Forskjel-

ligheder i Virkning, som forekomme ved alle Bjerge, saa er Karakteren af Dalen og Bjerghøiden det Vigtigste. Bjergenes Toppe opløfte og styrke Menneſket, der beſtiger dem, fremkalde hos ham en rolig og ſtille Begeiſtring og udvide Hjertet. Han føler ſig fri og reven ud af det ſædvanlige Livs ſnevre Skranker; det, ſom omgiver ham, er ikke mere den Verden, ſom han er vant til at ſe; han ſtaaer over den, fri ſom Ørkenen, der endnu høiere „hænger i det enſomme Luftrum og knytter Verden til Skyerne," og „høit op til den bærer ingen Luftſtrøm den forſvundne Lyd af menneſkelig Sorg og Glæde." Ophøiet over det omſkiftelige Livs adſpredende, forvirrende Vrimmel, i de renere Luftſtrømmes Region, forladt af Alt undtagen af Naturen, tager han, ſom Schiller ſiger:

renere ſit Liv fra dens rene Alter,
tager han den haabende Ungdoms friſke Mod tilbage.

Og dog føler han ſig, idet han med ſit Blik beherſker de vidtudſtrakte Rum dernede, tiltrukken af ſamme; han friſtes til at opſøge Dybets enkelte Punkter, og det forſkaffer ham iſær en ſtolt Fornøielſe at kunne gjenkjende de længſtbortliggende Høie og Byer og paa denne Maade at ſe ſtore Afſtande forbundne med hinanden, hvilke han ellers kun er vant til at foreſtille ſig ved daglange Mellemrum. Foruden dette fri Blik fremkalder den rene Luft, Naturens ſtille Enſomhed, dens Mangfoldighed og Storhed og det høie Standpunkt noget Opløftende, Styrkende og Begeiſtrende. Hvilken Glæde hos Hyrden, naar han ved Foraarets Komme atter drager op paa de høie Bjerges Græsgange, hvor, ſom Afghaniſtans Hyrder ſaa enthuſiaſtiſk ſige om Toba, de ſpringende Vande ere ſaa klare ſom Diamanter, det yppigt ſvulmende Græs ligner et Tæppe af Smaragder, og Luften

udduuster Moskusduft, ja hvor Luften alene, ifald der intet Vand existerede, vilde kunne bringe Planterne til at voxe og blomstre.

Dalene have den almindelige Karakter af det Afsluttede og Rolige. Fuldstændig Fjernelse fra Verden, fuldkommen Ensomhed og en alvorlig melankolsk eller stille glad Roligheds Tilstand er det, som de yde os, medens derimod Bjergenes Høide ligesom henflytter os udenfor Verden foran et Rundmaleri af samme, opliver Ensomheden i vor nærmeste Omgivelse ved mangfoldige Gjenstande for vor Betragtning og bringer vort Sind ved den stolte Følelse af det Ophøiede i en let sværmerisk Bevægelse. Deroppe er ligesom den alherskende Naturs glimrende Throne, men nede i Dalen ligger kun den Velsignelse udbredt, som den med sin milde Haand udstrøer; hist er den prægtig og ophøiet, her venlig og yndig, hist en mægtig Herskerinde, her en Veninde. Paa den anden Side danne Dalene igjen en Modsætning til Sletterne ved deres Kjølighed, Begrændsning og Ensomhed, og medens Sletterne ganske ere underkastede Menneskets omdannende Haand og have noget Ensformigt ved sig, vedligeholde Dalene i det Mindste Naturens Stempel og ere af samme smykkede med Afvexling i Former. Jo mere de nævnte Karaktertræk i en skjøn indbyrdes Forening træffe sammen i en Dal, jo skjønnere og mere storartet Formen af dens Vægge og jo yppigere dens Plantebeklædning er, desto mere udmærket er en Dal i æsthetisk Henseende. De smukke Dale kunne i ren æsthetisk Henseende henføres til tre Arter: De, hvis Hovedkarakter er storartet Vildhed, saaledes som de fornemmelig forekomme i Højbjergene; de mere yndige end storartede Dale med idyllisk Karakter, saaledes som de fleste ere i mange tydske Mellem-

bjerge og endelig de især ved Frugtbarhed udmærkede Dale. Af de tvende første Arter ere det Tempeagtige især vigtig i æsthetisk-geografisk Henseende. Et Hovedtræk hos dette er det Romantiske og Maleriske, som især bestaaer i en skjøn, overraskende Afdeling i Væggenes Former, i storartede Klippepartier og yppig Træ- og Græsvegetation. Desuden hører hertil en brusende Flod eller Bæk, Veiens Kjølighed og Skyggefuldhed og en eller anden Sindet behageligt berørende menneskelig Begivenhed af historisk eller religiøs Beskaffenhed, for at danne det sande Begreb af en Tempedal. Saaledes have de Gamle anvendt dette Ord, og kun i denne Betydning bør vi overføre det paa Dalene; thi den blotte Karakter af udmærket Skjønhed alene fremstiller ikke Begrebet af et Tempe. Mange Bjerglande, saasom enkelte Egne af Sydtydskland, Wales, Siebenbürgen, ere kun smukke ved Dale af denne Art, og vi kunne derfor i æsthetisk-geografisk Henseende kalde dem dalskjønne Lande. Med Hensyn til den sidstanførte af de tre Arter ville vi bemærke, at den danner Overgangen til Dalsletterne, der staa som Mellemleddet mellem Slettelandene og Bjerglandene og ligeledes, hvad Naturens Indvirkning paa Mennesket angaaer, ere de fuldkomneste Mellemled mellem begge Former. Disse danne Hovedkaraktertrækket i mange Lande, for Exempel i Sydtydsklands. Hos dem mangler det Indskrænkende, Afsluttende, Hjemlige og poetisk Store ved Bjergene, men ogsaa det Ubegrændsede, Monotone og Vage hos Sletterne. Naturen er her kun et stort Hele; den fremkalder endnu mangfoldige Indtryk, men ingen af særlig Betydenhed; den tvinger Mennesket til Nøisomhed i hans Nydelser og lægger ham ingen Hindringer iveien i hans Handel og Vandel. Dalsletterne ere derfor de sande Boliger for et

driftigt og agerdyrkende Liv, forbundet med en jevn, rolig Naturnydelse og et halvt poetisk, halvt prosaisk Velbehag.

Naar vi dernæst gaa over til at betragte Bjergkjæderne selv, saa maa ogsaa her gjøres forskjellige Klassifikationer. Hvilken Modsætning findes der f. Ex. ikke mellem de øde, mørke Bjerghøider i det taagebedækkede Norden og de livlige Bjergkjæder i et sydeuropæisk Land. Naar vi holde os til den betydeligste og almindeligste af disse Modsætninger, nemlig den mellem Høi- og Mellembjergene, saa finde vi i de sidste Bjergformerne sjeldent storartet-smukke og hyppigt hverken romantiske eller maleriske, men her er det i Særdeleshed Dalene, som have noget Tillokkende for vor æsthetiske Følelse; ja adskillige af disse Bjergkjæder ere endog ligefrem hæslige af Form, og de af dem, som ikke bære den sædvanlige Skovbedækning, vise for det Meste som fremherskende Udtryk det Raa og Ufrugtbare, uden tillige at have Karakteren af det Ophøiede og Storartede. Et egentligt Bjergliv finder ikke Sted i saadanne Egne, og de kunne ikke paatrykke Menneskets og hans Beskjæftigelser hin eiendommelige Karakter, der ellers adskiller Bjergenes Beboer fra Slettens. Denne saa at sige sværmeriske Karakter eller det lette, opvakte, muntre Sind, som vi bemærke hos Beboerne af mange Høibjerge, findes ogsaa sjeldnere eller dog i ringere Grad hos Sønnerne af de lave, mildere formede Bjergkjæder og viser sig mere som en forbigaaende Indvirkning paa saadanne Mennesker, der fra Tid til anden ved en Udflugt i Bjergene skaffe sig en Nydelse, hvis Hovedbestanddel bestaaer i Kontrasten mellem deres daglige Omgivelse og Bjergkjædens Form-Mangfoldighed og endnu uforstyrrede Naturtilstand.

Høibjergene udmærke sig ved Storarthed, Mangfol-

dighed og Foreningen af de mest afgjorte Kontraster og overgaa i Henseende til enhver af disse tre Egenskaber alle andre Formationer paa det faste Land. Deres kolossale Høide, deres uhyre Masse i og for sig betragtet og som Modsætning til den i det Enkelte herskende Adsplittelse og Forvirring, deres Bjergvægges uhyre Steilhed, deres raa Klippemassers gruopvækkende Vildhed, deres Gletscher- og Snemarker, deres stolte Toppe, der rage høit op i Luftrummet og, som Schiller siger, „kun forgyldes, men ikke opvarmes af Solens Pile," og fra hvilke man igjennem Skyernes Rifter skuer den grønnende, beboede Verden nede i det taagede Dyb, de brusende Vandfald, Synet af det Uforanderlige, der synes at have opslaaet sin Bolig paa Høibjergene, de Svimmelhed opvækkende Fodstier, der „føre over Afgrundene og Skrækkenes Vei", der føre forbi Afgrunde og truende Snemasser — Alt dette opvækker kun Studsen og Beundring, Frygt og Bæven. Naturen synes her at have frembragt store og ophøiede Scener uden at tage Hensyn til Menneskets Gemyt og uden at have dannet dem for ham og hans Planer. Og dog har den tæt under og tildels ved Siden af hine Oceaner af Bjergtinder, fulde af vild Forvirring og gruopvækkende Ensomhed og hine blændende usikre Sne- og Ismarker, der bedække den øde Klippebund, skabt herlige Plæner med duftende Alpeblomster, yndige Græsmarker, kraftige Træer og muntert legende Bække og saaledes forenet det Levende med det Døde, det yndigt Skjønne med det ophøiet Frygtelige, det Venlige og Livlige med det Alvorlige og Mørke, det Milde og Blide med det Grandiose, det Frugtbare med det Øde. Her forener sig saaledes i Bestanddele, Former, Farver, Beklædning, Afstande, Luft osv. den største Mangfoldighed og den

stærkeste Kontrast, og ofte ere disse Modsætninger stillede ved Siden af hinanden paa den mest overraskende Maade. Sorgens og Glædens Billede opfylde der vexelvis Menneskets Sjæl; de mest forskjelligartede Indtryk opfylde hans Indre og vænne dette saaledes til sig, at han ofte kun med Smerte kan undvære dem. Store Besværligheder, den reneste Luft og Nydelsen af de skjønneste Naturscener hærde hans Kraft, skærpe hans Sandser og oplive hans Hjerte, og den samme ensomt vilde og forskjelligartede Natur, der opvækker hans Fantasi og ofte opfylder den med Gru, forskaffer ogsaa hans Sind en stille Fred og en tilfreds Ro. Derfor ere Bjergene de sande Boliger for Kraften, Freden og Jevnheden og paa den anden Side Poesiens ægte Hjemstavn. Vi ville ikke her udførligere fremstille, hvorledes Høi- og Mellembjergenes Karakter hos de enkelte af disse viser sig i mange Henseender modificeret og nuanceret; men vi ville i denne Henseende kun fremhæve den især i de tropiske Lande saa vigtige Temperaturforskjel fra oven mod neden, der undertiden frembyder alle Jordzoners Klima ved Siden af hinanden paa et Rum af nogle faa Mile, ofte fremstiller for den Reisende i fjerne Verdensdele en europæisk Luft- og Planteverden høit ovenover solforbrændte Sletter og paa en og samme Dag lader ham vandre gjennem Sne og Is og under Bananer og Palmer.

Med Hensyn til Bjergfolkenes eiendommelige Væsen maa især det Kraftige og Livlige i deres Karakter bemærkes. Legemligt og aandeligt pleier Mennesket i Bjergene, især i Høibjergene, at være kraftigere, i Særdeleshed fordi han der mere end andetsteds er henvist til sig selv, maa overvinde mange Vanskeligheder, stedse indaander en sund Luft og af mere en een Grund er lidet tilgængelig for Luxus og Blød-

agtighed. Stærke og veldannede af Legeme, kraftige og livlige af Aand udmærke Beboerne af de af den rene og klare Luft omgivne Alpehøider sig ogsaa ved et gladere Sind og et muntrere Væsen. Stærke Nerver og enorm Muskelkraft ere eiendommelige for deres Legemer, og forbausende er den Kraft, med hvilken de formaa at bære de største Byrder uden synderlig Anstrengelse op og ned ad Bjergene. Af Bjergbeboernes store, selvbevidste Kraft er det en naturlig Følge, at de i Reglen udmærke sig ved Mod og Frihedssind. Exempler herpaa behøve ikke at anføres, da Enhver vistnok kjender en Mængde af disse saavel om Bjergskotterne og Normændene i det nordlige Europa, som om Mainotterne, Montenegrinerne, Albaneserne, Tyrolerne og Baskerne i det Sydlige.

Bjergene isolere Menneskene mere end noget andet Sted paa det faste Land. Derfor have deres Beboere de fleste Eiendommeligheder i Sæder, Tænke- og Levemaade. Paa Grund af denne Isolerthed, Jordbundens ringere Frugtbarhed og den deraf følgende Nøisomhed har desuden Mennesket i Bjergene færre Fornødenheder end paa Sletterne, men disse ere ogsaa saa meget mere uundværlige. Derfor herster her snart i større, snart i mindre Grad Fattigdom, men ogsaa Gjæstfrihed, der desuden endnu understøttes af Beboernes jevne Sind og ufordærvede naturlige Følelse. I sin Beskrivelse over Abyssinien fremsætter Ritter den Bemærkning, at uagtet al Armod har Gjæstfrihed hjemme i ethvert Alpeland; den er et i disse Landes og deres Beboeres Natur dybt begrundet Træk, og naar den hist og her i Europa og andre Verdensdele ikke fordres hos disse, saa lader dette sig let forklare af nærliggende Grunde, der bero paa Samfærslen, Kulturgangen og politiske Forhold. Jord-

bundens Fattigdom i Forbindelse med deres Driftighed driver ogsaa hyppigt Bjergbeboerne bort fra deres Hjemstavn og foranlediger dem til temporært at udvandre til andre Landstrøg, dels for at skaffe sig et Erhverv ved Arbeide, dels for at afsætte Produkterne af deres Bjergverden eller af deres Industri blandt de Fremmede. Dette giver mange Bjergbeboere Karakteren af Nomader, hvilken desuden ogsaa Forretningen som Lastdragere og den paa Høiderne fortrinsvis herskende Kvægavl giver dem. Den sidste gjør en stor Del af dem egentlig til Bjergnomader, idet de paa den ene Aarstid leve oppe paa de høiere Bjerge i Sennehytter og i den anden Aarstid nede i Landsbyerne eller ogsaa, som man fandt paa Himalajabjergene, have særegne Sommer- og Vinterlandsbyer. Et almindeligt bekjendt Træk er med Hensyn til hine Vandringer i fremmede Lande Bjergfolkenes stadige Vane, stedse igjen at vende tilbage til deres Dale og Kløfter. Dette har sin Grund i deres Kjærlighed til Hjemmet, der ikke er saa almindelig og mægtig hos noget andet Slags Mennesker, og som hos dem saa ofte gaaer over til det bekjendte Hjemve. Denne Kjærlighed til Hjemmet hidrører foruden af den ovennævnte, almindelige Grund sikkerligt af Bjerglivets Eiendommelighed og Vane til en særegen Art og en vis Mangfoldighed af Naturindtryk, men forøges vist ogsaa tildels ved Forskjelligheden af de legemlige Indtryk, da man blandt Andet ogsaa har fundet, at høitboende Mennesker legemlig generes lige saa meget ved Nedstigningen i de lavere Egnes tættere Luft, som Beboere af de lavere Egne ved at bestige Høibjergenes Toppe generes af de disse omgivende tyndere Luftlag.

Bjerget adskiller vel paa den ene Side Individerne af

et af det beboende Folkefærd udvortes meget fra hinanden, men det stiller dem ogsaa paa den anden Side ved Ensartetheden af deres Fornødenheder, Sæder og Beskjæftigelser udvortes nærmere til hinanden end Sletten. Den Enes Forretning er ikke fremmed for Nogen af de Andre; thi Enhver driver mer eller mindre den samme; man mødes ofte, thi der gives kun faa Veie, og Enhver føres der, hvor Mennesket mindre er fængslet til en enkelt Landsby, af sine Beskjæftigelser og Fornødenheder ofte langt bort fra sin egen Hytte; man kjender mere til hinanden end paa Sletten, fordi stedse kun de samme Mennesker færdes i det samme Distrikt, og endelig trænger man mere til hinanden, fordi Farer og Vanskeligheder lettere indtræffe der. Regner man til alt dette endnu de fleste Bjergbeboeres jevne Sind og naturlige Væsen, saa har man Grundene til en anden Eiendommelighed, der særligt udmærker dem, at der nemlig iblandt dem i Reglen findes stor Tjenstvillighed og Venskabelighed, og at de ikke kjende nogen Standsforskjel. Det bekjendte, blandt Beboerne af Tyrol og Steiermark herskende Du har sin Grund heri. — Hin ydre Affondring, som vilde og høie Bjerge frembringe, har til Følge, at Stæder ere sjældne i dem, og at Menneskene ere fordelte i enkeltstaaende Boliger og i flere, men smaa Landsbyer, medens derimod paa Sletterne Alt mere trænger sig sammen i Stæder og større Landsbyer. Et Folk deler sig derved dels efter Dalene dels efter de Bjergsletter, der forbinde et Antal af samme med hinanden og adskille dem fra de øvrige i flere mindre eller større Grupper, af hvilke enhver som en snevert forbunden og sig eiendommeligt udviklende Menighed lettelig med stolt Selvfølelse og skinsyg optræder ligeoverfor de andre. Dalene i de skotske Høi-

lande frembyde det mest anskuelige Exempel paa dette Karaktertræk hos de fuldkomne Bjergfolk, skjøndt ogsaa Beboere af Alperne, det mest kultiverede Bjerghøiland i Europa, endnu frembyde samme. Denne Art Adskillelse mellem Bjergbeboere indbyrdes, som og den bestemte Karakter af den Beskjæftigelse og det Liv, som Naturen paatvinger dem og Vanskeligheden ved at komme i Berøring med fremmed Individualitet og sammes Udbredelse formedelst det til faa Landeveie indskrænkede Samkvem besværliggjør Kulturens Indtrængen i Bjergene og holder disses Beboere længere i en Tilstand af større eller mindre Raahed end Slettebeboerne. Men Bjergbeboernes Isolering fra den øvrige Verden og deres Væsens Eiendommelighed bevarer ogsaa paa den anden Side deres jevne og ufordærvede Sæder desto længere. Moralsk Renhed, Retskaffenhed og Redelighed ere Dyder, som blandt alle Folkeslag helst og længst dvæle i Bjergenes Dale og Kløfter. Disse Dyder maa betragtes som herskende Karaktertræk hos Bjergbeboerne, og der, hvor de ikke mere findes hos dem, ere de vistnok ikke bortsvundne af sig selv, men stedse kun blevne fortrængte ved Indvirkninger udenfra. Derfor finde vi jo ogsaa i vore europæiske Bjerge Menneskene moralsk bedre og især mere redelige og uegennyttige i Forhold til, som de bo længere borte fra Landeveien eller besøges mindre af Fremmede. Navnlig viser der sig imellem Bjergene hyppigt en Grad af Redelighed, der ofte allerede i mange Aarhundreder ikke mere kjendes paa de ved Foden af disse Bjerge liggende Sletter og derfor forekommer Beboerne af disse Sletter næsten som en Fabel. Saaledes bære Beboerne af Berchtesgaden deres Bikuber op paa Bjerget, uden nogensinde at disse eller det, de indeholde, blive stjaalne; og i nogle Egne af de øster-

rigske Alper lægger Budet eller Føreren, naar hans Vams er ham til Besvær, denne ubekymret hen paa Veien og veed ganske vist, at han, naar han vender tilbage, vil finde den igjen.

Ogsaa med Hensyn til Kunstsands og Kunstværker kan man opdage enkelte Træk, som ere mere eller mindre særegne for Bjergbeboerne. Det ene af disse er Karakteren af deres Musik, der paa flere, langt fra hinanden bortliggende Bjerge er meget ens og især udmærker sig derved, at Ekkoet hyppigt er optaget med i Melodien. Et andet Træk er det Behag, de finde i Farvemodsætninger i deres Klædedragt, endog i Himmelstrøg, der, som det skotske, just ikke udmærke sig ved klar Belysning og livlige Farver i Naturen. Men vistnok omgiver ogsaa i Bjergene en afstikkende Modsætning mellem Planternes friske Grønt, deres livlige Blomster, de rindende Vandes Sølvglands og de nøgne Klippers eiendommelige Farvetone Menneskет saa hyppigt og saa nær, som det aldrig finder Sted paa Sletterne, og maaske maa man deri søge Grunden til hin Eiendommelighed. Paafaldende er fremdeles en vis Lighed i Bygningsmaaden af deres Boliger, i det Mindste af deres Træboliger, hvilken Lighed maaske er en Følge af den Omstændighed, at man paa Grund af Overflødigheden paa Træ i Bjergene i Gjennemsnit næsten blot byggede med dette Materiale og for det Meste lagde Bjælker paa Bjælker og paa samme Maade dannede Taget. Men mærkværdigt er det alligevel, at man ved disse Bygninger i de fleste Bjerge, uagtet den hele Maaneder igjennem paa dem tyngende Sne, i Reglen ikke lægger Tagene meget skraat, og navnlig at man i Bjergene holder meget af Træsirater paa Hytterne og hyppigt anbringer dem der lige saa vel i Europas Alper som i Indiens.

Den sidste Omstændighed synes ligeledes at have sin Grund i de Mennesket bestandigt omgivende større og mindre Former af Jordbunden og den deraf fremstaaende Vane til Formvexel.

Stradella.

Sangspil efter det Franske.*)

Personer.

Alessandro Stradella.
Bianca, hans Kone.
Felipa, hendes Amme.
En Ubekjendt.
Malvolio.
Carcasso.
Belmonte, Officeer ved Politiet i Florents.

Handlingen foregaaer i Florents i Midten af det syttende Aarhundrede.

(Theatret forestiller en beskedent møbleret Sal i den gamle Renaissancestil. I Baggrunden en Dør og over samme et Madonnabillede i en Niche til Høire); i Forgrunden et Vindue, i anden Kulisse Døren, som fører til Biancas Værelse og ved Siden deraf et lille Orgel. Til Venstre en Dør til en hemmelig Trappe og ved Siden deraf et Vindue, der er dækket ved et stort Maleri.)

Første Scene.

Felipa (kommer fra Døren til Høire). Hun holder nu sin Siesta — Gud ske Lov! Jeg maa paalægge mig den

---

*) Dette Stykke er for flere Aar siden opført i Kasino. Handlingen deri er bygget paa en historisk Begivenhed i den italienske Komponist Stradellas Liv.

ſtørſte Tvang i hendes Nærværelſe, for ikke at gjøre hende endnu mere urolig, end hun alt er iforveien. Den kjære ſtakkels Frue, den rigeſte, den fornemſte Arving i hele Venedig! Ak ja! Nogen ſkulde have ſagt mig, at jeg en Gang ſkulde ſe hende ſom fattig Flygtning, nødſaget til at ſkjule ſig i en affides Gade i Florents! Men det er endnu Ingenting . . . i hendes Alder erſtatter Forlibelſe Alting — det veed jeg af Erfaring, endſkjøndt den Tid jo rigtignok for længe ſiden er forbi for mig! . . . Forreſten, tænker jeg paa de Farer, der true hende og iſær hendes Mand . . . ſaa farer der en Gyſen gjennem alle mine Lemmer, hver Gang det banker . . . (Det banker.) Uh! Det var paa Gadedøren — . . . Jeg ryſter . . . Det er bedſt at ſe, førend jeg lukker op. (Hun ſer ud af Vinduet.) En Mandsperſon . . . hvor han ſer fæl ud! . . . O min Gud! Han gaaer ind. Hvem har glemt at lukke Gadedøren af . . . De Kunſtnere, de gaa dog altid i Taaget . . . Jeg vil ſe ad . . .

(I ſamme Øieblik hun vil gaa hen til Døren i Baggrunden, gaaer den op, og Carcaſſo træder ind.)

Anden Scene.

Carcaſſo, Felipa.

Carcaſſo (i lurvet Klædning, med krybende groteſt Væſen.) Jeg hilſer Signora!

Felipa. Hvad ſkal det ſige! At gaa ſaadan ind, uden at lade ſig melde!

Carcaſſo. Bare for at ſpare Signora Uleilighed . . . Døren var aaben.

Felipa. Og hvem vil De tale med?

Carcaſſo (hemmelighedsfuldt.) Signor Stradella.

Felipa (bliver forvirret.) Hvem? Hvad siger De? . . . Jeg veed ikke . . . jeg kjender ikke . . .

Carcasso. De har Ret . . . Det er meget forsigtigt . . . saadan er det bedst at svare Folk . . . men med mig, hans Kollega, hans Kunstfælle, er det en anden Sag.

Felipa. Er De Musikus?

Carcasso. Ikke just Musikns . . . Carcasso, uværdig Sanger.

Felipa. Carcasso — det Navn kjender jeg ikke.

Carcasso. Meget muligt. Det er i alt Fald ikke saa bekjendt som Deres Herres Navn, illustrissimo Signore Alessandro Stradello.

Mel. af Bay. Mit allersidste Kvad.

1.

Gaaer jeg til Florents, og gaaer jeg til Rom,
Man beundrer kun Signor Stradella.
Da paa min Gang til Venedig jeg kom,
Jeg kun hørte om Signor Stradella.
Kjenderen talte begeistret sig varm,
Elskovsfuldt svulmed Jomfruens Barm,
Og hundrede Digtere sang til hans Pris,
Dukater han tjente i Tusindvis.

2.

Selv var jeg Sanger, men ei for min Sang
Vil man mig give en eneste Styver,
Ja man udpeb mig i Parma en Gang,
Ak ja, jeg desværre ei lyver.
Misfjendt jeg dyrker mit herlige Kald,
Aldrig skuer det gyldne Metal;
Jo, en Gang i Pisa en Scudo jeg saae:
Men Giveren sagde: „Hold Mund blot, og gaa!"

Felipa. Naa, hvad vil De da egentlig?

Carcasso. Gjøre Deres Herre en Tjeneste.

Felipa (maaler ham fra Top til Taa.) Hvilken Tjeneste?

Carcasso (efterat have seet sig omkring med en hemmelighedsfuld Mine.) Han er ikke i Sikkerhed her.

Felipa (affides.) Han troer at fortælle mig noget Nyt. (Høit) Hvad mener De egentlig dermed?

Carcasso. Det skal jeg sige Dem aldeles oprigtigt — thi Oprigtighed er min Hoveddyd. Ved at vinde sin unge Elev, Signora Bianca Grimaldis Hjerte, og ved at formaa hende til at flygte bort fra Venedig har min berømte Kunstbroder lagt sig ud med adskillige særdeles mægtige Folk . . .

Felipa. Adskillige? Er der flere? Jeg troede, at det kun var Grev Grimaldi, min Frues Onkel og Formynder.

Carcasso. Ham! Nei, han er ikke farlig. Som Statsraad gaaer han den diplomatiske Vei . . . Noter . . . Protokoller . . . det varer længe. Nei, uheldigvis er der desuden Signor Marquis Marosini, den unge Dames Forlovede.

Felipa. Forlovede! Er det en Grund! Har han nogen Ret til at blande sig i den Sag?

Carcasso. Egentlig ikke . . . men det er i Grunden det Værste . . . for af Mangel paa juridisk Ret betjener man sig af Vaaben, der er endeel virksommere og som en Sagfører slet ikke duer Noget imod . . . Stiletten, for Exempel.

Felipa. Det er afskyeligt!

Carcasso. Vist er det — meget afskyeligt . . . men det er nu engang Skik og Brug. Saa er der ogsaa Signora Hortensia . . .

Felipa. Den unge Kokette, Præsidentens Enke? . . .

Carcasso. Akkurat. Det lader til, at min galante og berømte Kollega har vist hende nogen Opmærksomhed under hans første Ophold i Venedig.

Felipa. Vil man se!

Carcasso. Det lader endvidere til at hun har været meget modtagelig for denne hans Opmærksomhed, og det er

som en Følge af denne Modtagelighed, at hun vil lade ham (gjør Tegn som at stikke efter Noget.) . . . Det var den anden Stilet! De kan da begribe, at den kjære Kollega har Grund til at være lidt paa sin Post.

Felipa. Skulde det være muligt? Personer af Landets første Familier ty til Snigmord! . . . Det er forfærdeligt!

Carcasso. Ja, rædsomt! Men det er nu en Gang Skik og Brug, og jeg skal have den Ære at underrette Dem om, at en Bravo alt er reist fra Venedig . . .

Felipa. En Bravo, en Bandit! Det farer mig gjennem alle Lemmer! Er De ganske vis derpaa?

Carcasso. Der kan ikke tvivles derom. Jeg veed det, som om det var mig selv . . . en Fyr, der er rigtig dreven i det, der veed at hitte paa alle Midler. Jeg er ikke ganske vis paa, om han ikke nu, i dette Øieblik er ifærd med et Kneb for at komme ind her i Huset under et eller andet Paaskud, og at blive bekjendt med Lokaliteterne, saa at han kan udtænke en Angrebsplan, og saa . . . (Han gjør Tegn som at støde til) Schu!

Felipa. Hellige Madonna! . . . Men kan De ikke beskrive mig denne Person, at jeg kan gjenkjende ham.

Carcasso. Jo — maaske. Efter hvad jeg har hørt sige, skal det være en meget smuk Mand, et behageligt Væsen . . . et nobelt Udvortes.

Felipa. Vor Herre bevares! Efter den Beskrivelse maa man jo være angst og bange for hvert pænt Menneske, man træffer paa. Altsaa er det for de nobleste Folk, man maa tage sig ivare, og jo vakrere man finder dem, desto mere maa man være paa sin Post.

Carcasso. Det er det sundeste. Desuden raader jeg

Dem til, at hvis der skulde være en hemmelig Indgang i dette Hus, en skjult Dør . . .

Felipa (kaster Blikket uvilkaarligt hen til den hemmelige Dør). Min Gud og Fader! den hemmelige Trappe, hvortil Døren ikke er lukket i Laas.

Carcasso (afs.) Godt! Det er Veien . . . nu maa jeg have Nøglen. (Høit.) Aha! De har her en hemmelig Trappe og lader Nøglen blive siddende i Døren — hvilken Uforsigtighed!

Felipa. Ja, det er sandt, og jeg vil —

Carcasso (holder hende tilbage). Nei, nei, Signora . . . Det er bedst, at jeg gjør det selv . . . Naar det kommer an paa at frelse et saa kostbart Liv, som min Kollegas, den store Maestro Stradella's, maa man være yderst forsigtig . . . (Lukker Døren til Høire.) To Gange maa den lukkes . . . saa . . . nu Nøglen ud (han gjør det) og nu maa De gjemme den omhyggeligt. Der er saa mange Gavtyve, som ere nemme paa Fingrene til at forbytte Nøgler. (Han forbytter Nøglen useet.) Det er saa hurtigt gjort, en, to, tre. (Giver hende den falske Nøgle.) Vær saa artig, her er Deres Nøgle.

Felipa (putter den i Lommen). Den skal ikke komme ud af min Lomme.

Carcasso. Og nu, da jeg har opnaaet det agtværdige Øiemed for min Visit, tillader De vel, Signora . . .

(Hilser og vil gaa.)

Felipa. De gaaer allerede . . . Kommer De ikke igjen, for at hilse paa min Herre.

Carcasso. Det er min Agt . . . jeg skal ikke mankere.

Felipa (følger ham ud). Himlen skjænke alle Deres Idrætter sin Bistand.

Carcasso. Jeg haaber det. Jeg gjør alt muligt derfor. Gjør Dem ingen Ulejlighed. Jeg kjender Veien. (Aff. idet han gaaer) Nu trodser jeg alle mine Konkurrenter . . . selv denne Malvolio, denne Hykler.

(Gaaer.)

Tredie Scene.

Felipa. Den værdige Mand — han fortjener at blive kanoniseret! Og jeg, som først troede at det var en Gavtyv . . . Hvor jeg maa takke ham — men nu kan jeg ikke et Øieblik være rolig. Banditer — Mordere! Naar jeg tænker paa, hvor ofte vi er alene i dette ensomme Hus, jeg og min Frue. Havde vi bare en eneste trofast Tjener, som kunde være paa Vagt og forsvare Herren, hvis det gjøres nødigt. Men hvorledes finde En, man kan have Tillid til i denne By, hvor vi ikke kjende Nogen! O, hellige Madonna — beskyt os!

Fjerde Scene.

Bianca. Felipa.

Bianca (kommer hurtigt fra Døren tilhøire). Beskyt os! Mod hvem, Felipa?

Felipa (aff.) Fruen! Det er ikke værdt at forskrække hende. (Høit.) Det er Ingenting, Signora. Det var kun en Bøn, jeg holdt. Deres Siesta er altsaa allerede forbi?

Bianca. Det er godt, jeg er vaagnet. Jeg havde saadanne hæslige Drømme. Min kjære Stradella blev revet bort fra mig.

Felipa. Aa — aah! — Drømme! Hvad vil man regne Drømme? . . . Jeg havde ogsaa nylig en hæslig Drøm, og det ganske vaagen

Bianca. Hvor det varer længe, førend han kommer igjen.

Felipa. Hvorfor plage Dem med mørke Tanker! Han er sagtens bleven forsinket hos Bankier Leoni, hvor han skulde hæve en betydelig Sum.

Bianca. Som vi behøve for at tage til Rom, hvor den hellige Faders Gunst sikrer ham et ukrænkeligt Fristed.

Felipa. Men desværre er vi der ikke endnu, og det forekommer mig, at under vort Ophold i Florents havde det været det Sikreste, hvis Herren havde anraabt Storhertugen af Toscana, Ferdinand af Medicis, om Beskyttelse.

Bianca. Ja, man siger, at han er en ædelmodig og ligefrem Mand . . .

Felipa. Ja, saa ligefrem, at man fortæller om ham, at han spadserer alene i Gaderne ligesom en jevn Borger, at han besøger Butikerne, Kunstnernes Værksteder — for han holder meget af Kunstnerne —, og naar en Mand som min Herre henvendte sig til ham, saa fik han vist hans Beskyttelse.

Bianca. Du har Ret; men hver Gang jeg har talt til min Maud derom, har han altid paa det Bestemteste erklæret, ikke at ville gjøre det.

Felipa. Af hvad Grund?

Bianca. Det veed jeg ikke.

Felipa. Et Lune . . .

Bianca. Maaske . . . men selv om det er Tilfældet, saa bør Stradellas Hustru respektere hans Villie.

Felipa. Ganske vist — ganske vist . . . det gjør jeg ogsaa. Forresten maa jeg sige, Luner — dem har han en Del af, og de komme os dyrt til at staa. Havde han for Exempel ikke den Dag, da han bortførte Dem, vægret sig ved —

Bianca. Ti, Filipa, tal ikke derom. Dette Træk, siger jeg Dig, har om muligt forhøiet min Kjærlighed.

Felipa. Og formindsket Deres Formue.

Bianca. Men Filipa, indser Du da ikke det virkelig Ædle i hans Opførsel? Min Onkel viste ham ikke blot haanligt tilbage, da han forlangte min Haand, men befalede ham endog som Statsraad, inden fire og tyve Timer at forlade Staden. Og da vi, tvungne ved dette skammelige Tyranni, giftede os hemmeligt og toge Flugten, saa vil Du, at han skulde udsætte sig for den Mistanke, at have handlet af lav Interesse. Jeg ser ham endnu, da Du bragte ham Skrinet med mine Diamanter; hvor han var smuk og ædel, da han raabte: „Nei, nei! Det er hende alene, jeg vil besidde! Jeg skylder hende min Lykke, saa er det det Mindste, at jeg bringer hende Rigdom".

Felipa (ser sig omkring). Rigdom! Ja, den er rigtignok svær, den, som han hidtil har bragt Dem.

Bianca (smilende). Desto bedre . . . i det Mindste her . . . Det beskedne Liv gjør, at Ingen saa let opdager os.

Felipa. Nei, af vor Rigdom skal man ikke kjende os.

Bianca Og hvad gjør saa det? Naar Stradella er hos mig, naar jeg ser ham, men især naar jeg hører ham, saa har jeg Alt, hvad jeg ønsker. Høre ham! O! Min Familie, hele Venedig siger maaske, at han har anvendt alle Forførelsens Kunster. Hvor man feiler . . . Hans Forførelse var simpel — han sang.

Mel. af Bay: Et venligt Ord.

1.

Mit Hjerte var som en Rosenknop,
Det kunde ikke sit Hylster sprænge,
Men Knoppen henrykt sig lukked op
Den Gang han sang til de gyldne Strenge.

Det bader glad sig i Morgenglandsen
Fra Solens luende gyldne Skin;
Den første Tanke om Myrthekrandsen
Da sneg sig listigt i Hjertet ind.

2.

Mit Hjerte drømte kun Barnets Drøm,
Da blev det vækket af Orglets Tone,
Og Sangens Konge, saa varm og øm,
Mig bad at dele hans Laurbærkrone.
En deilig Drøm blev da selve Livet,
Sin Sang han digtede til min Pris;
Kun Faa i Verden det bliver givet,
At Jorden synes et Paradis.

Felipa. Jo et rart Paradis! (Ser sig om.) Er der ikke smukkere i Paradis end her, er det ikke Umagen værd, ikke at have syndet i hele sit Liv . . . (Med et komisk Suk.) eller dog kun en Gang imellem.

Malvolio (synger under Vinduet,)

Mel.: Ainsi soit-il.

1.

At læge Sjælens Bræk og Brøst,
I Zions Dal at finde Trøst
Jeg gik mig, under Bøn og Sang,
En Pilgrimsgang.

2.

Jeg i Jerusalem har lagt
Min Fortids Synder, ak men bragt
Til Hjemmet kun fra Herrens Grav
Min Pilgrimsstav.

3.

Thi lindrer nu min svare Nød
I Fromme, med en Skjærv til Brød,
Og faaer for den, som Veldaads Løn,
En Pilgrims Bøn!

Bianca (smilende.) Stakkels Pilegrim! . . Der er mine sidste Penge . . . giv ham dem, — det bringer maaske min Mand Lykke.

Felipa (ved Vinduet.) Der min Ven! (Hun kaster Pengestykket ud af Vinduet.) Jh! men tager jeg ikke Feil Kom op, min Ven, kom op!

Bianca. Hvad gjør Du?

Felipa. Jeg kjender denne Pilgrim, Frue; jeg har daglig i hele to Aar set ham i St. Markus-Kirken i Venedig, hvorledes han har bedet med en Inderlighed, som gjorde de andre Gudsfrygtige til Skamme. Det er Himlen, som sender ham!

Bianca. Hvad mener Du?

Felipa. De søger jo en sikker og tro Tjener, der kan følge os til Rom . . .

Bianca. Og Du troer, at denne Pilgrim . . .

Felipa. Jeg svarer for ham som for mig selv. Et Mønster paa Gudsfrygt — og saa høflig! Hvor artig bød han ikke altid Vievandet! Og se, Frue, se . . . hvor hellig han ser ud!

Femte Scene.

De Forrige, Malvolio (som Pilgrim med Stav i Haanden)

Felipa. Kom kun nærmere, gode Pilgrim.

Bianca. Kommer De ikke fra Venedig, min Ven?

Malvolio (i en fladsk Tone.) Jo, Signora.

Bianca. Og hvor skal De hen?

Malvolio. Til Rom.

Felipa. Til Rom.

Malvolio. Til Rom, for at kysse den hellige Faders naaderige Tøffel og vinde Syndsforladelse.

Bianca. Hvad hedder De?

Malvolio. Malvolio.

Bianca. Og hvad er De?

Malvolio. Basunblæser, naadige Signora.

Felipa. Hvad for Noget, Basunblæser?

Malvolio (vender sig til Felipa.) Ja, Basunblæser, til Signoras Tjeneste, og det af første Skuffe.

(Han efterligner en Basunist.)

Og saa adskilligt Andet, til min ædle Signoras Tjeneste. For en ringe Betaling græder jeg ogsaa ved Begravelser, beder i Kirken for de arme Sjæle i Skjærsilden; men nuomstunder ser Folk saa lidt paa det Aandelige; der er ynkelig lidt at fortjene ved det.

Felipa (til Bianca.) Sagde jeg Dem det ikke, at det er en gudsfrygtig Mand . . . Naa, hvad mener De?

Bianca. Gjør, hvad Du selv synes. (Gaaer hen til Vinduet og ser ud.)

Felipa (til Malvolio.) Svar mig — dersom der nu tilbød sig en god Leilighed for Dem til at ende Deres Pilgrimsreise i en magelig Vogn og i en Tjeneste hos en agtværdig Mand, som betalte Dem godt, vilde De saa tage imod Tilbudet?

Malvolio. Ja, naar det blot var gudsfrygtige Personer, som ikke førte mig i nogen Fristelse.

Felipa. Ja, for Exempel sammen med mig?

Malvolio. Med Dem? — Nei, De skal vist ikke føre Nogen i Fristelse.

Bianca (gaaer fra Vinduet.) Der er han — der kommer han — jeg ser ham langt borte.

Felipa. Hvem?

Bianca. Jeg iler ham imøde.

(Gaaer ud i Baggrunden.)

Felipa (til Malvolio.) Kom med ud i Kjøkkenet.

Malvolio. Paa Øieblikket. Blot et Minut til at holde en Bøn til Madonna der, for at Lykken kan ledsage min Indgang i dette Hus. (Han knæler.)

Felipa. Det er Ret! . . . Sjælens Fornødenheder bør tilfredsstilles fremfor Legemets . . . Giv mig Deres Pilgrimsstav . . . lad mig skille Dem ved den . . . (Hun tager Staven og gaaer ud til Høire.) Den Guds Mand er en sand Skat.

Sjette Scene.

Malvolio (reiser sig, saasnart Felipa er gaaet.) Uf! Endelig kom jeg! Og der frembyder sig nu en prægtig Leilighed til at tjene Signor Marosinis to hundrede Zecchiner, uden at behøve at frygte for, at denne Hedning, denne Carcasso skal komme mig i Forkjøbet . . . som han altid gjør. (Med Salvelse.) Det kommer der af at gaa i Kirke og bede til Modonna og ikke at tage Livet af Folk, uden at det gjøres i Gudsfrygt . . . ak, det er i den, at al vor Gjerning bør ske. Men tys! Der kommer Nogen. (Han trækker sig tilbage.)

Syvende Scene.

Stradella, Bianca (træde ind fra Baggrunden); Malvolio.

Bianca. Ah! Endelig kom Du! . . . Hvor Du er varm, min Ven!

Stradella. Ja, jeg er forfærdelig træt . . . jeg har løbet meget omkring! (Bemærker Malvolio, som iler hen til ham, for at skille ham ved hans Hat.) Er det det Menneske, Du talte om?

Bianca. Ja, min Ven.

Malvolio (hilser meget dybt.) Signor!

Stradella. Godt! godt! . . Gaa ned til Felipa.

Malvolio (hilser atter.) Ja, Signor. (Affides, idet han gaaer) Han ser ud til, at han ikke er at spase med.

Havde jeg kjendt ham i Forveien, saa havde jeg forlangt dobbelt Betaling. (Stradella vender sig imod ham med Utaalmodighed. Han bukker dybt med hyklersk Mine.) Jo, Signor.

(Gaaer.)

Ottende Scene.

Stradella. Bianca.

(Stradella har sat sig; han ser tankefuld ud; Bianca nærmer sig til ham med en øm Mine.)

Bianca. Hvor Du ser bekymret ud, min Ven!

Stradella (tager hendes Haand). Finder Du? Jeg har Uret i at være bekymret; Din Nærværelse burde være nok til at forjage alle mine Sorger.

Bianca (levende). Du har altsaa Sorger?

Stradella. Ja, jeg tilstaaer det — det er ogsaa forgjæves at negte det, siden Du kan læse dem paa mit Ansigt. Alt synes at sammensværge sig mod os . . . og dog — i al min Forlegenhed har Lykken været med mig. (Med Ømhed) Har den ikke skjænket mig en af sine skjønneste Gaver, og er det da saa underligt, at den for denne Gave paalægger mig lidt Modgang?

Bianca. O, jeg er desuden vis paa, at det atter er en Sorg, som jeg har paadraget Dig. Du var saa lykkelig, førend Du havde gjort mit Bekjendtskab.

Stradella. Jo, det klæder Dig smukt, at gjøre Dig en saadan Bebreidelse; Du, som har opoffret den mest glimrende Stilling for min Skyld.

Mel.: La patria mi chiama.

1.

Paladset, som sig speiler,
Smykket med Stenportaler,
I blinkende Kanaler,
Saa brat Du jo forlod.

Men glad Du til mig ilte,
Og ved mit Bryst Du hvilte,
Og lykkelig jeg smilte;
Du Himlen mig oplod.

2.

De høie gyldne Sale
Reiste af Marmorstene,
I Natten Du alene
Kjærlighedsfuldt forlod
Da glad o. s. v.

3.

Den rige Blomsterhave,
Lilier og Mimoser,
Og friske, røde Roser
Skjælvende Du forlod.
Da glad o. s. v.

Bianca. Hvor Du er god, at Du saadan søger at trøste mig.

Stradella (muntert). Trøste, nei, det er mit Alvor! Lod man Modet synke, var man ikke værdig at være Kunstner. Der er heller Intet tabt endnu, og om jeg end har begaaet en Uforsigtighed . . .

Bianca. Hvilken Uforsigtighed?

Stradella. Jeg beder Dig, ikke at skjænde for meget paa mig derfor.

Bianca. Men hvad er det da?

Stradella. Du veed, at jeg var gaaet hen til Bankier Leoni. Jeg kunde ikke faa ham i Tale; han holdt sin Siesta. Havde jeg bragt ham Penge, saa tænker jeg, at man ikke havde havt Noget imod at vække ham . . . men han skulde betale mig Penge —

Bianca. Og hvad saa videre?

Stradella. Jeg gjorde mig da en Tur mens han sov, og — jeg veed ikke, hvorledes det gik til — trods dine Advarsler —

Bianca. Naa? —

Stradella. Gik jeg ind i Domkirken.

Bianca. Domkirken! Hellige Madonna! hvor der kommer saamange Mennesker! Udsætte Dig for at blive kjendt! Det er forfærdeligt! Det viser, hvor lidt Du elsker mig.

Stradella. Lille Engel! skjænd ikke paa mig.

Bianca. Jeg havde bedt Dig saa bønligt om, ikke at besøge nogen anden Kirke, end den i denne affides Del af Byen.

Stradella. Naa, Klosterkapellet? . . . men hvad er det for Sang, man hører der? lutter Fruentimmerstemmer . . . ikke en Bas, ikke en Smule Tenor. Og ser Du, da jeg gik forbi Domkirken, hvor man just holdt Messe, hørte jeg en Kantate, der udførtes af prægtige Mandfolkestemmer, og veed Du vel hvad det var for en, det var et Stykke af mig, det var mit Credo. Det er ikke fordi jeg selv har skrevet det, men det er et Mesterstykke.

Bianca. Jeg tvivler ikke derom; men hvad saa videre?

Stradella. Det blev ikke ilde udført, og hvis man ikke havde taget det noget for langsomt, kunde jeg have været tilfreds, undtagen med en eneste af Sangerne, Tenoren, en rigtig smagløs Tenor, som paa de mest ophøiede, mest gribende Steder anbragte sine selvgjorte Roulader og fordærvede det Hele.

Bianca. Er det ogsaa Noget at blive opbragt over?

Stradella. Jo, det er — og dog holdt jeg mig i et helt Kvarter, skjønt mine Nerver led frygteligt. Men saa kom et Sted, som jeg havde skrevet for mig selv, for dette Bryst (slaaer sig for Brystet), og saa den uforskammede Stymper vovede at forvanske det med en Node, kun en eneste, men med hvilken plat, øreskjærende Node — da kunde jeg ikke holde mig længere, jeg —

Bianca. Hvad gjorde Du?

Stradella. Jeg gav mig til at synge Stedet med fuldt Bryst paa den Maade, som jeg havde skrevet det — jeg gik til det høie G med hele min Stemmes Kraft . . . ja det var uforsigtigt, uforsvarligt, men det kom uvilkaarligt — og da jeg vilde tage mig i det og hørte op, saa var det for sent, der var en mageløs Bevægelse, ja en Tumult, en Enthusiasme i Kirken. „Hvem kan synge saaledes?" spurgtes der fra alle Sider. „Det kan kun Stradella!" — fra Alles Læber lød mit Navn.

Bianca. Jeg gyser!

Stradella. Jeg gyste ogsaa — men det var en behagelig Gysen! Det var nærved, at jeg havde raabt: Det er Stradella, det er mig!"

Bianca. Store Gud!

Stradella. Vær blot rolig — jeg tænkte paa Dig, og det holdt mig tilbage. Biancas Elsker, hendes Mand havde ikke Ret til at sætte sin Frihed paa Spil; jeg forsvandt i Mængden og undslap. Men det lader til, at mit Eventyr har gjort Opsigt, thi en Time efter, da jeg vendte tilbage til Leoni, fandt jeg ham i Samtale med en Herre af et meget agtværdigt Udvortes, som havde hørt Noget derom og sagde: „Der er ingen Tvivl derom, Stradella opholder sig bestemt inkognito i Florents."

Bianca. Hvilken Ulykke! Kjære Ven, der er ikke et Øieblik at spilde. Endnu iaften maa vi være paa Veien til Rom.

Stradella. Det er godt nok; men hvorledes reise uden Penge?

Bianca. Penge? Men disse Vexler, som idag skulde betales?

Stradella. Med dem er det ogsaa gaaet galt. Jeg havde faaet dem i Betaling for Adskilligt, jeg havde solgt, Kunstsager . . .

Bianca. Malerier, Statuer, som Du satte saa stor Pris paa — og det alt for min Skyld.

Stradella. Lad os ikke tale om det. Det Værste er, at Timandsraadet i Venedig ved vor Flugt derfra har lagt alle disse Ting under Beslag, og da Kjøberne ikke have kunne faa dem udleverede, ville de heller ikke betale de udstedte Vexler. Det var dette, Bankier Leoni underrettede mig om, og jeg maatte forlade ham uden at faa en eneste Zechin.

Bianca. Hvilken skammelig Forfølgelse!

Stradella. Ja desværre, Alt gaaer os imod.

Bianca. Hvad vil Du gribe til, naar Du er nødsaget til at skjule Dig, uden Hjælpemidler, uden en eneste Ven?

Niende Scene.

De Forrige, Felipa, Malvolio.

Felipa (i stærk Bevægelse.) Herre! kjære Herre!

Stradella. Alle Helgene! Hvad er der paafærde, Felipa?

Felipa. Man er paa Spor efter Dem . . . henne i Gaden skal en Ubekjendt have spurgt efter Dem.

Bianca. Min Gud! Alessandro — skynd Dig — flyl (Viser paa Døren til den hemmelige Trappe.) Den hemmelige Trappe . . .

Felipa (tager i sin Lomme.) Her er Nøglen.

Malvolio (tager hurtigt Nøglen.) Giv mig den.

Bianca. Fly!

Stradella (stolt.)

Mel. af Gatayes.

1.

Ved Kunsten Berømthed og Glands
I mit Fædreland jeg har vundet,
Folket har Laurens friske Krands
Med Jubel for sin Sanger bundet; —
Hvis feig ved Flugt jeg skjulte mig
For de Dolke, man mod mig fører,
(med religiøs Fromhed)
Algode! da jeg synded mod Dig,
Hvis Pris min høie Kunst tilhører!

Bianca. Men søg da i det Mindste at skjule dit Navn.

Stradella (som før.)

2.

Mit Navn skal en Gang paa min Grav
Om mit Kunstnerry Bidne bære,
Og Dig min Elskov det kun gav,
Det derfor helligt bør mig være!
Jeg tjækt vil trodse Sorg og Savn
Og den Dolk, som er mod mig draget.
Men aldrig fornegter jeg det Navn,
Du, Elskte, har af mig modtaget!

(han sætter sig tungsindig ved Bordet. Et Øieblik Pause. Der bankes.)

Stradella (reiser sig, rolig.) Felipa . . . gaa ud og luk op.

Bianca (til Stradella.) Du vil . . .

Stradella. Se Faren i Øinene. Hvor mange er der da?

Felipa. Jeg har kun set et eneste Menneske.

Stradella (smilende.) Et eneste Menneske! Og jeg skulde være bange!

Malvolio (aff.; forskrækket.) For Fanden! Han er ikke forknyt.

Stradella (bydende.) Saa gaa, Felipa.

Felipa. Nu gaaer jeg. (Gaaer ud i Baggrunden.)

Stradella (til Bianca) Du skjælver endnu, Barn! Er vi ikke To mod En . . . vær blot rolig, Kjære . . .

Tiende Scene.

De Forrige, en Ubekjendt, Felipa.

Felipa (lader den Ubekjendte træde ind.) Denne Vei —

Malvolio (aff., medens den Ubekjendte hilser Stradella og Bianca) Jeg kjender ham ikke. Hvis det var en Rival, der vilde tage mig Brødet ud af Munden! I vort Fag er der desværre en svær Konkurrence.

Stradella (til den Ubekjendte.) Tør jeg spørge, med hvem jeg har den Ære . . .

Den Ubekjendte. Der er ikke den ringeste Ære i mit Besøg. Jeg er kun en simpel Kjøbmand fra Livorno.

Stradella. Og hvad er Grunden til dette Besøg?

Den Ubekjendte. Som De maaske kalder paatrængende.

Stradella. Uventet er det i det Mindste.

Den Ubekjendte. Grunden er meget naturlig. Jeg var nylig hos Signor Leoni, min Bankier, da De kom . . .

Stradella. Ganske rigtig, nu husker jeg det. Om Forladelse, Signor, at jeg ikke strax gjenkjendte Dem.

Den Ubekjendte. Det er meget undskyldeligt — en Person, som De kun har set en eneste Gang. Men rigtignok har jeg, som det lader til, et langt bedre Greb paa at gjenkjende Folk, selv om jeg aldrig har set Dem før. Paa Deres Bevægelse, da jeg talte om Stradella, paa Deres Forvirring, da De erfarede, at Deres Eiendomme vare lagte under Beslag, var det ikke meget vanskeligt at gjenkjende . . .

Stradella. Den uheldigst stillede Kunstner i hele

Italien, en Mand, der er forfærdelig i Knibe — jeg dølger det ikke.

Den Ubekjendte. Jeg kommer netop, for at hjælpe Dem ud af denne Knibe.

Bianca. Er det muligt?

Stradella. Hvorledes det?

Den Ubekjendte. Ved at stille to Tusind Dukater til Deres Disposition.

Stradella og Bianca. Er det muligt!

Felipa (sagte til Stradella.) Tag Dem iagt for ham.

Malvolio (affides.) To tusind Dukater! Det var som Fanden!

Den Ubekjendte. Her er' de. (Tager en Pung frem.)

Stradella (efterat have vexlet et Blik med Bianca, for at berolige hende.) En saadan Ædelmodighed . . . Nu jeg giver ikke den Stolte . . . de komme mig særdeles tilpas; (viser Pungen tilbage.) men, jeg kan ikke modtage en Gave.

Den Ubekjendte. En Gave! . . . paa ingen Maade! Vi Kjøbmænd, vi sige altid: Noget for Noget . . . Talen er simpelthen om en Handel, som jeg vil slutte med Dem.

Stradella (lystigt) En Handel! Jeg gad nok se Den, der i hele mit Eie kan finde Noget, der er to tusind Dukater værd.

Den Ubekjendte (leende.) Aa, jeg forstaaer nok at anbringe mine Penge. Hvad jeg vil kjøbe (viser paa Stradellas Pande.) er der.

Stradella. Hvad mener De?

Den Ubekjendte. En Kompositon — en Motet.

Alle. En Motet!

Den Ubekjendte. Om Forladelse, Signora, at jeg taler om Forretninger i Deres Nærværelse.

Stradella. Men hvad Pokker vil De gjøre med en Motet af mig?

Den Ubekjendte. Det er saadan et Lune! Der skal snart være Bryllup i min Familie. Det skal feires med temmelig stor Pomp. Og nu vil jeg gjerne have noget Overordentligt, Noget, som ikke Andre kan komme med . . . vi Kjøbmænd holde ogsaa af at gjøre lidt Opsigt, og hvad Kunstsager angaaer henvende vi os helst til de største Berømtheder, saa veed vi, det er godt, og vi blive fri for at sige vor Mening om Ting, som vi ikke forstaa os paa. Vi se ikke paa Prisen, naar det blot er af en Mester. Jeg havde alt for længe siden henvendt mig til Dem, hvis ikke Rygtet havde fortalt, at De havde vægret Dem ved at komponere et lignende Stykke for Storhertugen af Toskana, som han havde ønsket til sin Søns Formæling.

Stradella (ivrigt.) Det er sandt, hvad De fortæller! . . . For Hertugen ikke det Ringeste, ikke en Node, om han ogsaa betalte enhver af dem med en Diamant.

Bianca. Ikke saa heftig, kjære Ven, betænk dog . . .

Den Ubekjendte (smilende, til Bianca.) Hvorfor Signora, lad Deres Mand tale? Ja, dersom Medicæerne var nu, som i gamle Dage, Kjøbmænd, der sendte deres Skibe til Indien, der laante Penge til Fyrsterne og gav dem Midler til at føre Krig . . . Nu ere de kun simple Fyrster, stakkels arvelige Suveræner, og man behøver ikke at genere sig for at støde dem for Hovedet.

Stradella. De har Ret . . . De er en brav Mand, skjøndt lidt original . . . der har De min Haand . . . De skal have Deres Motet.

Den Ubekjendte. Godt!

Stradella. Men paa eet Vilkaar.

Den Ubekjendte. Og det er?

Stradella. At De spiser til Aften med os.

Den Ubekjendte (glad.) De viser mig den Artighed, skjøndt De veed, at jeg er kommen for at føre mig Deres Forlegenhed til Nytte?

Stradella. Netop derfor . . . jeg vil hævne mig; det er kun simpel Kost, vi kan byde Dem.

Bianca. Felipa, Malvolio . . . skynd Jer, dæk Bordet!

Malvolio (affides). To tusind Dukater for en Motet! For den Pris myrdede jeg hele Florents.

(Gaaer med Felipa).

Ellevte Scene.

Stradella, den Ubekjendte, Bianca.

Den Ubekjendte (aff., medens Stradella taler sagte med Bianca). Ha, ha! Han har negtet at komme til mig ved Hoffet. Nu faaer han Lov til at beværte mig i sit Hus.

Stradella (leende). Jeg kan ikke bare mig for at le ved at tænke mig Storhertugens Ærgrelse, naar han erfarer, at jeg har gjort for en simpel Kjøbmand, hvad jeg har negtet Hans Høihed. Deres Motet skal blive brillant . . . jo større Virkning den gjør, jo mere opbragt bliver Storhertugen.

Den Ubekjendte. De er meget vred paa ham? Hvad har han egentlig gjort Dem?

Stradella. Intet . . . Intet . . . det er kun en Ide jeg har. Han mishager mig . . . jeg hader ham . . . det er en Mand, hvis Nærværelse jeg ikke vilde kunne udholde, og som jeg ikke kunde taale at se i Ansigtet.

Den Ubekjendte. Men sig mig, hvad har De egentlig imod ham? . . .

Stradella. At han er en Ignorant, at han ikke har Smag, ikke Ideer.

Den Ubekjendte (afsides). Tak! Det lønner sig at være inkognito.

Stradella. Han giver sig ud for at beskytte Kunsten, og forstaaer sig ikke det Mindste paa Musik . . . Ører mangler han dog ikke, han er en sand Midas.

Den Ubekjendte (smilende). Jeg forstaaer . . . og De er Apollo.

Stradella. Hvorfor ikke! Jeg har givet Beviser paa, at jeg er en sand Kunstner — og jeg sætter min Hat lige saa høit som Storhertugen sætter sin.

Den Ubekjendte (smilende). Det kan De ogsaa. Men jeg forstaaer egentlig ikke, hvorledes De kan vide, at Storhertugen er en saadan Ignorant hvad Kunsten angaar, da De ikke, saa vidt jeg veed, har været i Florents i de ti Aar Italiens Øine hviler paa Dem.

Stradella. Ja, det er sandt; men før den Tid. Er Toskana maaske ikke mit Fædreland?

Den Ubekjendte (leende). Hvilken Lykke!

Stradella. Hvorfor siger De det?

Den Ubekjendte. Det er jo en Hæder for Fædrelandet.

Stradella. Men De er jo ikke fra Toskana.

Den Ubekjendte (sætter sig). Ja, det er sandt; jeg — jeg er fra Parma.

Stradella (sagte til Bianca). Parma? Det forekommer mig, han sagde før en anden By.

Den Ubekjendte. Nu, hvad er der saa egentlig med Storhertugen?

Stradella. Nu vel, det er ti Aar siden, jeg var dengang sexten Aar gammel. Min Moder, en stakkels Bondekone, Enke efter en fattig Soldat, havde opofret Alt, for at lade mig studere ved Musik-Akademiet i Florents. De kan tro, jeg arbeidede — thi hvilken Løn var det ikke, jeg higede efter!

Mel. af Bruguiére.

1.

Naar jeg begeistret gled paa Tonestrømme
Ind i en Himmel med min Fantasi,
Naar jeg ved Orglet tolked mine Drømme
Om Englekorets rige Harmoni,
Der var af alle de jordiske Goder
Kun eet, min Tanke dvæled henrykt ved,
Det, at en Gang jeg skulde for min Moder
Knæle som laurbærkronet Kunstner ned
Og se den Glæde, hun modtog mig med!

2.

Hun ved min Side under Kamp og Møie
Trøstende, som en Lysets Engel stod;
Af hendes Tro paa, at jeg til det Høie
Var kaldt af Gud, jeg øste Kraft og Mod!
Hun var mig Alt, og min Kjærligheds Varme
Udgjød for Gud sig i den ene Bøn:
Maatte den Fromme dog i mine Arme
En Gang udbryde: nu jeg har min Løn;
Jeg seer mig hædret i Dig, elskte Søn!

Den Ubekjendte. Det var hæderligt og smukt. Nu vel — hvorledes gik det saa?

Stradella. Endelig troede jeg at have naaet Maalet. Jeg havde forladt den slagne Landevei; mit Talent havde taget en original Retning, jeg følte ved mig selv at jeg var blevet til Noget. Jeg melder mig til Konkurrencen. Storhertugen er tilstede.

Den Ubekjendte. Hvad gjorde han? Jeg er nys-

gjærrig efter at vide det (affides). Det er saa længe siden, at jeg ikke kan huske det selv.

Stradella. Hvad han gjorde? Et Mesterstykke, kan De tro. Stemmer, som vare almindelige, Routinesang, umodne Sangere, som aldrig bleve til Noget, dem gav han sit Bifald, dem klappede han for; men da Raden kom til mig, jeg var bange kan De tro, men jeg kom mig, Moder var tilstede, jeg saae kun hende, jeg overgik mig selv , . .

Den Ubekjendte. Og Storhertugen? . . .

Stradella. Denne udmærkede Kjender havde saa godt som ikke et Ord af alle de platte Komplimenter, han selv ellers er vant til at høre. Veed De hvad han sagde? „Lad os gaae over til en Anden. Stakkels Dreng! Der bliver aldrig Noget af ham."

Bianca (udbryder i Latter). Virkelig — Det sagde han?

Den Ubekjendte (ler ogsaa). Ja, deri havde han rigtignok Uret. Men De har siden saa fuldstændigt straffet ham for hans Smagløshed, at det forekommer mig, De kunde være kvit med hinanden.

Stradella (med Kraft). Kvit! Ja, maaske, hvis jeg ikke huskede hvorledes mine Kammerater spottede mig, hvorledes selv mine Lærere haanede mig, mine Lærere, der i deres Skinsyge mod mig greb denne Begivenhed som en velkommen Leilighed til at ydmyge, til at nedsætte mig. Jeg kan tilgive Deres Ferdinand af Toskana min Modløshed og mine Kvaler . . . men min Moder, som ikke kunde bære Tabet af sine Forhaabninger . . .

Bianca (levende). O, min Ven! — og jeg, som lo!

Stradella. . . . Som troede, at jeg paa en uværdig Maade havde bortødslet, hvad hun mente at burde anvende paa min Udvikling — hun, som havde underkastet sig alle

Savn, for at jeg kunde blive en dygtig Kunstner — hun kunde ikke udholde Skuffelsen, hendes svage Helbred kunde ikke modstaa denne Sorg — og der hengik ikke mange Dage førend jeg fulgte hendes Lig til Jorden. Det var det haardeste Slag, Skjæbnen tilføiede mig.

Den Ubekjendte. Stradella, jeg føler levende Deres Smerte!

Stradella. Naa, lad os nu ikke tale mere derom, lad Fyrsterne beholde deres Naade og gode Smag . . . (Ser at Felipa og Malvolio bære Bordet ind). Der er Noget, som er mere værdt.

Tolvte Scene.

De Forrige, Malvolio og Felipa (bære det dækkede Bord ind).

Stradella. Naa, min kjære Gjæst — tilbords!

Den Ubekjendte (giver Haanden til Bianca). Signora.

(De tage Plads ved Bordet).

Stradella. For at tale om andre Ting — hvad handler De egentlig med?

Den Ubekjendte. Mange Ting . . . men især Luxusgjenstande . . . Silketøier, Fløiler.

Bianca. Virkelig? O, hvor jeg kunde have Lyst til at se Deres Butik.

Den Ubekjendte. Med Glæde, Signora; jeg skal være til Deres Tjeneste, naar De engang passerer Piacenza.

Stradella. Piacenza! For et Øieblik siden sagde De, at De var fra Parma.

Den Ubekjendte (affides). Au!

Felipa. Og jeg — jeg kan huske, De sagde Livorno.

Den Ubekjendte (affides). Au! Au! Fordømte Distraktion.

Bianca (sagte til Stradella). Se, hvor forvirret han er.

Malvolio (affides.) Det er en Kollega; men meget dreven er han ikke.

Stradella (med Hentydning.) Det lader til, Signor, at De meget ofte skifter Opholdssted.

Den Ubekjendte. Sagen er meget let at forklare. Jeg har Udsalgssteder i forskjellige Byer.

Stradella. Det er meget troligt. (Affides.) Jeg skal nok faae Sandheden at vide. (Høit.) Kan De sige mig, hvad koster Fløil Magen til det, min Kone har der i sin Kjole?

Den Ubekjendte (affides.) For Fanden! Jeg sidder kjønt i det. (Høit, idet han betragter Biancas Kjole.) Det er meget smukt.

Stradella. Nu?

Den Ubekjendte (forlegen.) Naa ja . . . det er meget fint . . . men . . .

Stradella. Hvad koster det?

Den Ubekjendte (affides.) Jeg har hundrede Gange taget min Hertugkaabe paa, uden at spørge, hvad Fløilet i den koster.

Stradella (utaalmodigt.) Naa, hvad koster Alen?

Den Ubekjendte. For Pokker — den koster vel ti —tolv Dukater.

Felipa. Tolv Dukater! Hellige Jomfru! Jeg forstaaer mig ikke paa Handelen; men hvis De vil, saa skal jeg skaffe Dem Mage til Fløil til fem Dukater saa meget De vil have — og smukkere endnu!

Stradella (i en alvorlig Tone.) Det er nok, Felipa — ti Du stille!

Felipa (sagte.) Nei, jeg kan ikke tie . . . Min kjære Herre, kun et eneste Ord.

(Hun hvisker Stradella Noget i Øret.)

Den Ubekjendte (afsides.) Hvad kan det vel være, de hvisle om?

Stradella (sagte til Felipa.) Er der virkelig kommet en saadan Advarsel?

Felipa (sagte.) Jeg sværger det — ved alle Helgene!

Stradella (sagte til Felipa.) Det er godt! (Høit til Malvolio, rækkende ham Glasset.) Skjænk i, Malvolio. (Malvolio skjænker. Til den Ubekjendte, med Kraft.) Signor, vil De ikke drikke paa mit Velgaaende?

Den Ubekjendte. Om jeg vil! Med den største Fornøielse.

Stradella (til den Ubekjendte, betragtende ham med gjennemtrængende Blikke.) En Skaal just til rette Tid — . . . thi i dette Øieblik erfarer jeg, at en Bandit, en Morder vil liste sig forklædt ind i mit Hus.

Bianca (vil reise sig.) Himmel!

Stradella (formaaer hende til at sætte sig.) Vær uden Frygt! . . .

Den Ubekjendte (levende.) En Morder! Hvis det er sandt, da strax bort herfra — . . . hvad De end har mod Storhertugen, begiv Dem til hans Palads — jeg skal selv følge Dem derhen.

Felipa (sagte til Stradella.) Sagde jeg Dem det ikke . . .

Stradella (med Hentydning.) Veien er maaske ikke sikker . . . desuden . . . Uslingen er mulig ikke saa dri-

stig, som han selv troer . . . vi have endnu Tid til at drikke et Glas . . . (Til den Ubekjendte.) Tag dog Plads igjen. Skjænk i for min Gjæst, Malvolio.

Malvolio. Jo, Signor!

(Han skjænker i for den Ubekjendte.)

Stradella. Jeg skal vise ham, at den Dolk, der er rettet mod mit Bryst, kan vende sig mod hans eget. . . og denne Arm . . .

Malvolio (aff.; ryster idet han skjænker.) Diavolo!

Stradella (meget koldblodig.) Tag Dem iagt, Signor; Deres Glas ryster.

Den Ubekjendte. Nei det var Flasken.

Stradella. Saa lad os drikke!

Den Ubekjendte. Deres Velgaaende! Paa et langt Liv!

Stradella. Og paa Forræderens Anger . . . thi naar jeg opdager ham, er han en død Mand! (Aff., idet han iagttager den Ubekjendte.) Han har ikke spildt en Draabe.

(I dette Øieblik banker det tre Gange stærkt paa Døren. Alle de Tilstedeværende fare sammen.)

Bianca. O, min Gud!

Stradella. Hvem kan banke saaledes? Gaa og se ad, Felipa.

(Felipa gaaer ud. I samme Øieblik hører man en Stemme, som raaber høit udenfor.)

En Stemme (udenfor.) I Storhertugens Navn — luk op!

Stradella. I Storhertugens Navn!

Bianca. Vi ere fortabte.

Stradella. Frygt Intet — jeg skal forsvare Dig.

Malvolio (affides.) De Røvere! De tage mig Brødet ud af Munden.

Trettende Scene.

De Forrige, Felipa, Belmonte, to Sbirrer (som stille sig paa hver Side af Døren.)

Belmonte (med Kaarden i Haanden.) Signor Alessandro Stradella?

Stradella. Det er mig.

Belmonte (udfolder sit Papir.) Jeg har Ordre til at oplæse Følgende for Dem. (læser.) „I den høie og mæg-„tige Signor Ferdinand den Andens Navn, Storhertug af „Toskana, og ifølge udtrykkeligt Forlangende af Overhovedet „for den høie Republik Venedig: Alessandro Stradella, an-„klaget for at have bortrøvet en adelig Dame, skal paa-„gribes, hvor han forefindes paa Toskanas Gebet og føres „til Venedig, for at gjøre Rede for sin Opførsel for Ti-„mændsraadet. Signora Bianca Grimaldi skal iligemaade „arresteres og overgives i sin Families Hænder."

Stradella. Alt Haab er forbi!

Malvolio (affides.) Jeg er snydt!

Stradella. Nu vel! Siger man endnu, at jeg har havt Uret i ikke at henvende mig til Storhertugen. Det er en smuk Maade, hvorpaa han beskytter Kunstnerne . . . det er en smuk Maade, hvorpaa den store Medicæers Efterkom-mer pleier Gjæstfriheden.

Belmonte. Jeg venter Dem, Signor Stradella og Dem ogsaa, Frue!

Bianca. I Himlens Navn, skil os ikke ad.

(Den Ubekjendte, som smilende har hørt paa Stradella, standser Bianca i det Øieblik, hun næsten vil kaste sig for Belmontes Fødder.)

Belmonte. Det gjør mig ondt, Frue, men min Ordre paalægger det.

Den Ubekjendte. Et Øieblik, Signor Kapitain. Dersom jeg ret kjender dette Lands Love, er en anset Borgers Kaution tilstrækkelig til at sikre mod Fængsling.

Belmonte. Det er ganske rigtigt.

Den Ubekjendte. Jeg er Borger i Florents, og jeg tilbyder min Kaution.

(Bianca og Stradella yttre deres Overraskelse.)

Malvolio (affides.) Det er rart! Nu er han fra Florents.

Belmonte (gaaer frem.) Men Signor . . . (I dette Øieblik ser han den Ubekjendtes Ansigt og viger overrasket tilbage.) Hvad ser jeg!

Den Ubekjendte. Saaledes er den Sag ordnet — ikke sandt? (Belmonte bukker.) Paa den anden Side forpligte Signor Stradella og Signora Bianca sig til ikke at forlade Florents uden Storhertugens Tilladelse.

Stradella. Jeg forpligter mig dertil.

Belmonte (ærbødigt.) Det er tilstrækkeligt.

(Belmonte hilser endnu en Gang og vil gaa; et Vink af den Ubekjendte standser ham.)

Den Ubekjendte (til Malvolio.) Lys, min Ven, lys for disse Herrer.

(Malvolio tager et Lys og følger Belmonte og Sbirrerne ud; han kommer tilbage under det Følgende.)

Fjortende Scene.

De Forrige med Undtagelse af Belmonte og Sbirrerne.

(Stradella er forbauset over, hvad der har tildraget sig. Den Ubekjendte gaaer hen til ham og slaaer ham let paa Skulderen.

Den Ubekjendte. Naa, min Ven, De siger Intet?

Stradella. Ih — Signor Kjøbmand fra Parma,

Piacenza, Livorno — hvem De saa er, jeg vilde være det utaknemmeligste Menneske, dersom jeg ikke erkjendte, hvor stor en Tjeneste De har gjort mig ved foreløbigt at befrie mig fra mine Forfølgeres Hænder . . . Tilgiv mig min Mistanke. (Han giver ham Haanden.)

Den Ubekjendte (smilende.) Hvorledes, Mistanke til mig?

Stradella. Ja, til Dem. (Peger paa Felipa.) Det er hendes tossede Historier, der er Skylden.

Den Ubekjendte. Ja, ja — jeg forlader Dem nu; glem ikke min Motet. Jeg siger Dem, at jeg vil have et Mesterstykke, og at jeg har Hastværk.

Stradella. Jeg vil netop gaa hen i det nærliggende Kapel, for at bede. Saaledes gjør jeg altid, naar jeg har et vigtigt Arbeide for. Saa kommer jeg her tilbage, jeg sætter mig ved Orgelet . . .

Bianca (binder sin Mantille om sig foran Speilet.) Han synger da en Time eller to.

Den Ubekjendte (til Stradella.) Ah — De synger? . . .

Stradella. Ja, for ret at komme i Begeistring.

Bianca. Og saa har jeg aldrig hørt ham synge smukkere.

Den Ubekjendte (affides.) Godt at jeg veed det.

Stradella. Og imorgen tidlig, maaske endnu iaften er Deres Motet færdig.

Den Ubekjendte. Og jeg skal imidlertid virke for Dem; jeg vil tale med mine Bekjendte, og hvis De vil slutte Fred med Storhertugen . .

Stradella (ivrigt.) Nu mindre end nogensinde — efter at han har befalet at arrestere os.

Den Ubekjendte. Aa, De maa ikke være altfor vred paa ham derfor. De arme Fyrster! Man gjør saa meget paa deres Regning, uden at de have den fjerneste Anelse derom . . . (Affides.) Især denne Gang . . .

Stradella. Lige meget. Jeg gjentager, aldrig vil jeg gjøre Noget for ham, aldrig vil jeg synge for ham.

Den Ubekjendte. (affides.) Det faae vi at se.

Stradella (gaaer hen i Baggrunden og tager sin Hat.) Og desuden, hvad trænger jeg til Deres Storhertug, naar De tager Dem af mig.

Den Ubekjendte (smilende.) I Grunden har De Ret . . . det kommer næsten ud paa Eet.

Bianca. Hvor De er ædelmodig . . . o, hvis jeg blot kunde gjengjælde det.

Den Ubekjendte (sagte og hurtigt.) Det er De istand til.

Bianca. Hvem er De da — hvad mener De? (Den Ubekjendte hvisker hende et Ord i Øret; hun gjør en overrasket Bevægelse.) Er det muligt! . . .

Stradella. Hvad siger Du?

Bianca (med glad Mine.) Jeg siger, min Ven, at jeg ikke mere er urolig over vor Stilling, siden Mon . . . (fatter sig.) . . . siden den Herre der . . . har den Godhed at interessere sig for os.

Stradella (leende, til den Ubekjendte.) Og for et Øieblik siden antag hun Dem for en Bandit. Men saadan er Fruentimmerne. Lad os nu komme afsted. Klokken lyder fra Kapellet; den indbyder til Andagt og til Begeistring.

Mel. af Bruguiére.

Ved Altrets Fod min Aand vil høit sig hæve,
Og den Begeistring, som har fyldt min Sjæl,
Vil smukt i Sangens Rhytmer svæve
Og samle sig i skjønne Toners Bæld.
Da vil paa Fantasiens stærke Vinger
Tanken med Kraft i Toner svæve ud,
Og i et Kvad Indvielsen jeg bringer
For Parret, som forener sig i Gud
Ved Altrets Fod paa Kjærlighedens Bud!

Alle.

Da i et Kvad Indvielsen han bringer
For Parret, som forener sig i Gud
Ved Altrets Fod paa Kjærlighedens Bud.

(De gaa Alle med Undtagelse af Malvolio.)

Femtende Scene.

Malvolio (alene.)

(Saa snart Alle have fjernet sig, kommer han frem paa Theatret og gnider sig i Hænderne.)

Naa, det gaaer jo ypperligt! Død og Plage — uden denne fortræffelige Kjøbmand havde Justitsen snappet mig min Mand lige bort for Næsen og paa en skammelig Maade snydt mig for min redeligt fortjente Løn, som jeg har tiltænkt Signora Malvolio, min elskede Hustru. (Løfter Øinene op til Himlen og sukker.) Ak, det er saa sødt at arbeide for sin Familie! . . .

Malvolio.

Mel.: Ja, Verden gav mig kun Sorger og Suk.

1.

Madonna mig Stakkel sikkert staaer bi,
Jeg er dog ellers saa from,
Og jeg for min Synd mig helt vil befri,
Thi jeg gjør en Reise til Rom.
Hun kan dog ei ville, gudsfrygtige Folk
Skal mangle det daglige Brød,
Held skjænker hun Armen, der fører min Dolk!
Ja, Held til et eneste Stød!

2.

Madonna — det har ei Himlen forglemt —
Jeg blæste et Stykke saa tidt;
Og derfor, jeg troer, hun hjælper bestemt
Sin tro og hengivne Bandit.
Madonna, Du vinder jo selv ved mit Held,
Jeg vil jo kun minde Dig om,
At Luft i Basunen jeg kan ikke vel
Faae blæst, naar min Mave er tom.

(I dette Øieblik høres en let Støi ved Døren til den hemmelige Trappe.) Hvad var det? Aa, jeg Tosse, det var ikke Andet end Blæsten . . . Men fremfor Alt maa jeg se til at sikre min Retræte. Denne Dør fører jo til en hemmelig Trappe, og naar man har en Hovednøgle hos sig . . . (tager en Nøgle op af Lommen.) Det er en udmærket Opfindelse disse Hovednøgler . . . (Han stikker Nøglen i Døren.) Ikke en Dør kan staa sig derimod, ikke en Laas . . . Men hvad er det, den lukker ikke op. (Han tager Nøglen ud og betragter den.) Der er Ingenting . . . lad os probere engang endnu. (I det samme Øieblik, som han igjen vil stikke Nøglen i Nøglehullet, gaaer Døren op, og Carcasso viser sig, indhyllet i en Kappe. Malvolio viger forfærdet tilbage.) Hvad ser jeg!

Sextende Scene.

Malvolio, Carcasso.

Carcasso. Der er Nogen!

Malvolio (giver ham en Ørefigen.) Hvem der!

Carcasso (giver ham den tilbage.) En Ven!

Malvolio (truer ham med Dolken.) Slange!

Carcasso (ligesaa.) Kryb!

(Begge blive et Øieblik staaende i den samme Stilling; pludselig giver Carcasso sig til at le.)

Carcasso. Ha, ha, ha!

Malvolio (ler ogsaa, men uden at forandre Stilling.) Ha, ha, ha!

Carcassо. Det er dog ikke værd at slaa hinanden ihjel.

Malvolio. Nei, vi ere jo begge kjærlige Familiefædre.

Carcassо. Den Tingest kan vi gjemme til en anden mere passende Leilighed.

Malvokio. Fuldkommen rigtig talt. (Begge stikke deres Dolke i Bæltet.) Og nu, lad os nu tale sammen som to hæderlige Kammerater, der nok ere Rivaler — det er sandt — men som nære stor Agtelse for hinanden. (Gnider sin Kind.)

Carcassо (ligesaa.) Som ere skabte for at agte hinanden. (De give hinanden Haanden.)

Malvolio. Gode Carcassо!

Carcassо. Fortræffelige Malvolio! Hvorledes befinder din elskværdige Hustru sig?

Malvolio. Jo, jeg takker . . . Og dine Børn — din Mindste . . . har han faaet sine Tænder?

Carcassо. De kommer, de kommer! Jeg har tænkt paa snart at overlade min Forretning til min Ældste — en udmærket Fyr — fiffig og snild.

Malvolio. Naa, altsaa Du er kommen for at . . .

(Han gjør en Bevægelse som at stikke med en Dolk.)

Carcassо. Ja! Og Du?

Malvolio. Jeg ogsaa . . .

Carcassо. Hvem har sendt Dig?

Malvolio. Signor Marosini, Signora Biancas Ex-Forlovede — en adelig Sicilianer — meget modig, naar

han kan bruge Andre til at vise sit Mod. Og Du, paa hvis Vegne?

Carcasso. Paa Signora Hortensias, Signor Stradellas forladte Ariadne, en Neapolitanerinde med sorte Øine, glødende som Vesuvs Krater . . . ivrigt en særdeles vakker Dame, og meget rundhaandet.

Malvolio. For Satan og alle hans Engle! Vi har jo altsaa det samme Ærinde . . .

Carcasso. Hvad mener Du, om vi spillede Tærning om, hvem der skal expedere ham.

(Han tager Tærninger op af Lommen.)

Malvolio. Til hvad Nytte? Lad os være enige om Tingen.

Carcasso. Hvad for Noget, To imod ham. Fy! Man bør holde paa sin Honnør!

Malvolio. Kjender Du da Maestro Stradella?

Carcasso. Nei, og det gjør mig meget ondt. Jeg vilde Fandens gjerne have hørt Italiens berømte Sanger, jeg, som er en fanatisk Tilbeder af den ædle Sangerkunst — det er i Grunden en Skam, at jeg ikke har hørt ham endnu.

Malvolio. Nu vel, min kjære Carcasso, Italiens berømte Sanger er en Karl, der i det Mindste har ligesaa stærke Næver som han har Lunger. Og havde jeg ikke en Relikvi hos mig af Sankt Januarius, som den hellige Fader har velsignet, vilde jeg vistnok have opgivet det Hele.

Carcasso. Kujon!

Malvolio. Kujon! Kujon! Saa bind da an med ham, Du modige Fyr!

Carcasso. Dosmer! Hvad behøver vi vel Styrke

ved vort Haandværk — det er Luxus! . . . Behændighed, Snildhed, det er nok.

Malvolio. Hvad Du saa siger — To er ikke for Mange ved dette Foretagende.

Carcassо. Lad gaa da . . . men hvor skal det ske?

Malvolio. Her. Han kommer snart tilbage og vil indeslutte sig her i dette Værelse, for at komponere, for at synge . . .

Carcassо. Hvad! Du troer, han vil synge?

Malvolio. Hvad angaaer det Dig?

Carcassо. Jeg, som i saa lang Tid har ønsket at høre ham.

Malvolio. Saa kan Du slaa to Fluer med et Smæk — forene det Nyttige med det Behagelige.

Carcassо (leende.) Og saa sende vi vor Kunstner lige lukt i Paradiset under den hellige Cæcilias Beskyttelse.

Malvolio. Hold Mund! Spøg ikke med saadanne Ting! . . .

Carcassо. Hykler!

Malvolio. Kjætter!

(Man hører Stradella nynne udenfor.)

Carcassо (lytter.) Tys, der kommer Nogen.

Malvolio. Det er vor Mand! Hurtig paa vor Post.

Carcassо. Men Signalet?

Malvolio (støder ham frem) Naar han begynder at synge.

Carcassо (kommer frem igjen.) Ah! jeg glemte . . .

Malvolio. Saa gaa dog, Ulykkelige.

(Han støder ham hen til den hemmelige Trappe, hvor han forsvinder sammen med ham.)

Syttende Scene.

Stradella.

(Stradella kommer hurtig ind. Han gaaer en kort Tid frem og tilbage i stærk Bevægelse uden at tale.)

Ja jeg har nu Motivet, og jeg tænker, at det Stykke skal gjøre mig Ære. (Han sætter sig ved Bordet.) Lad os forsøge paa at kaste nogle Ideer hen paa Papiret. Der er for det Første Largo maestoso. (Han nynner mellem Tænderne og giver sig til at skrive; pludselig standser han.) Nei — nei, det gaaer ikke an; det er simpelt, trivielt . . . uden Opsving. (Kaster Pennen med Harme.) Fordømte Haandværk! Man skal lige paa en Studs finde paa smukke Tanker . . . man bliver jo betalt derfor. Og naar Tankerne flygte, naar Inspirationen ikke vil komme, saa piber man os ud. (med Harme.) Signor Publikum, Du er en vakker Herre, jeg kunde ønske, at ogsaa Du var nødsaget til at have Geni paa Kommando; men sagtens vil Du svare mig, at det ikke er din Sag at have Geni. (Efter et Øieblikks Taushed.) Lad os forsøge endnu en Gang. Jeg vilde saa gjerne komponere noget rigtigt Smukt til den brave Kjøbmand, som har taget sig af mig paa saa vakker en Maade. Han bør have noget Godt for sine Penge.

(Han sætter sig igjen og synes at søge Ideer; den hemmelige Dør gaaer sagte op, og Malvolio og Carcasso vise sig med Dolken i Haanden.)

Attende Scene.

Stradella, Malvolio, Carcasso.

Stradella. En Hymne til Madonna . . . det passer sig bedre for et Giftermaal.

Malvolio. Naa, nu er Øieblikket kommet!

Carcasso (standser ham.) Tys!

Stradella (har sat sig ved Orgelet og synger.)

Mel. af Flotow.

1.

Jomfru Maria
Du dem beskytte!
Her paa vor Jord dem Lykke giv!
Alt hvad der kan saare,
Hver smertefuld Taare,
Ei skal formørke de Kjæres Liv.
Jomfru Maria,
Himlen lad straale
Skyfri og skjøn;
Hør Du vor Bøn.

Malvolio. (støder til Carcasso.) Saa gaa!

Carcasso. Bi et Øieblik . . . Lad mig høre.

Stradella.

2.

Jomfru Maria,
Hellige Moder,
Skjænk dem et Liv saa lyst og smukt;
Giv dem Kraft at bære
Al Modgang med Ære,
Lad Livets Gjerning ei mangle Frugt!
Jomfru Maria,
Giv dem en Aften
Skyfri og skjøn,
Hør Du vor Bøn!

(Under det Foregaaende er Døren gaaet op i Baggrunden; Bianca træder sagte ind, førende Storhertugen, som denne Gang bærer en tung Guldkjæde med en Orden i Diamanter om Halsen. Han er ledsaget af Herrer, Pager og Gardister, som blive i det ydre Galeri. Stradella, fordybet i sin Komposition, ser Intet af hvad der foregaaer omkring ham.)

Carcasso. Hvor det er smukt! Det er hans Svanesang.

Stradella (med Varme.) Nu har jeg mit Motiv.

Nittende Scene.

De Forrige, Storhertugen, Bianca, Felipa, Følge, Gardister.

Stradella.

(I samme Øieblik som Stradella har begyndt Motivet, har Malvolio ærbødigt taget Hatten af, og uvilkaarligt er han og Carcasso sunken paa Knæ. Ved Sangens Slutning kan Carcasso ikke holde sig længer, men raaber klappende.)

Carcasso. Bravo! Bravissimo!

Bianca (nærmer sig hurtigt.) Hvad er der! (Bemærker Dolkene, som de tvende Banditer endnu have i Haanden og udstøder et Skrig.) Ah!

Stradella (farer op af sin Extase.) Ha! Hvad er der! Hvad skal det sige!

Bianca (gaaer hen til ham.) Mordere!

Storhertugen. Hvorledes! Disse to Mænd! . . .

Stradella (gaaer hen til de to Banditer, som endnu bestandig ere paa Knæ.) Svar, Elendige, er det sandt?

Carcasso. Ak ja, Signor. (Stradella gjør en truende Bevægelse. Carcasso svarer ved at bøie Hovedet.) Men De sang saa smukt.

Malvolio. Jeg græder endnu.

Carcasso. Dolken er falden os af Hænderne.

Storhertugen. Er det muligt! . . . En saadan Virkning paa to Uslinge.

Stradella (ser sig omkring.) Men hvad skal dette sige? De her i dette Øieblik — alle disse Folk — jeg veed ikke, om jeg drømmer, eller jeg er vaagen.

Storhertugen. Stradella, De har svoret paa, at De aldrig vil synge for Storhertugen; men Deres Hustru har

bragt Dem til at bryde Deres Ed (muntert) og Storhertugen har hørt Dem.

Stradella. Hvorledes — De er — Deres Høihed er —

Storhertugen. Og jeg glæder mig over min Indiskretion; thi den vilde have givet mig Leilighed til at beskytte Deres Liv, hvis ikke Deres Talent alt havde frembragt et Underværk. (Tager hans Haand.) Stradella, de Bebreidelser, De gjorde mig før, have smertet mig; jeg har lovet mig selv at faae Dem til at glemme min Uret og at vinde Deres Venskab. Jeg har alt skrevet til Dogen af Venedig, at han skal ophøre med at lade Dem forfølge.

Stradella (med Taknemmelighed.) Er det muligt!

Storhertugen. Og indtil hans Svar kommer, tilbyder jeg Dem et Asyl i mit Palads.

Stradella. Ah! naadige Herre! For at vise Dem, at jeg ikke er utaknemmelig for al denne Godhed, tilbyder jeg Deres Høihed at synge ved Deres Søns Bryllup den Motet, De har været saa naadig at bestille hos mig.

Storhertugen. Tak, Stradella. (Vender sig til de tvende Bravi.) Disse Uslinge, de . . .

Stradella. Naade for dem, Deres Høihed! Jeg skylder dem jo dog den skjønneste Triumf, jeg endnu nogensinde har opnaaet. Som Orfevs har jeg bevæget Stenene.

Carcasso og Malvolio (raabende.) Leve den store Maestro Stradella!

Slutningskor.

Mel. af Flotow.

Leve Stradella, hvis skjønne Sang
Skal os glæde saa mangen en Gang.

Leve Stradella, hvis Fædreland
Atter sin Borger ham kalde kan.
Lauren saa skjøn,
Frodig og grøn
Smykke Dig, Musernes Søn!

En Nutidens Amazone.

Livsbillede af **F. Arndt.**

I Italien indsamles der i denne Tid Bidrag til Oprettelsen af et Monument for Anita, Garibaldis Hustru. Ogsaa hun har kæmpet for Italiens Befrielse. Dristig, modig, uforfærdet i den farligste Kugleregn, var hun som skabt til at være Folkeheltens Kone. Sikkert er aldrig noget Ægteskab blevet sluttet under eiendommeligere Omstændigheder end det mellem Garibaldi og Anita. I hans Memoirer indtager det en stor Plads. Sin første Sammenkomst med hende helliger han et helt Kapitel.

„Jeg havde aldrig, selv i Drømme, tænkt paa at gifte mig," fortæller Garibaldi fra sit første Ophold i Amerika, „jeg ansaae mig ikke istand til at blive en god Ægtemand, fordi jeg foretrak Uafhængighed fremfor Alt og følte en uimodstaaelig Trang til et frit eventyrligt Liv. At have Kone og Børn ansaae jeg som en ligefrem Umulighed for en Mand, som har indviet hele sin Tilværelse til et eneste Maal, og førend han har opnaaet dette, ikke er istand til at finde den Ro, som en Familiefader maa have.

„Efter Tabet af mine kjæreste Venner og Kammerater

— vedbliver Garibaldi — følte jeg mig meget ensom, og det forekom mig, som om jeg stod ganske ene i Verden. Ikke en eneste Ven havde jeg nu — og dog trænger Hjertet til en saadan som en Naturnødvendighed. Jeg kjendte neppe dem, der sammen med mig havde frelst sig ved Skibbrudet. Det var tilvisse gode Mennesker, men for mig vare de ganske fremmede. Ved den frygtelige Katastrofe var Alt om mig tomt og ensomt, og i denne Tomhed følte jeg Trangen til en Sjæl, der elskede mig, uden denne Sjæl var Livet mig utaaleligt, ja næsten umuligt. Jeg trængte til En, der elskede mig, elskede mig strax. Venskabet er en Frugt af Tiden, det behøver Aar til at udvikle sig, medens Kjærligheden ligner Lynet og er Stormens Søn. Og hvad saa? Jeg hører til dem, der foretrække Storm, hvordan den saa er, for det rolige Liv, for Hjertets Søvn.

„Jeg følte altsaa Trang til at faae mig en Hustru; kun en Kvinde kunde trøste mig, være min Ledsagerinde, dele mine Glæder og mine Sorger. En Kvinde! Og Forsynet, hvem man aldrig forgjæves anraaber, naar det sker med fuldt Hjerte, og navnlig naar man er ulykkelig, bønhørte mig.

„Bestandig sysselsat med denne Tanke, lod jeg en Dag fra min Kahyt paa Itaporika mit Blik svæve mod Fastlandet. Bjerget Barra var meget nært; fra Skibet kunde jeg se flere unge Piger sysle med huslige Beskjæftigelser; en blandt dem tildrog sig især min Opmærksomhed. Jeg gik i Land og rettede strax mine Skridt hen til det Hus, som jeg saa længe havde set hen til. Mit Hjerte bankede, men jeg bekæmpede min indre Bevægelse og fattede en af de Beslutninger, der aldrig slog feil for mig.

„En Mand opfordrede mig til at træde ind; jeg vilde ogsaa have gjort det, hvis han havde forbudt mig det. Jeg saae den unge Pige og sagde til hende: „Du skal være min.“ Med disse Ord havde jeg knyttet et Baand, som kun Døden kunde løse; jeg havde truffet paa et forbudt Klenodie, men et Klenodie af stor Værd! Begik jeg en Feil, saa har jeg alene forskyldt den . . .

„Det var mig, der feilede, idet jeg knyttede to Hjerter sammen, hvorved en Uskyldigs Hjerte blev sønderslidt. Men hun er død, han er hævnet. Har jeg erkjendt hele min Brødes Omfang? Jeg haabede paa hin Dag, i hint Øieblik ved Mundingen af Eridanus at udrive hende af Dødens Arme, jeg mærkede hendes bortflygtende Aandedræt, jeg følte paa mine Læber et kvalfuldt Suk. Jeg trykkede et Kys paa hendes Mund, men ak! det var det sidste. Jeg havde et Lig i mine Arme og græd Fortvivlelsens Taarer.“

Der er, som man let bemærker, noget Gaadefuldt i denne Fortælling. Da man gjorde Garibaldi opmærksom derpaa, svarede han: „Det kan ikke være anderledes,“ og sukkede dybt.

Garibaldi havde deltaget i den af Mazzini i 1834 ledede Opstand; da den mislykkedes, flygtede han til Amerika. Her traadte han i Tjeneste hos den brasilianske Provinds Rio-Grande-do-Sols provisoriske Regjering. Efter at de spanske Kolonier havde afrystet Moderlandets Aag og proklameret Republiken, vilde Brasilianerne ikke blive tilbage og ligeledes give deres Land en fri, republikansk Forfatning. Provindsen Rio-Grande-do-Sol var den, der først reiste sig mod den bestaaende Regering, Indvaanerne grebe til Vaaben, og Garibaldi ydede dem sin Bistand.

„Generalen havde befalet mig," vedblivet Garibaldi i sine Erindringer, „med tre godt bevæbnede Skibe straks at angribe Brasilianerne, der krydsede ved Kysten. Anita, der siden hin Tid var min stadige Ledsagerinde, og som en Følge deraf delte alle mine Farer, forlangte paa det Bestemteste at være sammen med mig paa Skibet."

Det kom snart til en Kamp. De Keiserlige vare Oprørerne langt overlegne. Garibaldi ønskede, at Anita skulde gaa i Land, men det vilde hun ikke, og da han beundrede hendes Mod og var stolt deraf, gav han efter som ved mange andre lignende Leiligheder, især da han indsaae, at alle hans Bønner vare forgjæves. Oprørerne havde et langt større Tab end de Keiserlige, de vare ogsaa langt ringere i Antal, men de vilde kæmpe til sidste Mand og ikke overgive sig. Anita tog med Geværet i Haanden Del i Kampen. Staaende paa Dækket og opmuntrende Skibsmandskabet blev hun pludselig med to Andre kastet ned af en Kanonkugle. Garibaldi ser det og styrter hid, han troer at finde hende som Lig, men hun springer munter og rask op; de to Mænd vare skudte. Garibaldi besvor hende at gaa ned i Kahytten. „Ja, jeg gaaer ned," sagde Anita, „for at faae de Feige, der have skjult sig dernede, til at komme op." Hun gik ned, og kort efter viste hun sig paa Kahytstrappen, skydende foran sig flere Matroser, der nu skammede sig ved at være mindre modige end en Kvinde. Den øvrige Del af Dagen bleve de Døde begravede og den Skade udbedret, som den fjendtlige Ild havde anrettet paa Skibene.

Faa Dage derefter kom det til et nyt Sammenstød. Anita kæmpede atter tappert med, hun ladede og rettede Kanonerne og indgjød Matroserne Mod. Alle Oprørernes

Kanoner bleve gjorte ubrugelige, nu fortsattes Kampen med Karabinerne. Anita var under samme bestandig ved Garibaldis Side, hun vilde hverken gaa i Land eller søge anden Beskyttelse mod de fjendtlige Skibe.

Garibaldi troede endelig at have fundet et Middel til at unddrage hende Faren. Han befalede hende at gaa i Land for at forlange Forstærkninger af Generalen. Anita maatte love ham, at hun ikke igjen vilde vende tilbage til Skibet, men lade ham vide sikker Besked ved Sendebud. I Stedet for at adlyde ham, kom hun selv tilbage med Vaaben og Munition. Da der var Mangel paa Officerer, ledede Anita under den heftigste fjendtlige Ild Udskibningen. Hun seilede mindst tyve Gange frem og tilbage under en stærk Kugleregn fra Fjenden i en lille Baad, der roedes af to Mand. Medens Mændene kastede sig ned, for ikke at rammes af Kuglerne, stod Anita opreist, modig og stolt, beskyttet af Forsynets Haand.

Kampen til Søes maatte ophøre, fordi Oprørerne vare for ringe i Antal. Med faa Mænd, som de fjendtlige Kugler havde skaanet, svang Garibaldi sig nu paa Hesten; ved hans Side red Anita, „hans Sjæls Dronning", som han kalder hende; en Kvinde, der fortjener at beundres, hvis Hjerte slog lige saa varmt som hans for Nationernes Sag.

Operationerne til Lands vare imidlertid ikke heldigere end dem til Søes, Fjendens Overlegenhed i Mandskab og Vaaben bevirkede, at Republikanerne næsten bestandig trak det korteste Straa; de frygtelige Marscher gjennem ubeboede Egne, gjennem Skove og Vildnis, fortyndede endnu mere deres Rækker. Omsider smilede Lykken til dem, i Fægtningen ved Vittoria seirede de, og det fjendtlige Troppekorps

blev næsten oprevet. Under Slaget var Anita til Hest, „midt under Ilden en uforfærdet Tilskuerinde til vor Seir og Fjendens Nederlag," siger Garibaldi. Paa den Dag var hun de Saaredes Frelser, thi der fattedes os paa Læger og paa Forbindingsmateriale."

Faa Dage efter bleve Republikanerne dog atter besejrede af de Keiserlige, Kavalleriet adspredt, og Garibaldi og med ham 63 Mand blevne omringede af et fiendtligt Korps paa 500 Mand. Heller ikke i denne Fægtning havde Anita deltaget personlig, hun havde kun sørget for, at der ikke fattedes Tropperne paa Munition, som hun bestandig bragte til dem. Pludselig styrtede en Snes fjendtlige Ryttere ind paa Republikanernes Train, hvorved hun netop befandt sig. For en saa udmærket Rytterske som Anita, der desuden havde en fortrinlig Hest, vilde det have været en let Sag at flygte; men hun opflammede Republikanerne til Modstand, der dog forblev magtesløs overfor den overlegne Fjende. Da Anita indsaae, at ethvert Forsøg paa at fortsætte Forsvaret var frugtesløst, gav hun sin Hest Sporerne og red i en Fart dristigt midt gjennem Fjenderne. I dette Øieblik ramte en Kugle hendes Hat og rev nogle Haar af hendes Hoved uden dog at tilføie hende videre Skade. Det vilde sikkert være lykkedes hende at undkomme, dersom ikke hendes Hest, truffen af en Kugle, var styrtet med hende. Hun maatte nu overgive sig og blev bragt for den fjendtlige Hærfører. Selv Fjenderne forbausedes over hendes Mod. Desuagtet havde de ikke Finfølelse nok til at undlade at hovere over Seiren overfor Anita; men med ædel Stolthed viste hun deres Bestyldninger mod de republikanske Stridsmænd tilbage og stredes med Ord lige saa godt som forhen med Vaaben.

Anita troede, at Garibaldi var blandt de Faldne og udbad sig Tilladelse til at søge hans Lig paa Valpladsen. Denne Tilladelse fik hun. Lang Tid gik hun alene om paa den med Blod vædede Slette, hun søgte overalt og dreiede de Døde om, som vare faldne næsegrus mod Jorden, og som ved Figur eller Klædedragt viste nogen Lighed med Garibaldi. Hun søgte forgjæves og fik den Overbevisning, at Garibaldi endnu var i Live. Fra dette Øieblik tænkte hun kun paa at se Leilighed til at flygte. Snart frembød sig en saadan. De Keiserlige havde feiret Seiren ved et Drikkelag, hvorved de næsten Alle bleve berusede. Anita kunde derfor uhindret liste sig bort fra det Hus, hvor hun holdtes fangen, og søgte sin Tilflugt i et nærliggende Hus, hvor en Kone tog sig af hende. Ved Nattetid red hun ud i den nærliggende Skov, hvor der herskede et uigjennemtrængeligt Mørke; men hun lod sig ikke forskrække. Fra det Sted, hvor hun var bleven fangen, indtil det, hvor hun kunde formode at gjenfinde Garibaldi, ifald han endnu var blandt de Levendes Tal, maatte hun drage en Snes Mil gjennem Urskoven, alene, uden Levnetsmidler. De faa Indianere, som hun mødte underveis, vare fjendtligsindede mod Republikanerne. Ikke saa snart havde de hørt om deres Nederlag, førend de havde bevæbnet sig og lagt sig paa forskjellige Punkter paa Lur efter de Flygtende. Paa et Sted i Skoven havde de anrettet et sandt Blodbad blandt disse. Anita slap dog lykkelig igjennem; en Kvinde alene i Skoven i en stormfuld Nat blev betragtet som et Spøgelse, som et hemmelighedsfuldt Væsen, og forskrækket veg man tilbage for hende. Hun red en kraftig Hest, som hun havde faaet i det Hus, hvor man med Medlidenhed havde taget sig af hende. Lynenes Blinken oplyste Mørket, under Tor-

denens Brag red hun bestandig videre. Fire Mænd til Hest, der holdt Vagt ved Overgangen over Floden Caunas, toge Flugten ved Synet af hende og skjulte sig i Tykningen.

Anita var kommen til Bredderne af Floden, der ved Regnen og ved de tilstrømmende Elve var bleven en rivende Strøm. Holdende sig ved Hestens Manke og opmuntrende den ved Tilraab svømmede hun gjennem Strømmen. Denne havde i dette Øieblik en Brede af 500 Fod; desuagtet naaede Anita lykkelig den modsatte Bred. I Lagos styrkede hun sig ved en Kop Kaffe, efter at hun i fire Dage næsten havde været uden Føde. Hun traf her Republikanernes Korps, og efter otte Dages Adskillelse forenedes hun atter med Garibaldi, der havde anset hende for død.

Der indtraadte nu en kort Pause i Kampene, og Garibaldi og Anita toge Ophold paa en lille Ø. Her fødte Anita den 16de Septbr. 1840 sin ældste Søn, som af Garibaldi fik Navnet Menotti efter en Martyr. Gode Mennesker havde optaget Garibaldi og hans Hustru venligt i deres Hytte. Barnet kom til Verden med et Ar i Hovedet som Følge af et Fald med Hesten, som Moderen havde gjort paa Flugten. Saavel Barselkvinden som den Nyfødte manglede Alt, der var ikke et Stykke Tøi, hvori Barnet kunde indhylles, og Garibaldi besluttede at tage til den nærmeste By for at indkjøbe det Nødvendige. Skjøndt hele Omegnen var oversvømmet, skjøndt Markerne lignede en hel Sø, og Vandet gik Hesten til Halsen, red han dog uden Betænkning videre.

Under Garibaldis Fraværelse gjorde Fjenden et Angreb paa den Egn, hvor Anita havde fundet et Tilflugtssted;

Republikanerne, der troede sig i Sikkerhed og ikke havde nogen Anelse om, at de Keiserlige nærmede sig, bleve strax overvældede og slagne paa Flugten. Anita, skjøndt hun først for tolv Dage siden var forløst, steg paa Hesten, lagde sit Barn tværs over Sadlen og flygtede ind i Skoven. Der traf hun snart sammen med Garibaldi, der havde været ikke lidet forfærdet over ved sin Tilbagekomst at finde det Hus tomt, hvor han havde efterladt Anita. For at opsøge hende var han ilet til den nærliggende Skov, hvor han efter megen Søgen fandt hende. Imidlertid havde Fjenden trukket sig tilbage, og Garibaldi kunde nu med Anita og Barnet vende tilbage til de Folk, der havde optaget de Hjemløse.

Her bleve de nogen Tid, indtil der indtraf Befaling fra Overfeltherren at trække sig tilbage. I sine Erindringer skildrer Garibaldi dette Tilbagetog som det Skrækkeligste, han nogensinde havde oplevet. Midt i Vinteren, gjennem bjergfulde Egne, gjennem tætte Skove, under bestandig Regn, der forvandlede Floderne til Søer, og forsynet med faa Levnetsmidler, maatte den lille Skare bane sig en Vei. Tilbagetoget varede hele tre Maaneder, og Anita led Alt, hvad et menneskeligt Væsen kan lide. Med urokkelig Standhaftighed udholdt hun alle Strabadser og Savn, Hunger og Kulde; mange Kvinder og Børn døde omkring hende. Anita skjælvede kun ved den Tanke at miste sin lille Søn Menotti, der ogsaa virkelig kun blev frelst som ved et Underværk. Paa de farligste Steder og gjennem Floderne bar Garibaldi Barnet indsvøbt i et Tørklæde, der var bundet om hans Hals, medens han opvarmede Barnet med sit Aandedræt.

Omsider naaede de Udgangen af Skoven og traf der en lille Trop Republikanere, der havde leiret sig om en Ild; de havde et Stykke uldent Tøi, hvori de indsvøbte Barnet; de opvarmede det ved Ilden, og saaledes kom det igjen til sig selv, efter at dets Forældre alt havde anset det for dødt.

Garibaldi havde alt den Gang i sex Aar ført et lignende farefuldt Liv og i den lange Tid ikke hørt det Mindste om sine Paarørende i Hjemmet eller om sit Fædreland. Han vilde derfor drage til et Sted, hvor han kunde faae Efterretninger fra Italien. Han tog sin Afsked og reiste til Montevideo. Her drev han i Begyndelsen Handel med Oxehuder, derpaa blev han Varemægler. Han handlede med alle mulige Prøver af italiensk Bagværk og med franske Tøier. Desuden gav han Undervisning i Mathematik.

Imidlertid kom Aaret 1848, der vakte saa mange Illusioner og lige saa hurtigt ødelagde dem. Garibaldi følte en uimodstaaelig Længsel efter sit Fædreland, hvilket han ønskede at staa bi i den forestaaende Kamp mod det fremmede Herredømme. Den 27de Marts 1848 indskibede han sig med sin Hustru, sit Barn og en Del af sine Vaabenbrødre til Italien og landede den 24de Juni i Nizza.

Et Aar derefter var Paven flygtet fra Rom og Republiken proklameret. Garibaldi ledede Stadens Forsvar mod den franske Hær. Da han en Morgen — det var den 14de Mai — sad med sine Vaabenfæller ved Frokostbordet, gik Døren op, og Anita traadte ind, fulgt af en af Garibaldis Kammerater. Hun var hemmelig fulgt efter Garibaldi.

„General," sagde den unge Officer, „De veed ikke, hvad hun har moret sig med, da vi kom hertil?"

„Nei," svarede Garibaldi.

„Hun blev flere Gange staaende ved St. Peterskirken, for at iagttage de franske Batterier. Se, hvor vi to ere fulde af Støv og Kalk; det er af Kanonkuglerne, der sloge ind i Murene, og da jeg sagde til Signora Anita: „Gaa, det er ikke til nogen Nytte at lade sig dræbe her," svarede hun: „Sig mig, min Ven, Franskmændene ere jo Katholiker, og dog tilrede de Kirkerne saaledes".

Garibaldi trykkede Anita til sit Hjerte. Det bares ham for, som om Alt nu skulde gaa efter Ønske. „Min gode Engel var kommen, for at være ved min Side til min Beskyttelse."

Efter at Franskmændene havde indtaget Rom, ilte Garibaldi til Venedig for at forsvare Republiken mod de østerrigske Tropper. De af hans Kammerater, som de franske Kugler havde skaanet, flokkede sig om ham, og Anita vilde ikke vige fra hans Side. Hun iførte sig Mandsklæder. Saaledes drog de den 2den Juli 1849 bort fra Rom.

Anita led meget, det var vanskeligt for hende at gaa, hun imødesaae det Øieblik, da hun atter skulde blive Moder. (Efter sin ældste Søn Menotti havde hun født en anden Søn, Ricciotti, og en Datter, kaldet Teresa.) Desuagtet holdt hun godt ud. Natten mellem den 1ste og 2den August kom det lille Troppekorps til Casamatico. Indvaanerne, der mest ere Søfolk, følte Medlidenhed med Folkene og skaffede dem 13 Fartøier til Overfarten til Venedig.

Med Anita var der foregaaet en stor Forandring, og Garibaldi var opfyldt af sørgelige Anelser. I hendes Blik, i det Smil, hvormed hun talte til Garibaldi, var der et Udtryk af smertelig Hengivelse i Skjæbnen. Taus betragtede Garibaldi Anitas dødelige Bleghed, det usædvanlige Udtryk i hendes Øine. Allerede den næste Dag blev

den lille Eskadre angrebet af østerrigske Skibe. Søfolkene, forfærdede ved Synet af den frygtede Fjende, lystrede ikke mere Kommando, de roede, hvorhen de kunde, for at flygte, og den lille Hob blev hurtig taget til Fange. Garibaldi var den Eneste, der ikke tabte Hovedet ved Fjendens Nærmelse; den Baad, hvorpaa han befandt sig, roede han ind i en lille Havn, hvor de større østerrigske Skibe ikke kunde følge ham. Men deres Kugleregn forfulgte Garibaldis Baad til ind i Havnen, hvor han saa hurtigt som muligt steg i Land, for at fortsætte Flugten. De østerrigske Skibe havde sat deres Baade ud for at naa Land og sætte efter de Flygtende. Det Terræn, hvor Garibaldi, Anita og 5 til 6 Kammerater, den hele Rest af hans Legion, befandt sig, var helt oversvømmet, og Vandet gik dem op til Armene. Der var ikke en tør Trævl paa Anita, og hendes Klæder vare saa tunge af Vandet, at hun neppe kunde bevæge sig; flere Gange blev hun stikkende i Dyndet, hvoraf hun atter blev hjulpen ud ved Mændenes Bistand. Dyndet udbredte en saa afskyelig Stank, at den var nærved at kvæle hende. Jo mere hun søgte at drage Aande, desto mere indaandede hun de skadelige Dunster, der endelig bragte hende Dødsspiren. Efter længe at have flakket om, kom de til et Hus, hvor Anita fik en Seng til at udhvile sig i, medens hendes Klæder bleve tørrede. Men den ondartede Feber havde slaaet Rod hos hende, og Sygdommen tog til med hvert Minut. Da de atter maatte begive sig paa Veien, for ikke at falde i Hænderne paa Østerrigerne, havde den Syge alt mistet Bevidstheden. De Flygtende forskaffede sig en Art Baare med en Madrats; paa denne lagde de Anita tæt indhyllet i et Shawl, thi hendes Le-

geme sitrede af Feberkulde, skjøndt Solen nedsendte brændende Straaler.

Garibaldi gik ved Siden af Baaren og holdt en Paraply over den Syge, for at Hjernen ikke skulde angribes af Solen. Saaledes gik de med yderste Forsigtighed; stenede, slette Veie hindrede Marschen, og de østerrigske Soldater vare ikke langt borte. Endelig naaede de Marchese Guicciolis Gods. Anita syntes at være Døden nær. Garibaldi bad Forvalteren om et Asyl for sin dødssyge Hustru, og det blev venligt tilstaaet ham. Anita blev bragt i Seng, og der kaldtes en Læge. Endnu i Dødskampen var hun smuk. Af og til aabnede hun sine store sorte Øine og lod dem svæve om, som om hun søgte den, der kunde hjælpe hende. Flere Gange udstødte hun dybe Suk. Møisommelig, med brudt Stemme udtalte hun de Ord: „Hellige Jomfru! Hellige Kors!" Derpaa blev den Syges Aandedræt bestandig svagere, og da Garibaldi læste i Lægens Ansigt den frygtelige Sandhed, udstødte han et Fortvivlelsens Skrig, kastede sig ned ved den Dødes Seng og trykkede det sidste Kys paa de kolde Læber. Hans Ledsagere frygtede for, at han vilde gjøre en Ulykke paa sig selv; han tog Vielsesringen af den Afdødes Finger og gav den som Erindring til den Mand, der med Fare for sit eget Liv havde optaget de Flygtende. Garibaldi selv maatte saa hurtig som muligt flygte, thi fra alle Sider nærmede Østerrigerne sig, han kunde ikke en Gang stede sin Hustru til Jorden; han maatte bort, hvis han ikke vilde fanges. Værten lovede at jorde Liget i Stilhed.

I San Alberto, en By to Mil fra Ravenna, ligger Anita Garibaldi begravet. Efter Krigen i 1859 begav Garibaldi sig med sine Børn til San Alberto. Det var

en rystende Scene. Medens Præsten holdt en Bøn for den Afdøde, knælede Manden med sine Børn om Graven og græd bitterlig. Garibaldi har aldrig kunnet forvinde Tabet af sin elskede Hustru.

Anita Garibaldi minder om hine Oldtidens Amazoner, der forekomme os nutildags som eventyrlige Skikkelser. Men disse kjendte Intet til Ægtefællens eller Moderens Kjærlighed, deres hele Tilværelse var indviet det krigerske Liv. Slagtummeten var deres Element, i Stedet for Kjærlighedssange istemte de Krigssange. Anita derimod forbandt med en krigerisk Aand et Hjerte fuldt af Kjærlighed. Det lader til, som om Kjærligheden til hendes Ægtefælle, det Ønske at dele hans Farer med ham, var et væsentligt Motiv til hendes krigerske Virksomhed og overveiede hendes Frihedssværmeri.

Fra den dannede Aberverden.

(Af „Die Gartenlaube.")

Paa en Tid som den nærværende, da de Herrer Aber spille en betænkelig Rolle i Naturvidenskaben*) have de utvivlsomt stor Ret til at tages i nøiere Betragtning af Menneskene. Thi den troende Discipel af den dels

*) Som bekjendt antage flere berømte Naturforskere, deriblandt Darwin og Vogt, at Mennesket nedstammer fra Aberne.

berømte, dels berygtede Abetheori, maa ikke alene huske paa, hvem der var hans Forfædre, men maa ogsaa overveie hvad der muligen kan blive af de nuværende Aber, og bør altsaa blot af Klogskabshensyn ikke lægge sig ud med dem. Men ogsaa de, der med Afsky vende sig bort fra den Idee, at deres ældste Forfædre vare lodne over hele Kroppen og havde andre lige saa tiltrækkende Ydigheder, maa finde sig kaldede til mere end tidligere at beskjæftige sig med disse foregivne Slægtninge, om det end kun er for at samle Beviser mod den nævnte Theori.

Ikke videre videnskabeligt ville vi nu inddele Aberne i dannede og udannede. De Sidstnævnte ere naturligvis de Aber, som i ufornuftig Foragt for det menneskelige Samfund opholde sig i vild Tilstand i Skovene og paa Bjergene i deres Hjemstavn, uden at betænke, at de derved aldeles afskære sig Udsigten til at gaa frem i Kultur og Dannelse. De udgjøre bestandig endnu Flertallet, skjøndt Menneskene stadigt ved Fælder, Slynger o. dsl. søge at formaa dem til at opgive denne daddelværdige Frihedslyst og at slutte sig til dem, for at de kunne udvikle og anvende deres medfødte Evner paa en værdig Maade.

Til de dannede Aber og til dem, der kunne og skulle være det, henregne vi naturligvis kun de, som have fulgt hine Menneskehedens venlige Tilskyndelser og nu talrigt befolke Menagerierne, Dyrhandlernes Bure, de zoologiske Havers Abehuse, som i Abetheatrene vederkvæge den skuelystne Børneverden fra fire til seksten Aar ved Snille og Kunstfærdighed, og som da tilsidst efter Evne opmuntre enkelte Privatvelyndere ved at spolere Møbler og Husgeraad. Om man end maa indrømme, at denne Tilslutning til Menneskene bestandig er ufrivillig og den derfor langtfra er saa

smigrende for os som den egentlig er ønskværdig, saa er der dog Grund til at antage, at deslige Aber tilsidst ere ret veltilfredse med deres Tilværelse, thi i de fleste Tilfælde ere de glade og lystige, kun da ikke, naar de skulle „arbeide", men i denne Egenskab have de jo samme Vilkaar som Mennesket selv i høistegen Person.

Naar det erindres, at Musikerne og Skuespillerne „spille" for Publikum, saa lyder det altid temmelig besynderligt at høre de vandrende Kunstnere altid tale om, at de „arbeide". Menagerieieren „arbeider" med sine Løver og sine Tigre, og mangen en enkelt Løve „arbeider" ganske udmærket, Linedandseren „arbeider" paa Staaltraadslinen som paa Skraalinen fra Taarnet, saa at Sveden staaer ham paa Panden, ligeledes Kunstberideren i Cirkus; det Samme er Tilfældet med de dannede Aber og hos dem med fuld Føie. De svede just ikke saa meget, det synes ikke at ligge i deres Natur; men det staaer fast, at medens vi le over deres Kunstpræstationer, ere de selv just ikke saa synderlig glade tilmode derved.

Da Herr Broekmanns Abetheater for en Del Aar siden befandt sig i Leipzig*) var der anført paa Plakaten, at man om Formiddagen kunde tage Aberne, blandt hvilke der befandt sig nogle meget sjeldne og smukke Exemplarer, i nærmere Øiesyn. Jeg gjorde Brug af denne Tilladelse og blev saaledes bekjendt med Eiermanden. Jeg skal aldrig glemme den Gang han tog den store Mandrill — hin afskyelige Abe med oppustede blaa Kjæber og den røde Næse, men som fulgte ham som et Barn — ud af Buret og satte

*) Broekmanns Abetheater har ogsaa gjentagne Gange gjæstet Kjøbenhavn og glædet sig ved et stærkt Besøg.

den fri paa en Stol foran mig. Hvilken Forskjel mellem Dyret i det snævre Bur og det Uhyre, der sad fri i menneskelig Stilling med det kolossale grimme Hoved, hvert Øieblik istand til at springe op og fare løs paa mig. For den, der ikke kjendte Dyret, laa der noget Dæmonisk i den hele Situation; ved et saadant Skue, skjøndt det kun frembyder en afskyelig Karrikatur af Alt, hvad der er menneskeligt, kan man neppe værge sig for den Tanke, at der dog er noget Menneskeligt deri, og dette forøgede endnu mere den Rædsel, jeg følte. Denne forhøiedes endnu mere, da Mandrillen igjen blev bragt ind i Buret og dens Nabo, en voxen Drill, blev sat paa den tomme Plads. Det var den Første af den Art, jeg nogensinde havde set. Drillaben, der har samme Skikkelse og Størrelse som Mandrillen og lignende Farve, har et af hvide Haar omgivet aldeles sort Fjæs, der fuldstændig ligner en paabunden Maske, gjennem hvilken de dybtliggende Øine lyne frem med en uhyggelig dyrisk Vildhed. Mandrillen havde i det Mindste været mig længe bekjendt af Udseende, men da dette fremmede Maskenhyre sad foran mig og blev holdt ved Haanden af Eieren — thi den var langt mere ondartet end den anden — veg jeg uvilkaarlig et Skridt tilbage. Det Komiske, som egentlig udmærker alle Aber, traadte her fuldstændig til Side for det Bestialsk-Dæmoniske ved hele Dyret. Og desuagtet, hvem skulde vel tro, at det netop var disse Dyr, der vare saa udmærket dresserede, at de, især Mandrillen, „arbeidede" med en saadan Sikkerhed, at Intet i en høiere Grad var istand til at vise, hvordan Uddannelsen kunde seire over den vilde Naturkraft.

Det er unødvendigt at omtale Abernes Præstationer paa Scenen, disse kjender en stor Del af vore Læsere af

egen Erfaring; men da jeg som en Følge af mit Bekjendtskab med Hr. Broekmann ogsaa ofte befandt mig under Forestillingerne bag ved Kulisserne og undertiden tillige var tilstede ved Prøverne, skal jeg meddele Noget derom.

Afset fra Personalets Forskjellighed, har et Abetheater større Lighed med et sædvanligt Theater, end man skulde tro; saaledes blive ogsaa Prøverne afholdte uden Kostume, og endog aldeles uden Paaklædning. Hvordan der nu bibringes en saadan vordende Scenekunstner de allerførste Begreber om det, der skal læres, har jeg ikke set, thi det var altid Udlærte, hvis Studier jeg iagttog, men lige saa godt som paa et sædvanligt Theater uddeles der her Dadel og Ros, og naar dette sker med Takt og Retfærdighed, forfeiler det heller ikke sin Virkning; kun har Rosen undertiden her Form af en Rosin eller af et Stykke Sukker, Dadelen gives, skjøndt meget sjeldent, et vist Eftertryk ved et Slag med Stokken, hvilket viser Forskjellem mellem denne Scene og den, hvorpaa Menneskefremstilling finder Sted. Hovedsagen, nemlig at der gjøres Fremskridt, er den samme, og som det paa enkelte Theatre er tilladt fremragende Skuespillere under visse Omstændigheder at extemporere, saaledes er det og Tilfældet med Aberne; thi naar en Abe finder Lyst til at gjøre en af Læreren ikke tilsigtet, men kunstfærdig Vending, bliver denne strax benyttet og indflettet i den hele Præstation.

Mere tiltrækkende end at se paa disse Prøver er det at iagttage det hele Væsen bag Kulisserne under Forestillingen. Som „Kunstynder" indfinder man sig naturligvis bag Kulisserne paa et Theater kun for Studiets Skyld, d. v. s. for at studere Formerne, Farverne, Kostumet o. s. v., og af deslige Studier er der alt fremstaaet en hel Literatur, men

hvorved hidtil Aberne ere blevne forbigaaede paa en skammelig Maade.

En halv Time før Forestillingen skrider den Besøgende gjennem det Rum, hvor Aberne, Hundene og maaske et Par Gedebukke bo. Men først har han passeret Hestestalden, hvor de smaa Heste fra Japan i en statlig Række vente paa at finde Anvendelse. Pudlernes Gjøen maa ikke kyse ham, thi selv den største, der senere skal fremstille Marquisen af Pompadour, kan ikke komme ud af sin Baas. De ere alle saa tæt klippede, at den rødlige Hud skinner igjennem det fine Haarlag. Gaaer man nu igjennem Døren, kommer man op paa Scenen og kan træde hen til Tæppet. Det bemærkes, at Abetheatrets sceniske Indretning hvor det saa er, overalt er den samme, baade for at de medbragte Dekorationer kunne passe, og for at de dresserede Dyr ikke skulle vildledes ved uvante Omgivelser. Enhver Stol, enhver Kiste, ethvert Vindue, kortsagt Alt er paa samme Sted, hvorsomhelst der spilles.

Forestillingerne paa næsten alle Abetheatre begynde med det bekjendte Gjæstebud, der rigtignok, for at synes nyt, altid faaer et andet Navn paa Plakaterne, men dog er Et og det Samme og det med fuld Føie. Vi se altsaa, naar Tæppet endnu ikke er gaaet op, Aberne siddende ved Bordet, Enhver bunden til Stolen, og med stor Alvor ventende paa, at Æderiet skal begynde. Endnu rettes der lidt hist og her paa deres Kostume, den skjævt siddende Hat bliver sat lige o. s. v. Ved de sidste Forberedelser til Forestillingen viser det gemytlige Forhold sig, der herskер mellem de Undergivne og de Herskende, især gjælder det om den forhen omtalte store Mandrill. Denne har som Præsident faaet Plads midt for Tilskuerne og bliver strax, førend Tæppet

gaaer op kjærtegnet og omfavnet af den ældre eller yngre Broekmann, hvilken Venlighed besvares af Mandrillen med et Grin, der iøvrigt klæder den alt Andet end godt. Imidlertid er til Høire bag den sidste Kulisse en Person ifærd med at kostumere Lakai og Tjenestepige, der skulle opvarte ved Bordet. Den Første har alt faaet sit Baviansfjæs overkridtet, er iført hvide Benklæder, Trøie og Nathue med Kvast, sidder rolig paa sin lille Bænk og ser allerede nu, inden den skal tiltræde sin pinlige Gang, forfærdelig enfoldig ud, medens dens Kammerat, der skal spille Tjenestepigen, i sin med Baand besatte Kjole og sin fine Kappe gjør et grotesk Indtryk. Selv efter at Tæppet er gaaet op, sidde de ganske rolige tæt bag ved Kulissen uden at være bundne; de vide som Skuespillere, der vente paa Stikordet, nøiagtigt, hvad der vil komme og naar de skulle frem. Direktøren har holdt den indledende Tale til Bordselskabet, og nu kalder han paa Spisesedlen. Hurtigt trykkes denne af den yngre Broekmann eller af hans Onkel i Haanden eller Poten paa Opvartningspigen, der opreist tripper frem under Børneverdenens Jubel. Hun bringer ogsaa alle Spisevarerne, der staa paa rede Haand i en Kurv, ind paa Scenen.

Derefter kommer Raben til Bavian-Lakaien; denne faaer en Flaske og opreist, med dinglende Knæer humper han hen til Bordet, benyttende hvert Øieblik til at hvile sig. Medens dette sker, bliver der alt bag Kulisserne truffen de fornødne Forberedelser til det andet Nr. af Forestillingen; vi ville antage, at det er Marquisen af Pompadours Spadseretur. Det turde være vanskeligt at bestemme, siden hvilken Tid denne agtbare Dame er bleven fornedret til at deltage i Abekomedierne, men en løierlig Tanke er det i alt

Fald at ære hendes Minde paa den Maade. Madame de Pompadour ligger alt fuldt paaklædt paa sin Plads bag Kulissen med Snuden stukket ind i sin Fløilskjoles Folder, medens hendes Ledsager, ligeledes en Pudel, men af langt mindre Størrelse, bliver paaklædt. Tjener-Aben, der er bestemt til at bære hendes Slæb og Lygten, et vanskeligt Hverv for en lille Abe, har taalmodigt ladet sig iføre en Lakeidragt, og nu kan Scenen begynde. Denne er bekjendt; man beundrer Damens og Kavalerens statlige Holdning, og den ynkelige Lakais snublende og rystende Gang og ulykkelige Udseende hilses med en Latterfalve.

Bag Kulisserne er der stor Travlhed. Mandrillen, hvis første Rolle var af kun ringe Betydning, skal nu først til at vise sin Kunst, maaske paa slap Line. Den sidder paa sin Stol, hvor den klædes paa, altid sig selv lig, og ved Siden af Stolen staaer den store Kiste med Garderoben; det kan hænde sig, at den, naar man ikke beskjæftiger sig med den, tager en eller anden Garderobegjenstand op, beser og snuser til den, ligesom for at overtyde sig om, at Alt er i Orden. Dette indbringer den imidlertid en streng Irettesættelse eller ogsaa en Øreggen, som den rolig modtager som velfortjent; derpaa gaaer Paaklædningen for sig paa rette Maade, først Underbenklæderne, derefter følge de andre Klædningsstykker, indtil endelig det sølvblinkende Trikotkostume iføres, og den elegante Kunstner er færdig. Har den forholdt sig rolig, saa faaer den af samme Kiste en Figen eller andet Lækkeri, hvorpaa den da kommer frem paa Scenen i opreist Stilling ved Direktørens Haand og udfører sine i Virkeligheden overraskende Kunster. Stadig herster der bag Kulisserne den samme Virksomhed. En af de forhen omtalte Heste er alt bleven sadlet i Stalden og skal nu

rides af en Abe som Staldmester. Denne er en Babuin-Bavian. Ved at se denne lille Fyr aldeles i samme Rytterkostume som den, Renz bærer, naar han rider en dresseret Hest, sidde frit paa Hesten og i Meget at efterligne sit berømte Forbillede, og især naar Aben med et vist ligegyldigt Alvor tager Hatten af, kan man ikke godt bare sig for at le af Hjertet.

Naturligvis forekommer der ogsaa undertiden bag Kulisserne uventede Scener, f. Ex. naar en Abe bliver kjed af at vente paa sin Post og for at adsprede sig bider en forbisspadserende Pudel i Halen, hvilket da af denne besvares med et Hyl, eller naar en ulykkelig Pudel ikke har gjort sine Ting godt og faaer Irettesættelser af sin Herre, undertiden maaske i Form af et Spark med Støvlehælen. Alvorligst gaaer det dog til bag Kulisserne, naar et Dyr — men dette forekommer kun som en Undtagelse hos Aberne — er ligefrem opsætsigt, hvilket jeg en Gang saae var Tilfældet med den omtalte Drill, som ogsaa blev pryglet dygtig igjennem. Derimod er Mandrillen et Mønster paa Lydighed og Godmodighed, og der er Grund til at formode, at denne Art Aber langtfra er saa ondskabsfuld, som man antager den at være.

Denne Mandrill var dresseret i den Grad, at det vilde være mig vanskeligt at opregne alle dens Præstationer. Blandt Andet exercerer den meget godt. Da Abetheatret i Efteraaret 1870 var i Leipzig, optraadte den som fransk Liniesoldat, senere som Turcos.

Til Slutning skal jeg endnu fortælle, hvad der passerede med Schimpanse-Aben i den zoologiske Have i Hamborg, og som i sin Art vist er meget eiendommeligt.

Da jeg i 1865 var i denne Have, levede endnu

Schimpansen Molly, som alt var kommen der i Efteraaret 1863 og altsaa — det vil sige som Schimpanse — befandt sig ret vel i sit Fangenskab. I den første Tid, da Haven endnu ikke havde noget Abehus, havde Dyret en særlig Oppasser, der i smukt Veir spadserede om med den, sov til Middag med den under Træerne, delte Alt med den, dog ikke Drikkepengene, som han selv beholdt. I daarligt Veir opholdt de sig begge i et Rum i Inspektørhusets Stueetage, fra hvis Vinduer der var Udsigt til en Del af Haven og til Burene. Naar nu Oppasseren saae Besøgere gaa forbi, forsømte han aldrig at vinke dem ind, hvorved han rigtignok undertiden selv blev anset for Abe. Men dette generede ham ikke, thi han havde lært sin Myndling at holde en lille Portemonnaie hen til Gjæsterne, hvorved han ikke undlod at ytre, at Aben bad om en lille Drikkestilling, som da ogsaa blev lagt i Portemonnaien. Dette var underholdende og tillige indbringende Men naar Veiret var saa slet, at der ikke kunde ventes noget Besøg i Haven, bortfaldt denne behagelige Underholdning, og Abeoppasseren maatte søge at fordrive Tiden paa anden Maade. Han tog f. Ex. sin Notitsbog, som paa sædvanlig Maade var lukket med en Blyant, og forsøgte at aftegne de Dyr og andre Gjenstande, der kunde ses fra Vinduet. Molly saae da til, og at Aben derved lærte at anvende Blyanten, saae jeg senere deraf, at Oppasseren fik den til at blive roligt siddende ved at give den sin Notitsbog, hvorved Dyret gav sig til at tegne i Bogen, skjøndt den rigtignok haandterede Blyanten temmelig keitet.

Det var altsaa i Aaret 1863. I Aaret 1864 var det nye Abehus alt færdigt, Schimpansen var anbragt der og altsaa for længere Tid siden skilt fra sin tidligere Oppasser.

Da jeg nu en Gang i 1865 befandt mig i Abehuset, lænede jeg en Skizzebog, hvor der kun paa de første Blade fandtes nogle Tegninger, op til Underdelen af Schimpansens Bur i den Tro, at Aben, som dog nok havde iagttaget mig, ikke kunde se den. Bogen var lukket med en sædvanlig i et Læderhylster stukken Blyant. Da jeg nogen Tid efter vilde tage den til mig, var den forsvunden. Af de Faa, der vare tilstede, havde sikkert Ingen taget den, og Oppasseren kom strax paa den Idee, at Molly var Tyven. Da jeg hørte det, ansaae jeg Bogen for tabt, thi Schimpansen havde trukket sig tilbage i sit indre Rum, hvor den sov, og beviste alt derved, at Oppasseren havde gjættet rigtig. Han aabnede nu Buret og fik baade Bogen og Blyanten taget fra Aben, som ikke viste sig gjenstridig. Bindet var lidt krummet, og idet jeg lukkede Bogen op, var jeg fattet paa Alt, dog ikke paa det, jeg fik at se. De forreste Blade med Tegningerne fra Helgoland vare ikke rørte; men paa det næste hvide Blad havde Aben med Blyanten, som den først maatte trække ud for at kunne lukke Bogen op, tegnet paa Midten Noget, rigtignok noget uforstaaeligt Krimskrams, men hverken mere eller mindre end hvad et Barn i dens Alder under lignende Omstændigheder vilde have bragt istand. Naturligvis vogtede jeg mig for at røre Bladet; Enhver, som har set det, har det moret. Jeg afholder mig fra alle Slutninger; men at det vidner om en god Hukommelse, er uimodsigeligt.

Et Par Historier til Julen.

(Efter det Engelske.)

Skoledrengens Historie.

Efterſom jeg endnu er temmelig ung — jeg bliver jo hele Tiden ældre, men endnu er jeg temmelig ung — har jeg for mit eget Vedkommende ingen særdeles Begivenheder at tænke tilbage paa. Jeg troer ikke, at det ſynderligt vilde more Nogen at høre, hvad Rektoren er for et Knokkelben, eller hvad hun er for en Grib, eller hvorledes de ſnyde Forældrene — iſær hvad Haarklipning og Lægehjælp angaaer. Paa en af Drengenes Halvaarsregninger var der anført to Piller til tolv og ſex Pence — jeg tør ſige, at det var ganſke indbringende Piller til ſex og tre Pence Stykket — og han tog dem ikke en Gang, men lod dem glide ned i ſit Trøieærme. Og nu Oxekjødet, det er ſkjændigt. Det er ikke Oxekjød. Ordentligt Oxekjød beſtaaer ikke af Sener. Man kan tygge ordentligt Oxekjød. Desuden er der Sauce paa ordentligt Oxekjød, og man ſer aldrig en Draabe paa vort. En anden af Drengene kom ſyg hjem, og han hørte Huslægen ſige til hans Fader, at han vidſte ikke, hvad han ſkulde antage ſom Grund til hans Ildebefindende, naar det ikke var Ollet. Naturligvis var det Ollet, og det var da intet Under!

Oxekjød er imidlertid en hiſt forſkjellig Ting fra gamle Oſtman. Det er Ollet da ogſaa. Men det var om gamle Oſtman, jeg vilde fortælle, og ikke om den Maade, hvorpaa Drengene for Gevinſtens Skyld fik deres Maver fordærvede.

Man behøver kun at se Skorpen paa Posteierne. Der er ikke mindste Sprødhed ved den. Den er fast som Læder. Saa faae Drengene Mareridt og blive irettesatte, fordi de raabe og vække de andre Drenge. Er det saa underligt?

Gamle Ostman gik en Nat i Søvne, satte Hatten ovenpaa sin Nathue, fik fat paa en Fjerboltraket og gik ned i Salen, hvor man, da han kom i dette Optog, naturligvis antog ham for et Spøgelse. Dette vilde han naturligvis ikke have gjort, hvis han havde faaet sunde Næringsmidler. Naar vi allesammen begynde at gaa i Søvne, tænker jeg dog nok, at det vil sætte dem en Skræk i Livet.

Den Gang var gamle Ostman ikke Lærer i Latin, han var selv en Dreng. Som gansle Lille var han blevet bragt herhen af et Fruentimmer, der i Ewaf brugte Snus og ruskede i ham — det var det Eneste, han kunde huske fra den Tid. Han kom aldrig hjem i Ferierne. Hans Regninger — han lærte aldrig Noget udenfor det i Skolen Bestemte — bleve sendte til en Bank, og Banken betalte dem. Han fik en brun Klædning to Gange om Aaret og kom først i Støvler, da han var tolv Aar; de vare altid for store til ham, altfor store.

I Sommerferien kom nogle af de Drenge, som ikke boede længere borte, end at man kunde gaa Veien, en Gang imellem tilbage og klatrede op i Træerne, som stode omkring Legepladsen, for at se gamle Ostman sidde der og læse. Han var altid saa venlig og mild — som Theen, og den er da mild, skulde jeg troe! — naar de da fløitede til ham, saa saae han 'op og nikkede, og naar de sagde: „Holloi, gamle Ostman, hvad har Du faaet til Middag?“ svarede han: „Kogt Lammekjød,“ og naar de sagde: „Er det ikke hedeligt for Dig, gamle Ostman?“ sva-

rede han: „Sommetider er det lidt ensomt;“ saa sagde de: „Naa, god Nat da, gamle Ostman!“ og klatrede ned igjen. Naturligvis var det lumpent imod gamle Ostman at spise ham af med kogt Lammekjød en hel Ferie igjennem; men det lignede alt det Øvrige. Naar han ikke fik kogt Lammekjød, gave de ham Risbudding og sagde, at det var en Ret. Saa sparede man Slagteren.

Saaledes voxede gamle Ostman op. Foruden Ensomheden bragte Ferierne ham endnu en anden Sorg; thi naar Drengene begyndte at komme tilbage, glædede han sig altid ved at se dem, og saa var det slemt, naar de slet ikke vare glade ved at se ham igjen; derfor stødte han sin Pande imod Murene, og paa den Maade kom hans Næse til at bløde. Men i det Hele taget var han afholdt. En Gang gik der en Subskription om for ham, og for at skaffe ham lidt Morskab blev der før Ferien gjort ham en Foræring, bestaaende af to hvide Mus, en Kanin, en Due og en smuk Hundehvalp. Gamle Ostman græd derover — i Særdeleshed kort efter, da de allesammen aad hverandre op.

Gamle Ostman fik naturligvis Navn efter alle mulige Slags Oste — Dobbelt Glosterman, Family Chesterman, Dutchman, Northwillshireman og alt saadan Noget. Men han brød sig aldrig om det. Jeg mener nu ikke, at han var gammel af Aar — thi det var han ikke — men han var bleven kaldt gamle Ostman lige fra Først af.

Tilsidst blev gamle Ostman gjort til anden Lærer i Latin. En Morgen, ved Begyndelsen af et nyt Halvaar, blev han ført ind og forestillet for Skolen i Egenskab af „Mr. Ostman.“ Nu bleve alle Drengene enige om, at gamle Ostman var en Spion og en Overløber, som var gaaet over til Fjendens Leir og havde solgt sig selv for

Guld. Det var ingen Undskyldning at han havde solgt sig for meget lidt Guld — to Pund og ti om Kvartalet foruden hans Vask, sagde Rygtet. Der blev i den Anledning nedsat et Parlament, som afgjorde, at man i denne Henseende blot kunde tage Hensyn til gamle Ostmans vindesyge Motiver, og at han „havde mønted vort Blod til Drachmer." Dette Udtryk laante Parlamentet af Uenighedsscenen mellem Brutus og Cassius.

Da det saaledes kunde betragtes som en afgjort Sag, at gamle Ostman var en skændig Forræder, som havde indsneget sig i Drengenes Fortrolighed for at gjøre sig lækker ved at aabenbare Alt, hvad han vidste, bleve alle kjække Drenge opfordrede til at træde frem og slutte sig til et Selskab, hvis Hensigt skulde være at danne et Forbund imod ham. Selskabets Præsident var Duxen, Bob Tarter. Hans Fader befandt sig i Vestindien, og han ymtede selv om, at hans Fader nok kunde være Millioner værd. Han havde stor Magt over de andre Drenge, og han skrev en Parodi, som begyndte saaledes:

Hvem havde bly sin Hals saa sammensnøret,
At, naar han talte, Ingen kunde hør'et,
Og gaaer dog nu og tuder Folk i Øret?
Gamle Ostman.

Og saaledes gik det fort igjennem mere end et Dusin Vers, som han hver Morgen pleiede at synge ved den nye Lærers Pult. Han fik en Morgen en af de nederste Drenge, en lille rødkindet Knegt, som ikke brød sig om, hvad han gjorde, til at gaa op med sin latinske Lektie og sige den saaledes: Nominativus pronomini — Gamle Ostman raro exprimitur — var aldrig bleven mistænkt

nisi distinctionis — for at være en Angiver aut emphasis gratia — førend han viste sig saaledes. Ut — nu, Vos damnastis — da han solgte Drengene. Quasi — og vel, dicat — kunde han sige, Præterea nemo — jeg er en Judas!" Alt dette gjorde et dybt Indtryk paa gamle Ostman. Han havde aldrig havt meget Haar; men det, han havde, begyndte med hver Dag at blive tyndere og tyndere. Han blev mere bleg og indfalden, og af og til saae man ham sidde ved sin Pult med Hænderne for Ansigtet og græde, imedens Lyset stod og brændte med en lang Tande. Men intet Medlem af Selskabet kunde ynke ham, selv om det følte Lyst dertil; thi Præsidenten sagde, at det var gamle Ostmans Samvittighed.

Saaledes gik da gamle Ostmans Liv, og tilvisse var det et ulykkaligt Liv! Naturligvis traf Rektoren paa Næsen ad ham, og det gjorde hun naturligvis ogsaa — thi det gjør de altid ad Lærerne, begge to — men han led mest af Drengene, og dem led han stedse af. Han talte aldrig derom, saavidt Selskabet kunde mærke; men han blev ikke bedre anset for det, thi Præsidenten sagde, at det var gamle Ostmans Feighed.

Han havde kun en eneste Ven i Verden, og denne Ene var næsten ligesaa afmægtig som han selv; thi det var kun Jane. Jane var et Slags Garderobepige for Drengene og skulde holde Orden paa deres Sager. Jeg troer, at hun fra Først af var kommen der som et Slags Discipel — nogle af Drengene sagde fra et Fattighus, men jeg veed det ikke, og da hendes Læretid var udløben, var hun bleven der for saa og saa Meget om Aaret. Saa og saa Lidet om Aaret skulde jeg maaske sige; thi det passede bedre. Ikkedestomindre havde hun sat nogle Pund i en Sparekasse,

og hun var en meget net ung Pige. Hun var ikke synderlig smuk; men hun havde et meget aabent, ærligt og venligt Ansigt, og alle Drengene holdt af hende. Hun var ualmindelig behagelig og munter og ualmindelig hjælpsom og god. Og dersom der var Noget i Veien med en af Drengenes Moder, kom han altid og viste Brevet til Jane.

Jane var gamle Ostmans Veninde. Jo mere Selskabet var ham ond, jo mere var Jane ham god. Hun sendte ham en Gang imellem et muntert Blik fra sit Vindue, og det lod til at være ham Trøst nok for den Dag. Hun pleiede at gaa igjennem Frugthaven og Kjøkkenhaven — som altid var aflukket, tro mig! — og over Legepladsen, naar hun godt kunde være gaaet den anden Vei; men det var ene og alene for at give gamle Ostman et Hovednik, der vilde sige saa meget som: „Vær ved godt Mod!“ Hans Hummer af et Værelse var saa rent og ordentligt, at det var let at se, hvem der gjorde det istand, imedens han sad ved sin Pult; og, naar Drengene saae et varmt og rygende Stykke Budding paa hans Tallerken om Middagen, vidste de til deres Ærgrelse, hvem der havde sendt det op.

Under disse Omstændigheder besluttede Selskabet efter en Mængde Møder og lang Debatteren, at Jane skulde opfordres til at slaa gamle Ostman ihjel, og hvis hun vægrede sig, skulde hun selv sendes til Klostret. Det blev altsaa bestemt, at en Deputation skulde med Præsidenten i Spidsen begive sig til Jane og underrette hende om den Beslutning, som Selskabet havde set sig i den sørgelige Nødvendighed at maatte fatte. Hun var særdeles høit agtet for alle hendes gode Egenskaber, og man sagde om hende,

at hun en Gang havde søgt Rektoren op i hans eget Studeerværelse og af sit eget Hjertes gode Indskydelse havde skaffet en Dreng fri for en svær Straf. Deputationen var derfor ikke meget glad ved sit Hverv. Men den gik dog, og Præsidenten meddelte Jane det Hele, hvorpaa Jane blev meget rød, brød ud i Taarer, underrettede Præsidenten og Deputationen i en Tone, der var langt forskjellig fra hendes sædvanlige, om, at de vare en Flok ondskabsfulde, unge Vildmænd og jog hele det hæderlige Selskab paa Døren. Som en Følge heraf blev der indført i Selskabets Bog — som af Frygt for Opdagelse blev skreven med astronomiske Ciffre — at alt Samkvem med Jane var forbudt, og Præsidenten oplyste Medlemmerne om dette iøiefaldende Bevis paa gamle Østmans hemmelige Falskhed.

Men Jane var lige saa trofast imod gamle Østman, som gamle Østman var falsk imod Drengene — efter deres Mening i det Mindste — og hun vedblev stedse at være hans eneste Ven. Det var en stor Ærgrelse for Selskabet; thi de tabte lige saa meget i Jane, som han vandt i hende, og da de nu bleve ham mere fjendske end nogensinde, behandlede de ham ogsaa værre end nogensinde. Endelig en Morgen stod hans Pult ledig, man kigede ind i hans Værelse og fandt det tomt, og der gik en Hvisken omkring imellem de blege Drenge, at gamle Østman havde ikke kunnet udholde det længer, men var staaet tidligt op og gaaet ud og druknet sig.

De andre Læreres hemmelighedsfulde Udseende efter Frokosten og det øiensynlige Faktum, at man ikke ventede ham, bestyrkede Selskabet i denne Formodning. Nogle begyndte at opstille Gisninger angaaende det Spørgsmaal, om Præsidenten vilde blive dømt til at hænges eller til livsvarig

Deportation, og Præsidentens Ansigt røbede stor Ængstelighed med Hensyn til Afgjørelsen. Ikke desto mindre sagde han dog, at Juryen skulde faae nok at gjøre med ham, og at han med sin Veltalenhed skulde bringe dem til at lægge Haanden paa Hjertet og sige, om de som Britter kunde forsvare Angiveri, og om de troede, at de selv vilde synes om det. Nogle af Selskabet mente, at han gjorde bedre i at løbe bort, til han kom til en Skov, hvor han kunde skifte Klæder med en Brændehugger og indgnide sit Ansigt med Brombærsaft; men Majoriteten troede, at naar han blev, hvor han var, kunde hans Fader — som boede i Vestindien og var Millioner værd — vel kjøbe ham løs.

Alle Drengenes Hjerter bankede stærkt, da Rektoren kom ind og stillede sig hen med Linealen i Haanden som en Romer eller Feltmarskal; det var altid hans Vane, naar han havde en Meddelelse at gjøre. Men deres Ængstelse var Intet imod deres Forundring, da han rykkede frem med Beretningen om, at gamle Ostman „i saa lang Tid vor hæderlige Ven og Medvandrer paa Kundskabens smilende Enge," som han kaldte ham — O ja vist! Det var et sandt Ord! — „var Barn af en ung Dame, som var bleven gjort arveløs, fordi hun havde giftet sig imod sin Faders Villie, og hvis unge Ægtefælle var død, hvorefter hun selv var død af Sorg, og hvis ulykkelige Barn — gamle Ostman — var blevet opfostret paa en Bedstefaders Bekostning, som aldrig vilde samtykke i at se ham, hverken som Barn, Dreng eller Mand; hvilken Bedstefader nu var død, og det var godt nok til ham — det er min Mening — og hvilken Bedstefaders store Besiddelser, eftersom der intet Testament fandtes, nu pludselig og forstedse vare blevne gamle Ostmans Eiendom! Vor i saa lang Tid hæ-

derlige Ven og Medvandrer i Kundskabens smilende Enge," — Rektoren krydrede sin Tale med en forvirret Mængde Citater — „vilde end en Gang dvæle iblandt os, om fjorten Dage, for selv at tage en særdeles Afsked med os." Efter disse Ord stirrede han alvorligt omkring paa alle Drengene og gik ud med en høitidelig Mine.

Nu blev der stor Bestyrtelse iblandt alle Selskabets Medlemmer. En Del af dem viste Tilbøielighed til at trække sig tilbage, og en større Del gjorde sig Umage for at bevise, at de aldrig havde hørt til det. Men Præsidenten traadte frem og sagde, at de maatte staa og falde med hverandre, og at, hvis noget Overfald var paatænkt, skulde det kun ske over hans Legeme — det sagde han naturligvis for at sætte Mod i Selskabet, men det lykkedes ham ikke. Videre sagde Præsidenten, at han vilde overtænke den Stilling, hvori de for Øieblikket befandt sig, og om faa Dage meddele dem sine Raad og sin bedste Overbevisning. Dette imødesaae man med stor Længsel, eftersom han paa Grund af sin Faders Ophold i Vestindien havde meget Kjendskab til Verden.

Efter nogle Dages udholdende Tænkning og Udkasten af Felttog paa Tavlen, kaldte Præsidenten alle Medlemmerne sammen og gjorde en Ende paa Sagen. Han erklærede det for høist sandsynligt, at naar gamle Ostman kom paa den betegnede Dag, vilde han først hævne sig ved at anklage Selskabet og faae dem alle sammen bankede af. Naar han saa med Tilfredshed havde været Vidne til sine Fjenders Lidelser og frydet sig ved de Smertens Skrig, deres Pinsler vilde aftvinge dem, saa var der Rimelighed for, at han under Paaskud af en Samtale vilde føre Rektoren ind i et privat Værelse — som for Exempel den Stue, hvor Dren-

genes Familie blev viist ind i, og hvor de store Glober stode, som aldrig benyttedes, og her vilde han forekaste ham de mange Lumpenheder og Undertrykkelser, han havde maattet taale af ham; men ved Slutningen af sin Straffetale vilde han give Signal til en dygtig Slagsbroder, som skulde staa skjult i Gangen, og saa vilde denne styrte ind og traktere Rektoren, til han hverken kunde høre eller se. Derpaa vilde gamle Ostman gjøre Jane en Foræring af fem til ti Pund og forlade Skolen som en triumferende Fjende.

Præsidenten erklærede, at med Hensyn til det private Værelse saavel som med Hensyn til Jane, havde han Intet at indvende imod disse Foranstaltninger; men hvad Selskabet angik, saa maatte han raade til Modstand paa Liv og Død. Med dette Maal for Øie foreslog han, at alle de Pulte, man kunde raade over, skulde fyldes med Stene, og at det første anklagende Ord skulde være et Signal til Angreb paa gamle Ostman. Dette dristige Raad satte atter Mod i Selskabet og blev enstemmigt antaget. En Pæl, af Størrelse som gamle Ostman, blev stillet op paa Legepladsen, og alle Drengene hamrede løs paa den, til den var sønderhugget.

Da Dagen kom, og der blev kaldt til Orden, sad enhver af Drengene rystende paa sin Plads. Der havde været megen Uenighed og Snakken frem og tilbage om Maaden, hvorpaa gamle Ostman vilde komme; men det var den almindelige Mening, at han vilde vise sig i et Slags Triumfvogn, trukken af fire Heste, med to Liberitjenere foran og den forklædte Slagsbroder bagpaa. Alle Drengene sadde derfor og lyttede efter Støien af Hjul. Men man hørte ingen Hjul, og det kom af, at gamle Ostman kom gaaende og derfor ganske uforberedt traadte ind i Skolen,

net og pæn, som han pleiede at være, kun var han klædt i Sort.

„Mine Herrer," sagde Rektoren, idet han forestillede ham, „vor i saa lang Tid hæderlige Ven og Medvandrer i Kundskabens smilende Enge ønsker at henvende et Par Ord til Dem. Opmærksomhed, mine Herrer, af hver især!"

Enhver af Drengene stak Haanden i sin Pult og saae paa Præsidenten. Præsidenten var ganske færdig og tog Sigte af gamle Ostman med sine Øine.

Men hvad gjorde gamle Ostman nu Andet end gaa op til sin gamle Pult, se sig om med et underligt Smil, som om han havde en Taare i Øiet, og begyndte med mild og bævende Stemme:

„Mine kjære Kammerater og gamle Venner!" Enhver af Drengene trak Haanden ud af sin Pult, og Præsidenten begyndte pludselig at græde.

„Mine kjære Kammerater og gamle Venner," sagde gamle Ostman, „I have hørt om min heldige Skjæbne. Jeg har tilbragt saa mange Aar under dette Tag — jeg kan sige hele mit Liv lige til nu — at jeg haaber, det har glædet Eder at høre for min Skyld. Jeg kunde ikke have følt mig tilfreds derved, uden at have modtaget Eders Lykønskninger. Hvis der virkelig nogensinde har fundet nogen Misforstaaelse Sted imellem os, saa beder jeg Eder, mine kjære Drenge, lader os glemme og tilgive. Jeg holder meget af Eder, og jeg er vis paa, at I ogsaa holde af mig. Jeg maa endnu af et taknemmeligt Hjertes Fylde trykke Eders Hænder allesammen. Det er for at gjøre dette, mine kjære Drenge, at jeg er kommen her tibage."

Siden Præsidenten havde begyndt at græde, var der hist og her enkelte andre af Drengene, som vare bristede ud i Taarer; men nu, da gamle Ostman begyndte med ham som Dux, lagde sin venstre Haand kjærligt paa hans Skulder og rakte ham sin høire, og da Præsidenten sagde: „Jeg fortjener det virkelig ikke, Sir; paa min Ære, det gjør jeg ikke," opstod der en Græden og Hulken over hele Skolen. Alle de andre Drenge sagde ogsaa, at de fortjente det ikke og saa videre; men gamle Ostman brød sig ikke en Smule derom, men gik venligt omkring til alle Drengene, derefter til hver især af Lærerne — og tilsidst til Rektoren selv.

Derpaa opløftede et lille Flæbehoved, som stod i en Krog, fordi han altid havde gjort sig fortjent til en eller anden Straf, et høit Skrig: „Leve gamle Ostman! Hurra!" Rektoren stirrede paa ham og sagde: „Mr. Ostman, Sir." Men da gamle Ostman forsikrede, at han holdt meget mere af sit gamle Navn end af sit nye, istemmedes Raabet af alle Drengene, og i jeg veed ikke hvor mange Minuter var der et saadant Spektakel af Hænder og Fødder og en saadan Brølen paa gamle Ostman, at man aldrig havde hørt Mage.

Derpaa stod der et af de prægtigste Gilder i Spisesalen. Fugle, Tunger, Sylteтøi, Frugter, Bagværk, Geleer, Kageopsatser, Deviser, Knaldbonbon — spis, hvad Du kan, og put i Lommen, hvad Du har Lyst til — Altsammen paa gamle Ostmans Bekostning. Derpaa Taler, hele Dagen Frihed, Doubletter og Tripletter af alle Slags Redskaber til Spil, Vippebrædter og Gynger, Middagsgilde i „de syv Klokker" for alle Lærerne — Drengene regnede Omkostningerne til tyve Pund for hver Person — for Fremtiden en aarlig Ferie og Fest paa samme Dag og nok en paa gamle

Ostmans Fødselsdag — Rektoren maatte give sin Tilladelse i Drengenes Nærværelse, saa at han skulde nok lade være at tage sit Ord tilbage igjen — og Altsammen paa gamle Ostmans Bekostning.

Og gik Drengene nu ikke i Masse ned og holdt sig lystige udenfor „de syv Klokker"? O nei! Men der var noget Andet i Gjære. Næste Dag blev det besluttet, at Selskabet skulde forsone sig med Jane og derpaa opløses. „Hvad mener Du, om Jane nu ogsaa var borte!" „Hvad? Borte for stedse?" sagde Drengene med lange Ansigter. „Ja, ganske vist," var hele Svaret. Ingen af Folkene i Huset vilde sige et eneste Ord mere. Endelig paatog Duxen sig at spørge Rektoren, om vor gamle Veninde Jane virkelig var taget bort. Rektoren — han har faaet en Datter med Opstoppernæse — svarede i en streng Tone: „Ja, Sir, Miss Pitt er taget bort." Tænk blot, at kalde Jane for Miss Pitt! Nogle sagde, at hun var bleven sendt bort i Unaade, fordi hun havde taget Penge fra den gamle Ostman; Andre mente, at hun var taget i Tjeneste hos den gamle Ostman for en Løn af ti Pund om Aaret. Alt, hvad Drengene vidste, var det, at hun var borte.

Det var en Eftermiddag, to eller tre Maaneder efter, da en aaber Vogn med en Herre og en Dame i holdt lige udenfor Boldspilpladsen. Herren og Damen saae længe paa Spillet, ja de reiste sig endog op i Vognen for at se det bedre. Ingen lagde Mærke til dem, førend det lille Flæbehoved fra før imod alle Regler kom løbende fra sin Post, hvor han var sat paa Udkig, og sagde: „Det er Jane!" Drengene glemte rent Spillet og løb hen og flokkede sig om Vognen. Det var Jane! Med en saadan

Hat paa! Og tænk nu blot, Jane var gift med gamle Oftman.

Det blev snart en sædvanlig Ting, naar Drengene vare rigtig inde i deres Leg paa Pladsen, at se en Vogn holde udenfor, netop paa det Sted, hvor den lave Mur støder sammen med den høie, og en Dame og en Herre staa i Vognen og se ind over Muren. Herren var altid gamle Oftman, og Damen var altid gamle Jane.

Den første Gang, jeg nogensinde saae dem, saae jeg dem saaledes. Der var den Gang sket mange Forandringer iblandt Drengene, og det havde viist sig, at Bob Tarters Fader ikke var Millioner værd, han var Ingenting værd. Bob var bleven Soldat, og gamle Oftman havde kjøbt ham fri. Men det kommer ikke Vognen ved. Vognen standsede, og alle Drengene standsede i deres Leg, saasnart de saae den.

„Saa sendte I mig dog ikke til Klostret!" sagde Damen leende, da Drengene klatrede op ad Muren for at tage hende i Haanden. „Ville I aldrig gjøre det?"

„Aldrig! aldrig! aldrig!" lød det fra alle Sider.

Den Gang forstod jeg ikke, hvad de mente; men nu forstaaer jeg det naturligvis. Men jeg syntes meget godt om hendes Ansigt og om hendes venlige Væsen, og jeg kunde ikke lade være at se paa hende — og paa ham ogsaa — da alle Drengene flokkede sig saa glade omkring dem.

De lagde snart Mærke til mig som en ny Dreng, og saa tænkte jeg, at jeg lige saa vel som de Andre kunde klatre op ad Muren og tage dem i Haanden. Jeg var lige saa glad ved at se dem, som alle de Andre, og lige saa fortrolig med dem, inden et Øieblik var gaaet.

„Nu er der ikke mere end fjorten Dage til Ferien," sagde gamle Ostman. „Hvem bliver tilbage? Er her Nogen?"

En Mængde Fingre pegede paa mig, og en Mængde Stemmer raabte: „Det gjør han!" thi det var det Aar, da de Alle vare borte, og jeg maa tilstaa, at jeg følte mig ganske fattig derved.

„Oh!" sagde gamle Ostman; „men her er saa ensomt i Ferietiden. Det er bedre, han kommer til os."

Saa kom jeg da altsaa til deres venlige Hjem, og jeg var saa lykkelig som det var muligt for mig at blive. De forstaa at omgaaes Drenge, det gjør de. Naar de f. Ex. ville lege med en Dreng, saa lege de med ham. De gaa ikke ind, efter at det er begyndt, eller ud, førend det er forbi. De forstaa ogsaa at opdrage en Dreng. Se paa deres egen! Hvad er det dog ikke for en prægtig Dreng, endskjøndt han kun er ganske lille endnu! Ja den, jeg holder mest af næst Mrs. Ostman og gamle Ostman, det er den lille Ostman.

Og nu har jeg fortalt Eder Alt, hvad jeg veed nu om gamle Ostman. Og naar Alt kommer til Alt, er jeg bange for, at det er lidt nok. Er det?

Den gamle Dames Historie.

Jeg har aldrig fortalt Eder om min Hemmelighed, mine kjære Niecer; men i denne Jul, som vel sagtens er den sidste, jeg gamle Sjæl skal opleve, vil jeg fortælle Eder hele Historien. Det er en forunderlig og sørgelig Historie, men den er sand, og hvad jeg har syndet, det haaber jeg, at

jeg har udsonet ved mine Taarer og min Anger. Maaske vil dette smertelige Skriftemaal være den sidste Udsoning.

Vi vare meget unge den Gang, baade Lucy og jeg, og Naboerne sagde, at vi vare smukke. Det troer jeg ogsaa, at vi vare, endskjøndt vi vare aldeles forskjellige; thi Lucy var rolig og skjøn, og jeg var fuld af Liv og Munterhed, sorgløs og saa vild, at ingen Magt kunde tvinge mig. Jeg var to Aar ældre end hun; men jeg var mere skikket til selv at gaa i Ledebaand end til at lede og raade min Søster. Men hun var saa god, saa stille og saa klog, at hun ikke behøvede at ledes af Nogen; naar et Raad behøvedes, var det hende, som gav det, og ikke mig, og jeg kan aldrig mindes, at hendes Mening eller Forudsætninger have slaaet feil. Hun var Husets Kjæledægge. Min Moder var død kort efter Lucys Fødsel. Min Moders Portræt, som hang i Spisestuen, saae med Undtagelse af Paaklædningen livagtigt ud, som om det var et Billede af Lucy, især da min Moder kun var atten Aar, da det blev malet, og Lucy nu var fyldt sytten.

En Allehelgensaften sad vi i en Klynge — allesammen unge Piger, af hvilke Ingen var fyldt tyve Aar — omkring Kaminen i Dagligstuen og søgte at udfinde vore Skjæbner; enten kastede vi Nødder ind i den klareste Lue for at høre, om den mystiske „han" elskede os og hvor høit da, eller vi heldede smeltet Bly i Vand, for at finde Vugger eller Ringe, Punge eller Ligkister, eller vi kom en Æggehvide i et Glas, der var halvfyldt med Vand, og da dannede Hviden sig til Billeder af Fremtiden — det var det smukkeste Experiment af dem allesammen. Jeg husker godt, at Lucy kunde aldrig faae Andet end en ensformig Figur i sit Glas, omtrent som en Marmorstøtte i Miniatur,

og jeg fik en Mængde løierlige svævende Figurer, som lignede dandsende Aber eller Smaadjævle og en Mængde Taageskikkelser, som man ikke behøvede megen Indbildningskraft for at tænke sig som Spøgelser eller Aander, thi de havde aabenbart menneskelige Omrids, men de vare gjennemsigtige og taagede. Og vi lo allesammen af et godt Hjerte, og vi drillede hverandre og vare saa fulde af Skjemt og Narrestreger og saa uskyldige og sorgløse som en Rede fuld af Fugle.

I den anden Ende af vort faldefærdige gamle Herresæde laa der et Værelse, hvor man sagde, at det spøgede. Min Fader benyttede det derfor ikke længer som Beboelsesværelse, for at taabelige Tjenestefolk ikke skulde faae Leilighed til at sætte Frygt i os Børn. Han tog det til Pulterkammer, et Slags i Stuen beliggende Kornloft, hvor Ingen havde Noget at gjøre. Nu blev der gjort det Forslag, at een af os skulde gaa alene ind i dette Værelse, stille sig for Speilet og uden at vende Øinene fra det i Ro og Mag skrælle og spise et Æble, og hvis Tankerne ikke en eneste Gang adspredtes, vilde den tilkommende Ægtefælle tydeligt vise sig i Speilet. Da jeg altid var den Forvovne, hvorsomhelst jeg befandt mig, og da jeg ovenikjøbet var meget nysgjærrig efter at se det tvivlsomme Væsen, der skulde være min tilkommende Ægtefælle — og hvis Ikke-Komme jeg pleiede at undres over og begræde i al Stilhed — gik jeg med Glæde ind paa dette Forsøg tiltrods for nogle af de mere Frygtsommes Forestillinger. Lucy i Særdeleshed klyngede sig til mig og bønfaldt mig alvorligt om at lade være — tilsidst endog med Taarer. Men Stoltheden over mit Mod, Nysgjærrigheden og fremfor Alting en vis unævnelig, ansporende Følelse var stærkere hos mig. Jeg bragte

Lucy og hendes Hjælperske til Taushed ved min Latter og tilsøiede endnu nogle Pralerier; derpaa tog jeg et Lys og vandrede gjennem de lange, tause Gange til det kolde, mørke og øde Værelse — imedens mit Hjerte bankede voldsomt og mit taabelige Hoved svimlede af Haab og Tro. Kirkeuhret slog et Kvarter over Tolv, da jeg aabnede Døren.

Det var en skrækkelig Nat. Det klingrede i Vinduerne, som om en vældig Skulder spændte imod Vinduesposten, og som om en vældig Haand slog paa Ruderne, og Træerne hylede og peb, som om hver Gren kunde føle og lide. Vedbenden slog imod Ruderne, sommetider med Voldsomhed, og sommetider bankede Bladene sagte imod Glasset og frembragte en vedholdende og pibende Lyd, som om Aander raabte til hverandre igjennem Luften. I Værelset selv var det værre endnu, Rotterne havde i mange Aar bygget her i Fred, de kravlede bag Panelet og op og ned bag Væggene, og Kalk og Støv faldt ned efter dem og lød som Raslen af Lænker eller som Trin af Mennesker, der skyndsomt ilede frem og tilbage, og mange Gange lød der et Skrig gjennem Værelset, man kunde ikke sige, hvorfra eller fra hvem det kom, men det var et Skrig, klart og menneskeligt. Noget Tungt syntes at blive kastet henad Gulvet, det knagede under mine Fødder som bristende Is, og tunge Slag lød paa Murene. Og midt i al denne Støi følte jeg dog ingen Angst. Jeg forklarede mig enhver ny Lyd med største Rolighed og sagde: „Det er Rotter," eller „det er Grene," „det er Fuglene i Kaminen," „det er Uglen, der skriger," hver Gang mit Øre hørte en ny Lyd. Jeg var ikke det Mindste bange eller uhyggelig tilmode; det forekom mig Altsammen naturligt og fortroligt. Jeg satte Lyset paa et Bord midt i Værelset, hvorpaa der stod et

gammelt, knækket Speil, og stirrende ufravendt ind i Glasset — efterat jeg først havde tørret Støvet af — begyndte jeg at spise af Evas forbudne Frugt, ivrigt ønskende, som det var blevet mig paalagt, at se Billedet af min tilkommende Ægtefælle.

I Løbet af ti Minuter hørte jeg en dump, ubestemt Lyd, som ikke tilhørte Jorden: jeg fornam den, jeg hørte den ikke. Det var, som om talløse Vinger kom flagrende, og som om fine og sagte Stemmer hviskede derimellem, som om en Myldren, en Fylde af Liv bevægede sig omkring mig, som om dunkle Ansigter dukkede op imod mig, og som om Øine og Hoveder og spottende Læber forkyndte mig Haan. Jeg var nærved at kvæles. Luften var saa tung, at jeg neppe kunde trække Veiret. Jeg blev knuget fra alle Sider og kunde hverken røre eller vende mig uden at støde paa tætte Dunster. Jeg hørte mit eget Navn — jeg kan sværge derpaa den Dag idag! Jeg hørte det gjentages rundt om i Værelset, derpaa fulgte Udbrud af Latter, og Vingerne viftede og susede, og de hviskende Stemmer spottede og pludrede, og den tunge, af Liv opfyldte Luft blev tungere og tykkere, og de usynlige Omgivelser knugede sig tættere og tættere op til mig, og den varme Aande fra mine Læber berørtes at den klamme Dunst fra deres.

Jeg var ikke bange. Jeg følte ingen Uro, men jeg var forhexet og tryllet fast til Stedet, hvor jeg stod, medens alle mine Sandser syntes at have deres naturlige Styrke mere end ti Gange fordoblet. Endnu stirrede jeg ind i Speilet — endnu ønskede jeg af hele min Sjæl en Aabenbarelse — da saae jeg pludselig en Mands Ansigt lige over min Skulder ind i Speilet. Piger, endnu i denne Time kunde jeg tegne dette Ansigt! Den lave Pande med det

korte, krøllede, ibenholtsorte Haar, der var voxet ned i en skarp Spids, de sorte Øine, som luede under deres buskede Bryn med en forunderlig Glands, Næsen med de vide Næseboer, de tynde Læber, der krusede sig til et Smil — jeg ser det Altsammen tydeligt for mig i dette Øieblik. Og — o, hvilket Smil! — hvilken Haan og Spot og Foragt, hvilken Hoveren og hvilken Seir laa der ikke deri! — endogsaa den Gang opfyldte det mig med en Følelse af Underkastelse. Øinene saae lige ind i mine: disse Øine og mine fæstede sig paa hinanden. Da jeg var færdig med mit Æble, slog Kirkeuhret halv og, som pludselig løst fra en Fortryllelse, vendte jeg mig om og ventede at se et levende Menneske bagved mig; men jeg mødte kun den kolde Luft fra det utætte Vindue og Nattens tause Mørke. Alt Liv var forbi, Vingernes Susen havde ophørt, Stemmerne vare bortdøde, og jeg var alene med Rotterne bag Panelet, med Ugleskriget og med Vinden, som peb igjennem Træerne.

Overbevist om, at man havde spillet mig et eller andet Puds, eller at Nogen var skjult etsteds, gjennemsøgte jeg hver en Krog i Værelset. Jeg tog Laaget af Kassen, der vare fulde af mange Aars Støv og raadent Papir, der var gult som Pergament. Jeg løftede Kaminpladen tilside, og Sod og Aske fløi omkring mig som Skyer. Jeg aabnede sorte Skabe, hvor alle Slags fæle Insekter havde bygget Rede og, hvor Dagens Lys i en hel Menneskealder ikke var trængt ind; men jeg fandt Intet. Overbevist om, at intet menneskeligt Væsen havde været i Værelset, og at Ingen kunde have været der inat — saa lidt som i Maaneder eller i Aar — og endnu i en overspændt Tilstand af et Slags fortvivlet Mod gik jeg tilbage til Dagligstuen, men idet jeg gik ud af Værelset, følte jeg, at Noget svævede

ud med mig, og imedens jeg gik igjennem de lange Gange, følte jeg med Vished, at der var Noget bagved mig. Mine Trin vare tunge. Bevidstheden af, at jeg var efterfulgt, havde lammet mig i Stedet for at tilskynde mig, thi jeg vidste, at da jeg forlod hint Spøgeværelse, forlod jeg det ikke alene. Da jeg aabnede Dagligstuedøren — den flammende Kamin-ild og det stærke Lampelys skinnede mig forunderligt venligt og indbydende imøde — hørte jeg Latter tæt ved min Albue, og jeg følte et brændende Puft paa min Hals. Jeg foer tilbage, men Latteren døde hen, og Alt, hvad jeg saae, var to Lyspunkter, flammende og stikkende, der ligesom dannede sig til et Par Øine, som under deres tykke Bryn betydningsfuldt stirrede paa mig igjennem Mørket.

De længtes Allesammen efter at vide, hvad jeg havde set; men jeg vilde ikke sige et eneste Ord, thi jeg kunde ikke lide at sige noget Usandt derom, og jeg vilde heller ikke udsætte mig for at blive leet ud. Jeg følte, at det, jeg havde set, var Sandhed, og at ingen Sofismer og ingen Beviser, ingen Fornuftgrunde og ingen Spotterier kunde ryste min Tro derpaa. Min kjære Lucy kom hen til mig — da hun saae mit blege og forstyrrede Ansigt — slyngede sine Arme om min Hals og bukkede sig for at kysse mig. Idet hun bøiede sit Hoved følte jeg det samme brændende Puft paa mine Læber, og min Søster raabte: „O, Lizzie, dine Læber brænde som Ild!"

Og det gjorde de den Gang og længe efter. Dette Noget var mig nær endnu og forlod mig aldrig, hverken Dag eller Nat; det var ved min Hovedpude, og dets hvi-skende Stemme vækkede mig ofte af vilde Drømme, det var ved min Side i det lyse Solskin, det var ved min Side

i det klare Maanelys, det var aldrig fraværende, det arbeidede i min Hjerne, det arbeidede ved mit Hjerte — en Aand, for evig bunden til mig. Det svævede som en kold Sky imellem min elskede Søsters Øine og mine og blændede mig, saa at jeg neppe kunde se deres Skjønhed. Det døvede min Faders Røst, og hans Ord løde forvirrede og ubestemte.

Ikke længe efter kom der en Fremmed til vort Nabolav. Han kjøbte Green Howe, en øde, gammel Eiendom ved Flodkanten, hvor Ingen havde boet i en Række af Aar, ikke siden den Gang, da man en Morgen fandt den unge Brud, Mrs. Braithwaite i Floden, kvalt og druknet, indviklet i det vaade Siv og de nedhængende Elletræer og hendes Husbond liggende død — Ingen vidste paa hvad Maade — ved Kapeldøren. Stedet havde siden den Tid staaet i slet Rygte, og Ingen vilde tage Bolig der. Men nu sagde man, at en Fremmed, en Mr. Felix, som havde opholdt sig længe i Østen, havde kjøbt det og vilde bo der. Og det var sandt. En Dag kom hele vor lille By Thornhill paa Benene, thi en Reisevogn, forspændt med fire Heste og fulgt af en anden, der var helt fuld af Tjenestefolk — Hinduer eller Lascarer eller Negere, underlige Mennesker med mørk Hud og besynderlige Ansigter — kjørte derigjennem: det var Mr. Felix, som drog ind paa Green Howe.

Min Fader aflagde ham efter nogen Tids Forløb et Besøg, og jeg, som Husets Herskerinde, fulgte med ham. Green Howe var bleven forvandlet som ved et Trylleri, det sagde vi ogsaa Begge paa een Gang, da vi gik igjennem Jernporten, som førte op til Hovedgangen. Den ødelagte Have prangede med en Masse friske og grønne Planter, af

hvilke mange vare ganske nye for mig, og Buskadset, som havde været en sand Ørk, var blevet beklippet og ordnet. Huset saae større ud end forhen, nu da det var saa smukt udstyret, og Tralværket, som før hang og dinglede imellem Vedbenden, var nu bedækket med Slyngroser og Jasminer, der efterlode det samme Indtryk paa mig, som om de havde været i Blomster, hvilket de jo ikke kunde være. De fremmede østerlandskklædte Tjenestefolk, som vare smykkede med Ringe, Halsbaand og Ørenringe, den fremmede Duft af Sandeltræ, Kamfer og Moskus, de Fløiels og guldindvirkede Tæpper, som allevegne hang for Dørene, denne uhyre Luxus, som jeg, en stakkels Pige fra Landet, aldrig før havde set, gjorde et saadant Indtryk paa mig, at jeg følte mig som hensat til ukjendte Regioner. Mr. Felix kom os imøde, da vi traadte ind, og idet han skjød et svært Tæppe tilside, skinnende som lutter Guld og Flamme — thi de ildfarvede Blomster dandsede og bævrede i Guldet — førte han os til et af de indre Værelser, hvor Dunkelheden, den af Parfume opfyldte Luft, Statuerne, Fuglene, der skinnede som levende Juveler, de kostbare Stoffer og den pragtfulde Indretning aldeles overvældede mig. Jeg hensank i et Slags Lethargi, i hvilken jeg kun hørte og saae vor fremmede Værts klangfulde Røst og skjønne Skikkelse.

Han var visselig meget smuk, høi og mørk, men bleg som Marmor, endogsaa hans Læber vare blege; hans Øine vare overordentlig klare, men de havde et Udtryk, som betvang mig. Hans Manerer vare fulde af Ynde. Han var meget venlig imod os og opholdt os længe. Han førte os omkring paa Eiendommen, for at vise os de nye Indretninger og udpegede hist og her de Forbedringer, han fremdeles havde paatænkt, Alt med en saadan Foragt for alle

Vanskeligheder og Omkostninger, at, om han end havde været Prinds af Feriget, kunde han ikke have talt mere kongeligt. Mig viste han mere end almindelig Opmærksomhed: han henvendte ofte og med dæmpet Stemme Talen til mig, bøiede sig ned til mig og saae paa mig med Øine, der borede sig ind i enhver af mine Fibrer og Nerver. Jeg saae, at min Fader var fortredelig, og da vi gik hjem, spurgte jeg ham, hvad han syntes om den unge Nabo. Med et alvorligt, næsten misfornøiet Blik, som om han havde gjennemskuet den Svaghed, jeg neppe selv var mig bevidst, sagde han: „Ikke meget godt, Lizzie." Den Gang fandt jeg, at han var urimelig.

Da der imidlertid ikke var noget Bestemt at indvende imod Mr. Felix, kunde min Fader ikke godt lade ham mærke sit Mishag uden at være uartig, og min kjære Fader var en altfor fuldkommen Kavaler til at være uhøflig, selv mod sine Fjender. Af denne Grund saae vi den Fremmede meget ofte. Han teede sig, som om han stod paa den mest venskabelige Fod med vort Hus og paatrængte baade min Fader og Lucy en Fortrolighed, som var dem Begge høilig imod, uden at de dog kunde undgaa den, thi den blev paatvungen dem med en saa fuldendt Dygtighed og Takt, at ikke den Strengeste kunde have Noget at indvende derimod.

Lidt efter lidt blev jeg under hans Indflydelse et helt andet Væsen. Kun i Et var jeg lykkeligere nu end før — det var i Befrielsen for den Røst og den Skygge, der havde forfulgt mig. Fra den Tid jeg lærte Felix at kjende, var denne Rædsel forsvunden. Virkeligheden havde opslugt Skyggen. Men dette var ogsaa det eneste Punkt, i hvilket denne forunderlige Indflydelse over mig bragte mig nogen

Velsignelse. Jeg mindes godt, at jeg afskyede mig selv for mit utaaleligt irritable Sind, naar jeg ikke var i hans Nærhed. Alt var mig ubehageligt i Hjemmet, Alt forekom mig saa smaat, saa simpelt, saa gammelt og fattigt, efter den kongelige Pragt i hans Hus; ja endog min Families og mine gamle Skolekammeraters Kjærtegn vare mig ærgerlige og forhadte. Alt, undtagen min Lucy, havde tabt sin Ynde for mig, ved hende hang jeg nu som altid; imod hende forandredes jeg aldrig. Men hendes Indflydelse syntes paa en forunderlig Maade at kæmpe med hans. Naar jeg var hos ham, følte jeg mig som revet bort i en Hvirvel. Hans Ord traf mig, hemmelighedsfulde og gjennemborende, og han aabnede mig flygtige Glimt i Verdener, som aldrig før havde aabenbaret sig for mig, Glimt, som kom og forsvandt som de arabiske Haver.

Naar jeg saa kom tilbage til min elskede Søster, mindede hendes klare Øine og den Helgenglands, der laa i dem, hendes milde Røst, der talte om Himlens hellige Ting og om Livets Alvor, mig om en tidligere Tilværelse: en Tilstand, jeg forlængst var kommen ud over. Men denne dobbelte Indflydelse var nær ved at dræbe mig, den syntes at adskille min Sjæl og at sønderslide mit Væsen i tvende Dele, og dette fremfor alt Andet gjorde mig ulykkalig, langt mere end Nogen skulde have troet det muligt at blive for En, der havde været saa glad og sorgløs som jeg.

Min Faders Uvillie imod Felix tiltog med hver Dag, og Lucy, som aldrig havde sagt et bittert Ord i sit Liv, vægrede sig fra først af ved at tiltro ham en eneste god Tanke eller at indrømme ham en eneste rosværdig Egenskab. Ofte klyngede hun sig til mig paa en vild, bønfaldende Maade og besvoer mig, som en Moder sit vildfarende Barn,

at vende om i Tide og kaste mig i Armene paa dem, der elskede mig. „Thi din Sjæl har vendt sig fra os, Lizzie," sagde hun, „og kun Skyggen er nu tilbage af den Kjærligheds Fylde, Du en Gang skjænkede os!" Men et Ord af Felix var nok til at bringe mig til at glemme enhver Formaning og enhver Bøn af hende, hvis Ord hidtil havde været min Lov.

Tilsidst forbød min kjære Fader mig at se Felix oftere. Det var, som om jeg skulde dø. Forgjæves vare mine Taarer og mine Bønner. Forgjæves gav jeg min Fortrydelse Tøilen og tillod mine Læber at udtale Ord, som mit Hjerte aldrig burde have givet Rum. Forgjæves; min Fader var ubøielig.

Jeg befandt mig i Dagligstuen. Pludselig og lydløst stod Felix ved Siden af mig. Han var ikke kommen ind ad Døren, som var ligefor mig, og Vinduet var lukket. Jeg kunde aldrig forklare mig hans pludselige Komme, thi jeg er vis paa, at han ikke havde været skjult.

„Din Fader har talt om mig, Lizzie?" sagde han med et besynderligt Smil. Jeg taug.

„Og han har forbudt Dig at se mig oftere?" vedblev han.

„Ja," svarede jeg, bøiende mig for en Tvang, der var stærkere end min Villie.

„Og Du har isinde at adlyde ham?"

„Nei," svarede jeg igjen paa samme Maade, som om jeg talte i en Drøm.

Han smilede atter. Hvem var det, han lignede, naar han smilede? Jeg kunde ikke erindre det, og dog vidste jeg, at han lignede Nogen, jeg havde set — et Ansigt, som

unddrog sig min Erindring og aldrig kom mig nær nok til at jeg tydeligt kunde skjælne det.

„Du gjør Ret, Lizzie," sagde han derpaa, „der ere Baand, som ere stærkere end en Faders Befalinger — Baand, som intet Menneske har Magt eller Ret til at bryde. Mød mig imorgen i den smalle Gang; vi have Mere at tale med hinanden."

Han sagde ikke dette i nogen bønfaldende Tone eller som nogen Elsker; det var ligefrem en Befaling, der ikke blev understøttet ved noget ømt Ord eller Blik. Han havde aldrig sagt, at han elskede mig — aldrig; det syntes at være altfor afgjort imellem os til at behøve nogen Bekræftelse.

Jeg svarede „ja", og skamfuld over denne min første Ulydighed imod min Fader skjulte jeg mit Ansigt i mine Hænder. Da jeg atter hævede mit Hoved, var han gaaet, — gaaet, som han var kommet, uden den mindste Lyd.

Jeg mødte ham den næste Dag, og det blev ikke den eneste Gang, jeg gjorde det. Dag for Dag listede jeg mig ud af Huset for at spadsere med ham i den smalle Gang — den Gang, hvor Landsbyfolkene sagde, at det spøgede, og som derfor aldrig blev besøgt. Og her spadserede vi, eller vi sadde i hele Timer under det udgaaede Almetræ — saa talte han; men jeg forstod ikke altid, hvad han sagde, thi der laa en Storhed og Hemmelighedsfuldhed i hans Ord, som overvældede mig i Stedet for at oplyse mig, og som udmattede min Sjæl i Stedet for at overbevise den. Jeg maatte give Undskyldninger for min lange Fraværelse fra Hjemmet, og han raadede mig til at sige, at jeg havde været hos den gamle Mrs. Todd, den blinde Enke paa Thornhill Bakke, og læst i Bibelen for hende. Og jeg adlød, endskjøndt jeg saae Lucys Øine hvile bedrøvede paa

mig, medens jeg forebragte min Usandhed og hørte hende mumle en Bøn om Tilgivelse for mig.

Lucy blev syg. Da Sommeren kom med Solskin og Blomster, svandt hun hen, mere og mere. Jeg har siden erfaret, at det snarere var Sorg end Sygdom, som dræbte hende. Synet af den navnløse Lidelse, som stod at læse paa hendes Ansigt, har fulgt mig igjennem hele mit Liv med en evig nagende Sorg. Det var en Lidelse, som jeg, der burde have givet mit Liv for hende, havde foraarsaget hende. Men ikke en Gang hendes Sygdom bragte mig til Eftertanke. Der var Timer, da jeg pleiede hende ømt og kjærligt som forhen, men der var atter Tider, da jeg forlod hende — hele lange Sommerdage — for at spadsere i den smalle Gang og sidde i min Verden af Poesi og Flamme. Ofte fandt jeg min Søster grædende, naar jeg kom tilbage, og jeg vidste, at det var for mig — for mig, som en Gang vilde have givet mit Liv for at spare hende en Times Sorg. Da vilde jeg, overvældet af Skam og Anger, kaste mig for hendes Fødder, love Bedring fra imorgen af og opbyde al min Kraft for at overvinde den Fortryllelse, der bandt mig. Men naar saa den næste Morgen kom, gjorde jeg mig atter skyldig i den samme Svaghed, den samme Trolløshed.

Tilsidst sagde Felix til mig, at jeg maatte følge med ham, at jeg maatte forlade mit Hjem og dele hans Liv, at jeg tilhørte ham og ham alene, og at jeg ikke kunde sønderbryde den Tavle, hvorpaa de os bestemte Tilskikkelser vare indgravede, at jeg var hans Skjæbne og han min, og at jeg maatte opfylde det Bud, som Stjernerne havde skrevet paa Himlen. Jeg stred imod. Jeg talte om min Faders Vrede og om min Søsters Sygdom. Jeg bad ham have Med-

lidenhed og ikke tvinge mig til dette Skridt, jeg knælede ned i den nedgaaende Efteraarssols Skygger og bønfaldt ham om Forbarmelse.

Jeg gav ikke efter, hverken den Dag eller den næste eller i mange senere, men tilsidst seirede han dog. Da jeg sagde ja, kysſede han det Baand, jeg bar om min Hals. Hidtil havde han aldrig berørt blot min Haand med sine Læber. Jeg samtykkede i at forlade min Søster, som jeg godt vidste var Døden nær, jeg samtykkede i at forlade min Fader, hvis hele Liv kun havde været helliget Kjærlighed og Omsorg for sine Børn, og jeg samtykkede i at sætte en Plet paa vort hidtil uplettede Navn. Jeg lod mig overtale til at forlade dem, som elskede mig — Alt hvad jeg elskede — for en Fremmed.

Alt var beredt; de ilende blyfarvede Skyer og den hylende Vind vare ligesom et af Naturen valgt Selskab for min Sjæls Synd og Fortvivlelse. Lucys Tilstand havde forværret sig den Dag, men endskjøndt det var for mig, som om jeg gik til min Død, naar jeg forlod hende, kunde jeg dog ikke modstaa. Havde hans Røst kaldt mig til Skafottet, jeg maatte have gaaet. Det var den sidste Oktober, ved Midnat, da jeg skulde forlade Huset. Jeg havde kysset min sovende Søster, der drømte i sin Søvn og græd og trykkede min Haand og raabte: „Lizzie, Lizzie! kom tilbage!" Men Fortryllelsen havde Magten over mig; jeg forlod hende, og endnu kaldte hendes drømmende, af Hulken afbrudte Røst: „Ikke derhen! ikke derhen, Lizzie! Kom tilbage til mig!"

For at komme ubemærket ud af Huset, skulde jeg gaa igjennem det store, gamle, af Aander besøgte Værelse, som jeg før talte om; Felix ventede mig udenfor. Lidt efter

Klokken tolv aabnede jeg Døren for at gaa derigjennem. Denne Gang følte jeg mig noget forsagt ved Mørket, Kulden og Fugtigheden, som sloge mig imøde. Det sprukne Speil stod midt i Værelset ligesom forhen, og idet jeg gik forbi det, saae jeg uvilkaarligt op. Da erindrede jeg, at det var Allehelgensaften, Aarsdagen efter hin Aabenbarelse. Da jeg saae ind i Speilet, opfyldtes Værelset, i hvilket der havde hersket Dødsstilhed, atter med den Lyd, jeg en Gang hørte. Susen af store Vinger og en Mængde hvisken de Stemmer bølgede omkring mig som en Strøm, og atter saae jeg det samme Ansigt, jeg en Gang tilforn havde set, stirre mig i Øinene, det fortærende Blik af de luende Øine, den lave Pande, det kulsorte Haar, den haanlige Mine og et Smil, der var endnu mere hoverende end den Gang. Det var der Altsammen, og Altsammen havde jeg set det, baade den Gang og senere; thi den, som stirrede paa mig fra Speilet, var Felix. Da jeg vendte mig om for at tale til ham, var Værelset tomt. Der var ingen levende Skabning, jeg hørte kun en dæmpet Latter, de fjerne, hvisken de Stemmer og Vingernes Susen. Da bankede det paa Vinduet, og udenfor raabte Felix's Stemme: „Kom, Lizzie, kom!"

Jeg vaklede mere end jeg gik hen til Vinduet, og jeg var tæt ved det — jeg rakte min Haand ud for at aabne det — da stod der imellem det og mig en bleg, hvidklædt Skikkelse, hvis Ansigt var hvidere end det Lin, som indhyllede hende. Hendes Haar hang ned over hendes Bryst, og hendes blaa Øine stuede alvorligt og sørgmodigt ind i mine. Hun taug, og dog syntes det, som om en Fylde af Ømhed og Overtalelse strømmede fra hendes Læber, som om jeg hørte en udødelig Kjærligheds Stemme. Det var Lucy, som stod der i den bidende Nattekulde — ofrende sit Liv

for min Frelse. Atter kaldte Felix med Utaalmodighed, men idet han kaldte, vinkede Skikkelsen mig bønfaldende, mildt og kjærlighedsfuldt, og derpaa svævede den langsomt bort. Klokken slog halv, og jeg ilede ind til min Søster. Jeg fandt hende liggende død paa Gulvet, Haaret hang ned paa hendes Bryst, og den ene Haand var udstrakt som til en Bønfaldelse.

Den næste Dag forsvandt Felix med samt sit hele Følge, og Green Howe faldt atter i Ruiner. Ingen vidste, hvor han var bleven af, saa lidt som hvorfra han var kommen. Men ingensinde er jeg kommen paa det Rene med min Tvivl, om han var eller ikke var en fiffig Eventyrer, som havde hørt om min Faders Rigdom, og som, da han saae min svage og overspændte Karakter, søgte at benytte den til sine Hensigter. Alt, hvad jeg veed, er, at min Søster frelste mig fra Fordærvelsen, og at hun ofrede sit Liv for at frelse mig. Hun saae og vidste Alt, og hun hengav sig selv for min Frelse, lige indtil hendes sidste overmenneskelige Anstrengelse for at kalde mig tilbage. Hun døde i hin Time paa Slaget halv tolv, og paa Slaget halv tolv, saa vist som I her se mig for Eder, viste hun sig for mig og vinkede mig tilbage.

Og dette er Grunden, hvorfor jeg aldrig har giftet mig, og hvorfor jeg tilbringer Allehelgensaften i Bøn ved min Søsters Grav. Jeg har fortalt Eder min Historie, fordi jeg føler, at ingen sidste Oktobernat mere vil oprinde for mig, men at jeg, førend de næste hvide Juleroser synke som Vinterstjerner ned over Jorden, vil have fundet Fred i Graven — dog nei, ikke i Graven, lad mig hellere tro hos min salige Søster i Himlen!"

Caroline Frederikke Walther.

(En Skizze fra det danske Theaterliv af Udg.)

Det er sagt, at den theatralske Kunst i en vis Henseende er trøstesløs, fordi den ikke kan fastholdes i sine Virkninger, fordi selv dens genialeste, dens talentfuldeste Dyrkere kun leve i Nuet, og at deres kunstneriske Tilværelse ophører med Livet uden at efterlade noget Synligt, noget Haandgribeligt. Om man end ikke fuldt kan dele denne Opfattelse, saa ligger der dog en vis relativ Sandhed til Grund derfor. For den nuværende Generation ere Navne som Schwartz, Rosing, Frydendahl, Lindgreen, Ryge og Andre velbekjendte, den veed, at den danske Skueplads i dem eiede store Talenter og at der ved dem dannedes en Kunstskole, som i Dygtighed og ædel Sandhed søger sin Mage hele Verden over; men medens der vel endnu er ældre Folk, som fastholde Træk af deres Individualitet, og i hvis Erindring deres Fremstillinger fremtræde i Idealitetens skjønneste Belysning, vil der dog ikke hengaa mange Aar, inden ogsaa disse Træk ere udviskede. Heri er der tilvisse noget Nedtrykkende, og skjøndt vel ikke denne Glemsel kan betegnes som Utaknemmelighed af Efterverdenen, vidner den dog om, at den Løn, som den theatralske Kunst bringer sine Dyrkere, idetmindste ikke maa søges i et varigt Eftermæle.

Gjælder dette om betydelige Skuespillere og Skuespillerinder, som, saa at sige, have levet med os eller i vor Midte, saa er det naturligvis i endnu videre Omfang gyldigt med Hensyn til Saadanne, der høre til forsvundne Generationer.

Dette har saaledes sin fulde Anvendelse paa Fru Walther, født Caroline Frederikke Halle, der var en af det kgl. Theaters ypperste Prydelser i den sidste Halvdel af det forrige Aarhundrede. Uagtet hun ikke blot ved sin glimrende, skjøndt temmelig korte Kunstnerkarriere ved det kgl. Theater, men tillige ved sine Livsforhold og ved de særlige og interessante Omstændigheder, der knyttede sig til hendes Theaterliv, især den haardnakkede Forfølgelse, hun var udsat for, har Krav paa varig Hukommelse, er denne dog endnu kun tilstede hos meget Faa i fuld Forstand, og Mindet om „Thalias Caroline", som hun almindeligt kaldtes, er næsten udslettet i Aarenes Løb. Herfor bærer hendes Samtid i ethvert Tilfælde ikke Skylden. Digtere som Ewald, Zedlitz, Pram, Rahbek, Prahl, Frimann og fl. A. besang hende, og naar Fru Heiberg og Fru Anna Nielsen undtages, har der sikkert aldrig været nogen dansk Skuespillerinde, der i den Grad har været anerkjendt og feiret som hun. Dog ogsaa i den nyere Tid har Prof. Overskou sat hende et smukt Eftermæle i hans værdifulde Theaterhistorie, men hvor paaskjønnelsesværdigt dette end er, ligger det dog i Sagens Natur, at de Træk, som der ere opbevarede af Fru Walthers Kunstnerliv og Begivenheder, let forsvinde i dette omfattende Værks meget betydelige Stof, foruden at de, spredte paa forskjellige Steder, vanskelig kunne give et samlet Billede. Til det Formaal at bevare og fornye Erindringen om en sjelden Kunstnerinde, ville vi forsøge paa i det Efterfølgende at give et saadant Billede, og idet vi hertil tillade os at benytte det Overskouske Værk og Rahbeks Optegnelser, ere vi tillige ved nogle private Meddelelser satte istand til at udfylde og supplere det Manglende. Hvad der iøvrigt giver Fru Walthers Kunstnerliv en særlig Interesse er den Om-

stændighed, at Anledningen til hendes Fjernelse fra Theatret i hendes Kunsts fulde Blomstring indeholder et træffende Bidrag til Belysning af herværende Forhold og Tilstande for omtrent hundrede Aar siden.

Caroline Frederikke Halle blev født i Kjøbenhavn den 5te Februar 1755. Faderen, en fattig Haandværker, døde kort efter hendes Fødsel, og hendes Moder indgik et andet Ægteskab med en „Holmensmand", Thomas Jespersen. Denne, der gjorde Tjeneste ved Maskineriet paa det kgl. Theater, fik sin lille seksaarige Stedbatter anbragt ved Balletten, hvor hun snart gjorde sig bemærket ved sin barnlige Ynde og sit skjønne Udvortes. Balletmester Laurent, som sporede et ikke ringe Talent hos den lille Pige, tog sig særligt af hendes Uddannelse, og da han tillige fandt, at hun mulig ogsaa kunde blive brugbar for Skuespillet, kom hun til at optræde som Laidronette i Skuespillet „Æsop ved Hoffet", hvis Handling er en Ramme for de æsopiske Fabler. Det skete den 17de Oktober 1762. Den lille Caroline Halle vakte ved denne sin Debut i den Grad Opmærksomhed, at hun senere blev benyttet i en stor Del Børneroller. Imidlertid forlod hun ikke Balletten, men blev yderligere uddannet i Comos Dandseskole, hvor, som Skuespiller og daværende Theaterinspektør Als bemærker i sine Optegnelser, „den arme Unge mange Gange i Vinterens Sne og Slud gik med Sko uden Saaler og en tynd Cattuns Saloppe til exercitierne, og der fik dagligen Spark og Spænd, altid var af en lystig naturel og lærte det, hvilke de andre nok skulde lade være at gjøre hende efter." Det var ogsaa Als, der først opdagede hendes Evner for Skuespillet, idet han strax saae, at „et saa knøv og insinuant Pigebarn kunde med Tiden blive en perfekt theatralsk Person". Han fik

Digterinden Jfr. Biel til at veilede hende i Deklamation og Skuespillerinden Jfr. Bøttger til at instruere hende i Spillet. Følgen heraf var, at hun, neppe 14 Aar gammel, optraadte i Roller for Voxne, som Babet i „Landsbypoeten", Eugenia i „Don Ranudo", Louison i „Den indbildte Syge" og den lille Cavalier i „Coquetten", medens hun ved Siden deraf medvirkede i Balletten som Figurantinde. I denne Egenskab havde hun 50 Rdlr. om Aaret og 1 Rdlr. om Ugen som Skuespillerinde.

Skjøndt endnu kun Barn, men dog meget udviklet i Legemsbygning, udfoldede hun i de nævnte Roller et Skjælmeri, en Elskværdighed, en Naturlighed og en Gratie, som hurtigt skaffede hende Publikums Yndest. Hun var tillige i Besiddelse af et, især for hendes Alder sjeldent Lune, og deraf tog Als ogsaa Anledning til, kort før sin Død (i 1769), at foreslaa hende til at overtage Pernillerollerne. Den 1ste Decbr. 1769 optraadte hun første Gang som Pernille i „Den Stundesløse", en, som bekjendt, meget vanskelig Rolle. Ogsaa heri gjorde hun overordentlig Lykke. Clementin, som spillede Vielgeschrei, erklærede, at han „aldrig havde ageret med større Fornøielse og Humør", end sammen med hende ved denne Leilighed. Hendes Overgivenhed og Lune sprudlede frem med en saadan Fylde, at hendes Instruktrice, Jfr. Bøttger, der havde sin Plads i den lille Balkonloge, næsten blev ængstelig for, at hun skulde slaa Gjækken altfor meget løs og truede ad hende med Fingeren.

Man maatte kjende lidet til Theaterlivet, der i visse Henseender altid bliver det samme, hvis man ikke fandt det ganske naturligt, at det Held, hvormed hun optraadte, det Bifald, hun nød hos Publikum, og den store Tilfredshed, som Bestyrelsen udtalte med hendes sceniske Virksomhed,

maatte vække Misundelse især hos Theatrets Spindesiide og navnlig hos de Skuespillerinder, som i hende saae en farlig Rivalinde. Der blev derfor ikke lidet intrigueret mod hende, men hun var ogsaa udsat for andre Anfægtelser. Rosenstand-Goiske behandlede hende strax fra Begyndelsen i sin bekjendte „Dramatiske Journal" med stor Strenghed, idet han beskyldte hende for „Skjødesløshed" og andre Unoder og mente, at „Smiger, Parterrets Bifald og gal Anførsel" vilde bringe hende paa Afveie og fordærve det ualmindelige Talent, han erkjendte hende i Besiddelse af. Han spaaede ogsaa, at hun aldrig vilde bringe det til Andet end til Pernilleroller. Caroline Halle gik imidlertid sin Vei uden at bryde sig om slige Anfægtelser; hendes muntre Gemyt, en vis for hendes Alder mærkværdig Sindsro hjalp hende til at byde en Modstand Spidsen, der mulig kunde have været nedtrykkende, ja endog tilintetgjørende for enhver Anden; men ved Siden deraf søgte hun at uddanne sit Spil efter de Vink, som Rosenstand-Goiske gav hende i sin Kritik, og da hans Spaadom om, at hun ikke vilde bringe det til noget Betydeligt i nogensomhelst Retning, fuldstændigt slog feil, tilegnede han sig, vel nærmest for ikke at staa som falsk Profet, en væsentlig Del af Æren for hendes kunstneriske Udvikling. Foruden i Pernillerollerne optraadte hun tillige i det franske Soubrettefag, hvortil hun, som Rahbek bemærker, havde den løbende Tunge, det flygtige Øie, som Dorat fordrer af Soubretter; hun var overgiven, skalkagtig og naiv.

Omtrent paa denne Tid var der foregaaet en væsentlig Forandring med Theatrets Bestyrelse og Vilkaar. Som bekjendt var Theatret i sin Tid (28de Marts 1750) af Frederik den Femte blevet skjænket og overdraget til Staden

Kjøbenhavn. Deraf fulgte, at det var blevet bestyret af Magistraten ved forskjellige af dens Medlemmer; men det var en Gave, som Staden helst maatte være fri for. Bestyrerne havde kun ringe Indsigt i Theatervæsenet, og i Stedet for at pleie den nationale Kunst og drage sig denne til Nytte, troede man at kunne hjælpe paa Affærerne, hvormed det bestandig var gaaet tilbage, ved navnlig efter Hoffets Tilskyndelse at indkalde italienske Sangere og etablere en italiensk Opera under Scalabrinis musikalske Bestyrelse, hvis Forestillinger afvexlede med de danske Skuespil. Tillige blev der givet Maskerader paa Theatret. Men hverken det Ene eller det Andet hjalp. Den italienske Opera, hvis Medlemmer vare meget høit gagerede i Forhold til det danske Personale, gjorde kun ringe Lykke hos det almindelige Publikum, og Forestillingerne bleve kun besøgte af Hoffet og de høiere Klasser. Overpræsident v. d. Lühe, som stod i Spidsen for Theaterbestyrelsen, kom endelig til Erkjendelse af Misgrebet og forestillede Kongen (Christian den Syvende), „at Comediens Omstændigheder vare, sær formedelst den comique Opera, som Hans Majestæt, Hoffet og alle Folk af Qualitet til stor Fornøyelse allernaadigst havde ladet indforskrive, tournerede til saa yderlig desperation, at den ei, uden en besynderlig offerte af kongelig Majestæts grace og magnanimitet, længer kunde bestaae." Kongen bevilgede nu, foruden den en Gang normerede Sum, en Understøttelse af 13,000 Rd. for et Aar til Skuespillernes Underhold; men det hjalp kun lidet, thi medens de danske Skuespillere kun fik en ringe Forhøielse i deres Løn, blev Størstedelen af den tilstaaede Sum anvendt til at tilfredsstille Italienernes Fordring om Tillæg. Heller ikke Maskeraderne gave noget synderligt Udbytte, idet ikke sjel-

dent Udgifterne overstege Indtægterne. Hertil kom desuden, at der paa Hoftheatret blev givet Forestillinger af en, især af Hoffets Personale stærkt protegeret fransk Trup, som ikke blot fremkaldte en farlig Konkurrence, men ogsaa søgte direkte at skade det danske Skuespil ved at opføre de Stykker paa Fransk, hvoraf der paa det kgl. Theater blev givet Oversættelser. Vel bleve disse i Reglen langt bedre udførte af de danske Skuespillere end af de franske; men hine Bestræbelser kunde dog ikke Andet end skade Besøget. Resultatet var ogsaa omsider, at Magistraten, efterat Gjælden var voxet betydelig, og da Theatret var nærved at gaa til Grunde, henvendte sig til Kongen, for at faae Staden befriet for den sørgelige Forøring, som den kongelige Gavmildhed havde skjænket den. Tillige foresloges Theatret henlagt under 'en Mand, som var „vant til at omgaaes Theaterfolket og kunde selv noget Ansvarligt til Værkets Forfremmelse foretage, saa at de stridige Personer skulde faae Respekt og finde sig obligerede til at vise hans Ordres og Anslag Hørsommelighed." Hermed sigtedes til Kapelmester Sarti, som da ogsaa efter forskjellige Forhandlinger erholdt Theatret i Entreprise med et Tilskud af 16,000 Rd. aarlig af Kongen, der tillige skjænkede 30,000 Rd. til Gjældens Betaling med 3000 Rd. aarlig i 10 Aar. Theatret blev nu atter kongelig Eiendom, og Overhofmarskallen eller en anden Hofembedsmand skulde føre det øverste Tilsyn dermed.

Sarti var i Aaret 1754 ankommet hertil som Kapelmester ved Mingottis italienske Operaselskab, der i en Række af 9 Aar gav Forestillinger først paa det lille Theater paa Charlottenborg, siden afvexlende med de danske Skuespil paa det danske, nyopførte Theater. Da dette Selskab af Mangel paa Besøg og ved Direktørens Fallit i 1756 saae sig nød-

saget til at forlade Kjøbenhavn, blev Sarti, der var erkjendt som en duelig Musiker og Anfører, ansat som kongl. Kapelmester istedetfor Scalabrini, der sattes paa Pension. Ved Sartis uheldige Bestyrelse af det kgl. Theater og ved hans Fataliteter som Entreprenør skulle vi ikke opholde os videre. Han havde vistnok en god Villie, men hans Evner stode ikke i Forhold dertil, og forskjellige uheldige Omstændigheder bidroge til at gjøre hans Bestræbelser til Skamme. Hans Bestyrelse af Skuepladsen betegnes derfor ogsaa af Schwarz som „dens uheldigste Periode." Sarti søgte, foruden at bevare den italienske Opera, som han naturligvis havde en sær Forkjærlighed for, at skabe et dansk Syngespil. Til en Begyndelse komponerede han „Soliman den Anden" til en af Jfr. Biehl besørget Oversættelse af et Stykke af Favart. „Dette Stykkes Musiknumre," siger Overskou, „vare aldeles ikke motiverede eller formede efter de Grundsætninger, som nu følges i Syngespildigtning, men bestode alle af vilkaarligt indskudte Arier og Kor. Den ene af de to Hovedpersoner, Soliman, havde endogsaa ikke en eneste Arie at synge, og i hele tredie Akt fandtes ingen anden Musik end et Slutningskor". Ikke desto mindre gjorde Stykket overordentlig Lykke, men dette skyldtes væsentlig den Omstændighed, at Sarti havde gjort en glimrende Erobring i Caroline Halle, hvis udmærkede Syngestemme han havde opdaget. Hun udførte Roxelanes Parti baade fra Sangens og Spillets Side saa ypperligt, at hun saa at sige bar hele Stykket. „Vel fandt enkelte Italienerbeundrere, at hendes Intonation ikke var sikker og Stemmen for uøvet til Roulader, men alle Udsættelser døvedes af den Enthusiasme, som hun ved sine sjeldne Evner og den Lethed og Gratie, hvormed hun udfoldede dem, vakte hos Publi-

kum, og af Sartis uforbeholdent ytrede store Tilfredshed med denne Debuts Udfald".

Caroline Halle var nu indtraadt i det Fag, hvori hun høstede sine skjønneste Laurbær. Selv Rosenstand-Goiske, som var en stor Hader af Syngestykker, og, som alt anført, ikke foer lempelig med Jfr. Halle, kunde ikke Andet end rose hendes „fortræffelige Stemme og den store Ømhed, hvormed hun synger sine Arier". Hendes næste Rolle i Syngespillet var Elskerindens i Bredahls kjedsommelige, ligeledes af Sarti komponerede, „Tronfølgen i Sidon", der ved den dramatiske Journals Angreb paa samme, ved den Hævn, som Bredahl tog ved at bringe det nævnte Blad paa Scenen, ved de deraf følgende tumultuariske Scener i Skuespilhuset, men fremfor Alt, ved Ewalds „Brutale Klappere" har erhvervet et vist Navn i den danske Theaterhistorie. Ogsaa i dette Syngespil vandt Jfr. Halle almindeligt Bifald, og hun havde i den Grad befæstet sig i Publikums Yndest, at allerede i Begyndelsen af 1771, da hun først var 16 Aar gammel, foreslog en Ubenævnt i Agent Holcks Adresseavis, at der skulde skydes en Belønning sammen for hende og Londemann, som de tvende Skuespillere, der havde størst Krav paa Publikums Erkjendtlighed. Denne Belønning frabad de Begge sig i næste Nr. af Bladet, for, som Londemann skrev, „ikke at hæve sig over Medbrødre, der gjorde sig al optænkelig Umage for at befordre Hensigten af Skuespillene." Denne Ytring sigtede formodentlig til at stille den øvrige Del af Personalet tilfreds, der havde fundet sig krænket og tilsidesat ved hin Opfordring; men Hensigten blev neppe opnaaet.

Omfanget af hendes Repertoire tiltog nu daglig, idet hun baade optraadte i Syngespillet og i Lystspillet og derved „vandt alt mere i Publici Tilbedelse." I 1773 blev den

danske Syngeskole oprettet, og strax ved den første Koncert, hvori Jfr. Halle medvirkede, aflokkede Glæden en Ubenævnt følgende poetiske Udbrud:

„Med glad Forundring lyttede mit Øre
Til danske Stemmers Lyd,
Jeg er en Dansk, og laer mig gjerne røre
Af patriotisk Fryd;
Her har vi Kunst og Følelse og Stemme,
Hvad vil vi have mer?
Nei, lad os kun vor egen Væxt forfremme,
Vi Frugterne alt ser.
Hver Kjender med mig nu gjerne siger
De Franskes*) Sang Farvel
Og klapper før af vore danske Piger,
Vor Halle og vor Morell"**).

En af sine største Triumfer høstede Caroline Halle i Titelrollen til „Aglae eller Skatten", en Bearbeidelse efter det Franske, hvortil Musiken ligeledes var komponeret af Sarti. Om hendes Spil og Sang var der kun een Mening. En Følge af det Indtryk, hun herved frembragte, var, at hendes Portræt efter en Tegning af Justitsraad Høyer blev i Rødkridtsmaner stukken i Kobber af Prof. Klevee og forsynet med følgende Linier af Ewald:

„Se her hvad Aand, hvad Ild i hver en Mine,
Naar vor Aglae taus kun viser sig!
Se Præget her af vor Thalias Caroline,
Hvis Sang saa ofte har fortryllet Dig."

---

*) Det franske Selskab, som gav Forestillinger paa Hoftheatret.

**) Jfr. Morell var Datter af Kapelmusikus Morell. Ved det kgl. Theater var hun under Navnet Mad. Gjelstrup mindre bekjendt som Sangerinde end som Skuespillerinde i det komiske Fag.

Trods den Stilling, som Jfr. Halle indtog som en af Theatrets vigtigste Støtter, var hendes Gage i den første Tid kun 354 Rdlr., som i 1772 blev forhøiet til 450. Omtrent paa denne Tid blev den unge Kunstnerinde forlovet. Blandt de mange Tilbedere, som hendes Talent i Forbindelse med hendes smukke Personlighed og livlige og elskværdige Væsen havde samlet om hende, gav hun Kommercesekretær T. C. Walther Fortrinnet Walther var af god Familie, havde en videnskabelig Dannelse og var i Besiddelse af grundige musikalske Kundskaber. Hans Kjærlighed for Theatret førte ham sammen med Caroline Halle, han veiledede hende i Sang og Musik, og der opstod snart et kjærligt Forhold, som endte med Giftermaal. Samtidig dermed blev han, efterat Sarti i 1772 nødtvungen havde opgivet Bestyrelsen, og denne var overtagen af en kgl. Kommission, med Titel Directeur de Théatre og med en Gage af 600 Rdlr. ansat til at føre den hele artistiske Forretningsgang og fornemmelig at veilede de vordende Sangere til det rette musikalsk-dramatiske Udtryk i Fremstillingen. Denne Stilling indtog han dog kun i et Aar. Han var, efter Alt at slutte, af en meget ustadig Natur, forstod ikke at omgaaes med Personalet, blev ligesaa kjed af dette, som det var kjed af ham, og pludselig søgte han sin Afsked, som ogsaa blev ham bevilget Uheldig var det, at han næsten ligesaa hurtig blev kjed af den Lykke, som Mange havde misundt ham, den nemlig, at være den beundrede Caroline Halles Ægtefælle. Kort efter Hvedebrødsdagene viste der sig nemlig ikke faa Uoverensstemmelser i Karakter og Opfattelse af Livets Krav, som fremkaldte Uenighed og stundom heftige Scener. Walther, hvis fornemme Paarørende betragtede hans Ægteskab med „en Theaterprindsesse" som en Misalliance, følte

sig krænket, ved at disse trak sig tilbage fra hans Selskab, og var udelikat nok til at skyde Skylden derfor over paa Caroline, samt at bebreide hende hendes simple Herkomst. Han forbød hende tillige at modtage Besøg af sin Stedfader, den skikkelige Holmensmand Jespersen, men dette modsatte hun sig paa det Bestemteste. Hun holdt alt for meget af den gamle Mand, der saa kjærligt havde taget sig af hendes Opdragelse, til at hun skulde finde sig i, ikke at turde vise ham almindelig datterlig Ømhed. Herover opstod der meget heftige Scener, som endelig førte til, at Walther besluttede at forlade Kjøbenhavn. Heri bestyrkedes han af sine Paarørende, som da ogsaa hos Theaterbestyrelsen ivrigt understøttede hans Andragende om at faae tilstaaet en aarlig Understøttelse for i Udlandet at uddanne sig til dansk Komponist. Dette opnaaede han, men det var kun et ringe Udbytte, Theatret fik af de 466 Rdlr. aarlig, som Walther oppebar i de tre Aar. Efter disses Udløb vendte han tilbage med et Syngestykke „Arsene", som han havde komponeret under sit Ophold i Paris. Det blev opført, men gjorde trods en glimrende Udstyrelse saa fuldstændig Fiasko, at han ansaae det for raadeligst at lade det bero ved den ene Opførelse. Et Aar derefter afgik han som Gouvernementssekretær til Tranquebar. Et Forsøg paa en Tilnærmelse mellem Ægteparret var imidlertid strandet paa den gjensidige Uoverensstemmelse, og det kom til en Separation. Der fortælles, at Walthers Paarørende endog søgte at udvirke Forbud imod, at Caroline bar sin Mands Navn, idet de paastode, at hun havde forspildt sit Rygte; men denne Intrigue strandede paa hendes bestemte Modstand, foruden at hendes Fjender ikke vare istand til at tilveiebringe Skygge af Bevis for at deres Anklage var grundet.

Beredte saaledes hende Ægteskab hende megen Sorg og Krænkelse, saa fandt hun derimod rig Trøst og Erstatning i den almindelige Anerkjendelse, som hendes Fremgang paa Kunstnerbanen forskaffede hende. Alt hvad hun tidligere havde præsteret fordunklede hun, ifølge Rahbeks Dom, ved sin „uforlignelige Kolumbine" i Gretrys „Talende Skilderi" og ved Koraly i samme Komponists „Venskab paa Prøve". Med Hensyn til den førstnævnte Rolle siger han: „Aldrig skal jeg glemme hendes elskværdige Overgivenhed ved det Sted: Og sukker for Enhver! aldrig den Munterhed, hvormed hun parodierede absurda tragica under Duetten; aldrig den Aand, den Lethed, som svævede over hele Rollen, og som jeg ikke har gjenfundet hos nogen Aktrice førend hos Susan Cantat." Ved hendes Udførelse af Louise i „Desertøren" tabte endog Kritiken sin Kulde og Badens „Kritiske Tilskuer", et Blad, som iøvrigt aldrig befattede sig med Stykkernes Udførelse, afveg fra sin gamle Skik for at underrette Læserne om, at „der i dette Stykke var en Louise, som fortjente at man deserterede for hendes Skyld." Overskou fremhæver ogsaa hendes Udførelse af Zemire i Gretrys „Zemire og Azor", hendes Jenny i „Kongen og Forpagteren" af Monsigny, hendes Charlotte i Gretrys „Det foregivne Hexeri", hendes Ninette i „Bondepigen ved Hoffet" og mange andre.

Fru Walthers Optræden i Syngespillet havde tilstrækkelig godtgjort, at hendes Værd som Skuespillerinde strakte sig langt videre end til Soubretterne. Hvad var da naturligere, siger Rahbek, end at Elskerinderollerne overdroges til en Skuespillerinde, „hvis Øie var kjærligt, hvis Tale var sød som Harpens Klang". En stor Triumf høstede hun i Beaumarchais' „Barberen i Sevilla"; hun var heri „henrivende,

fuld af Skjælmeri og Kjærlighed". Af Elskerinderoller i Lystspillet, i hvilke hun glimrede, nævner Rahbek endvidere Angelique i „Landsbypoeten eller den forelskede Taabelige" af Destouches, og Leonore i „Florentineren" af Lafontaine.

Skjøndt altid med fuldgyldigt Vidnesbyrd om et stort Talent var hun dog ikke saa heldig i Tragedien og i Dramaet, hvori man ogsaa formaaede hende til at optræde. Hun spillede Titelrollen i la Mottes af Pram oversatte Sørgespil „Inez de Castro" og Nanna i Ewalds „Baldurs Død", men, som Rahbek bemærker, „saa fortræffelig end Caroline var i de ømme Roller og i de ømme Steder af de alvorlige Roller, faldt det hende dog altid vanskeligt stedse at vedligeholde Karakteren i det Hele (en Feil, som allerede „den dramatiske Journal" foreholdt hende). Nu og da vilde et Smil stjæle sig frem, men for at være billig, maa jeg lægge til, at hun smilte saa herlig, at man var fristet til at tilgive hende det, at det overalt var tungt at være blind, som Retfærdigheden, for hendes Ynde, og skarpsynet, som Kritiken, for hendes Spil; at døve sig med Ulysses' Kunst mod hendes Sirenestemme, og dog være lydhørende for hendes Feil. Naar jeg slaaer Alcibiades til Jorden, sagde hans Medbeiler, faaer han dog alle de Omkringstaaende til at tro, han har fældet mig. Saaledes, naar Kritiken med den skarpsindigste Strenghde havde iretteſat paa en eller anden Maade hendes Roller, havde dog hendes Tækkelighed saaledes bestukken alle Tilskuerne, at hun enstemmigt blev frikjendt; var end hendes Spil ikke altid rigtigt, var det altid tækkeligt og henrivende."

Saaledes lød Rahbeks Dom et Par Aar efter at Fru Walther havde forladt den danske Skueplads, og skjøndt man vistnok med Føie kan bebreide ham, at han ellers ved sine

Bedømmelser af Skuespillere og Skuespillerinder stundom lod sig vel meget lede af sine venskabelige Sympathier, kan han paa en vis Maade i nærværende Tilfælde betragtes som uvilligt Vidne. Efter sin egen Tilstaaelse kjendte han hende personlig saa godt som ikke, han havde i hele sit Liv neppe vexlet tyve Ord med hende, og saaledes maa det erkjendes, at det Trylleri, som hun i Selskabslivet ifølge Samtidiges Dom udøvede paa sine Omgivelser, ikke kunde bestikke Rahbek i hans Meninger. At han, der sværmede lige saa meget for Kunstens Dyrkere som for selve Kunsten, ikke traadte i noget venskabeligt Forhold til „Thalias Caroline", havde formodentlig sin Grund i hans store Ungdom, men til Gjengjæld var der mange andre af Datidens Digtere og Skjønaander, hvem den Fornøielse var beskjæret at høre til Fru Walthers daglige Omgang, at glæde sig ved hendes Ynde, ved hendes naturlige Forekommenhed, ved hendes Lune og Vid. Dertil hørte P. Friman, P. J. Monrad, B. Prahl, men fremfor Alle Ewald, der i Anledning af hendes 23de Fødselsdag skrev et større Digt til hendes Ære, hvori han skildrer, hvorlunde Guder og Gudinder bragte hende Gaver ved hendes Fødsel. Det hedder deri:

„Da kyste Polyhymnia
Og alle Muser kyste da
Den spæde Sangerske.
De kyste hende alle ni,
Og alle sagde: „Syng som vi
Og syng for Følende."
Da kom de huldе Gratier,
Og Caroline fik af hver
En himmelsk Yndighed:
De Træk i Gang og Smil og Sprog,
Som skildres ei, og som vi dog
Saa rigt fortrylles ved.

Da sagde Venus træskelig:
„Dit Danmarks Ungdom elske Dig
Bær Venus i dit Nord!"
Hun holdt sit Ord kun altfor vel;
Nu sukker mangen ærlig Sjæl
Ved Afrodites Ord."

At Fru Walther, som det af Ewald antydes, ikke fattedes Tilbedere, er en Selvfølge, især naar man ikke blot tager hendes Yndigheders Magt i Betragtning, men ogsaa tager Hensyn til Tidsalderen, hvis stærkeste Side just ikke var nogen streng Moralitet. Desuden gjorde en Skuespillerindes daværende meget tvivlsomme Stilling i Samfundet hende til særlig Gjenstand for Vellystninges og Rigmænds Anfægtelser, men det skal erkjendes, at der Intet er bekjendt om, at hendes Opførsel ikke altid var daddelløs, og at de forskjellige Rygter, som man søgte at udbrede til hendes Skade, kun vare avlede af den Misundelse, som et feiret Kunstnerliv saa let fremkalder i de nærmeste Kredse. Som et Bevis for, at hun i ethvert Tilfælde ikke lod sig friste af Rigdommens Tillokkelser kan anføres, at hun førte et meget tarveligt Liv og ikke sjeldent var i stor Trang, fordi hun af et godt Hjerte understøttede sin fattige Familie. Det fortælles ogsaa, at en eller anden rig eller fornem Tilbeder, der saae sine Anstrengelser spildte og sit Kourmageri tilbagevist, forsøgte ved given Leilighed at hævne sig paa hende. En af disse forsmaaede Elskere, en rig Kjøbmand, var lumpen nok til at hverve Folk til at udpibe hende i en af hendes bedste Roller; men det gik galt, som det fortælles i en utrykt, skjøndt dengang meget bekjendt Sang af B. Prahl til liden Gunvers Melodi. Det hedder deri:

„Stolten Kjøbmand han byder sit røde Guld,
Og Andres med,

For at undertrykke saa svigefuld
Den Yndighed,
Som før han tilbad fremfor alle Kvindfolk."

Saa fortælles, hvorledes han hvervede to Livvagtskarle til at pibe af Caroline. Ole og Peter Skovdal, saaledes benævnes Krigerne, begav sig i Theatret med de bedste Forsætter, men bleve saa fortryllede af Fru Walthers Ynde, at de gave sig til at klappe som de vare besatte:

„Per Skovdals Hænder de sang som Staal
For Hammerslag."

Og saa ender Sangen:

„Liden Lina lyser i Nord som Sol
Foruden Sky,
Hendes Rygte skinner til modsat Pol,
Som i vor By,
Trods Dig, som tilbeder saa mange Kvindfolk."

Dette var kun en af de smaa Anfægtelser, som i Reglen knyttede sig til Datidens Kunstnerliv. Af en langt farligere Natur var derimod den Kabale, som blev anstiftet af en ved sin Stilling og Indflydelse ved Hoffet meget mægtig Mand og som endte med Caroline Walthers Fordrivelse fra Theatret og hendes Flugt til Sverig.

Efterat Sarti paa saa uheldig en Maade havde styret det kgl. Theater, blev der den 12te Mai 1772 nedsat en kgl. Kommission af 5 Medlemmer til at undersøge Theatrets Tilstand og sætte det paa en bedre Fod. Denne Kommission, hvis Medlemmer flere Gange skiftede, blev den 9de Marts 1778 ophævet, og der nedsattes, nærmest efter Schwarz's Forslag, en bestandig Kommission af fire høitstaaende Medlemmer med Statsminister General Eickstedt

som Præses, til at føre Overtilsynet, medens den egentlige Bestyrelse overdroges til en bestandig Direktion, bestaaende af Overhofmarskallen Grev Holstein og Kammerherre Warnstedt, hvoraf den Sidstnævnte havde den egentlige artistiske Ledelse. At General Hans Heinrich v. Eickstedt, der havde spillet en Hovedrolle ved Struensees Fald, blev Præses i en Kommission, der skulde beskjæftige sig med Sager, han aldeles ingen Forstand havde paa, havde sin Grund deri, at han ved denne Stilling kunde, uden ligefrem at kompromitere sig, yde en ung Skuespillerinde sin Beskyttelse, som han i høi Grad interesserede sig for. Denne unge Skuespillerinde var Jfr. Møller, senere mere bekjendt som Mad. Berthelsen og Mad. Frydendahl. Hun havde en meget smuk Stemme, men hun var endnu altfor meget Begynderinde til at hun kunde optræde ved Siden af, end sige fortrænge den feirede Caroline Walther, skjøndt hendes Ærgjærrighed og hendes ikke faa Kapricer gik ud paa intet mindre. Imidlertid besad hun den mægtige General Eickstedts Ynde, og han, der foruden at være en stor Fruentimmernar, tillige var en sleben Hofmand, træsk og hensynsløs, ydede hende villigt sin Understøttelse. Han var endnu ikke indtraadt i Theaterbestyrelsen og maatte derfor, for at fremme sine og Jfr. Møllers Planer, indskrænke sig til Basiles ufeilbarlige Middel, Bagvaskelsessystemet. Fru Walther, der levede separeret fra sin Mand, og, som anført, var omgiven af en talrig Skare Tilbedere, blev, som Overskou fortæller, af den gamle Vellystning, der var bekjendt for at opfange alle smukke Bønderpiger paa sit Gods, skildret for et Hof, hvis allerhøieste Noblesse var tilstrækkelig bekjendt for Usædelighed, som yderst frivol i Væsen og Adfærd og talte aldrig om hende uden at kalde hende „den

frække Aktrice", der var en Skam for sit Kjøn og det Theater, iblandt hvis Damer han selv holdt flere Maitresser. I de høifornemme Cirkler lykkedes det ham vel derved at bringe hende i slet Omtale, men hos Publikum var han saa lidt istand til at nedsætte hende, at det betragtede enhver Krænkelse, der tilføiedes Fru Walther, navnlig de hygpige Forsøg paa at fratage hende Roller og give dem til Jfr. Møller, som Chikane af Eickstedt. Publikum var fuldstændig paa hendes Side, og selv Kongen lod sig ikke afholde fra stundom af egen Drift at tilklappe hende Bifald, hvorved Publikum berettigedes til at ytre sit, da det nemlig ikke var Skik at applaudere i Herskabets Nærværelse, uden at dette først havde givet Signalet. Med Hensyn til en saadan Leilighed, hvorved Kongen ligefrem tog Parti for Fru Walther, læstes i Adresseavisen en versificeret Taksigelse, hvori det hed:

„Du vore Længsler saae
Walther at ynde,
Og strax med naadig Haand
Løste det Baand,
Som tænder vor Attraa;
Alle sig skynde
Som Kongens Villie saae,
At bruge Haand."

Men ikke alene ved Bifaldsytringer i Skuespilhuset bevidnede Venner og Beundrere hende deres Hengivenhed, de sendte hende saaledes to Gange ansеelige Summer som et talende Vidnesbyrd om deres Erkjendtlighed, og som en Trøst for lidt Krænkelse. Tillige forstod hun at tage nogle smaa Repressalier. I „Det talende Skilderi" forekommer der den Strofe: „Man hos en gammel Mand det ret

godt have kan." Disse henvendte hun paa saadan Maade til General Eickstedt, der befandt sig i Hofparkettet, at Ingen kunde tage Feil af, hvem hun sigtede til, og Publikum udbrød derfor i en ustandselig Latter.

Dette bidrog naturligvis ikke til at formindske Forfølgelsen, og denne kom da ogsaa ret i Gang, da General Eickstedt var bleven første Medlem af den stadige Theaterkommission. En af de første Foranstaltninger, han til sin Plans Fremme satte igjennem, var, at de Spillendes Navne bleve udeladte af Plakaten. Dette skete nemlig for at Publikums Opmærksomhed ikke skulde vækkes, naar Jfr. Møller havde faaet en eller anden af de Roller, som Fru Walther hidtil havde havt i Syngespillet. Warnstedt modsatte sig denne Foranstaltning, fordi han indsaae, at den „let vilde blive Publikum mishagelig", men Eickstedt fik dog sin Villie, idet han støttede sig paa den Skingrund, at da der hyppigt forekom Forandringer, var det bedre, at Aktricernes Navne ikke bleve anførte, uden naar de befandtes ikke at være fuldkommen rigtige. Fru Walther lo af denne jammerlige Chikane, men det øvrige Personale ytrede sig med megen Forbitrelse om, at „Generalen for den lille Møllers Skyld endog sparkede dem ud af Plakaten", og Publikum greb enhver Leilighed til at bringe den Forfulgte sin Hyldest.

Det Uheldigste var, at Warnstedt ikke var istand til, saa meget som han ønskede, at modsætte sig de Intriguer, der gik ud paa til Fordel for Jfr. Møller at fortrænge Caroline Walther. Warnstedt var ikke blot en honnet Karakter, men ogsaa en i hver Henseende indsigtsfuld og dygtig Mand, der nærede en varm Interesse for Theatrets Anliggender og derfor ogsaa havde et aabent Øie fra Værdien

af den Skat, det eiede i Fru Walther. Men Eickstedt var hans Protektor, og han vidste meget vel, at hans Ansættelse som Direktør skyldtes væsentlig den Omstændighed, at den mægtige Hofmand havde ment i ham at finde et Redskab til Fru Walthers Fortrædigelse og Tilsidesættelse og Jfr. Møllers uretfærdige Fremdragen. Warnstedt gav derfor ogsaa efter i Et og Andet, men naar Forlangenderne bleve altfor nærgaaende, og naar Jfr. Møller tillige begyndte at faae Primadonna-Nykker, forlangte Prøverne forandrede, nye Kostumer til mindre Roller osv., blev det ham for broget, og han gjorde Eickstedt Foreſtillinger om, hvor farligt det var for Jfr. Møller selv, hvis hun blev trukken altfor iøinefaldende frem til Krænkelse for Publikums Yndling. Dog gav Fru Walthers Sygdom i en Del af Sæsonen 1778—79 ham en gunstig Leilighed til at sætte Jfr. Møller ind i nogle af hendes bedste Roller. Jfr. Møller høstede imidlertid ikke stor Fordel deraf; skjøndt hun sang Partierne i det Hele taget smukt, kunde hun dog ikke erstatte Caroline Walther, og selv om det havde været Tilfældet, vilde Publikum, der meget vel var paa det Rene med Intriguerne, neppe have behandlet hende med mindre Lunkenhed, end det nu var Tilfældet. Fru Walther, der ikke kjendte Warnstedts Bestræbelser for at værne om hendes Stilling, saae kun Tilsidesættelsen. Hun antog en kort og frastødende Tone imod ham, og Følgen var, at Warnstedt følte sig krænket og nu undgik at anvende hende, naar det kun var muligt. Der opstod herved imellem dem en Spænding, som ikke lidet bidrog til at fremme Eickstedts Planer, hvilke gik ud paa intet mindre end at faae hende jaget fra Theatret. Uagtet Warnstedt blev et Redskab hertil, skal

det anføres, at han, som Overskou ifølge flere af hans Breve forsikrer, ikke havde den fjerneste Formodning derom.

Imidlertid vedblev Caroline Walther at høste Triumf paa Triumf, og navnlig skete det i saadanne Stykker som „Det talende Skilderi", hvor Jfr. Møller ogsaa havde en betydelig Rolle. Den Sidstnævnte opnaaede ved slig Leilighed langt ringere Bifald, end hun i Virkeligheden fortjente, hvorover Eickstedt ytrede sin Harme for Warnstedt, mente, at det kun var Rænker og Kabaler af Fru Walther og ytrede, at „denne frække Person skaffede sig Parti og adherenter hos Publikum imod den stakkels lille Møller, hvis gode Hjerte var saa blødt, at hun kun græd og sukkede over al den Ærgernis, hun havde, saa at han frygtede for, at hun i sin Kleinmodighed skulde miste Forstanden." Man søgte nu at give Jfr. Møller en glimrende Opreisning ved at forbeholde hende Lises Rolle i Ewalds „Fiskerne". Denne havde baade Digteren og Komponisten bestemt for Fru Walther, men Eickstedt formaaede Warnstedt til at overtale Ewald til i et Brev til ham at erklære Birthes Rolle, der var bestemt for Jfr. Møller, som den vigtigste, og derfor udbede sig den besat med Fru Walther At Ewald gik ind herpaa, kan alene finde sin Forklaring i Digterens sørgelige Situation, der gjorde ham afhængig af Magthaverne. Men heller ikke denne Kabale faldt ud til Fordel for Jfr. Møller. Hun spillede Lise saa maadeligt, at selv hendes Velyndere kaldte denne Rolle hendes uheldigste. Fru Walthers Triumf var derimod fuldstændig, hun spillede og sang saa glimrende, at Enthusiasmen, selv om man vilde skrive en Del af den paa Medfølelsens Regning, aldrig har været større.

Eickstedt havde imidlertid fundet en Udvei til at skaffe

Jfr. Møller den overmægtige Rivalinde af Halsen. Vi tillade os at gjengive Overskous interessante Fremstilling af denne Del af Kabalen. Den tydske Violinist Müller, der om Sommeren havde givet Koncert og, som en af Europas største Virtuoser, vundet stort Bifald, var en smuk Mand og havde ved en fin Verdenstone og et meget indtagende, belevent Væsen fundet venlig Optagelse i flere ansete Huse. Under en Koncertprøve var han kommen til at tale med Fru Walther og forelskede sig i hende saaledes, at han besluttede at blive her, for at søge en Plads i Kapellet, hvilken Hartmann meget ivrigt arbeidede for, at en Mand, som „vilde være det til baade største Ære og Nytte" kunde opnaa. Hvor vaersomme de Elskende end havde været over deres Opførsel, fordi Fru Walther vidste, at hvad hun foretog sig, blev nøie bevogtet og ilde udlagt, rygtedes det dog snart, at de vare hemmeligt forlovede og tænkte paa at gifte sig. Dette rent personlige Forhold var det, Eickstedt vilde benytte til Kunstnerindens Fordrivelse. Efterat den gamle Vellystning havde reist et stort Veraab derover som en forargelig Kjærlighedshistorie, der ikke maatte taales, lod han sig under 10de Februar (1780) give en kgl. Kabinetsordre, hvorefter „den tyske Musikus Müller ikke maatte antages", og det blev paalagt Politimesteren at sørge for, at „bemeldte Müller, som har indladt sig i Kjærlighedshandel med Aktricen Walther," inden tre Dage forlod Hovedstaden, hvilken Ordre Generalen af egen Magtfuldkommenhed fortolkede derhen, at han skulde „rømme Hs. Majestæts Lande og Riger". Forbauset henvendte Müller sig til den preussiske Minister med Besværing over denne Udvisning, med en bestemt Erklæring om, at hans pekuniære Forhold ikke gjorde ham det muligt at forlade Kjø-

benhavn før om otte Dage og en formelig Protest imod, at man, ved at have foreskrevet ham at gaa til Tyskland, endog paalagde ham Tvang med Hensyn til, hvor han vilde opholde sig udenfor Kongen af Danmarks Rige. Warnstedt blev af Generalen sendt til den preussiske Minister, for at anmode ham om Pas for Müller til Berlin, men fik, efter at Ministeren havde ytret sin store Forundring over en saa vilkaarlig og hidtil i Danmark aldeles usædvanlig Fremfærd imod en fredelig Virtuos, der under sit Ophold i Kjøbenhavn havde ført et ulasteligt Liv og vundet Alles Agtelse som Kunstner og Menneske, den Besked, at Ministeren ansaae det for en Fornærmelse imod sig personlig, om der ikke tilstodes Müller, som han havde gjort sig en Fornøielse af at se i sit Hus, otte Dage til hans Sagers Ordning, naar han forpligtede sig til ikke at se Fru Walther; samt at ingen Regjering skulde fordriste sig til at paalægge en preussisk Undersaat, hvor han havde at tage Ophold udenfor dens Grændse, og Müller havde erklæret, at han ikke vilde reise til Berlin, men til Stockholm. Dette var meget imod Eickstedts Hensigt, thi hvis Fru Walther, som han antog, fulgte efter Müller, da saae han ikke gjerne, at det skete til Stockholm, hvorhen Gustav den Tredie allerede i 1771, under sit Ophold i Kjøbenhavn, havde ladet hende indbyde til at spille Opera, og hun altsaa kunde vente „et Engagement, som maaske skulde blive hendes frække Opførsel til en ganske ilde meriteret Rekompense." Ministerens Erklæring var imidlertid afgjørende, og der maatte udstedes Ordre til, at Müller kunde reise til Sverrig, men han skulde da „i Stedet for ellers den 21de Februar at være i Korsør, den 18de være i Helsingør, for derfra at gaa over til Sverrig."

Denne lovløse og oprørende Fremgangsmaade vakte, som man let kan tænke sig, den almindeligste og største Uvillie. Fru Walther indgav strax Ansøgning om Afsked, men den blev hende negtet. Ved en Prøve i Theatret fik hun Warnstedts skriftlige Meddelelse herom, og med denne i Haanden ilede hun strax hen til ham og spurgte ham opbragt, om de danske Aktricer for den usle Løn, de fik, vare fordømte til at være Slavinder for Livstid, eller om det kun var hende, som Hs. Høivelbaarenhed havde beæret at kalde sin bedste Aktrice. Warnstedt søgte at berolige hende med, at det havde været General Eickstedt umuligt at udvirke hendes Afsked hos Kongen, men at man ikke agtede at lægge hende nogen Hindring i Veien, hvis hun paa anden Maade befriede sig for sit Engagement. „Aha!" svarede hun i sin muntre Tone, saa alle de Prøvende hørte det, „saa man vil lukke Øinene i, dersom jeg skulde faae ifinde at desertere. Sig Hs. Excell., at hvis han ikke har nogen anden Maade at vise mig Artighed paa, behøver jeg den ikke; thi vil jeg desertere, saa skal jeg nok gjøre det saaledes, at han ikke skal kunne forhindre det."

Nu var det et almindeligt Rygte, at Fru Walther hemmeligt vilde forlade Kjøbenhavn. Hver Gang hun spillede, var Tilstrømningen derfor overordentlig stor, og det fattedes ikke paa stormende Bifaldsytringer og andre Erkjendtlighedsbeviser. Saaledes fik hun den 10de Marts, efter at hun havde spillet henrivende i Gretrys Syngestykke „Lucile", et anonymt Brev med 300 Rd. som et Vidnesbyrd om Manges Beundring af hendes Talent. Herover ærgrede Eickstedt sig ikke lidet, men han trøstede sig dog med, som han udtalte i et Brev til Warnstedt, at saafremt Fru Walther anvendte disse 300 Rd. til en Reisefkilling,

saa havde hendes Velyndere bygget hende en Bro „til at befordre ved hendes Bortreiße en afgang i deres søde følelser for hendes angeneme Person og uskaterlige talenter." Om Fru Walther maaske endnu paa Grund af sine Venners Overtalelser og de mange Hengivenhedsbeviser, hun modtog af Publikum, der indeholdt lige saa mange Opfordringer til vedvarende at hellige sit Fædreland sit Talent, vaklede i sin Beslutning at tage bort, saa kom den dog, formedelst forskjellige yderligere Krænkelser, til Modenhed. Disse bestod væsentlig deri, at Jfr. Møller, der alt tilstrækkelig havde viist at være i Besiddelse af Primadonnanykker, nu ogsaa af Bestyrelsen blev behandlet som Primadonna. Hendes Gage blev, uagtet hun kun et Par Aar havde været ved Theatret, ved kgl. Resolution forhøiet til omtrent den samme, som Fru Walther nød efter 10 Aars utrættelige og for Theatret uvurdeerlige Tjeneste. Desuden fik hun, saa længe Hoffet laa paa Fredensborg Slot — for at Eickstedt kunde have hende i sin Nærhed — Leilighed til Landophold med fri Bolig, Vogn til Afbenyttelse efter Behag og „en daglig Tærepenge" af 10 Mk. Warnstedt har senere fralagt sig al Andel i denne Resolution, der efter hans Sigende bag Bestyrelsens Ryg og uden dens Vidende var bleven erhvervet hos Kongen, men hos Personalet og hos Publikum vakte denne Bestemmelse den heftigste Forbitrelse, som endog gav sig Luft i Opslag paa Gadehjørnerne med grove Udfald mod Eickstedt, Warnstedt og Jfr. Møller. Alle vidste, at Krænkelsen var rettet mod Fru Walther, for at hæve Jfr. Møller paa hendes Bekostning. Fru Walther lod sig imidlertid ikke mærke med, hvad hun følte. Kun i „Soliman den Anden" betonede hun saa stærkt den bekjendte Replik om „Hofveirglas, som rigtignok

vise Veirets Forandring, men ikke due til det mindste Andet," at Huset udbrød i en stormende Jubel.

Den 28de April var „Desertøren", Syngestykke af Monsigny, hvori hun havde en af sine Glandsroller, ansat til Opførelse. Man troede, at Stykket vilde blive tilbagekaldt, da det hed, al Krænkelsen havde gjort Caroline Walther saa upasselig, at hun neppe mere vilde komme til at optræde i denne Sæson. Men da der ikke kom nogen Kontraplakat, bleve alle Billetter revne bort i Løbet af et Par Timer. Fru Walther spillede og sang som altid fortryllende, og Bifaldet var overordentligt. Med sine Kunstfæller talte hun mellem Akterne om ligegyldige Ting, og da Etatsraad Jacobi, Theaterbestyrelsens Medlem, henvendte sig til hende med Beklagelse over de indtrufne Omstændigheder, svarede hun venligt, at hun meget vel vidste, at han ingen Part havde havt deri, da han altid havde vist hende oprigtigt Venskab. „Men," tilføiede hun, „jeg kan vel endnu sagtens holde den Tid ud, jeg endnu har at være her." — Da hun efter Stykkets Slutning sagde Farvel til det øvrige Personale, fandt Nogle, at det var inderligere og varmere end sædvanligt.

Den næste Dag fløi det som en Løbeild om i Byen, at Caroline Walther om Natten havde taget Flugten til Sverrig, og skjøndt dette Skridt var forudset og længe ventet, vakte det almindelig Sorg og stor Forbitrelse mod dens Ophavsmænd. Der var endog Talen om at bringe General Eickstedt et Pereat, og der fortælles, at han kun undgik det ved skyndsomst at forlade Staden. Digte i Blade og Tidsskrifter udtalte Smerten over hendes Fordrivelse og Haabet om, at hun under bedre Vilkaar vilde vende tilbage. Rahbek skrev:

„Vor Filomele fløi til bedre Egne,
Hvor Had ei lønner hendes Værd;
Hvor Skjønsomhed og Hyldest om Den hegne,
Der alt for stor for Avind er!
Farvel, vor Walther! hvert et ædelt Hjerte
Vil hylde Dig, hvor Du end er!
Men glem ei os! — og skjøn af vores Smerte,
At dine Landsmænd saae dit Værd."

Ogsaa P. J. Monrad og Zedlitz sendte hende poetiske Afskedshilsener, og som et talende Vidnesbyrd om det Savn, hun havde efterladt, og hvor levende hendes Minde var hos den kjøbenhavnske Befolkning kan anføres, at Theaterbestyrelsen i den næste Sæson ikke vovede at lade opføre nogle af de Stykker, hvori hun havde glimret, i fuldkommen begrundet Frygt for, at deres Opførelse skulde fremkalde ubehagelige Demonstrationer.

I Gøteborg blev Caroline Walther viet til Müller, og derefter begav de sig til Stockholm, hvor de Begge i Juni Maaned bleve ansatte ved det kgl. Theater, hun som første Sangerinde, han som Koncertmester. Fru Caroline Müller optraadte første Gang paa dette Theater i Titelrollen i Glucks „Alceste" og høstede heri stærkt Bifald. Lignende Lykke gjorde hun i andre Syngestykker. Men Kunstnerparret forstod sig lidet paa at økonomisere, det overdaadige Liv i Stockholm medførte ogsaa for Kunstnere en vis Repræsentation, som kostede meget, de temmelig rundelige Indtægter sloge ikke til, og Parret kom derved i dyb Gjæld. Dette førte til, at Müller og hans Hustru i Begyndelsen af 1782 hemmelig forlode Sverrig og tilbragte et Aar med at give Koncerter, navnlig i England. Men det Savn, som Fru Müller havde efterladt ved det stockholmske Theater, var altfor følelig, til at den kunstelskende Gustav den Tredie, der med Varme tog sig af Theatrets Sager,

ikke skulde have bestræbt sig for at faa Kunstnerparret tilbage. Paa hans Befaling indgik den svenske Minister i London, Friherre v. Nolcken, en ny Kontrakt med dem Begge, hvorved de atter ansattes ved den kgl. Opera og fik Forsikring „om fuld Tilgivelse for det Skete, saa at de befriedes for al Tiltale, som der kunde reises for deres sidste Reise fra Stockholm."

Fru Müllers fortrinligste Roller ved Stockholms Theater var, foruden Alceste, Armida i Operaen af samme Navn samt Christine Gyllenstjerne i „Gustav Wasa". „Hendes Stemme (en Mezzosopran), siger en svensk Kritiker, var ikke noget Overordentligt og der var noget Skurrende i hendes Organ, som strax stødte. Men disse Mangler glemtes hurtig ved hendes ypperlige Foredrag, ved det Indtagende i hendes Spil, ved den Følelse og Sandhed, det Udtryk og Energi, hun forstod at lægge i Alt, hvad hun sagde og gjorde." — Hun blev udnævnt til Hoffangerinde og valgtes til Medlem af det musikalske Akademi. Ved Operaens Nedlæggelse fik hun sin Afsked med Pension. Hendes sidste Optræden paa Scenen fandt Sted den 5te Novbr. og 9de Novbr. 1810, da „Gustav Wasa" gaves som Feststykke i Anledning af Kronprinds Carl Johans Hylding.

Det af hendes herværende mangfoldige Beundrere nærede Haab om, atter at se hende knyttet til den danske Skueplads, gik saaledes ikke i Opfyldelse. Men hun glemte ikke sit Fædreland og havde det altid i kjærlig Erindring. De Danske, som besøgte hende i Stockholm, nød altid den venligste Modtagelse. Tvende Gange fik hun Leilighed til at gjæste Kjøbenhavn. Den første Gang, i 1783, da hun paa Tilbagereisen fra England til Stockholm, for at tiltræde sit Engagement, kom over Kjøbenhavn, blev det vel ifølge Eick-

stedts Foranstaltning forment hende at komme ind i Byen; men saa snart hendes Ankomst rygtedes, strømmede hendes talrige Beundrere ud til Skydebanen, hvor det „af Politimesteren var hende forundt sex Timers Ophold", og bragte hende der deres Hylding. Om hendes andet Besøg fortæller Overskou: „I Begyndelsen af Juni 1791 kom hun atter til Kjøbenhavn og kunde da rolig tage Bopæl i Byen. Til Md. Roses (hendes gamle Instruktrice Jfr. Bøttgers) Benefice kom hun i Theatret, og neppe havde Publikum faaet Øie paa hende i Hofdamelogen, som for denne Aften var folgt, førend hele Huset reiste sig og under Begeistringens heftigste Udbrud og med Raabet „Velkommen Caroline!" tolkede hende sin Glæde. Efter „Høstgildet", hvori hendes fordums Rivalinde sang, ledsagedes hendes Bortgang af et mange Gange gjentaget Leve. Paa Skydebanen blev der givet en stor Fest for hende, ved hvilken mange høitstaaende Mænd, flere Digtere og Videnskabsdyrkere og de Anseteste af Theatrets administrative og kunstneriske Personale vare tilstede. Under Maaltidet tolkede Jfr. Morthorst og Mad. Bjørn hende Selskabets Følelser i en Sang, som hun besvarede med følgende Strofer:

Ah, si vous pouviez comprendre,
Ce qui je ressent pour vous;
L'amour n'a rien si tendre
L'amitié rien de si doux.
Loin de vous mon coeur soupire,
Prés de vous tout m'interdit;
Ah, que n'ose-je tout dire,
Et peut-être j'ai trop dit.

D'une manière imparfaite
Je vous dirais mon ardeur
Quand la bouche est interprète
L'on explique mal son coeur.

Quoique je ne puisse dire
Ce que j'ai si bien senti,
Dans mes yeux vous pouvez lire
Ce que vos yeux ont écrit*),

Det træffende Valg af Digtet, det smeltende, følelsesfulde Foredrag, det henrivende Udtryk i Blik og Mine, hvormed det ledsagedes, virkede saa dybt, at, som Schwartz fortalte, da hun brast i Graad ved den sidste Linie, var der ikke et tørt Øie i Salen, og det var blevet en Sørgefest, dersom P. A. Heiberg ikke med Et havde grebet sit Glas og, som ude af sig selv raabt: „For hende, som, hvad enten hun har Svensk, Fransk eller Dansk paa sine Læber, altid taler fra Hjertet og til Hjertet: for vor tabte, men evig uforglemmelige Uforlignelige!" hvorved der udbrød en Begeistring, som kaldte Glædens hele Liv tilbage."

Om hendes senere Liv, efter at hun var traadt tilbage fra Theatret, vides det kun, at hun fra 1ste April 1812 til 1ste April 1815 var ansat som Instruktrice for Eleverne ved Stockholms Theater. Sine sidste Aar tilbragte hun stille og ubemærket, og den 17de Novbr. 1826 døde hun i sin Bopæl paa Djurgården, 71 Aar gammel. Hendes Ægtefælle, der i mange Aar varetog sin Post som Koncertmester og første Violinist, overlevede hende kun kort Tid; han døde den 21de December 1827 i Stockholm, 75 Aar gammel.

---

*) Disse Vers lade sig kun ufuldkomment gjengive i Prosa. Deres Mening er omtrent følgende: O, hvis De vidste, hvad jeg føler for Dem i oprigtig Kjærlighed og Venskab! Langt fra Dem sukker mit Hjerte, i Deres Nærhed har jeg ikke Ord til at udtrykke mine Følelser. Munden er kun en daarlig Tolk, og kan jeg end ikke forklare mig med Ord, kan De dog læse i mine Øine, hvad Deres Øine have skrevet deri."

„Ruineret."

(Efter det Engelske.)

„Manden er ruineret, haabløst, uigjenkaldelig ruineret!"

Disse Ord bragte mig til at studse.

„Jeg haaber, at det ikke er saa slemt, som man gjør det til," sagde den Person, til hvem hin Bemærkning var henvendt.

„Jo, netop!"

Jeg saae sorgfuld og forbauset ned for mig. Han var en af mine gamle, fortrolige og længe prøvede Venner.

„Ruineret!" sagde jeg, „denne Mand ruineret! Umuligt! Jeg kan ikke tro derpaa."

„Der er ingen Tvivl om det. Jeg har modtaget Underretningen derom fra Personer, som have al mulig Adkomst til at vide Besked."

„Hvad har han da gjort, der har fremkaldt hans Ruin?" spurgte jeg ivrigt.

Mit Spørgsmaal blev modtaget i Taushed, som om man ikke ret havde fattet dets Mening.

„Har han været forsømmelig og uordholdende?"

„Nei!"

Svaret røbede en usædvanlig Overraskelse ved mit Spørgsmaal.

„Har han ulovlig tilvendt sig betroet Gods, som En eller Anden havde deponeret hos ham?"

„Nei, hans Redelighed er utvivlsom. I alle sine offentlige Forhold var han fast som Staal i Troskab mod sine Principer."

„Hvad da? Har han anbragt nogen Del af sin Eiendom udenfor de Kreditorers Rækkevne, som have gyldigt Krav paa ham?"

„Han har opgivet Alt — endog sit nødvendige Husgeraad. Ikke et Pund er blevet holdt tilbage, og han gaaer ud i Verden uden en Skilling i Lommen. I Sandhed — han er en ruineret Mand!"

„Oh nei!" udbrød jeg med Varme, „ikke paa nogen Maade en ruineret Mand. Kjøbmanden kan være ruineret, men Manden er, Gud være lovet, hel og ubeskaaren!"

Det lille Selskab saae et Øieblik eller to halvt forundret paa mig.

„Manden er bleven tilbage, ædel og urørt," vedblev jeg; „kun den Grundvold, hvorpaa hans Velfærd var bygget, er faldet sammen. Opreist, rolig, ædel, retskaffen staaer han nu, hvad enten Solen skinner, eller Stormen raser. Selv om Skyerne samle sig sammen om hans majestætiske Skikkelse, selv om Uveiret raser over den, er han urokkelig i sin store Redelighed!"

Nogle smilte over min Begeistring. Hos dem var der ingen Følelse for det moralske Ophøielse ved en ruineret Kjøbmand. Andre saae lidt mere tankefulde ud end før, og En sagde spagfærdigt:

„Der er, naar Alt kommer til Alt, Noget i, hvad De siger!"

„Noget i det! Ja, det skulde jeg mene!"

Det var den første Underretning, jeg havde faaet om min Vens verdslige Uheld, og i min Smerte derover gik jeg samme Dags Aften hen for at besøge Jacob Atwood. Vinduerne i det smukke Hus, hvori han havde levet i mange Aar, vare lukkede. Jeg kastede Blikket op ad Huset — det

saae ud, som om det var forladt. Jeg ringede paa, men Ingen svarede mig. Jeg kunde ikke undertrykke den Sørgmodighed, som overfaldt mig. Hjemsøgelsen maatte have været haard, selv for et saa modigt Hjerte som min Vens. „Jeg maa finde ham!" udbrød jeg, og jeg fandt ham, men meget langt fra det Nabolag, hvor Handelsfyrsterne havde deres paladsagtige Hjem. Det Hus, hvortil han havde trukket sig tilbage med sin Familie, saae ringe og uanseeligt ud i Sammenligning med den elegante Bygning, som han havde forladt. Jeg ringede paa og kom ind. Den Stue, hvori jeg traabte ind, var kun lille, og Møblementet var meget tarveligt. Men Alt var i Orden, pudset og pænt.

Jeg havde neppe gjort denne flygtige Jagttagelse, før Hr. Atwood traadte ind. Han saae noget udmattet ud; hans Ansigt var blegere, end da jeg sidst saae ham, hans Øine en Smule mattere, hans Smil mindre muntert. Der viste sig, kort sagt, tydelige Tegn paa Sorg og Lidelse, og det vilde næsten have været et Mirakkel, om det havde været anderledes; men han saae dog ikke ud som en ruineret Mand. Han trykkede mig meget varmt i Haanden og sagde, at det var ham en stor Glæde at se en gammel Vens Ansigt, hvorpaa jeg svarede med hjertelige og velmente Ord.

„Det Værste er forbi," svarede han med mandig Fortrøstning, „og Intet er tabt, som jo lader sig vinde tilbage. Jeg har fundet Bunden, veed, hvor jeg er, og har Kraft nok tilbage til med Sikkerhed at rive mig løs fra de voldsomme Bølgers Favnetag. Det Bedste af det Hele er, at min Eiendom, som er bleven overladt mine Kreditorer, vil dække enhver Gjæld. Dette bringer mit Hjerte til at banke hurtigere og lettere."

„Jeg hørte, at De var ruineret", sagde jeg, da vi sad og talte sammen; „men jeg finder, at Manden er hel og ubeskaaren. Ikke et Princip er blevet rokket af Fjenden; ikke en eneste moralsk Følelse er gaaet tabt, ikke en eneste Juvel savnes der i Ærens Krone."

Han greb min Haand og rystede den stærkt, han saae stivt paa mig i nogle Øieblikke og svarede da med bevæget Røst:

„Jeg trøster mig til, at det netop forholder sig saaledes, min Ven. Men der var Øieblikke i det Tidsrum — værre end en ægyptisk Nat —, jeg har tilbagelagt, da Fristerens Magt syntes itærd med at knuse mig. For mit eget Vedkommende nærede jeg kun ringe Bekymring, men hvad min Kone og mine Børn angaaer, da frygtede jeg Alt. Tanken om at se dem drage ud af det hyggelige Hjem, jeg havde skaffet dem og vandre bort, langt bort til et lavere Trin paa den sociale Stige var en Tidlang nærved at bringe mig til at gaa fra Sands og Samling. For dem vilde jeg have trodset Alt undtagen lave Handlinger. Saadanne ere Synd mod Gud, og min Tanke gaaer i en anden Retning. Saaledes bestod jeg da heldigt Ildprøven og troer ved en næsten overmenneskelig Kraft at være sluppen ud af den som et bedre Menneske. Nei, nei, min Ven, jeg er ikke ruineret; jeg har mistet min Formue, men ikke min Redelighed og mit Sinds Ligevægt."

Ja, Manden stod fast. Det stod ikke i noget kommercielt Uheldς Magt at ødelægge ham. Stormen havde raset voldsomt, og Bølgerne havde taarnet sig op imod ham, men han stod urokkelig, thi hans Fødder klamrede sig til en fast Klippe.